

קובץ גליונות

פרשת נח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

תורא מגנא ומצללא

תיבת נח - עולם התורה של ימינו



מצורף:



זמני השבת

בחסות:



גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
בני ברק	5:37	6:35	7:10
ירושלים	5:23	6:34	7:14
קרית ספר	5:31	6:34	7:12
בית שמש	5:22	6:34	7:13
אופקים	5:31	6:36	7:12
חיפה	5:29	6:34	7:10

השבת מברכין למתענים בה"ב
ממוצאי שבת שואלין בא"י טל ומטר בברכת השנים
במוצאי שב"ק נח יחזרו בא"י לשעון חורף

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה
הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם
באחת משבתות השנה,
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

- ו' חשון נח
- יג חשון לך לך
- כ חשון וירא
- כז חשון חיי שרה
- ה כסלו תולדות
- יב כסלו ויצא
- יט כסלו וישלח
- כו כסלו וישב
- ד טבת מקץ
- יא טבת ויגש
- יח טבת ויחי
- כה טבת שמות
- ג שבט וארא
- י שבט בא
- יז שבט בשלח
- כד שבט יתרו
- א אדר משפטים
- ח אדר תרומה
- טו אדר תצוה
- כב אדר כי תשא
- כט אדר ויה"פ
- ז ניסן ויקרא
- יד ניסן צו
- כח ניסן שמיני
- ה אייר תז"מ
- יב אייר אחרי
- קדושים
- יט אייר אמור
- כו אייר בה"ב
- ד סיון במדבר
- יא סיון נשא
- יח סיון בהעלתך
- כה סיון שלח
- ב תמוז קרח
- ט תמוז חקת
- טז תמוז בלק
- כג תמוז פינחס
- א אב מטו"מ
- ח אב דברים
- ו אלול שופטים
- יג אלול כי תצא
- כ אלול כי תבא
- כז אלול נצבים
- ר"ה
- ה תשרי וילך יו"כ

גמ"ח השמל כשר לשבתות אירוח ונופש

טל: 1599-599-907

שלוחה 1 גמ"חים
שלוחה 5 מקומות נופש

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדדים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

גיליון מס' 402 פרשת נח
תשפ"א שנה תשיעית

לעילוי נשמת
הרב מרדכי ליב
בן הרה"ח דוד צבי שלמה ז"ל (קאפ)
נלב"ע ללא שזכה לזש"ק
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

בקשו רחמים

עבור רבינו המאור הגדול מרא דכוליה תלמודיה רבינו שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים
לאריכות ימים ושנים טובות בבריאות הגוף והנפש בתוך שאר חולי ישראל
מדברי רבינו בעבר: "אין דבר יותר מועיל מתפילת: אין עיצה טובה מלהתפלל כשיש צרה"

פנינים על הפרשה

"ויבוא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול" (ז' ז')

ברש"י: נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתבה עד שדחקוהו המים.
פעם בסעודת ליל שבת פתח רבנו ואמר:

לכאורה פלא, הרי על נח העיד הכתוב שהוא איש צדיק תמים, ובמשך מאה ועשרים שנה בנה תבה והזהיר את כל אנשי דורו שהקב"ה עתיד להביא מבול אם לא ישובו בתשובה (כמו שכתב רש"י פסוק י"ג), ומה כונת רש"י שהיה מקטני אמנה? רק הבאור בזה: דרכם של צדיקים לחשב טוב על הרשעים ולהאמין שיחזרו בהם לטוב, וממילא לא האמין שבסופו של דבר יבוא המבול, וכן מצינו באברהם (בראשית י"ח) שבקש על אנשי סדום אולי הקב"ה יחוס בעבור החמשים, ואחר כך בעבור הארבעים וכו', עד שראה שלא היו שם אפילו עשרה צדיקים. וגם נח היה בטוח שבדאי יחזרו בתשובה, ואם לא כלם - לפחות חלקם, ולפחות אחדים מהם, לכן המתין לראות אם משהו חוזר.

אבל בני דורו היו רשעים ולא חזרו בתשובה, והקב"ה התחיל כבר להוריד גשם, ונח הוצרך להכנס במהירות מפני מי המבול. ולפי דרגתו נחשב עליו תביעה, דאחר שאמר לו הקב"ה שיביא מבול, למה לא נכנס לתבה מיד אלא המתין.

וכמה פעמים כשהזכירו בפני רבנו אודות פעילות של המחזירים בתשובה, הראה את דברי המכילתא (פרשת יתרו על הפסוק פקד עון אבות על שלשים ועל רבעים) כיון ששמע משה את הדבר הזה ויקד ארצה וישתחו, אמר חס ושלום, אין בישראל רשע בן רשע בן רשע (כלומר, שהודה לקב"ה שאין ארבעה דורות של רשעים ברציפות. זית רענן) וזהו כנ"ל שהצדיקים שמחים ומצפים שיחזרו הרשעים בתשובה.

וסח רבנו עוד על אביו מרן הקהלות יעקב, שפעם נכנס לפניו בחור בן תורה ואמר שקוראים לו 'טרוצקי', והוא נכד של הרשע טרוצקי הידוע, מראשי הקומוניסטים שהרגו ברוסיה המונית יהודים רח"ל, והיה חדוש בעיני מרן הקהלות יעקב, שאותו רשה זכה ויש מצאצאיו בן תורה, ונתן שמחה בלב על זה.

(שבוענו מסובין)

הרה"ג רבי יצחק אהרן שפירא זצ"ל

מיחידי סגולה שבדור שזכו להיות בצוותא חדא בלימוד הקבוע של מרן רבינו שליט"א עם גיסו הגאון הגדול ר"י זילברשטיין שליט"א, ביום שישי, היה הגאון רבי יצחק אהרן שפירא זצ"ל, מי שעמד במשך שנים רבות מחלוצי המחנה בהקמת מפעל שניון משניות לילדי ישראל, ומראשי ישיבת משכן יעקב (חיפה), ומלפנים מעיר הקודש נתניה.

רבי יצחק ז"ל היה מתקבל כל אימת שהיה מגיע לקודש פנימה, בחביבות יתירה, רבינו היה מאיר לו פנים ודורש תדיר בשלומו. מעניין לציון, כי שובו של רבי יצחק לארץ אחרי תקופה ששה בחו"ל מאימת חוקי המדינה, כרוכה בעובדא מענינת, כפי ששמענו מידידים.

במשך זמן רב נמנע ר"א שפירא לשוב לארץ ישראל כי חשש משלטונות וחוקי המדינה, שהערימו עליו קשיים רבים, אבל מכיון שרצה מאוד לעלות לארץ ישראל, שלח אל רבינו שליח שיעתיר בידו, רבינו שמע את הבקשה, התפלא ואמר, ממה הוא חושש, לא יקרה לו כלום.

הדבר היה נראה תמוה, שכן כל מי שהכיר את ה'תיק' שהתנהל בענינו, סבר כי עדיף שלא יעלה בשלב זה לארץ, אבל רבינו היה נחרץ, ור"א זצ"ל שמע את הדברים, הוא היה בטוח בכוחו של הצדיק, וקם ועלה לארץ ישראל. ההמשך כבר ידוע, הוא חזר לארץ, וזכה להתיישב פה ברוגע, ושום צרה וצוקה לא באה אליו בחסדי הש"ת.

כאמור, במשך שנים רבות זכה להשתתף בלימוד השבועי של רבינו והגר"י זילברשטיין, גם בתקופות האחרונות שכבר סבל מיסורים רבים, וכל יציאה מביתו היתה כרוכה בהרבה קשיים, לא נמנע מלבוא לבית המדרש, והיה מגיע במאמצים אדירים.

זכויותיו וצדקותיו הולכים לפניו. ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

העתירו ובקשו רחמים עבור ידידנו החשוב שזכה לקרבה גדולה אצל רבינו שליט"א הרב ר' שמעון בן הניא רייזל לרפ"ש אשר רבים ממחברי הספרים בדורינו חייבים לו הכרת הטוב ואלפים רבים זכו להנות ממתנת ידו בהסתר ובצנעה להרחבת עמלי התורה, נבקש מכולם לומר בשעת קריאת דברים אלו פרק תהילים לרפואתו השלימה בתושח"י.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.



רבי יצחק אהרן שפירא במחיצת רבינו שליט"א

כתבי תלמידים

**עובדות והנהגות, פנינים ומעשה רב עם הלכות ודינים שנכתבו
ממקור ראשון על ידי מקורבי תלמידי רבינו מרן שליט"א**

טור זה נכתב על ידי הרה"ג ר' אהרן הלוי גרנדש שליט"א - זכרון יעקב (רשימה ב')

הערה: הדברים נכתבים לגיליון 'דברי שי"ח' בלי סדר מיוחד, כפי מה שעולה בשעת הזכרון

הנה במשך השנים, פעם הייתי לומד יותר ועתה פחות מרוב טרדות הבית וכו', והנני מרגיש את זה על מרן שליט"א שהוא רואה זאת עלי, ופעם בימי בחורתי התעוררתי בסדר ב' מחלום שמרן שליט"א אומר לי שהתחיל כבר הסדר ומראה לי בשעון את השעה והתעוררתי והסתכלתי על השעון וזה היה בדיוק השעה הזאת, לא היה זה איחור גדול אבל היה מעט של איחור, והיו לי במשך השנים כמה מיני חלומות כאלו שפשוט אתה רואה שמרן שליט"א יושב בביתו ברשב"ם 23 בבני ברק ויודע מה קורה איתי בזכרון יעקב, ולכן לא פלא שהנני כל הזמן רועד כשהנני נזכר בו ועוד יותר כשהנני נזכר במבטו עלי בעיני הקדושות, וזהו כעין מה שכתוב באבות דרבי נתן על אהרן הכהן ע"ה.

ח. כשהוצאתי הספר מאור אהרן על התורה הבאתי למרן שליט"א קודם הדפסתו ובקשתי שיכתוב לי מילי ברכה, ואמר לי שזיידא הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל יכתוב והוא יוסיף על זה וכך הוה, והר"י אפשטיין שליט"א התקשר אלי שמרן שליט"א קורא לי לבוא לקחת הברכה שכתב, ומרן שליט"א הביט על תגובתי והאמת שלא הייתי בסדר ולא מספיק התלהבתי בשעתו לחוסר צדקות ועד היום הנני מתחרט על זה כשהנני נזכר איך שמרן שליט"א הביט עלי בהתפלאות כי זה גם היה חידוש שהסכים לכתוב לי שהיה זה בתשס"ט שבכלל לא כתב כמעט, והבן הגר"ש שליט"א סיפר לי שבהליכתו עם מרן שליט"א בבוקר אחר שחרית מרן שליט"א סיפר לו שאתמול אחר שגמר את חובותיו הוא סידר כמה ענינים ואחד מהם שכתב לי את הברכה, והגר"ש אמר לי שהוא מאד התפלא על זה אז. [בספר זה גם הדפסתי תשובות, וכשהבאתי למרן שליט"א הספר [בסוף תשס"ט] מרן שליט"א עיין בו מתחילה ועד סוף ואמר לי ה- זה התשובות שהדפסת בתשובות הגר"ח [תשע"ז], כי שמתי שם גם מה שכבר הודפס מקודם וגם תשובות חדשים, וראיתי איך שמרן שליט"א שם לב לפרטי פרטים בכל דבר ודבר].

ט. לסיכומם של דברים, תדע לך הרב גולדשטוף, שהיה לי קשר נפשי עמוק ביותר עם מרן שליט"א הרבה יותר ממקורבים רבים שהגיעו גם אחרי, אלא שמה שמרים כנראה נחסרתי בשלימות וכבר איני זוכה כל כך לקירוב הגדול שהיה פעם, ובודאי יתכן שזה גם בהשפעת הזמנים שאז מרן שליט"א קיבל אותי בעצמו מבלי גבאים וכו' ולא כהיום.

י. הן אמת שגם זה שהנני גר רחוק זה הביא לידי כך שאיני זוכה כבר שמרן שליט"א יזכור אותי כל כך, והעיקר הוא שמעשי כבר לא כ"כ רצויים למקום ב"ה ולכן מרן שליט"א כבר לי לא רואה בי טוב חלילה כך הנני מרגיש ואולי יש איזו טעות מצידי אבל מסתמא שיש בזה מן האמת אחר שמרן שליט"א כולו קודש קדשים נורא נורא.

**בדברי שיח סוכות תשפ"א הבאתם רשימת ספרים של מרן שליט"א
אכתוב לך כמה תיקונים קצרים,**

א. להשלים מה שנשמט - את הספר שקל הקודש העצום על רמב"ם שקלים וקידוש החודש.

ב. הודפס כותרת 'אורחות יושר' וזה טעות שמרן שליט"א קרא לספר ארחות יושר ולא אורחות יושר [זה נפק"מ כי יש ספרים ישנים בשם אורחות יושר, הנני כותב זאת לפי זכרוני כעת].

ג. קונטרס הזכרונות זה לא קונטרס, אולי קוראים לזה כך, אבל זה ספר עבה וראיתו עם הגהות בכת"י ממרן שליט"א, ולכבודו של מרן שליט"א נ"ל שצריך להדגיש זאת.

ד. שערי אמונה אינו רק על שביעית כפי שהודפס אלא זה על כל מסכתות זרעים ועל מס' פאה זה ספר שלם ועל שאר מסכתות זה יותר בקיצור בב' חלקים נוספים, כי מרן שליט"א התכוין להאריך בכולם וכשגמר פאה אז היה האירוע מוחי בסוכות תשס"א כמדומה, ואחר כך כשמרן שליט"א החלים, המשיך והודפס בתחילת תשס"ב כמו שכתב מרן שליט"א בתחילת הספר שערי אמונה חלק ב'.

ה. יש ספר שלם שמרן שליט"א כתב על תהילים ספר שלם פרק אחר פרק כסדר והוא נמצא אצל הבן הגר"ש קניבסקי שליט"א, ועדיין לא נדפס, ראיתי כשמרן שליט"א עסק בזה. וזה עדיין לא נדפס.

לימוד הירושלמי

מאות לומדים מסיימים בימים אלו מסכת שבת מן תלמוד ירושלמי, ובעז"ת ביום שני ח' חשון תשפ"א מתחילים מסכת עירובין.

ונביא כאן מה שסיפר מרבינו על המעשה הידוע שהסעיר בזמנו את העולם היהודי, והוא 'הירושלמי המזויף'.

כידוע, לפני כמאה שנה סער עולם התורה לשמע הבשורה כי התגלו מסכתות חדשות של תלמוד ירושלמי על סדר קדשים. תקופה קצרה לאחר מכן התברר כי מדובר במלאכת זיוף מתוחכמת של אדם אחד, שעידב חלקים מדברי המפרשים בניסוח המזכיר את לשון הירושלמי.

בתחילה, כשעוד חשבו שאלו אכן מסכתות לא ידועות בירושלמי, היו מגדולי ישראל שנתנו הסכמה על הדברים.

רבינו ציין מספר עובדות הידועות לו בעניין זה: "מספרים על רבי חיים מבריסק שמיד כשעיין בירושלמי המזויף ידע בבירור שהוא אינו אמתי. הוא נימק את קביעתו בכך שבתלמוד הירושלמי יש בכל סדר שם של תנא חדש, וכאן אין. גם אלו שלא זיהו את הזיוף מיד ונתנו בתחילה הסכמות חזרו בהם לאחר מכן. אומרים שגם המהרש"ם פרסם שהוא חוזר בו מן ההסכמה שנתן. מכל מקום, מוסכם על כולם שהכל זיוף - אלא שהזיין היה בעל כשרון גדול, ועשה זאת בצורה משכנעת. בסוף ימיו חי הזיין בירושלים. פעם שמע אנשים מדברים שעומדים להדפיס את 'הירושלמי המזויף'. אמר להם: 'למה אתם קוראים לו מזויף? סך הכל הכנסתי שם את דברי הרמב"ם הקשים'..."

אני עצמי ראיתי פעם את הירושלמי המזויף, בבית הכנסת וולוז'ין ברחוב נחמיה ועברתי עליו, באמת עשה זיוף יפה"...

צריך לחזור על כל זרעים...

פעם שאל את רבינו אחד מנכדיו: "מה שכתוב 'אין מעבירין על האוכלין' - האם הלכה זו שייכת דווקא בכזית מאכל או גם בפחות מכך?" רבינו השיב לו מיד: "הרי זה ירושלמי מפורש!". היכן בירושלמי? שאל הנכד. "במסכת דמאי", השיב רבינו. "הנה, אראה לך בפנים".

הנכד הביא לרבינו את הכרך המתאים, ורבינו פתח בפרק ג' וחיפש את ההלכה המדוברת.

"זה צריך להיות כאן", שמע אותו הנכד אומר. "לאן זה נעלם?" לאחר זמן מה של חיפוש אמר רבינו: "אינני מבין לאן נעלם הקטע הזה; למדתי זרעים הרבה פעמים ואני זוכר באיזו שורה זה צריך להיות! טוב, צריך לחזור שוב על כל זרעים".

בסופו של דבר נמצא הקטע המבוקש מעט קודם, בפרק א' סוף הלכה ב', אבל הנכד יצא מכאן עם שיעור עצום: אם הדברים אינם מחודדים וברורים כביום לימודם - "צריך לחזור שוב על כל זרעים!"

רבינו הרי כידוע במקביל לתלמוד הבבלי, לומד תלמוד ירושלמי ותוספתא על סדר התלמוד הבבלי. "בעבר למדתי את כל הירושלמי בעיון", שח, "ואז רשמתי לעצמי את כל המקומות הטעונים ביאור. היום אני לומד לפי רשימות אלו". מבין המפרשים על התלמוד הירושלמי, הזכיר רבינו כי פירוש "קרבן העדה" קל יותר מפירוש "פני משה", שכן ה'פני משה' מנוסח בלשון קשה.

במסכתות שאין עליהן תלמוד בבלי, ההספק נקבע לפי דפי המשנה. כתוצאה מכך נוצר מצב שבאותם ימים על רבינו להספיק כמות גדולה של דפים בתלמוד ירושלמי. פעם אמר בשביעי של פסח: "עומד לפנינו שבוע קשה; מכיוון שלומדים עכשיו סדר זרעים צריך להספיק בכל יום חמישים דפים בירושלמי". יעזור ה' ונזכה גם אנו לכל הפחות לשאוף לדעת את כל התורה כולה...

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✍ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

יראת שמים אינה סתירה עם שמחה

הנה אנו נמצאים עכשיו אחרי אלול ועשרת ימי תשובה שהם זמנים של יראת שמים, ואחר כך יהיה סוכות זמן שמחתנו שיש בו השפעה לשמחה של מצוה, ואם כן גם עכשיו צריכה להיות השפעה של יראת שמים עם שמחה.

אך לכאורה יש כאן סתירה, וכיצד יכולה להיות שמחה יחד עם יראה, הרי היראה היא פחד, וזה לכאורה סתירה לשמחה?

אבל באמת זה לא סתירה, ומקרא מפורש בתהלים (ב, יא) עבדו את השם ביראה וגילו ברעדה, היינו שצריכה להיות יראה ורעדה, אבל יחד עם זה גילה! וגילה היא יותר משמחה, כפי שמזכירים אשר ברא ששון ושמחה ורק לאחר מכן גילה, ומשמע שזה יותר משמחה, ועל כל פנים מפורש ששייך שמחה יחד עם יראת שמים.

קרבת אלוקים מוסיפה שמחה

והטעם שאין זו סתירה, מצינו גם במסילת ישרים (פרק יט) שהביא מדברי חז"ל, כשאתה מתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לפני מלך שאין כמוהו, היינו שבתפילה צריכה להיות שמחה, שמתפללים לפני מלך שאין כמוהו, ומדברים אליו והוא שומע ורוצה לשמוע, והרי תפילה בודאי היא עם יראת שמים, כיון שעומדים לפני מלך, ויש בזה יראה לעמוד לפני המלך, אבל יחד עם זה יש גם שמחה, לבך שמח עליך! כי יראת שמים אינה סתירה עם שמחה.

ורק יראת בשר ודם אינה שמחה, אבל יראת הרוממות יכולה להיות עם שמחה, וכן יראת הרוממות של אדם גדול, כגון כשעומדים ליד החזון איש, מצד אחד יש בזה יראה, יראת הרוממות, אבל זו גם שמחה והרגשה מאד נעימה, שנמצאים ליד החזון איש, וזו יראה עם שמחה. לכן יראת שמים אינה סתירה עם שמחה, והתפילה היא עם יראה, אבל לבך שמח עליך, כי קרבת אלוקים מוסיפה שמחה.

ומסופר על הגאון בעל מחבר ספר 'מנוחה וקדושה' מתלמידי הגר"ח מוואלוז'ין, שפעם אחת בסליחות כשאמר לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים, הרגיש בוש גדולה כל כך עד שהתחיל לבכות, ושמח מאד בזה שהרגיש את הבושה! וכל ימיו היה משתוקק מתי יזכה שוב לזה, ורצה עוד פעם לזכות להרגשת בוש כזו, אך לא זכה לזה כי אם פעם אחת בימי חייו, והיה אז מאושר מאד, שהרגיש את הבושה, שהיראת שמים והאמונה היו בשלמות עד כדי כך שהתחיל לבכות מזה.

שמחה להתפלל למלך שאין כמוהו

ובמסילת ישרים שם ביאר מה היא תפילה וכמה יש לשמוח בזה, שזוכים לעמוד ולדבר עם המלך, והמלך שומע, ורוצה לשמוע, ומחכה שהאדם יבקש ממנו עוד ועוד.

ואמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ט, א, ובמדרש תהלים פ"ד) כי מלך בשר ודם כשמבקשים ממנו בקשה והוא לא עושה אותה, ומבקשים ממנו עוד פעם והוא שוב לא עושה, אם חוזרים ומבקשים עוד פעם, הוא כועס למה מבקשים, הרי רואים שהוא לא רוצה.

אבל הקב"ה אינו כן, אלא להפך כתוב הרחב פיה ואמלאהו (עין ברכות נ, א) וככל שהאדם יותר מתפלל ומבקש עוד פעם ועוד פעם, מה שהוא יותר מבקש הקב"ה שמח, ורוצה שיבקשו ממנו, לבקש ולבקש! וזוהי השמחה שזוכים להתפלל לפני הקב"ה, שהוא מלך שאין כמוהו, ורוצה שהאדם יבקש ממנו ויחזור ויבקש.

הדרך ליראה ולשמחה על ידי התבוננות

אם כן יש יראת שמים עם שמחה וזו לא סתירה, אך יש לדעת איך מגיעים למדרגה הזו, כיצד אפשר להגיע לזה? הדרך היא על ידי התבוננות, לחשוב ולחשוב! על יראת שמים ועל שמחה, עם התבוננות ומחשבות שייך לקבל יראת שמים וגם שמחה.

ולמשל מחשבות של יראת שמים, לחשוב מה איתו ומה המצב שלו, מה עם המעשים שלו ומה עם החטאים שלו, מיום עמדו על דעתו מבר מצוה וכי אין לו חטאים, הרי יש ביטול תורה, וישנם רק יחידים סגולה שמבר מצוה כבר היה התמדה בלי ביטול תורה, אבל זה דבר לא מצוי, והם רק יחידים, מעוטא דמעוטא.

אם כן יש חטא של ביטול תורה, או תפילה שלא בכוונה, והזכרת שם שמים בלי מורא, וכפי שכתב רבינו יונה באיגרת התשובה (אות ז) על הפסוק "את השם אלוך תירא" כי כשמוזכרים שם השם צריכים להזכירו באימה וביראה, ואם לא נוהרים בכך זהו חטא.

תשובה על ביטול תורה ויראת שמים

וצריכים לחזור בתשובה על זה, תשובה על ביטול תורה, ותשובה על חסרון יראה. והנה התשובה על ביטול תורה, שיהיה עזיבת החטא מכאן ולהבא, ללמוד לפי כוחו, כל אחד כמה שהוא יכול, בלי ביטול תורה, זה אמנם קשה קצת, אבל זה לא כל כך קשה, מפני שדברי תורה מעניינים ומתוקים מדבש, ויש בהם מתיקות וגם סקרנות, לכן עזיבת החטא של ביטול תורה אינה קשה כל כך.

ואמנם צריכים גם חרטה על לשעבר, ועל זה יש בשערי תשובה לרבינו יונה (א, י) שביאר מה היא חרטה וכיצד עושים חרטה, וגם זה לא קשה כל כך, חרטה על ביטול תורה, עם עזיבת החטא בזה.

אבל תשובה על יראת שמים אינה דבר פשוט, כי צריכים לפחד, שיהיה פחד! ובשביל זה צריכים ללמוד ספרי מוסר, ואין עצה אחרת, כי התבוננות לבד אינה מספיקה לזה, ורק לאחר שלומדים ספרי מוסר, אז יש להוסיף התבוננות, לחשוב על זה גם כן.

וכך כתב בשערי תשובה (ב, כו) "אכן צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים על לבו ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח, ומלבו יוציא מילין, ויתבונן בחדרי רוחו, וישבו יחפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדה, ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה, עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר".

והיינו שאחרי שהאדם כבר יודע ושמע דברי תוכחה או שלמד בספרי המוסר, צריך לשוב להפוך יד תוכחתו על נפשו, והיינו להתבונן לעצמו ולהכניס בלבו את התוכחה, את היראה ואת החרטה, וההתבוננות משפיעה, אבל תחילה צריך דבר שמעורר, על ידי שישמע או שילמד ספרי מוסר, וזוהי התשובה על יראה.

ובאמת גם בתפילה אנו אומרים סלח לנו אבינו כי חטאנו, והיינו כגון ביטול תורה, ושאר חטאים שנכשלים בהם, אנו מתוודים ואומרים 'חטאנו', וזהו וידוי עם בקשת סליחה על החטא.

וכן השיבנו לתורתך, וזוהי תפילה ובקשה על עזיבת החטא, ומבקשים השיבנו לתורתך – היינו תשובה על תורה, וכן לעבודתך – תשובה על עבודה, כגון תפילה שלא בכוונה, וכן כל מעשי המצוות, שהם עבודת השם, וצריכים לעשותם בהרגשת העבודת.

יראת שמים על ידי 'שוית'

והדרך ליראת שמים מבואר עוד בשולחן ערוך או"ח בסעיף הראשון "שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשישבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישיש האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו וכו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד".

והיינו לזכור תמיד שיש מלך שרואה את כל מה שאני עושה, ושומע את כל מה שאני מדבר, וגם יודע את כל מה שאני חושב (חלק זה לא הוזכר בשו"ע) כי הרי הוא יודע מחשבות וכל המחשבות גלויות לפניו! ואם חושבים על זה לעיתים קרובות, זה מביא ליראת שמים, וכמו

שסיים השולחן ערוך שעל ידי זה מיד יגיע אליו היראה וכו', וזוהי יראה עם שמחה, שאני ירא ואני שמח בזה שאני ירא, ואין זו סתירה אלא אדרבה, היראה נותנת שמחה!

אך כאמור לכך צריכים שתהיה איזה קביעות בכל יום בספרי יראה ומוסר, כדי לעורר כל הזמן את היראה ולהוסיף יראה.

התענוג והשמחה בתורה ובמצוות

ובאמת זה לא קשה, שכן ידועים דברי החובות הלבבות (שער הבחינה פ"ה) שכל דבר שנצרך וחיוני לעולם, הרי הוא מצוי בעולם כפי הצורך ולא קשה להשיגו, וכגון אוויר לנשימה, שהגוף זקוק לו כל הזמן, הרי הוא מצוי תמיד בכל זמן ובכל מקום, וכן מים לשתיה הנצרכים מאד לקיום האדם, הרי הם מצויים הרבה במעיינות ובנהרות, ואוכל שנצרך פחות הרי הוא מצוי פחות, אבל גם כן ברוך השם יש מה לאכול, וכל מה שהגוף צריך יש בעולם ולא קשה להשיגו.

וכך גם מה שהנפש צריכה אינו קשה, כגון לימוד התורה, שזה מעניין ומושך, ויש בזה מתיקות, ולא קשה לעסוק בתורה. וכן יראת שמים נותנת הרגשה נעימה מאד, ויש ספרי מוסר שעל ידם אפשר להוסיף יראת שמים, וברוך השם יש את כל מה שנצרך בשביל הנפש.

וכן אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, זה נותן שמחה, כי כשיש לאדם משהו שהוא אוהב אותו זה משמח, והוא שמח שיש לו את מה שהוא אוהב. וכבר דיברנו בעבר כי מאחר שאהבת הבריות היא מצות עשה, לכן כך הטבע של כל יהודי שיש אהבת הבריות, וזה משמח שיש לו אהבים, ויש לו את מה שהוא אוהב.

וגם גמילות חסדים, יש טבע של אהבת חסד, שאדם נהנה מעשיית החסד, לעשות מעשים טובים, ולעשות טובות לאנשים, וכיון שנהנה מזה, אין זה קשה אלא תענוג!

היצר הרע מפריע להתעלות

אך למעשה המציאות היא שבני עלייה הם מועטים, וכדאיתא בגמרא (סוכה מה, ב) אמר רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והם מועטים, אם אלה הם אני ובני מהם, אם מאה הם אני ובני מהם, אם שניים הם אני ובני מהם, ע"כ. ובא לומר בזה (עיי' דרשות הוד צבי עמוד כו בשם הגר"י בלאור) כי אפילו שזה נגד כל העולם, אין מה להתבטא בזה, ולהיות בן עלייה זה חיים טובים ומאושרים!

אבל כאמור במציאות רואים שאין הרבה בני עלייה, והם מועטים, וזהו מפני שיש יצר הרע, והיצר הרע אינו נותן להתעלות, ומפריע לתורה, ומפריע ליראת שמים, ומפריע לחסד.

ואמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שטאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שטאמר אלוקים לא יעזבונו בידו. והיינו שגם אם אתמול אדם ניצח את היצר הרע, הרי היום היצר הרע מתגבר עליו שוב, ובכל יום היצר הרע מתחזק ומתגבר שוב.

ויש בגמרא שם שני לשונות: יצרו של אדם 'מתגבר' עליו ומתחדש' עליו, מתגבר היינו היצר הרע שהיה אתמול, שמתגבר שוב היום, ומתחדש היינו עוד יצר הרע חדש שלא היה אתמול, ולכן אין הרבה בני עלייה, כי היצר הרע מתגבר ומתחדש.

וכדי להתגבר על היצר הרע צריכים סיעתא דשמיא, ובלי סיעתא דשמיא אי אפשר להתגבר עליו, כמו שאמרו שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וכבר הזכרנו בזה מדברי הגר"א (מובא בקול אליהו סוכה) והמסילות ישירים (פרק ב) כי אימתי יש סיעתא דשמיא? בזמן שהאדם התגבר ועשה כל מה שבכוהו, וכבר הגיע למצב שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, אז יש סיעתא דשמיא.

לכן אנו מתפללים ומבקשים סיעתא דשמיא, השיבנו! וסלח לנו זה וידוי, יחד עם קביעות לימוד המוסר בכל יום, שזוהי ההשתדלות כפי כוחנו, וכמו שכתב המשנה ברורה בסימן א' כי ספרי המוסר הם התבלין ליצר הרע, וזוהי העצה להתגבר על היצר.

השפעת אברהם אבינו על בני דור

והנה אמרו חז"ל (אבות ה, ב) עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפיים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את

מי המבול, עשרה דורות מנח עד אברהם וכו' שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקיבל עליו שכר כולם.

והיינו שהקב"ה מאריך אף עד עשרה דורות, ואם לאחר עשרה דורות לא חוזרים בתשובה יש עונש רחמנא ליצול, ובדורו של נח לאחר עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין, הביא עליהם הקב"ה את מי המבול, מפני שנח לא השפיע על בני דורו להחזירם בתשובה, ולכן נקרא המבול על שמו 'מי נח' (ישעיה נד), כי הוא לא החזיר בתשובה את בני דורו, ומפני זה היה מוכרח להיות מבול (ועיין עוד בזה פרשת נח דף ס"ז ע"ב שנח לא התפלל על בני דורו ולכן נקרא המבול מי נח על שמו).

אבל אברהם אבינו, שהיה לאחר עוד עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין, החזיר בתשובה את בני דורו, ובזה הציל אותם מן העונש, כי לאחר עשרה דורות לא מצינו אריכות אפיים, אלא או שחוזרים בתשובה או שיש עונש, ואברהם אבינו השפיע על בני דורו והחזירם בתשובה, אבל נח לא החזיר בתשובה את בני דורו.

ובאותו הזמן היה גם בית מדרשם של שם ועבר, שהיה להם 'בית מדרש' ועסקו בתורה, והם ידעו את התורה ברוח הקודש, וכן אדם הראשון ידע תורה, אבל הם לא השפיעו על הדור, למרות שהיה בית מדרש זה לא השפיע על הדור, ואילו אברהם אבינו השפיע על הדור והחזיר בתשובה, ולכן נטל שכר כולם.

הצלת אברהם אבינו מכבשן האש

וגם נעשה לו נס כשזרקוהו לאור כשדים, והקב"ה הצילו שלא נשרף, ומצינו בזה במדרש (בראשית רבה סג, ב) אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב, משל לאחד שהיה לו דין לפני השלטון ויצא דינו מלפני השלטון לישרף, וצפה אותו השלטון באסטרולוגיאה שלו שהוא עתיד להוליד בת והיא נישאת למלך, אמר כדאי הוא להניצל בזכות בתו שהוא עתיד להוליד והיא נישאת למלך, כך אברהם יצא דינו מלפני נמרוד לישרף וצפה הקב"ה שיעקב עתיד לעמוד ממנו, אמר כדאי הוא להניצל בזכותו של יעקב, הלא הוא דכתיב לכן כה אמר אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, יעקב פדה את אברהם, ע"כ.

והיינו שכל הצלת אברהם אבינו מכבשן האש הייתה בזכות יעקב אבינו שעתיד לצאת ממנו, וצריך ביאור וכי אברהם אבינו לא היו לו זכויות להניצל, ומדוע ניצל רק בזכות יעקב?

והביאור בזה, מובא בפירוש 'יפה תואר' על המדרש שם בשם ספר העקידה: "יהא דלא ניצל בזכות עצמו, משום שכן הוא משפטי השם אשר המוסרים נפשם על קידוש השם לא יינצלו, כי טוב השלמות הגדול הזה... ולכן אברהם מצד עצמו הדין היה שיישרף כי זה הטוב האמיתי לפניו, ורק בשביל יעקב שייצא ממנו שהוא שלשלת היחס ומיטתו הייתה שלמה, כדי שלא יבטל, לכן ניצלו".

והיינו כי באמת מי ששורף על קידוש השם, בשבילו זהו הדבר הכי טוב שיכול להיות, בשביל עצמו ובשביל המדרגה שלו, כי הוא זוכה בזה לעולם הבא שאין לשער, אבל לפעמים יש צורך להשאירו בחיים בשביל הדור, וכך גם אברהם אבינו, שאם הוא היה נשרף לא היו לא יצחק ולא יעקב ולא היה כלל ישראל, לכן למרות שאברהם לא היה צריך את הנס בשבילו, אבל הקב"ה הצילו בשביל יעקב שיעמוד ממנו.

וכמו שאמרו במדרש משל למלך שהציל את האדם שיצא דינו לישרף בשביל הבת שעתידה לצאת ממנו, כי המלך צריך את הבת, כך הקב"ה צריך את כלל ישראל, כי תכלית הבריה הוא כבוד שמים, וכבוד שמים הוא על ידי כלל ישראל, ובשביל זה צריכים את יעקב. זהו ענין 'בית יעקב אשר פדה את אברהם' שבזכות יעקב ניצל אברהם.

והנה ברוך השם אנחנו כולנו עוסקים בכבוד שמים, ועוסקים כפי כוחנו בתורה ובתפילה ועושים מעשים טובים בין אדם לחברו, ולפי הנראה אנו עושים כבוד שמים כפי כוחנו כמה שאנו יכולים, אם כן אשרינו מה טוב חלקנו, שאנו עוסקים בכבוד שמים, וזה נותן שמחה, והשמחה נותנת כוח להמשיך הלאה, בעזרת השם נזכה כולנו לעשות מה שאנחנו חייבים ונזכה להרבות כבוד שמים!



מוקדש לזכות ולרפואת
שרה בת שיינדל
בתוך שאר חולי ישראל

לעילוי נשמת
מרת **לאה רזנבוים** ע"ה
בת רבי **לוי יצחק** ז"ל
נלב"ע כ"ה תשרי - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **גיטה לורבר** ע"ה
בת הר"ר **יצחק שוואב** ז"ל
נלב"ע כ"ח תשרי תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **לאה דרורי** ע"ה
ב"ר **יהודה אריה לייב ליפשיץ** זצ"ל
נלב"ע ה' חשוון תשס"ו - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת נח תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 45 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

ע"ש נח ומה היתה התביעה עליו בזה, ע"ש שביאר לפי דרכו, ומדברי רבינו נראה שלא היה לנח חטא בזה, אף שגנאי הוא לו עד שנקרא הדבר על שמו, ואולי עדיין היתה עליו תביעה דקה, ודו"ק).

(משיחות רבינו שליט"א)

'עבד עבדים יהיה לאחיו'

אם עבד מצווה בפריה ורביה

תוס' בחגיגה (ב): כתבו להוכיח דאף עבד חייב בפו"ר, דהא 'פרו ורבו' אכולהו בני נח כתיב ואף לכנען דכתיב ביה 'עבד עבדים כו' ע"ש.

והעיר רבינו שליט"א שהרי כל חסרוננו של עבד בקיום פו"ר, הוא מפני שאין לו יחס, והא דעבד אין לו יחס טפי מגוי הוא מפני שיש לרבו בו קנין איסור, וא"כ הרי כ"ז שייך בעבד של ישראל שנצטוו במתן תורה על דין העבדים, אבל עבד של גוי ה"ה כגוי עצמו ואין לו בו אלא קנין ממון.

ואפי' נימא דלאבות היה קנין איסור בעבדיהן, וכדמצינו באלעזר עבד אברהם ובישמעאל בן הגר שפחת שרה שנקראו **'עם הדומה לחמור'**, ואף שהיה קודם מתן תורה, מ"מ כ"ז באבות שהיה להן דין ישראל וכד' **'הרמב"ן ב'** אמור שאחר המילה קבל אברהם דין ישראל ע"ש (והאריך רבינו בזה ואכמ"ל).

אבל כנען שהיה עבד קודם מ"ת וקודם שהיה שם ישראל, הלא לא היה בו קנין איסור כלל רק קנין ממון, והוי ככל גוי שיש לו יחס, ואיך למדו התוס' ממנו לכל עבד שיש בו מצות פו"ר.

עוד העיר רבינו שליט"א שהרי הקב"ה אמר פרו ורבו קודם שנאמר על כנען עבד עבדים יהיה לאחיו ומנין שהציווי כולל גם בעבדותו.

(ממגד גרש ירחים עמ"ס ב"ב)

'על כן יאמר כנמרוד גיבור ציד לפני ה'

יודע ריבונו ומתכוין למרוד בו

פירש"י על כן יאמר - על כל אדם מרשיע בעזות פנים **יודע ריבונו ומתכוין למרוד בו** יאמר זה כנמרוד גיבור ציד.

היינו שיש פעמים אדם היודע ריבונו ומתכוין למרוד בו, כמו נמרוד שהיתה לו אמונה, יודע שיש גיהינום ויש עולם הבא, שהרי היה נכדו של חם שעבר את המבול וראה את נח, ואף על פי כן היה יודע את ריבונו ומתכוין למרוד בו.

ולכאורה אינו מובן כיצד יתכן מצב כזה שאדם יהיה מכיר את ריבונו ומתכוון למרוד בו, הרי הוא יודע את הסוף ומדוע אינו מפחד מהגיהינום?

והסיבה לזה מפני שהיצר הרע מפתה את האדם שיחשוב שהוא גיבור, ומסית אותו להראות את גבורתו שאינו מפחד משום דבר, וכמו שיש כאלה שמאבדים עצמם לדעת והולכים לכתחילה על מנת להיהרג כדי להראות שאינם מפחדים, וכך היצר הרע מפתה את האדם כי למרות שהוא מכיר את ריבונו יודע שיהיה גיהינום, עליו להראות את גבורתו שאינו מפחד מהגיהינום.

ושמעתי מהגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל שעמד על מה שרואים אצל פרעה, כי לאחר שגירש את בני ישראל מארצו, פתאום נהפך לבבו והתחיל לרדוף אחריהם, וכמו שכתוב (שמות יד, ה-ח) **'ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו וגו'; ויחזק השם את לב פרעה מלך מצרים וירדוף אחרי בני ישראל'**, ואינו מובן כיצד נהפך לבבו פתאום, הרי כבר קיבל עשר מכות ועבדיו אמרו לו (שם י, ז)

'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ' (מתוך ההפטרה)

מדוע לא השפיע נח על בני דורו

חזינן שהמבול נקרא על שם נח, ושמעתי **ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל** בשם מדרש כי המבול נקרא על שמו מפני שלא השפיע על בני דורו שיחזרו בתשובה.

[ובזהר פרשת נח דף ס"ז ע"ב איתא, כיון דאמר ליה (הקב"ה לנח) דישתזיב הוא ובניו לא בעא רחמין על עלמא ואתאבידו ובגין כך אקרון מי המבול על שמה כמה דאת אמר כי מי נח זאת לי וגו', ע"כ, ומבואר שנקרא המבול על שם נח מפני **שלא התפלל** על בני דורו, אכן **בספרנו** סוף פרשת בראשית ביאר שנה אף **לא השפיע** על דורו, וזה לשונו שם: ונח מצא חן- להציל גם בניו ובנותיו, לא מפני שהיה ראוי לכך, אבל על צד חנינה זיכהו הא-ל יתברך לזה, כאמרו (יחזקאל יד) **ושלושת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב וגו'...** כי לא למדו את דורם לדעת את השם כאברהם משה ושמאל וזולתם, כאומרם ז"ל (פסחים פז, א) עילם- והם דניאל וחבריו - זכתה ללמוד ולא זכתה ללמד, וכן נח אף על פי שהוכיח על המעשים המקלקלים ענין המדינות, לא הורה אותם לדעת הקל יתברך וללכת בדרכיו אף על פי שהוא היה צדיק תמים בעיניו ובמעשהו].

ויש להתבונן בזה שנקרא המבול על שם נח, כאילו שנה אשם במבול, וכי נח היה מחטיא את הרבים ח"ו, ומה היא אשמתו בעוונות בני דורו.

ובאמת שמצינו כבר שצדיקים שביכולתם להחזיר אחרים בתשובה ואינם עושים כן הרי הם נענשים על כך, וכדאיתא בגמרא (שבת נה, א) אמר ליה הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה, אמרה מידת הדין לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, מה נשתנו אלו מאלו, אמר לה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים, אמרה לפניו ריבונו של עולם, היה בידם למחות ולא מיחו! **אמר לה, גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם, אמרה לפניו ריבונו של עולם, אם לפניך גלוי להם מי גלוי?! והיינו אף שגלוי וידוע לפני הקב"ה שאם יוכיחו לא ישפיעו כלום, מכל מקום הרי הצדיקים עצמם אינם יודעים שלא ישפיעו, וצריכים לנסות ולהשפיע, ואם אינם מנסים להשפיע הם נענשים על זה, וכדאיתא בגמרא שם שהקב"ה הסכים עם מידת הדין והעניש גם את הצדיקים, כי מספק היו צריכים לנסות להשפיע ולתת חיזוק, ומאחר שלא עשו כן נענשו במיתה בידי שמים.**

אמנם בנח לא מצינו שנתחייב מיתה בידי שמים, כי מה שהוא לא השפיע זה **מפני שלא היה שייך שישפיע, והיה גלוי וידוע גם לנח עצמו שלא ישפיע, ואף על פי כן המבול נקרא "מי נח"**, למרות שנה לא חטא, וכפי שהעידה עליו התורה **"נח איש צדיק תמים"**, ולא מצינו שהיה לו גיהינום או שנענש בייסורים, והרי הוא היה צדיק תמים, ולצדיקים נותנים כפרת עוונות בייסורים, אבל נח לא קיבל ייסורים, מפני שלא היה לו חטא, **ועם כל זה נקראו מי המבול על שמו, מפני שבמצאות לא מנע את המבול ולא החזיר בתשובה, לפי שלא היו לו כוחות לזה, אבל הוא היה צדיק תמים, ולא היה לו חטא בזה.**

ואמנם אברהם היו לו כוחות להשפיע על בני דורו אבל לנח לא היו כוחות אלו, ולא חטא בזה שלא היה כמו אברהם, כי עשה מה שבכוחו, וליותר מזה לא היו להו כוחות, רק אברהם קיבל מן השמים כוחות מיוחדים שלא היה צריך סעד לתומכו, ובכוחות אלו זכה והשפיע על כל בני דורו.

ויש מכאן מוסר השכל, שמצוי שמקבלים חלישות הדעת כשרואים אחד שמצליח יותר, אבל צריכים לדעת כי השלמות של כל אחד היא לפי כוחותיו, ויתכן שהשני מצליח יותר מפני שיש לו יותר כוחות, ואם כן הרי הוא גם חייב יותר, ומי שאין לו כוחות כאלה אינו חייב בזה, וכשעושה כל מה שבכוחו הרי הוא מושלם.

(א.ה. עי' בשפתי חיים ע"פ נח שעמד ג"כ בענין זה, מדוע נקרא המבול

זוכים לעולם הבא שאין לשער, ואברהם אבינו עצמו היה שמח וטוב לו אם היה נשרף ומת על קידוש השם, ורק מפני שהיה צריך להוליד את יצחק ויעקב שמהם יעמוד כלל ישראל, והרי כל העולם נברא בשביל ישראל, לכן מן השמים נעשה לו נס כדי שיווליד את יעקב ויהיה כלל ישראל, אבל הנס הוא לא לצורך אברהם אלא בשביל יעקב.

והנה לפי זה יש להעיר, שהרי מצינו בעוד מקומות שנעשו ניסים להציל ממיתה על קידוש השם, וכגון דניאל שניצל מגוב האריות וחנניה מישאל ועזריה שניצלו מכבשן האש, וצריך ביאור מדוע נעשה להם נס, הרי הטוב האמיתי בשבילם הוא שימותו על קידוש השם, ושם לא היה צורך של העמדת כלל ישראל, ומדוע הצילם הקב"ה מן המיתה.

ובספר העקידה כתב לבאר כי בכל מקום שנעשה נס היה טעם וצורך מיוחד בזה, **ובדניאל חנניה מישאל ועזריה שניצלו ממיתה, הצורך בזה היה שיתקדש שם שמים על ידי הנס,** וקידוש השם בחייהם היה יותר גדול ממיתתם, שנבוכדנצר ראה את הנס שנעשה להם ונתרבה כבוד שמים בזה, ואמרו בגמרא (תענית יח, ב) כי נבוכדנצר היה מלך הגון וראוי לעשות הנס על ידו, והיינו שהיתה לו זכות מיוחדת שיעשה על ידו נס כזה שיביא לקידוש שם שמים, אבל במקום שאין סיבה מיוחדת להצלה, באמת עדיף למות על קידוש השם, שזוכים בזה לעולם הבא שאין לשער.

(ענין זה משיחות רבינו שליט"א נדפס בגליון פרשת נח אשתקד, אלא שנשמט מן הגליון המשך הדברים דלהלן, לכך שבנו והבאנו כאן את הדברים בשלמות)

ובענין זה הביא חב"נ הגר"א גרבוז שליט"א בשם אחי רבינו הגר"י זצ"ל, שסיפר בשם הר"ז אסטולין זצ"ל (שהיה רבם של רבינו יבלחט"א ואחיו הגר"י זצ"ל בילדותם בעיר שומיאץ) שמסורת בפי זקני ליטא שכאשר הוצא להורג עקה"ש **גר הצדק הגרף פוטוצקי ע"ה,** שאל את פי הגר"א ז"ל אם לילך ליהרג בזריזות או לעכב כמה שיוכל, וענהו שילך בזריזות, וביארו בזה שנסתפק אם למחר משום מצות קידוש ה', וזריזין מקדימין למצוות, או דילמא פיקו"נ דחיי שעה עדיף, וע"ז השיב הגר"א שילך בזריזות.

והקשו על כך, דאכתי הא פיקו"נ דחיי שעה דוחה כל התורה כולה ומדוע אמר הגר"א שזריזות למצוה עדיף ואיך הותר לו למחר, **ותירץ על כך רבינו שליט"א** ע"פ המדרש הנ"ל וכמשנ"ת, שלהמתים על קיה"ש טוב יותר למות ולהשיג בזה השלמות הגדול הזה, ולכך ראוי לו לילך בזריזות למצוה זו ואין בזה משום פיקו"נ

"הטרם תדע כי אבדה מצרים", והיכן השכל במה שהתחיל שוב לרדוף אחריהם?

והביא על זה מדברי המדרש כי פרעה התחיל לרדוף אחרי בני ישראל, אף על פי שידע שהוא עלול למות, **מפני שחשב מה יאמרו עליו אומות העולם שבתחילה אמר שלא ישלח את בני ישראל ועכשיו שלחם,** ולכן העדיף לרדוף אחריהם ולמות 'מות גיבורים' שכולם יראו שעמד בדיבורו ולא שלחם, וכך גם מי שיודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו, הרי הוא יודע את סופו שיקבל גיהנום על זה, ואף על פי כן הוא עובר ומרוד, כי היצר הרע מפתה אותו להראות את גבורתו שאינו מפחד מכלום.

(משיחות רבינו שליט"א)

'וימת הרן כו' בארץ מולדתו באור כשדים'

מסירות נפש על קדושת השם

פירש"י ומדרש אגדה י"א שע"י אביו מת, שקבל תרה על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש כו'.

אמרו חז"ל (בראשית רבה סג, ב) "אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב, משל לאחד שהיה לו דין לפני השלטון, ויצא דינו מלפני השלטון להישרף, וצפה אותו שלטון באסטרולוגיאה שלו שהוא עתיד להוליד בת והיא נישאת למלך, אמר כדאי הוא להינצל בזכות בתו שהוא עתיד להוליד והיא נישאת למלך, כך אברהם יצא דינו מלפני נמרוד להישרף וצפה הקב"ה שיעקב עתיד לעמוד ממנו, אמר כדאי הוא אברהם להינצל בזכותו של יעקב, הדא הוא דכתיב לכן כה אמר השם אל בית יעקב אשר פדה את אברהם".

והדברים צריכים ביאור, וכי אברהם אבינו לא היה לו זכות להינצל בזכות עצמו, ומדוע היה צריך דווקא את זכותו של יעקב אבינו כדי לזכות לנס? ובפירוש **יפה תואר (למהר"ש יפה ז"ל)** על המדרש שם הביא **מספר העקידה** שביאר בזה "והא דלא ניצל בזכות עצמו משום **שכן הוא משפטי השם אשר המוסרים נפשם על קידוש השם לא יינצלו כי טוב השלמות הגדול הזה...** ולכן אברהם מצד עצמו הדין היה שיישרף כי זה הטוב האמיתי לפניו, ורק בשביל יעקב שיצא ממנו שהוא שלשלת היחס ומיטתו הייתה שלמה, כדי שלא יבטל לכן ניצל". עכ"ד.

והיינו כי אברהם אבינו לא היה מפסיד כלום אם היה נשרף על קידוש השם, ואדרבה זו היא זכות ומעלה גדולה מאד למות על קידוש השם, שעל ידי זה

'ומן הבהמה אשר איננה טהורה'

מעלת עדינות הנפש

בפסחים דף ג' למדו מכאן "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה", ופירש רש"י: ואף על גב דבאורייתא כתיב טמא, שני אורחיה בחד דוכתא ללמדך לחזור על לשון נקייה, ע"כ.

ומובא שם בגמ' מעשה בהלל הזקן, הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דהלל וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי, ואמרי לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן, חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה, אמר: מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל.

ואף שאין זו לשון מגונה, שכך רגילים ללמוד ולהזכיר טומאה וטהרה, אבל התלמיד הראשון שדקדק יותר לומר 'ואין מוסקין בטהרה' זוהי הרגשה ועדינות מיוחדת, שאינו רוצה להוציא מהפה את המילה טומאה, ומדייק לומר "לא בטהרה", וזוהי כבר דרגה גבוהה מאד שיכולים לדעת מכך שיהיה מורה הוראה בישראל, "מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל" זה מובטח!

למדנו מכאן שהענין של גדלות בתורה תלוי במהות הנפש, במידות הטובות ובעדינות הנפש, שאם יש יותר עדינות זוכים ליותר תורה, ואם פחות עדינות אזי פחות תורה. זה הכלל, וצריכים לדעת את הכלל הזה איך לא להימשך, לפעמים רואים אנשים כאלה שהם מדברים בשפה כזאת עם תקיפות, ומתחשק גם כן לדבר ככה, שכך הטבע, שיש חיקוי, ומצוי אצל ילדים שרואים אחד שנראה כגיבור ומדבר בחוזק, וזה משפיע, שמחשיבים את זה, ורוצים להיות כמוהו, אבל זה לא נכון, וזו לא דרך התורה.

צריכים לדעת את החשיבות של עדינות, שלפעמים חושבים שזה לא טוב, שסובלים ומפסידים מזה, אבל זה לא נכון, אלא מרוויחים מזה, מי שאינו יכול להתחצף, חושבים שזה חסרון, שאין לו אומץ, אבל זהו לא חסרון, אלא מעלה!

(משיעורי רבינו שליט"א - פסחים ג', ע"ש עוד)

ניתן לקבל את הגיליון במייל: MIMGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת נח תשפ"א

מופץ ע"י

מערכת "קובץ גליונות"

בעומק הפרשה

נח איש צדיק תמים היה

בדורותיו (ו, י)

וצ"ב, מהו "צדיק" ומהו "תמים".
ובתרגום אונקלוס תרגם "זכאי שלים".
וביאר מרן הגר"י זצוקללה"ה, ודחה
ברמב"ם פרק ג מהלכות תשובה הלכה
א-ב, מפורש, דמי שזכויותיו מרובות
מעוונותיו, צדיק, וכן המדינה וכן כל
העולם כולו, שאם זכויותיהם מרובות,
המדינה צדקת, והעולם כולו אף הוא נידון
אחר רובו, שאם רובו זכויות צדיק, אם
רובו עוונות רשע, ו"אם היו עוונותיהם
מרובים מיד הם נשחתים שנאמר וירא ה'
כי רבה רעת האדם" וכו'.

ולכאורה תיקשי, הא"ך ואמאי ניצול נח,
הלא בדין הוא שיהא נידון אחר רוב
העולם, ורוב העולם, הרי "רבה רעת
האדם".

וע"כ [בנוסח זה שמעתי מפי הגר"פ
זצוק"ל], דק אם שייכא בו "דין", הריהו
גם בכלל החשבון של רובו, רוב המדינה
ורוב העולם. משא"כ אם לא שייכא ביה
"דין", שא"כ בו אף פגם ועוון, כל החשבון
לא קאי עליה, כי אינו בכלל הצירוף
לחשבון זה. וזהו מה שנאמר בפסוק "צדיק
תמים". כלומר, לא רק צדיק נכמ"ש
הרמב"ם שאם רובו זכויות הרי הוא צדיק,
אלא תמים, שאינו בכלל ה"חשבון" של
העולם, כי כפי שתרגם התרגום אונקלוס,
זכאי ושלם, היינו שהוא לא רק "זכאי",
אלא "שלם", שאינו בכלל הצירוף
לחשבון, כי לא נכנס לדין, כמש"נ.

והראה מרן, שהיא גמרא מפורשת
במסכת עבודה זרה דף ד: "אמר רב אבא
בר כהנא מאי דכתיב חלילה לך לעשות
כדבר הזה להמית צדיק עם רשע, ולא
והכתיב והכרתי ממך צדיק ורשע, בצדיק
שאינו גמור אבל בצדיק גמור לא, והכתיב

אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו, י)

חיפשתי עוד, ומצאתי ברד"ק שם:
"והיית לאיש, זריו ומושל בנפשך וכובש
את יצרך".

זה, איפוא, המבדיל בין אדם, לבעלי חיים
אחרים. אם לא ההבדל הזה, הרי האדם,
אחד משאר בעלי חיים הנהו.

כשאמרה, איפוא, התורה "נח איש צדיק
תמים היה בדורותיו", הכוונה היא, ששלש
מדות אלו, מעלות עצומות הנה.

המדה הראשונה היא, שהיה נח, "איש".
ונראה, שמדה זאת – "איש", היא שכבשה
את הדרך להיותו גם "צדיק", גם "תמים".

הרבה דשו, מהו "צדיק", מהו "תמים",
מהו "בדורותיו".

אך מהו "איש"??

להלן (בראשית ז, א): "כי אותך ראיתי
צדיק לפני בדור הזה". כאן לא נאמר כלל
"איש". מדוע, איפוא, הוצמדה כאן המילה
"איש" אל "צדיק".

חיפשתי, אם משמעות מיוחדת למילה
"איש".

מצאתי!

נאמר "יוחזקת והיית לאיש" (מלכים-א ב,
ב).

הרי ש"איש", הוא מטרה לעצמו.

מהו איפוא "איש"??



נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו, י)

"יש מרבתינו דורשים אותו לשבח כ"ש שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר ויש
שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב
לכלום" (רש"י)

משום שאם אך שייך ויתכן הדבר להיות
"אברהם", תבוע ייתבע על כך גם כשהוא
"נח".

על נח היה לראות מול עיניו לא רק את
השיא של דורו, אלא את שיא דורו של
אברהם...

צדקו השניים, כי אמנם יש לשבח את נח
על השיא שהגיע אליו, וזו באמת גדלות
עצומה. אך כמו כן יש לגנותו, מדוע לא
שיוה מול עיניו את אברהם אבינו.

לכאורה יפלא, הלא הא מיהת שבגופא
דעובדא שניהם אמת, כי אמנם כך היה,
שבדורותיו של נח, היה ה"אחד" בדורו,
ואילו כלפי דורו של אברהם, לא היה נחשב
כל-כך.

ומדוע איפוא יש דורשים לגנאי?

על כרחך, שישה יש בדבר, לאמור: אם
נכון הדבר שאילו חי נח בדורו של אברהם,
היה נתבע על כך שאינו "אברהם", זה
מחייב, שגם אם חי הוא בדורו של נח, גם
אז ייתבע מדוע אינו "אברהם".



וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה ארך התבה (י, י)

"כשהיה נח בתיבה, היה מתפלל תמיד הוציאה ממסגר נפשי, שנאמר, על זאת יתפלל
כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיע. א"ל הקב"ה, נח, גזירה
היא מלפני שלא תצא מן המסגר הזה עד שתשלימו י"ב חודש" (תנחומא בראשית, יא)

אבל הלא הפסוק מרגיש, "כל חסיד".

בעומק הפרשה

וממקדשי תחלו, ותני רב יוסף אף תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה מאלף ועד תיו, התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו הוו להו כצדיקים שאינם גמורים.

הרי מפורשות, שמי שהוא צדיק ללא חטא כלל, אינו נענש, גם אם המדינה כולה רשעה.

אלא ששמעתי לאחר זמן, שמרן העיר על כך, מאותה סוגיא בעבודה זרה, שאף על נח נחתם הגזיר, ואך דניח מצא חן בעיני ה'". ואילו לפי המבואר, נח, תמים היה, ואינו בכלל החשבון וצ"ע.

ויתכן, דאילו ה"נשיאת חן בעיני ה'", לא היה נח יוצא מכלל ה"חשבון" של רובו, בגלל "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", והרי כבר הביא רש"י דברי חז"ל, דיש דורשין לגנאי. מה עוד, דבאותה סוגיא בע"ז הנ"ל נאמר, שאם היה לו למחות ולא מחה, הריהו נחשב כצדיק שאינו גמור. ועיין בספורנו, שנח "לא הורה אותם לדעת", ולא הגיע למידת אברהם אבינו. לכן יתכן, שאילו שנסא חן בעיני ה', לא היה נח יוצא מכלל החשבון של "רוב העולם".



מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה (ב, ו)

"הטהורה, העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה" (רש"י)

ושאלו, מאי ראייה דנח למד תורה, הלא יתכן, שנמסרו לו ע"י הקב"ה סימני טומאה וטהרה בבע"ח.

עוד שאלו, מהא דנאמר לעיל (ו, ב) בפירש"י, דכל שהתיבה קולטתו, בידוע שהוא טהור, אין התיבה קולטתו בידוע שהן טמאין". והודגש שם ש"העבירן לפני התיבה". היינו, שזה היה המבחן אם טהורין הם או טמאין.

ובגמ' זבחים קטו ע"א נחלקו רב חסדא ורבי אבהו, דלרב חסדא, קלישת התיבה היתה ההוכחה שטהורים הם ונהלא הקב"ה ציוה עליו "מכל הבהמה הטהורה

תיבה זאת, מה טיבה? "תסובבני סלה".

מה, בעצם, מסובב את המסוכך על ידה? יוד הא ואו הא. אלף דלית נון יוד. הכל חפצים להפלט מן המבול. הוא מאיים. מי יודע אם לא יבלענו.

– הכנס, הפלט אל התיבה.

– זאת אשר עשויה היא, כביכול, מ"אתה".

רני פלט תסובבני סלה.



צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך (ח, יט)

"שאלמלא הקנאה שקינא אברהם להקב"ה, לא היה קונה שמים וארץ. ואימתי קינא, כשאמר למלכי צדק, כיצד יצאתם מן התיבה. אמר לו, בצדקה שהיינו עושים. אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות, וכי ענייני היו שם, והלא לא היה אלא נח ובניו, ועל מי הייתם עושים צדקה. אמר לו, על החיה והבהמה והעוף. לא היינו ישנים כל הלילה, אלא היינו נותנין לפני זה ולפני זה. פעם אחת איחרנו את עצמנו, ויצא אבי משובר. אותה שעה, אמר אברהם, מה אלו אילולא שעשו צדקה עם בהמה חיה ועוף לא היו יוצאין משם, ובשביל שאיחר עצמו כמעט קיבל שכרו ונשבר, אני, אם אעשה עם בני אדם שהם בדמות וצלם של המלאכים, על אחת כמה וכמה שאנצל מן הפגעים. מיד (בראשית כא, לג) וישע אש"ל, אכילה שתיה לוייה. וכן שלמה אמר (קהלת ד, ד) ודאיתי את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו. לכן, אל יקנא לבך בחשאים (משלי כג, יז) "ילק"ש תהלים, לו)

שלימותו. אין שלימות לחצאין. או שלם או פגום. משימת הנבראים כולם, להיות שלמים. קל וחומר בגזר הבריאה. התיבה של נח, באה ל"הכין" עולם חדש. התחלה חדשה. מהלך חדש.

שני מאמרים יצאו, כביכול, מאת הבורא עולם. שתי דברות. אחת, לפני המבול ולקראתו. השנייה, לאחר המבול ובעקבותיו.

לפני המבול נאמר: "ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ" (בראשית ו, יג).

עוד לפני כן קבע הבורא עולם את המהלך: "וינחם ה' כי עשה את האדם ויתעצב אל לבו ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתים" (שם ו, ז).

לאחר המבול נאמר: "וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי" (שם ח, כא).

– מהלך השגחה והנהגה, חדש. לא עוד המהלך הישן.

מכאן, כי אמנם הכל מתפללים. כי הכל נמצאים בתהליך של "שטף מים רבים" ומתפללים "אליו לא יגיעו".

הכיצד?

– על ידי "אתה סתר לי מצר תצרני".

"רני פלט".

הכיצד?

– על ידי "תסובבני סלה".

זוהי התיבה. תיבת המפלט. עליך להבלע בקרבה.

עצם השאלה צריכה ביאור. מהו הפירוש "כיצד יצאתם מן התיבה". הלא הקב"ה הרשה לצאת, הקב"ה ציוה לצאת. "וידבר אלקים אל נח לאמר צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך כל החיה וכו' ויצא נח ובניו ואשתו וגו' כל החיה וגו' (בראשית ח, טו-יט).

הכי בידו של כל נברא היה הדבר, להכנס לתיבה. האם תלוי היה הדבר "ברצונו". הלא התיבה קלטה רק את מי שראוי לכך. מי שלא היה ראוי לכך, התיבה פלטתו. שם בן נח, הוא מלכי צדק, מאלו שהקב"ה ציוה עליהם להכנס לתיבה היה. מאלו שהקב"ה ציוה עליהם לצאת מן התיבה היה. התיבה קלטתו, והורשה לצאת הימנה. מהי, איפוא, השאלה "כיצד יצאתם מן התיבה".

– ללמדך, דבר חשוב מאד. אין לחלול ב"ידיעה" זאת, כי לא הכל יודעים אותה.

– הזכוב, אינו אדם. אף הארי, אינו אדם. תפקידו של כל נברא, להגיע אל שלימותו, למלא יעודו, לבצע פקודתו.

לכל נברא, שירה משלו. גם לזכוב – שירה. גם לארי, גם לאדם.

ההבדל ביניהם, הוא תקרת שלימותו. לפי שאם לא הגיע אל תקרתו, לא התחילה

בעומק הפרשה

תקח לך שבעה שבעה, חייבים איפוא לדעת מי מהבהמות טהורה היא, ומי לא, ולרבי אבהו, הוכיח זאת נח, מהא שמאליהן באו שבעה שבעה, או שנים שנים].

וצ"ע, ממ"נ, אם ידע מחמת לימודו, לשם מה הבהינה בכניסתן לתיבה. ואם הוכיח מקליטת התיבה, מגלן שלמד תורה. נהקושיא בעיקר מדברי הגמ' בזבחים, שכן לפירש"י (ו, ד) היתה בדיקה של טהרת ה"למינהו". אבל מדברי הגמ' זבחים צ"ע. ונראה, דאעפ"י שרצון הבורא היה, לתלות את ה"שבעה שבעה" או "שתיים שתיים", בטומאה וטהרה, אבל קליטת התיבה, או ה"באין מאליהן", אין בהם הוכחה על "טהרה" ו"טומאה", שכן יתכן, שהקליטה, או מספר הבהמות בסדר ביאתן, היה מכל סיבה אחרת שאינה ידועה לנו, שהרי כמו כן לא היתה ידועה לנו מהותן של טומאה וטהרה, והחלוקה לפי מהות זאת.

נמצא, דלא יתכן לתלות בשום אופן את ה"קליטה" או את ה"באו מאליהן", בחלוקה שבין טומאה וטהרה, אי לאו שהיתה לנו ידיעה קודמת על מינים טהורים וטמאים. וידיעה זאת, לא שייכא אילולי שלמד תורה, שכן מושג זה של טומאה וטהרה, הנוגע לאיסור והיתר לאכילה, אינו קיים כלל, אילולי שגזרה תורה.

וההיישוב היטב, שאעפ"י שכבר ידע נח שמינים נפרדים הם, שהרי באו ונקלטו שבעה שבעה או שנים שנים, אבל אילולי שלמד נח תורה, לא היתה שום הוכחה שחלוקה זאת, לפי טומאה וטהרה היתה, ואילו נח הצטוו לחלוקה על פי "טומאה וטהרה".



ויבן נח מזבח לה'... ויעל

עולות במזבח (ב, ח)

כתב הרמב"ם בפרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה ב: "ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם

עם כל הנבראים, יום ולילה, ללא מעצור, ללא מנוחה, ללא שינה, למלא צרכיהם של הנבראים כולם. לא להשמיט, לא להסיח דעת, ק"ו לא להעלים עין. לתת לכל אחד את תשומת הלב הראויה.

– והכל כצדקה, כחסד, כרצון להיטיב עם ברואיו של הקב"ה. כאדיאל של הליכה בדרכי השם.

– "מה הוא... אף אתה..." (סוטה יד.). כך, מסביר מלכי צדק, משתלמים בישיבה המופלאה הזאת, בבית המדרש הזה. רק בשל ביצוע מושלם של הכנה מדוקדקת זאת, לקראת העולם המתחדש על ידי הבורא עולם, רק בשל כך, גמרת, סיימת, הגעת אל יעודי, ונמצאתי ראוי לפתוח בחיים המתחדשים.

וזה שאלת ה"כיצד". וזה תשובתו של מלכי צדק. והיישום למעשה של כל אלו, הכיצד? – "ויטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לויח"...



כי יצר לב האדם רע מנעוריו (ח, כא)

כשנברא האדם, ניתנו בו "יצרים". יצר טוב ויצר רע. היצר הטוב, הוא זה הדוחף כל הזמן לעשיית טוב. היצר הרע, הוא זה הדוחף כל הזמן לעשיית רע.

היצר הטוב, הוא זה המוציא לפועל את כל משימותיו של האדם. כל עליותיו, שגשוגיו, דרגותיו, עד שמים, הכל נעשה ונפעל על ידי היצר הטוב.

לשם מה איפוא, ניטע בו באדם היצר הרע. מדוע יתנו בו במכוון את הדחף הנואל הזה. לשם מה ברא הקב"ה כך את האדם, שיהיה כבר "מנעוריו", נמשך בכבלים עבים כל כך, חזקים כל כך, שזורים ומעובים על ידי פלדת יצר הרע. לשם מה? *

בין תבין בן אדם, כי אין שום סיבה אחרת, פרט לזאת המתבקשת ופורצת מאליה: – להתגבר...

המצאה שמיימית היא, שהמצאה הבורא ברוך הוא, כדי לגדל את האדם ולהביאו אל שיאי שלימותו.



יובא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול

(ז, י)

"אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתבה עד שדחקוהו המים" (רש"י)

מופלא מאוד! – מאה ועשרים שנה בונה נח תיבה, אך ורק מפני שהקב"ה הודיע כי יבוא מבול על הארץ.

– מאה ועשרים שנה עסוק נח בנטיעת ארזים, השקיעתם, קציצתם, ניסורם, הקצעתם, ובניית התיבה לפי ציווי משמים: כך וכך אורך, כך וכך רוחב, "תחתיים, שניים ושלישיים", ופתח התיבה – דוקא "בצדה תשים", וצוהר לתיבה, "ואל אמה תכלנה מלמעלה".

ובכל זאת מעידים עליו כי אינו מאמין. – היתכן?

שבעה שבעה ושנים שנים כבר באו אל התיבה, מכל החי. פרט לנח ובניו, הכל בתיבה – ועדיין "אינו מאמין"... היתכן?



ויקח שם ויפת את השמלה... ויבסו... (ט, כג)

"אין כתיב ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך זכו בניו לשלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו" (וכו' (רש"י)

מפליא הדבר. וכי מה נוגעת ההתאמצות לעצם הלקיחה? כלום. מפני שיפת התאמץ פחות, יש לזקוף את ה"לקיחה" על חשבונו של שם, שהתאמץ יותר?... היתכן, כי כל אותן זכויות עצומות, זכה בהם שם בלבד, רק משום שהתאמץ יותר?

הלא גם יפת "לקח". להיכן נעלמה לקיחתו, וכי לא ראוייה היא לכלום? – מדוע?

– כי האדם אינו נמדד רק במפעליו ובפעולותיו. האדם נמדד בעיקר בכך שבא וממלא אחר יעודיו ופקודותיו.

– שניהם עשו אותו מעשה. לשניהם, גם לשם גם ליפת, אותו חלק. ואף על פי כן, אם יתכן להתאמץ יותר, הרי אז לא בא יפת ליעודו.

ולא זו בלבד, אלא שעצם הפעולה מתייחסת רק למי שהשקיע בה את כל כוחותיו. וככל שקרוב הוא אל יעודו ופקודתו, כך מתייחסת הפעולה על שמו. ואם רחוק היה יפת מיעודו, משום שמסוגל היה להתאמץ יותר, הרי עצם "לקיחתו" אינה חשובה כל-כך, ואילו לקיחתו של שם,

יודה תורה לסוף דעתו של נח, והעיד הקב"ה בתורתו, כי על אף אמונתו הגדולה, על אף עבודתו במשך מאה ועשרים שנה, יום יום שעה שעה, – על אף כל הכרזותיו, התרעותיו וקריאתו לתשובה במשך מאה ועשרים שנה, על אף כל זאת היה עוד מקום ל"תוספת" כל שהיא, על ידי המים שדחקו את נח לתיבה. וכשזקוקים ל"תוספת", משמע, אין האמונה מושלמת.

לפיכך נקרא נח "מאמין ואינו מאמין". התורה קוראת תגר ומבקרת את נח על כך, שעל אף כל מה שעבר על נח במשך מאה ועשרים שנה, עדיין היה במבול כדי להוסיף, על ידי הדחיפה אל תוך התבה. עדיין מקום היה להעמיק ולהמחיש את האמונה.

גררה אחריה את ההתייחסות של כל ה"ויקח" על כל הכלול בו.

בין נבין גם את מאמר חז"ל (חגיגה טז): "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו וכו' אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד". – זה לעומת זה, מי שלא עבד אלקים, לעומת עבדו.

לכאורה, התייחס שאינו דומה, אבל מכאן ועד לקרוא לו "לא עבדו"? היתכן?!

– "עובד", קרוי זה אשר מנצל את כל ה"בכח" הטמון בו. גם אם יעבוד הרבה יותר מאי משהו אחר, עדיין יחשב "לא עבדו", משום שהוא עצמו מסוגל לעבוד הרבה יותר.

– מי שמסוגל ללמוד מאה פעמים ואחת ולמד רק מאה, לא ענה על פקודתו, לא מילא אחר הציווי.

– לא עבד את השם.

כי עבודת השם היא קודם כל ובראש ובראשונה, לעשות את מה שמסוגלים.

בעומק הפרשה

המזבח ועבד עליו יצחק והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה".

הנה, אעפ"י שהתיבה נחה על הרי אררט, כמפורש בפסוקים, בנה נח את המזבח בירושלים.

ובתרגום יונתן: "ובנא נח מדבחא קדם ה' דבנא אדם בעידנא דאישרד מן גנתא דעדן אקריב עליו קרבנא ועלוי אקריבו קין והבל ית קרבניהון". וע"כ שקפצה לו הדרך לנח לבוא לאותו מקום שכבר הקריב עליו אדם הראשון.

וכל זה שלא כפירוש האבן עזרא, שלהדיא כתב, שנה הקריב את קרבנו על המזבח שבנה על הרי אררט.

אלא דמין זללה"ה שאל, מנלן שנה הקריב על מזבחו של אדם הראשון שבנאו מחדש, דילמא בנה מזבח נפרד ואחר.

ואמר בזה מין הגר"י זצוקלה"ה, דמכיון שמבואר ברמב"ם פרק א מביהב"ח הלכה א: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם שנאמר זה המזבח לעולה לישראל", ובהלכה ד: "ושלשה נביאים עליו עמהם מן הגולה, אחד העיד להם על מקום המזבח" וכו'.

הרי, דמקום המזבח, מכוון ונמסר להם בנבואה, ומכאן, שכשהקב"ה ציווה לאדם הראשון להקריב, ע"כ שבאותה צוואה נאמר והתגלה גם המקום המדויק, שהרי ללא המקום המדויק, אין להקריב, כדמוכח מן הנבואה המיוחדת שנתבארו על מקום המזבח, כשעלו מן הגולה.

אבל אכתי צ"ע, האין ידע נח את מקומו המדויק של המזבח, הרי נח מעצמו בנה מזבח להקריב קרבנות, ללא ציווי של הקב"ה. ומין ז"ל הוכיח זאת מדברי המדרש כאן: "ויבן כתיב נתבונן אמר מפני מה ציוני הקב"ה וריבה בטהורים יותר מן השמאים אלא להקריב מהן קרבן". הרי להדיא, שנה מעצמו הבין להקריב, ללא ציווי של מקום. וא"כ, מנא ליה מקומו המכוון של המזבח.

לכן, ע"כ ש"בנה את המזבח שבנה אדם הראשון", והלא מזבח שבנה אדם הראשון, היה על פי ציווי ה' שמקומו מכוון ביותר. אלו דברי מין הגר"י זצוקלה"ה, כפי ששמעתי בשעתם ב"ה.

מערכי מועד

י"א חשוון

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

רחל אמנו - 'אם' גאולתן של ישראל

ארבע אמהות

הנה לכלל ישראל יש שלושה אבות וארבע אמהות, והיינו שכלל ישראל הם בבחינת בית, כמו שכתוב במגילת רות 'כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל', וצורה של בית הוא שיש בו אב ואם, וכלל ישראל שהם בית, יש בהם הנהגה של אב ואם, ואלו הם האבות והאמהות שבנו את בית ישראל, שהם האב והאם של הבית.

וצריך לבאר למה יש ארבע אמהות, והרי היה ראוי להיות באמהות שלושה, כמו שבאבות יש שלושה, ולמה יש ארבע אמהות.

ואקברה בדרך אפרת

והנה בפרשת ויצא (כ"ט, י"א) כתוב 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו', וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך, וכתב רש"י שבכה לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. והיינו דצריך היה להיות שרחל תכנס עמו לקבורה, וכמו שאצל אברהם ויצחק, נקברו נשותיהם עמם במערת המכפלה, כן היה צריך להיות אצל יעקב ורחל, וצפה יעקב שאצל רחל אינו כן, ואינה נכנסת עמו לקבורה, ולכן נשא את קולו ויבך.

וצריך לבאר מהו הענין שאינה נכנסת עמו לקבורה. גם צריך לבאר למה צריך לבכות על ענין זה שאינה נכנסת עמו לקבורה.

והנה בפרשת ויחי (מ"ח, ז') כתוב 'ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם, וכתב רש"י, ואף על פי שאני מטריח עליך להוליך לקברני בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם, ולא תאמר שעכבו לי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון, עת הגרید היה שהארץ חלולה ומנוקבת כקברה. ואקברה שם, לא הולכתיה לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן והיו עוברים דרך שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת רחמים, שנאמר קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאום ה' וגו' וישבו בנים לגבולם. ומבואר מזה, דבאמת מקום קבורת רחל, הוא במערת המכפלה בחברון, ולשם היה צריך להוליך את רחל לקבורה, והטעם שלא קברה במערת המכפלה, הוא מפני שעתיד להיות גלות לישראל, ובשביל הגאולה צריך את הבכי של רחל, ואת זכויותיה של רחל, וצריך שכלל ישראל יעברו על קברה, לעורר את רחמיה בכייתה וזכויותיה, ועל ידי זה יגאלו, לכן היא נקברה בדרך אפרת שלא במקומה, ולכן אינה נכנסת לקבורה עם יעקב אבינו.

א"כ נמצא דמלבד שזה גופא שאינה נכנסת עמו לקבורה הוא החורבן - כמובן, הטעם שאינה נכנסת עמו לקבורה, הוא מפני שיש חורבן הבית וגלות ישראל, ובשביל שתוכל להביא לגאולת ישראל, לכן הוא דאינה נכנסת עמו לקבורה, ואת כל זה צפה יעקב ברוח הקודש, שבזה שראה שאינה נכנסת עמו לקבורה, ראה יעקב גם הטעם למה אינה נכנסת עמו לקבורה, והיינו שראה את חורבן הבית וגלות ישראל, וראה שבשביל גאולת ישראל צריכים לעבור על קברה של רחל, לעורר בכייתה וזכויותיה, ולכן נשא את קולו ויבך, שבכה על חורבן הבית וגלות ישראל. [כי בכייתן של האבות אינו כמו בכי של שאר בני אדם, ואינו בכי סתם, אלא בכי על חורבן הבית, וכמו שמצינו אצל יוסף ובנימין שכתוב בפרשת ויגש (מ"ה, י"ד) ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו, ואמרו חז"ל שכל אחד בכה על המקדשות שיהיו בחלקו של השני ויחרבו].

כח זכותה של רחל אמנו

והנה מבואר שלרחל אמנו יש כח מיוחד לעורר רחמים על ישראל, וכח מיוחד זה מבואר בדברי רש"י בירמיה (ל"א, י"ד) שהלכו אבות ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה דמות בהיכל ולא נתפייס, נכנסה רחל, אמרה לפניו, רבונו של עולם רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם, הוי אומר רחמיך מרובים, והלא אני הכנסתי צרתי לתוך ביתי, שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי, ולא די ששתקתי, אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם, אמר לה, יפה לימדת סגוריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סימניך לאחותך.

הנה מבואר שלרחל יש כח זכות מיוחדים לעורר רחמים וללמד סגוריא על כלל ישראל, ורק על ידי זכותה ישראל נגאלים.

אכן באמת אין זה רק שזכותה של רחל אמנו עומדת להם לישראל, אלא שרחל מביאה את ישראל אל הגאולה, דהנה במדרש על הפסוק בפרשת ויצא 'והנה רחל בתו באה עם הצאן' כתוב במדרש (מדר"ר בראשית ע', י') ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו, רבי יוסי בר חנינא פתר קרא בגלות, ויאמרו מחרן אנחנו, מחרונו של הקב"ה אנו בורחים, ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור, הידעתם את מי שהוא עתיד ללבן עונותיכם כשלג, ויאמר להם השלום לו, ויאמרו שלום, ובאיזו זכות, כלומר באיזה זכות יעשו שלום עם הקב"ה ויגאלו, והנה רחל בתו באה עם הצאן, הדא הוא דכתיב כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם וגו', כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו' ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם, ומבואר דהגאולה של ישראל בזכותה של רחל אמנו הוא בגדר שרחל באה עם הצאן, היינו שרחל היא מביאה את ישראל עמה אל הגאולה, ולא רק שזכותה עומדת להם לישראל להגאל.

גאולת ישראל - גדר של לידה

ונראה להוסיף בזה עוד, דהנה גאולת ישראל נחשב בגדר של לידה, שכן מצינו בכמה מקומות בכתובים שהכתוב אומר על הגאולה לשון של לידה, וכמו שכתוב בנביא בישעיה (פרק ס"ו) 'בטרם תחיל לידה וגו', כי חלה גם ילדה ציון את בניה, האני אשביר ולא אוליד יאמר ה', ובמיכה (פרק ה', ב') כתוב 'לכן יתנם עד עת יולדה ילדה וגו', ומפרש רש"י יתנם ביד אויביהם עד בא העת אשר חלה וילדה ציון את בניה וכו' ועכשיו היא קרויה יולדת, וכן הוא בעוד כתובים, ומבואר שגאולת ישראל נחשב לידה של כלל ישראל, שבזה שהם נגאלים נחשב הדבר שהם נולדים מחדש, והגאולה היא לידה מחודשת של כלל ישראל, והנה לידה הוא דבר הצריך 'אם', כי אם היא היולדת, ואם כן צריך לבאר מי האם של כלל ישראל היולדת אותם בלידה המחודשת של הגאולה.

והתשובה היא שהאם היולדת את ישראל בלידה החדשה של הגאולה היא רחל אמנו, שבזה שהם נגאלים בזכותה ומכח סגוריא שלה, בזה היא נחשבת האם היולדת של כלל ישראל בגאולתן, מכיון שישראל נגאלים בזכותה והיא מעוררת רחמים ומלמדת סגוריא על ישראל, בזה היא יולדת את כלל ישראל שיהיו גאולים.

ולפי המבואר יש לומר דלכן אצל יעקב אבינו יש שתי אמהות, מפני שיש בעם ישראל שתי לידות, יש את הלידה הראשונה של השבטים, שבזה לאה היא האם שבעיקר ילדה את השבטים, ויש את הלידה העתידה של הגאולה לעתיד לבא שבזה רחל היא האם היולדת. וזהו שיש ארבע אמהות, שמלבד השלושה אמהות כנגד השלושה אבות, צריך עוד אם בשביל הלידה המחודשת של הגאולה, וזהו ענין האם הרביעית, שהיא האם של הגאולה, והיא האם של הלידה המחודשת שתהיה בגאולה.

מסירת הסימנים - הכשר להיות 'אם' הגאולה

ובזה יש לבאר, שבאמת לכאורה יש להעיר, שהרי רחל אמנו ראויה הייתה להיות ליעקב, והיא עיקרו של בית, והיא ויתרה ללאה ונתנה לה את הסימנים, שתכנס גם היא לביתו של יעקב, ולבסוף לאה ילדה ששה שבטים, וכמעט שילדה גם שביעי, ורק אחר בקשת רחמים נהפך לדינה, ואילו רחל ילדה רק שני שבטים, ואולי אפשר לשאול איך יתכן דבר זה אחרי שרחל היא היא שעושה חסד עם לאה.

ולפי המבואר יש לומר, שאכן רחל בהסכמתה להכניס את לאה, בזה היא ויתרה ללאה, שהיא תהיה האם של השבטים, אבל בזה גופא היא הכשירה את עצמה ונהיית ראויה להיות האם של הגאולה, שבזה שויתרה ומסרה לה הסימנים, בזה גופא היא הופכת את עצמה להיות היולדת של הגאולה, כי בהסכמתה להכניס צרתה לביתה ובנתינת הסימנים היא קונה לעצמה את הכח ללמד סגוריא על ישראל, ובזה היא מחדשת את הכח והזכות שעל ידם יגאלו ישראל ויוולדו בלידה מחודשת בגאולה, אם כן נמצא דבמה שויתרה ללאה להיות אם, בזה היא הפכה את עצמה להיות אם על כלל ישראל, ועל ידי זה היא תוכל להיות האם של כלל ישראל כולו לעתיד לנצח של הכלל ישראל. נמצא שרחל נתנה ללאה להיות אם של עכשיו, ובזכות זה היא תהיה האם של כלל ישראל לעתיד לבוא, ולא הפסידה דבר בויתורה.

פרשת נח

המחדש בטובו בכל יום תמיד - גם בעסק התורה

התחדשות של רצונו יתברך בקיום העולם, שהוא ממשיך לחדש בטובו בכל רגע ורגע, ואם חלילה יפסיק לרגע רצון זה, כל העולם וכל חיות הבריאה יפסיקו על המקום.

אולם רואים כאן דבר נוסף חשוב מאוד, שהתורה שבה אנו עוסקים היא בעצם מקבילה לאותו דיבור ורצון א-לקי שמקיים את הבריאה בכל רגע ורגע, וממילא הגישה שלנו אל התורה חייבת להיות בהתאם לזה, חז"ל מלמדים אותנו שדברי תורה צריכים להיות כל יום בעניין כחדשים, כאילו היום נתנו, אבל לפי דברים אלו הדברים הם ממש כפשוטם, כי כל דיבור ודיבור של תורה שיוצא מפינו הוא מקיים את הבריאה באותו הזמן, כעין המחדש בטובו בכל יום, כי התורה שמקיימת את העולם של אתמול, היא לא מקיימת את העולם של עכשיו.

אולם צריך להבין עוד דבר אחד יסודי ביותר, הבאנו דברי הנפש החיים שאומר שאם לא יהיה תורה בעולם לא יהיה קיום לעולם, והעולם יחרב, אך גם ברמת הקיום של העולם יש דרגות, כלומר שחורבן העולם הוא הרע המוחלט, אך גם לפני החורבן הגמור יש עוד דברים, יש כל מיני דרגות של שפע שיכולות לבוא לעולם, וכשיש הרבה תורה יש הרבה יותר שפע, יש שובע בעולם והכל פועל באופן מתוקן, אך כשחסר תורה, גם אם לא נחרב העולם כי יש איזה תורה שכן מקיימת, אך יכול להיות רעב, מלחמות וחוסר שלום בעולם, היסוד הוא שככל שיש יותר תורה יש יותר שפע ויותר קיום לעולם.

וצריך להמשיך ללמוד תמיד באופן של 'התחדשות' ואמנם זה נכון מה שאומרים אנשים 'התענוג התמידי אינו תענוג', אבל עם זאת אפשר כל פעם ליצור התחדשות מסוימת, העיקר הוא ההבנה שכל רגע של תורה זה עולם בפני עצמו, והגם שהדברים נשמעים גבוהים ומרוממים, אך ככל שמרבים לחשוב על דרך זו ולהפנים את מעלת התורה, הגישה אל התורה משתנית לחלוטין, ובאמת זהו דבר שכל בחור יכול להשיג ולהפנים שהתורה שלו היא היא שמקיימת את העולם, וזה היסוד העיקרי הנצרך כדי לחיות עם התחדשות בתורה.

אך מעבר לכך מי שלומד כמו שצריך ועמל בתורה באופן הנכון לעולם ימצא דברים לעמול בהם, תמיד יש עוד זווית לבחון את הדברים ואם רק לא מתעצלים ומתמסרים אל התורה אפשר להיות עם הרבה התחדשות, ומכל סוגיא אפשר להשתעשע מחדש שוב ושוב.

זהו סוד העלייה, מי שכל פעם צריך להתגבר ללמוד עוד פעם את אותם דברים הוא מתקשה להתקדם כי זה אכן משעמם לו, אבל מי שמשכיל ללמוד ולהפנים עניינים אלו זוכה תמיד להרגשה מרוממת זו של החידוש בתורה, ולא רק בתחילת הזמן. וככל שמצליחים לעורר הרגשה זו מתחברים עם התורה בחיבור פנימי יותר ומתעלים בתורה ללא שיעור.

"ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר ... כל אשר בארץ יגוע" (פ"ו, פי"ז).

בפרשת השבוע אנו קוראים כיצד השחית הקב"ה את העולם שברא, בסוף פרשת בראשית כתוב **"ויאמר ה' אמוחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה... כי נחמתי כי עשיתים"**, הפסוק תפס את המילה 'נחמה', ומשמעותה כאן היא עניין של חרטה, וכך תרגם אונקלוס 'ארי תבית במימרי ארי עבדתינו', תבית - עניינו תשובה, כלומר שהקב"ה שב ממחשבתו שחשב בתחילה לברוא את העולם.

העניין בזה שבשעה שחטא האדם על פני האדמה התבטל בעצם הרצון של הבריאה, הקב"ה החליט שאינו רוצה עוד בעולם שיצר, כלומר שלא היה צריך כאן החלטה מחודשת להחריב את העולם, אלא שהמבול אירע מביטול הרצון של הקב"ה בקיום העולם.

ביאור העניין הוא מה שכתוב בנפש החיים שקיום העולם אינו משהו שהתחיל אי שם בבריאת העולם ומאז הוא ממשיך להתקיים מעצמו, אלא הבריאה ממשיכה להתהוות בכל רגע ורגע מכח רצונו יתברך, והוא **"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"**, וברגע שהרצון הזה פוסק לרגע, הבריאה פשוט נעצרת לחלוטין והכל מתמוטט.

וכפי שמבאר הרמב"ן עניין "וירא א-להים כי טוב" שראשית כל היה צריך לברוא את הדבר, ואחרי כן הקב"ה גזר בו את הקיום, אך לולי גזירת הקיום לא היה מספיק היצירה הראשונית, וזה מה שהתבטל בשעת המבול, שהקב"ה שב מאותה אמירה של **"ויהי"**, וממילא הכל נחרב, כי הקיום המתמיד פסק.

על כל פנים רואים כאן שהקיום של העולם אינו משהו שתלוי ומוחלט שעומד ללא הפסק, אלא הכל תלוי בכך שהקב"ה תולה ארץ על בלימה, 'כי רגע באפו חיים ברצונו', ואם ה' נחם מרצונו בקיום העולם מייד הקיום של העולם לא ימשיך.

והנה בנביא ירמיה (לג כה) **"אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"**, ומביא הנפש החיים בשער ד' (י"א) שמפסוק זה למדו חז"ל שאם יתבטלו ישראל מהתורה רגע אחד יחזור כל העולם לתוהו ובוהו, והכוונה בזה היא כנ"ל, שכל העולם ממשיך להתקיים רק בדיבור פיו וכיון שהקב"ה תלה את קיום העולם בקיום התורה, שהיא מטרת הבריאה 'בראשית' - בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, ממילא אם תפסיק התורה מהעולם לרגע, תיפסק הסיבה המקיימת את העולם, ויחזור חלילה המצב של המבול שהיה תוצאה של **"נחמתי כי עשיתים"** והנני משחיתם את הארץ" היה כאן ביטול של הרצון שמקיים את הבריאה.

ואמנם אנו מתרגלים לראות שעולם כמנהגו נוהג ונראה לנו כי שום דבר לא יכול לפתע להשתנות, אבל האמת היא מה שאנו רואים בדברים אלו, שכל רגע ורגע שהעולם ממשיך ומתקיים, יש כאן

הספד רבינו שליט"א, על מורינו המשגיח הגאון הצדיק רבי ישראל מאיר המניק זצוק"ל בשעת ההלויה

הנה מהות ההבדל בין 'בית מדרש' ל'ישיבה', שבעוד שבית מדרש מהווה מקום אשר בו לומדים את התורה, לעומת זאת ישיבה היא מקום של מסירת התורה, התורה ניתנה לנו בסיני והיא נמסרת מדור לדור באותה צורה בה ניתנה בסיני.

חז"ל במסכת ברכות כב,ב דורשים מן הפסוק "והודעתם לבניך ולבני בניך... יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב - מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", והיינו שמסירת התורה מדור לדור צריכה להיות באותה צורה שניתנה, ודווקא תורה שבאה עם יראת שמים, היא המתחברת למסורת התורה שניתנה באימה וביראה ברתת ובזיע.

והנה, כשם שבדרכי הלימוד יש מסורת מדור לדור כיצד ללמוד את התורה ולהבינה בצורה נכונה, כך גם דרכי היראה יש להם מסורת.

מסורת התורה שבידינו כיום בישיבות, קיבלנו אותו משיבת וואלוז'ין, והם קיבלו זאת מהגר"א, וכן דרכי היראה קיבלנו מהגר"א, ר' ישראל היה תלמידו של ר' זונדל מסלנט, שהיה תלמידו של הגר"ח מוואלוז'ין תלמידו של הגר"א. כאשר ייסדו את ישיבת וואלוז'ין, הכל נעשה במסורת מיוחדת הן בדרכי הלימוד וכן לדאוג שלא ייכנסו רוחות זרות לישיבה ולשמור על מסגרת הישיבה, ואת המסורת שלנו קיבלנו משם.

בגמ' נאמר על יראת שמים שהיא האוצר ששומר את התורה, אוצר היינו שצריכים מסגרת מסוימת בשביל התורה כדי שהתורה לא תופסד כמבואר בנפה"ש שער ד', והתפקיד של המשגיחים הוא להעביר את מסורת היראה ולהעמיד את המסגרת של הישיבה, את האוצר של התורה.

המסילת ישרים בהקדמה לספרו מביא את הפסוק "הן יראת ה' היא חכמה", ומבאר שאי"ז כמו שחושבים שיראת ה' היא סתם 'פרומקייט' שעושים כל מיני דברים של 'צידקות' וכו', זה לא נכון! דרכי היראה הם בגדר חכמה ויש עליהם מסורת כיצד ללכת בהם.

והמשגיח זצ"ל העמיד בישיבה את המסגרת שהיא האוצר לתורה והתמסר לזה בכל כוחו, ובנוסף לכך פעל להעמיד דרכים במה שקיבל מרבותיו כיצד לעבוד את ה' בדרך אמיתית. אם לא יודעים את הדרך הנכונה ניתן בקלות לסטות מן הדרך האמיתית בעבודת ה'. כשם שבלימוד התורה ניתן להתעקם בקלות בדרכי הלימוד בדרכים לא נכונות, כך גם ביראת שמים אם לא מכירים את הדרך הנכונה ניתן לנהוג בסתם 'חומרות' ולא לדעת מהי עבודת ה', יראת ה' היא חכמה!

ישנם בוגרים רבים שרק לאחר שנים מאז שיצאו מהישיבה התחילו להרגיש מה הוא נתן להם, והוא עשה הכל במסירות נפש ממש! התמסר כולו ליסודות שקיבל מרבותיו ועמד בתוקף על העקרונות שלו. לפעמים הבחורים לא הבינו, לפעמים אף התנגדו, אבל הוא לא חת מפני זה ועמד על מה שקיבל מרבותיו.

וצריכים להעריך את זה, כמה שמסר את נפשו לכך, ובפרט בתקופת מחלתו שמסר שיחות וועדים במסירות נפש ממש! קשה לבחורים להעריך דברים כאלו משום שזה מתנגש עם הרצון החופשי של האדם. יסודות המוסר הם כיצד לגבור על הרצונות החופשיים, ולכן זה בא בהתנגשות שגורמת להתנגדות, אבל הוא מסר את נפשו להנחיל את מה שקיבל מרבותיו בלי חשבונות אם לא יבינו ולא יאהבו את דרכו אלא לעמוד על מה שצריכים לעמוד! הוא קיבל את דרכו מהגר"ש וולבה זצ"ל שקיבל מר' ירוחם שקיבל מהסבא מקלם וכו'.

ההשקעה העצומה שלו במהלך השנים נתנו פירות, ואי"ה יהיו עוד ועוד פירות שילמדו מדרכיו, מהמסירות נפש שלו. הקב"ה יעזור שזה ימשיך הלאה, שנראה את הפירות ממעשיו, מכל מה שהשקיע שהתורה תהיה כנתינתה. שיהיה מליץ יושר על המשפחה שגידל בצורה נפלאה, שהיה אבא טוב לילדיו ודאג להם בלי סוף וכן על הרבנית תליט"א שכל כך התמסרה לכל צרכיו הקב"ה יתן לה כח להמשיך הלאה, ושיהיה מליץ יושר על הישיבה ועל תלמידיו הרבים.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת בית יחודא

פרשת נח תשפ"א

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו וג' [י', ט']

עיין בפירוש רש"י, שיש מרבתינו שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, ע"כ.

ויש לומר הביאור בזה, על פי דברי רש"י להלן בפרשת וירא, על הפסוק 'פן תדבקני הרעה', וזה לשונו שם – כשהייתי אצל אנשי סדום, היה הקדוש ברוך הוא רואה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי בני העיר, והייתי נראה צדיק וכדאי לְהַצֵּל, וכשאבוא אצל צדיק, אני כרשע. וכן אמרה הצרפית לאליהו 'באת אלי להזכיר את עֲוֹנֵי' (מלכים א' י"ז), עד שלא באת אצלי, היה הקדוש ברוך הוא רואה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי עמי, ואני צִדְקָת ביניהם, ומשבאת אצלי, לפי מעשיך אני רָשָׁעָה, ע"כ.

וכן הוא בתוס' קדושין דף ע"א ע"ב בשם ה"ר אברהם גר, שפירש מה שאמרו שם 'קשים גרים לישראל כספחת', לפי שהגרים בקיאים במצוות ומדקדקים בהן, קשים הם לישראל כספחת, דמתוך כן הקדוש ברוך הוא מזכיר עוונותיהם של ישראל כשאין עושים רצונו. וכחאי גוונא מצינו גבי הצרפית, שאמרה 'מה לי ולך איש האלקים באת אלי להזכיר את עֲוֹנֵי', שמתוך שהוא צדיק גמור, היה נראה לה שמזכיר השם עוונה, ע"כ.

וזהו שדרשו ה'יש מרבתינו' גם כאן, דהא דניצל נח מהמבול הוא לפי שהיה אצל אנשי דורו, וכנגדם היה נחשב צדיק וכדאי לְהַצֵּל, אבל אילו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב צדיק, ולא היה כדאי לְהַצֵּל מהמבול. ולפי זה, אין כוונת הכתוב כאן לגנות את נח, שרק לפי דורו היה צדיק, אלא כוונת הכתוב לפרש טעם הצלתו, שהוא משום שהיה צדיק בדורו.

והנה מכבר נתקשיתי בהכתוב להלן – 'ויאמר השם לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה', דהתם הא בא הכתוב לפרש טעם הצלתו של נח, ומה שייך להזכיר גנותו שם, והעירוני דלפי דברינו כאן מיושב היטב, דגם שם כוונת הכתוב לומר, דמכיון שכלפי דור זה הוא צדיק, לכן הרי הוא כדאי להנצל מהמבול.

וְנִשְׁחַתְּ הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹקִים וְתִמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס [י', י"א]

עיין בפירוש ה'אבן עזרא', ד'ותשחת הארץ' היינו אנשי הארץ, כמו 'וכל הארץ באו' [להלן מ"א, נ"ז].

אמנם ב'בית הלוי' להלן על הפסוק 'וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה' כתב, דכמו דהאדם על ידי הרגלו במעשיו הרעים משריש בגופו טבע שניה להרע, כמו כן הוא פועל במעשיו בכל העולם התחתון בכלל, כי כן יסד מלכו של עולם בהטביעו טבע לכל בריותיו להיות טבעם נשתנה ונמשך אחר מעשה האדם והרגלו, וכפי רוב עשיית האדם כן ישתנה טבע של כולם, אם מעט ואם הרבה, ולא לבד בבריות החיים, אלא גם בדוממים נעשה טבע חדש הגורם להשוכן בתוכם להיות להם נטיה לזה, וכמו שאמר הכתוב 'ותבואו ותטמאו את ארצ' (ירמיה ב'), דעל ידי מעשיהם טמאו את גוף הארץ, כי טבע המדינות חלוקים גם כן, וכמו שאמרו בגמרא עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה גטלה כו' (קדושין דף מ"ט ע"ב), וכן בכל המידות, וענין זה הגם כי לא נוכל להשיגו בשכל, מכל מקום כל אדם יוכל להרגישו בחוש ממש, בבואו לאיזו מדינה אחרת חדשה, שהיא פרוצה באיזה פרט מן הפרטים, ימצא גם בעצמו איזו נטיה והמשכה לזה הפרט, יותר ממה שהיה לו כשהיה במדינה אחרת, וזהו שאמר הכתוב 'כי אבן מקר תזעק נִפְקִים מֵעַץ יַעֲנֶנָּה' (חבקוק ב'), ואמרו בגמרא דאבניו וקורות ביתו מעידים על האדם בשעת הדין (תענית דף י"א ע"א), דמכל פרטי מעשיו נעשה איזו שינוי בהעצם, הגם דאינם נרגשים לעיני בשר בזה העולם, וזהו שאמר הכתוב 'וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה', כי טבע הארץ בעצם נשחת וכו', ע"ש.

ולפי דבריו זהו גם ביאור הכתוב כאן 'ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס', דעל ידי מעשי ההשחתה של אנשי הארץ, נעשית הארץ עצמה מושחתת, והיינו שנעשה לה טבע חדש הגורם להשוכן בתוכה להיות מושחת, ועל ידי זה נעשית הארץ מלאה חמס.

ולפי זה יש לפרש מאי דכתיב להלן 'ויאמר אלקים לנח, קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ'. ופירש ה'אבן עזרא' שם, שמילת 'משחיתם' מושכת עצמה ואחרת עמה, כלומר, הנני משחיתם, ומשחית את הארץ. והיינו דשתי גזירות נאמרו בזה, חדא, על אנשי הארץ, וזהו 'משחיתם', והשנית, על הארץ עצמה, וזהו 'את הארץ'. והיינו, דכיון דלא רק אנשי הארץ השחיתו דרכם, אלא גם הארץ עצמה נעשית מושחתת, על כן נגזרו שתי גזירות, אחת על אנשי הארץ שישחתו, והשנית על הארץ עצמה שתשחת. (ועיין בפירוש רש"י ד"ה 'את הארץ', דבר אחר, עם הארץ שאף ג' טפחים וכו').

והנה להלן כתיב 'וירח השם את ריח הניחוח, ויאמר השם אל לבו, לא אוסיף לקלל עוד את האדמה וגו', ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי', ועיין בפירוש ה'אבן עזרא' שם, ד'לא אוסיף לקלל את האדמה' קאי על מה שאמר לאדם הראשון 'ארורה האדמה בעבורך', ו'לא אוסיף להכות את כל חי', קאי על המבול [וכן משמע ב'ילקוט שמעוני' תהלים רמז תתט"ו, שאמר הקדוש ברוך הוא לארץ – שמעת שאמרתי 'ארורה האדמה', ולא שמעת שאמרתי 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה']. אולם רש"י שם פירש שכפל 'לא אוסיף' 'לא אוסיף' שני פעמים לשבועה. והיינו דמפרש ד'לא אוסיף לקלל את האדמה' קאי נמי על המבול, ורק דהוקשה לו למה כפל לומר 'לא אוסיף' 'לא אוסיף' שני פעמים, ועל זה תירץ, שכפל הדבר לשבועה. ולהאמור יש לבאר, דבאמת היו במבול שתי גזירות, אחת על אנשי הארץ, ואחת על הארץ עצמה, ומתחילה אמר 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה', והיינו שלא יוסיף עוד להשחית את הארץ עצמה, ואחר כך אמר 'ולא אוסיף עוד להכות את כל חי', והיינו שלא יוסיף עוד לשחת את אנשי הארץ. והוסיפו, שכן הוא מפורש בפסוק להלן 'והקימותי את בריתי אתכם, ולא יִכָּרֵת כל בשר עוד מִמִּי המבול, ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ', הרי דהוצרכה ברית על שני דברים, א' שלא יִכָּרֵת 'כל בשר' עוד מִמִּי המבול, ב' שלא יהיה עוד מבול 'לשחת הארץ'.

כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ [י', י"ב]

עיין בפירוש רש"י כאן, ד'כל בשר' היינו אפילו בהמה חיה ועוף, שהיו נזקקין לשאינן מינן. וכן הוא בגמ' סנהדרין דף ק"ח ע"א, 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ' – אמר רבי יוחנן, מלמד שהרביעו בהמה על חיה, וחיה על בהמה, והכל על אדם, ואדם על הכל.

אולם להלן בגמ' שם איתא, 'וימח את כל היקום אשר על פני האדמה' – אם אדם חטא, בהמה מה חטאה. תנא משום רבי יהושע בן קרחה, משל לאדם שעשה חופה לבנו, והתקין מכל מיני סעודה, לימים מת בנו, עמד ופיזר את חופתו, אמר 'כלום עשיתי אלא בשביל בני, עכשיו שמת, חופה למה לי', אף הקדוש ברוך הוא אמר 'כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל אדם, עכשיו שאדם חטא, בהמה וחיה למה לי'. וזה לכאורה דלא כהגמ' דלעיל שגם הבהמות והחיות חטאו. ולפי זה צריך לומר ד'כל בשר' דכתיב הכא, היינו כל בני האדם, וכמו שפירש הרמב"ן כאן על דרך הפשט.

ועיין בפירוש רש"י לעיל סוף פרשת בראשית, על הפסוק 'ויאמר ה' אמה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה', וזה לשונו – 'מאדם עד בהמה', אף הם השחיתו דרכם. דבר אחר, הכל נברא בשביל האדם, וכיון

שהוא כִּלְהָ, מה צורך באלו, עכ"ל. ולהאמור נמצא, דשני פירושי רש"י אלו הינם שתי שיטות בגמ' בסנהדרין שם.

והנה אליבא דרבי יוחנן שהבהמות והחיות גם כן חטאו נראה דגזירת המבול היתה בין על האדם ובין על הבהמות והחיות, אבל אליבא דרבי יהושע בן קרחה שהבהמות והחיות לא חטאו, ונמחו מעל פני האדמה, רק משום שאין צורך בהם לאדם, יש לומר דגזירת המבול היתה רק על האדם, ורק דמילא נמחו גם הבהמות והחיות, דמכיון שהאדם כלה, שוב אין צורך בהם.

אמנם צ"ע בהמשך דברי הגמ' שם, דתיכף אחר שהובאו דברי רבי יהושע בן קרחה ד'אם אדם חטא, בהמה מה חטאה' וכו', דריש מדכתיב 'מכל אשר בחרבה מתו' – ולא דגים שבים. וזה צריך תלמוד, דבשלמא אם נאמר דטעם מחיית הבהמות והחיות מן הארץ הוא משום שגם הם השחיתו דרכם, וכשיטת רבי יוחנן המובאת לעיל בגמ' שם, שפיר יש לומר דהדגים לא השחיתו דרכם (וכן דייק הרשב"א בקדושין דף י"ג ע"א מלשון הכתוב כאן – כי השחית כל בשר את דרכו 'על הארץ'), ועל כן לא היו בכלל עונש מחיית המבול, אבל לשיטת רבי יהושע בן קרחה דהבהמות והחיות לא חטאו, ולא נמחו אלא מפני שאין צורך בהם לאחר שכלה האדם שנבראו בשבילו, תיקשי למה לא נמחו הדגים שבים, הא גם בהם אין צורך לאחר שכלה האדם, וצ"ע.

אלא דבאמת הגמ' בקדושין דף י"ג ע"א ובבבבחים דף קי"ג ע"ב מייית הדרשא למעוטי דגים שבים בהאי לינשא – לא נגזרה גזירה על דגים שבים, שנאמר 'מכל אשר בחרבה מתו', ולא דגים שבים. ומדקאמר דלא נגזרה גזירה עליהם, משמע דעל הבהמות והחיות מיהא 'נגזרה גזירה', באופן דמבואר דהך דרשא אתיא כמאן דאמר שגם הבהמות והחיות חטאו, ולכן נגזרה עליהם גזירת המבול, ורק הדגים שבים לא חטאו, ולכן לא נגזרה עליהם גזירה זו.

והנה במדרש בראשית רבה פל"ב סימן י"א איתא – 'מכל אשר בחרבה מתו', פרט לדגים. ויש אומרים, אף הן היו בכלל מאוספין, אלא שברחו לים הגדול לאוקיינוס, ע"כ.

ולהאמור יש לתלות פלוגתת התנא קמא וה'יש אומרים' במדרש שם, בשתי השיטות שבגמ' סנהדרין הנ"ל, דתנא קמא אזיל בשיטת רבי יוחנן שם דטעם מחיית הבהמות והחיות במבול הוא משום שגם הם השחיתו דרכם, ולכן שפיר דריש 'מכל אשר בחרבה' פרט לדגים, לפי שהדגים לא השחיתו דרכם, אולם ה'יש אומרים' אזלי בשיטת רבי יהושע בן קרחה שהבהמות והחיות נמחו רק מפני שאין בהם צורך לאחר שכלה האדם, ואם כן לדידיה לא שייך לחלק בין בהמות וחיות לבין דגים, שהרי גם בדגים אין צורך לאחר שכלה האדם, ולכן דריש דאף הדגים היו בכלל מאוספין, אלא שברחו לים הגדול לאוקיינוס.

מכל החי מכל בשר וגו' [י', י"ט]

בבבבחים דף קט"ז ע"א אמר רבי אלעזר, מנין למחוסר אבר שנאסר לבני נח, תלמוד לומר 'ומכל החי מכל בשר', אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה. ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'שחיין ראשי איברים', ולמה לי לאזהורי עלייהו, אי לאו משום הקרבה שהקריב מהן בצאתו מן התיבה, עכ"ל. ועיין בפירוש רש"י לעיל שם, דמדקאמר ד'מחוסר אבר' לא, מכלל דבעלי מומין לא נפסלו.

והנה בגיטין דף נ"ו ע"א איתא, דמלכא שדר בידיה דבר קמצא קורבנא, בהדי דקאתי שדא ביה מומא בנבי שפתים וכו', סבור למיקטליה, דלא ליזיל ולימא, אמר להו רבי זכריה, 'אמרו מטיל מום בקדשים יהרג'. ועיין בפירוש רש"י שם, וזה לשונו – 'קורבנא', קרבן להקריב על גבי המזבח, דקיימא לן, 'איש' 'איש', לרבות את עובדי כוכבים שנזדרים נזרים ונדבות כישראל. 'אמרו' המטיל מום בקדשים יהרג, שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים, ועבר על 'מום לא יהיה בו', נהרג, עכ"ל. ואשר נראה מדברי הגמ' ורש"י אלו, דבאמת עבר בר קמצא על הלאו ד'כל מום לא יהיה בו', אלא שאין דינו ליהרג על כך. וצ"ע בזה, דהא איסור הטלת מום בקדשים הוא משום הפסד הקדשים, וכלשון הרמב"ם בפ"א מאיסורי מזבח ה"ז – 'שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו', וכן הוא מבואר מדברי הרמב"ם בפ"ח מפסולי המוקדשין ה"א דכל המחשב

מחשבה שאינה נכונה בקדשים, הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר 'לא יחשב', מפי השמועה למדו שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה, שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים, ע"כ. הרי דאיסור מטיל מום בקדשים הוא מלתא דהפסד הקדשים. ואם כן הרי לכאורה לא שייך איסור זה אלא בקדשי ישראל, שהמום פוסלם מהקרבה לגמרי, אבל בקדשי עכו"ם, שאין המום פוסלם אלא מלהקריבם על גבי המזבח, ואכתי אפשר להקריבם לגבוה בבמה דידהו, לכאורה ליכא בהטלת המום בהם משום 'הפסד קדשים', ולא קעבר מטיל המום בלאו ד'כל מום לא יהיה בו'. וראיתי ב'מנחת חינוך' מצוה רפ"ו שצידד לומר כן מסברא, דאין לוקין על הטלת מום בקדשי עכו"ם, כיון שמותר להקריבם בבמה, ואם כן לא נפסל הקרבן רק ממזבח ולא מהקרבה לשמים. אמנם בגמ' וברש"י בגיטין הנ"ל לכאורה משמע דלא כדבריו, וצ"ע.

והנה בבבבחים דף קט"ז ע"ב תנו רבנן, 'דבר אל בני ישראל' (ויקרא י"ז), בני ישראל מצווין על שחוט חוץ, ואין העובדי כוכבים מצווין על שחוט חוץ, לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו, ומקריב עליה כל מה שירצה. אמר רבי יעקב בר אבא אמר רב אסי, אסור לסייען ולעשות שליחותו. ובתוס' שם הקשו, וזה לשונם – 'אסור לסייען ולעשות שליחותו'. תימה, לרבי יוסי דאמר לעיל בפרק בית שמאי (דף מ"ה ע"א) דקדשי עובדי כוכבים השוחטין בחוץ חייב, לא הוה ליה למיתני הכא לשון 'אסור', כדמוכח בריש פרק בתרא דיומא (דף ע"ג ע"ב) דבחיוב כרת לית ליה למיתני 'אסור' וכו', עכ"ל.

וב'קרבן אורה' שם כתב, לא הבנתי תמיהתם, דעד כאן לא אמר רבי יוסי השוחטין בחוץ חייב, אלא אם הקדיש העובד כוכבים להקריב במקדש, אבל אם הקדיש להקריב בבמה, והישראל עושה שליחותו, ודאי נראה דליכא כרת, דלאו קדשי המקדש הם, ואינו מחויב להביאן אל פתח אוהל מועד, וזה ברור, עכ"ל. וכן מטין משמיה דא"י הגר"י וצ"ל, דתרי דיני קדושה איכא בקרבנות עכו"ם, א' דין קדושת 'קרבנות בני נח', הנלמד מהך קרא ד'ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור'. ב' דין קדושת 'קרבנות ישראל', הנלמד מריבויא ד'איש' 'איש' לרבות את עובדי כוכבים שנזדרים נזרים ונדבות כישראל. ואם הקדיש העכו"ם את הקרבן בתורת 'קרבנות בני נח', אינו קרב אלא בבמה, ולא במקדש, ואם הקדישו בתורת 'קרבנות ישראל', אינו קרב אלא במקדש, ולא בבמה. ומה דמחייב רבי יוסי את השוחט קדשי עכו"ם בחוץ, היינו דוקא היכא דהקדישן בתורת 'קרבנות ישראל', דדינן ליקרב בפנים, אבל אם הקדישן בתורת 'קרבנות בני נח', דדינן ליקרב בחוץ, ודאי לא מיחייב השוחטין בחוץ, שהרי אינן ראויין לפתח אוהל מועד כלל.

ואשר לפי זה מיושב היטב מה דמשמע מדברי הגמ' ורש"י בגיטין הנ"ל דבר קמצא עבר על הלאו ד'כל מום לא יהיה בו', שהרי המלך הקדיש את קרבנו בתורת 'קרבנות ישראל', וכמבואר בלשון רש"י שם ששלחו להקריבו על גבי המזבח, דקיימא לן, 'איש' 'איש' לרבות את עובדי כוכבים שנזדרים נזרים ונדבות כישראל, ואם כן הרי אי אפשר היה להקריבו לגבוה בבמה דידהו, ושפיר איכא בהטלת המום בו משום 'הפסד קדשים'.

ויסגור ה' בעדו [ז' ט"ז]

הנה בפירוש הרמב"ן בריש פרשה זו כתב, וזה לשונו – וזה טעם 'שלשה בנים', כי יזכיר מספרם לאמר, כי אלה שלשה לבדם היו תולדותיו, וניצלו בזכותו וכו', והנה אחר שהיה נח צדיק, ואיננו ראוי ליענש, גם בניו וביתו ראויים להנצל בזכותו וכו', עכ"ל. וכן כתב הרמב"ן להלן, על הפסוק 'ויזכור אלקים את נח', וזה לשונו – הזכירה נח, מפני שהיה צדיק תמים, וכרת לו ברית להצילו, ונח' יכלול זרעו אשר איתו שם, ולא הזכירם, כי בזכותו ניצולו, עכ"ל. והמבואר מכל דברי הרמב"ן אלו, דבניו של נח ניצלו מן המבול בזכותו של נח. וכן הוא ב'בעל הטורים' שם, שנח היה משלשה שכל אחד הציל שלשה בזכותו, נח הציל שלשת בניו, שהם שם חם ויפת.

ועיין בפירוש הרמב"ן בפרשת אחרי, על הפסוק 'כי נפש הבשר בדם היא', שמתחילה לא התיר השם לאדם לאכול את בעלי הנפש, ורק אחר שנצולו במבול בזכותו של נח, התיר לו אכילתם, ע"ש. והמבואר מדברי הרמב"ן שם, שגם הצלת החיות והבהמות שהיו בתיבה היתה בזכותו של נח. וכן הוא מפורש במדרש תנחומא פרשת וירא סימן ט' – אשריהן הצדיקים, ואשרי

דבקים, וכן הוא אומר 'ויזכור אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר איתו בתיבה', כולן בזכות נח, עכ"ל.

ולפי זה יש לפרש מה שכתוב כאן 'ויסגור השם בעדו', דהיינו שסגירת התיבה מפני מי המבול היתה 'בעד נח', דהיינו בעבורו, כי כל באי התיבה ניצולו בזכותו.

ויַעֲבֹר אֱלֹקִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וְגו' [ח', א']

עיי' בפירוש רש"י, ד'רוח' היינו רוח תנחומין והנחה, ו'על הארץ' היינו על עסקי הארץ, וזהו 'ויַעֲבֹר אֱלֹקִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ', שעברה לפניו רוח תנחומין והנחה על עסקי הארץ.

ובחידושי מרן רי"ז הלוי כאן עמד בזה, דלכאורה אינו מובן לפי זה הלשון ד'ויַעֲבֹר' שהוא לשון פעולה. וכתב לבאר הענין בזה, על פי מה שביאר הגר"ח בלשון הפיוט דראש השנה – 'לפועל רחמיו בדין', דבאמת לא שייך אצל הקדוש ברוך הוא ענין 'רחמים' כלל, שכל עניני המידות מצויות רק בגופים, אבל הוא יתברך שמו מרומם מכל זה, כאשר ביאר הרמב"ם בפ"א מיסודי התורה הי"ב, רק שבשעה שהקדוש ברוך הוא שופט את עולמו, ורואה שנוקדין לרחמים, אז הוא פועל רחמיו ומרחם עליהם, וזהו 'לפועל רחמיו בדין', דבשעת הדין הרחמים נפעלים מאתו יתברך שמו. וזהו גם כן הביאור ד'ויַעֲבֹר רוּחַ עַל הָאָרֶץ', דרוח התנחומין וההנחה שעברה לפניו על עסקי הארץ, נעשה זה אז מאתו יתברך שמו על ידי פעולתו, והיינו 'ויַעֲבֹר' לשון פעולה, שהרחמים היו נפעלים אז מאתו על ידי פעולתו בעת ההיא, עכ"ד.

ונראה לבאר על פי זה מה שאנו אומרים ב'סדר העבודה' שבתפילת מוסף של יום הכיפורים אחר וידויו של הכהן הגדול – 'ואתה בטובך הגדול מעורר רחמין וסולח לאיש חסידך', והיינו שבשעה שהכהן גדול מתודה, ורואה הקדוש ברוך הוא שהוא נזקק לרחמים, אז הוא פועל רחמיו ומרחם עליו, וזהו הלשון 'מעורר רחמיו', שהרחמים נפעלים אז מאתו על ידי פעולתו בעת ההיא.

מִיד אִישׁ אֶחָד, אֲדָרֹשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם [ט', ה']

עיי' בפירוש רש"י כאן, וזה לשונו – 'מיד איש אחיו', מיד מי שהוא אוהב לו כאח, והרגו בשוגג, אני אדרוש, אם לא יגלה ויבקש על עונו לימחל, שאף השוגג צריך כפרה, ואם אין עדים לחייבו גלות, והוא אינו נכנע, הקדוש ברוך הוא דורש ממנו, כמו שדרשו רבותינו 'והאלהים אינה לידו' הקדוש ברוך הוא מזמנן לפונדק אחד וכו' (מכות דף י' ע"ב), עכ"ל.

והנה פרשה זו הלא נאמרה לנח, ועיי' בחידושי רבנו חיים הלוי פ"א מרוצח ה"ט שהוכיח מזה דין רודף הנלמד מקרא ד'שופך דם האדם באדם דמו ישפך' נוהג גם בבני נח, באופן דמבואר מדברי רש"י כאן, דבן נח שהרג בשוגג גולה, וכן נראה מהכתוב בפרשת בראשית, שאחר שהרג קין את הבל הוצרך לישב 'בארץ נוד קדמת עדן', ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'בארץ נוד', בארץ שכל הגולים נדים שם, ע"כ. הרי דישיבתו של קין בארץ נוד היתה משום 'גלות'. וכן הוא לשון המדרש בראשית רבה פכ"א סימן ט' – 'מקדם', רב אמר, בכל מקום רוח מזרחית קוללת. אדם הראשון, 'ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן'. קין, 'ויצא קין מלפני השם וישב בארץ נוד קדמת עדן'. הרוצח, 'או יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש', ע"כ. (וזה דלא כפירוש הרמב"ם שם, ד'בארץ נוד' היינו שהיה נודד תמיד באותה הארץ, ולא נח במקום ממנה כלל).

וצ"ע טובא בזה, דלא מיבעיא לשיטת רש"י גופיה במכות דף ט' ע"א (ד"ה לפיכך) דגר תושב או עובד כוכבים שהרגו נהרגין ואפילו בשוגג, הרי לא שייך בהו דין גלות כלל, שהרי נהרגין על כך, אלא אפילו לשיטת הרמב"ם בפ"י ממלכים ה"א, והרמב"ם במכות שם, דבן נח שהרג בשוגג אינו נהרג, מכל מקום דין 'גלות' לא נאמר אלא בישראל ובגר תושב, ולא בבן נח, כמבואר ברמב"ם פ"ה מרוצח ה"ד.

מִיד אִישׁ אֶחָד, אֲדָרֹשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם [ט', ה']

עיי' בפירוש רש"י כאן, וזה לשונו – 'מיד איש אחיו', מיד מי שהוא אוהב לו כאח, והרגו בשוגג, אני אדרוש, אם לא יגלה וכו', שאף השוגג צריך כפרה, ואם אין עדים לחייבו גלות וכו', הקדוש ברוך הוא דורש ממנו וכו', עכ"ל.

והמבואר מדברי רש"י, דגם באופן שאין עדים לחייבו גלות, עליו לגלות על פי עצמו, ואם לא יגלה, הקדוש ברוך הוא דורש ממנו. וצ"ע בזה, דב'ילקוט שמעוני' סוף פרשת מסעי איתא, מנין אף הגולה לפי עדים, תלמוד לומר 'כל מכה לפי עדים'. וב'זית רענן' (לבעל המגן אברהם) שם פירש, שאינו חייב גלות אלא כשעדים ראו שהרג, ע"כ. ועיי' בחידושי הריטב"א מכות דף ב' ע"א מש"כ לדון בענין זה.

וּמִיד הָאָדָם, מִיד אִישׁ אֶחָד, אֲדָרֹשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם, שׁוֹפֵךְ דָּם הָאָדָם, בָּאָדָם דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ וְגו' [ט', ה'-ו']

עיי' בפירוש רש"י כאן, ד'מיד האדם', היינו מיד ההורג במזיד ואין עדים. ו'מיד איש אחיו', היינו מיד ההורג בשוגג ואין עדים. ו'שופך דם האדם באדם', היינו ההורג במזיד ויש עדים. והנה לא נזכר דין ההורג בשוגג ויש עדים, שבית דין מחייבין אותו גלות, אמנם מכל מקום דינו מרומז בהכתוב 'מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם', דהיינו כמו שפירש רש"י, שאם הרג בשוגג בלא עדים, ולא גלה, הקדוש ברוך הוא מזמננו לפונדק אחד עם מי שהרג במזיד בלא עדים, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונופל עליו לעיני עדים והורגו, ונמצא זה שהרג במזיד נהרג, וזה שהרג בשוגג גולה על פי העדים. ואם כן הרי מבואר בזה שההורג בשוגג ויש עדים גולה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל נֹחַ וְאֵל בְּנֵי אִתּוֹ לֵאמֹר [ט', ח']

במדרש כאן איתא, רבי נחמיה אמר, הוסיף על הציווי ונהג בקדושה, לפיכך זכה הוא ובניו לדיבור, 'ויאמר אלקים אל נח ואל בניו', עכ"ל. ובפשוטו הכוונה שבזכות זו שנהג נח בקדושה, זכה שיתייחד הדיבור גם אל בניו, והיינו שגם בניו זכו לנבואה. וכן כתב ה'אבן עזרא' בפירושו השני כאן, שהיו ארבעתם נביאים. אולם בפירוש הרמב"ם כאן כתב, שלא היו בניו של נח נביאים, ובנו חם בודאי לא הגיע למעלת הנבואה, והא דכתיב הכא 'ויאמר אלקים אל נח ואל בניו איתו', היינו על ידי אביהם, וכן פירש בסוף 'ויאמר אלקים אל נח', עכ"ד. והיינו, דמדכתיב להלן 'ויאמר אלקים אל נח זאת אות הברית אשר הקימותי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ', ולא כתיב שאמר דברים אלו גם אל בניו, מוכח דכל הדיבור היה רק לנח לבדו, ומה שאמר כאן 'ויאמר אלקים אל נח ואל בניו איתו', היינו שאמר לנח לומר דברים אלו לבניו.

ונתעוררנו בביאור דברי הרמב"ם בזה, דהא מדכתיב הכא 'ואל בניו איתו', ולהלן לא כתיב הכי, הרי בעל כרחך דיש חילוק בין שני הדיבורים, דהדיבור הראשון היה גם עבור בניו של נח, ולכן ציווה לומר את הדברים גם לבניו, אולם הדיבור השני, שהראהו הקשת ואמר לו 'הרי האות שאמרת', היה רק עבור נח לבדו, ולכן לא ציווה לומר את הדברים לבניו, כי נאמרו לנח לבדו, ואם כן היכי מוכח הרמב"ם מהדיבור השני, שנאמר רק לנח, ולא לבניו, דגם הדיבור הראשון נאמר רק לנח, הא על כרחך יש חילוק בין הדיבור הראשון לבין הדיבור השני, ואם כן הרי שפיר יתכן שהדיבור הראשון נאמר גם לבניו, ורק הדיבור השני נאמר לנח לבדו. (אם לא שנאמר, דהרמב"ם סבירא ליה דאין כאן שני דיבורים, אלא הדיבור השני הוא פירוש להדיבור הראשון, ונצטווה נח לומר גם את הדיבור השני לבניו, ושפיר גלי סיפא דקרא דכתיב 'ויאמר אלקים אל נח', ארישא דקרא דכתיב 'ואל בניו איתו', דאין הכוונה שאמר כן לבניו ממש, אלא הכוונה שאמר כן לנח לבדו, ורק שנצטווה נח לומר דברים אלו לבניו).

וַיְהִי בְּנִי נֹחַ הַיּוֹצֵאִים מִן הַתִּיבָה שֵׁם חָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אֲבִי כְנַעַן. שְׁלֹשָׁה אֱלֹהֵי בְנֵי נֹחַ וּמֵאֵלָה נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ [ט', י"ח-י"ט]

יש לומר דהא דנקט הכא מנין בני נח היוצאים מן התיבה שמהם נפצה כל הארץ, אף על פי שאין הכתוב עוסק כאן בתולדות בני נח, כי אם להלן בפרשת 'ואלה תולדות נח וגו', דבא הכתוב לומר בזה שתכלית ההצלה של נח ובניו מן המבול היא גם כדי שמהם יבנה העולם אחר המבול, ולכן מיד בצאתם מן התיבה מונה כמה הם בני נח היוצאים מן התיבה, ומספר שמשלשה בנים אלו נפצה כל הארץ, ונתקיימה בכך תכלית הצלתם מן המבול.

והנה באמת מצינו בכמה דוכתי שהבנים של הניצול ממוות צריכים להכיר טובה למצילו, אף שלא נזכר בפירוש שכוונת המציל היתה עבור הדורות הבאים של הניצול, וכן הוא בפירוש הרמב"ן בפרשת כי תצא, על הפסוק 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל השם וגו' על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים' וגו', וזה לשונו – והנראה אלי, כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה, שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי (בראשית י"ד), ובזכותו שלחם השם מתוך ההפכה (בראשית י"ט), והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה, עכ"ל. וכן אנו אומרים ב'אשר הניא' – 'ולא זכר רחמי שאול, כי בחמלתו על אגג נולד אויב', הרי שיש טענה על המן שהיה לו לזכור רחמי שאול שחמל על אגג, כי אלמלי חמלה זו לא היה נולד. ואם כן הוא צריך לומר, דכיון דהצלת האב הינה באמת הצלה לכל זרעו אחריו, ממילא צריכים כל יוצאי יריכו של הניצול להכיר בטובת זה שהצילו, כיון שמכל מקום ניצלו על ידו.

וימת תרח בחרן [י"א, ל"ב]

עיין בפירוש רש"י כאן, וזה לשונו – 'בחרן', הנו"ן הפוכה, לומר לך עד אברם היה חרון אף של מקום בעולם, עכ"ל.

והנה באבות פ"ה מ"ב תנן, עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם, עכ"ל.

והנה גבי העשרה דורות שמאדם ועד נח מבואר שמידת 'ארך אפים' נהגה בכל אותן הדורות, ובדורו של נח נפסקה מידה זו של 'ארך אפים', ועל כן הביא עליהם את מי המבול, ומשמע דמידת 'ארך אפים' לא נהגה אלא עד עשרה דורות, אולם גבי העשרה דורות שמנח ועד אברהם מבואר שגם אחר העשרה דורות נהגה בהם מידת 'ארך אפים' ולא נענשו.

ויש לומר הביאור בזה על פי דברי רש"י כאן, דעד אברם היה חרון אף של מקום בעולם, והיינו דזכותו של אברהם הועילה לבטל את חרון אפו של מקום מן העולם, ועל כן אף אם לא היתה מידת 'ארך אפים' נהגת, מכל מקום לא היו נענשים על מה שהיו מכעיסים ובאים בכל אלו הדורות, לפי שכבר בטל חרון אפו של מקום מן העולם, אולם זכותו של נח לא עמדה לעולם לבטל ממנו חרון אפו של מקום, ומכיון שנפסקה מידת 'ארך אפים', הביא עליהם את מי המבול לשחת כל בשר מפני חרון אפו על רוע מעלליהם.

אל תראי כי לא תברשי, ואל תכלמי כי לא תחפירי, כי בושת עלומיך תשכחי, וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד [הפטרה לפרשת נח]

יש לומר הביאור בזה, על פי הכתוב בישעיה ס"ה – 'כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני'. 'כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה, ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב', והיינו כמו שביאר בחדושי מרן רי"ז הלוי על אסתר, על פי דברי הרמב"ם בפ"ב ממגילה הי"ח, דלעיתיד לבא, כל הצרות שסבלו ישראל בגלות, לא יהיו נחשבים כמו צרות שעברו ושהיו, רק יהיו משוכחים לגמרי כמו שלא היו מעולם, ולא ישאר מהם רושם וזכרון כלל. ועיין שם בדברי אא"ז זצ"ל שביאר בזה לשון הכתוב בתהלים קכ"ו 'בשוב השם את שיבת ציון היינו כחולמים', דהכוונה בזה, שלעיתיד לבא יהיו כל הצרות של עכשיו נחשבים כמו דברים הנעשים בחלום, שאחר כך בהקיץ אין מהם זכרון ורושם כלל, ע"ש. וזהו שאמר הכתוב גם כאן, שלעיתיד לבא לא רק שתסור מאתך אותה הבושה והחרפה שהיו לך בהיותך בגלות, אלא גם בושת עלומיך תשכחי, וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד, והיינו שבושתך וחרפתך יהיו משוכחים לגמרי כמו שלא היו מעולם, ולא ישאר מהם רושם וזכרון כלל.

וכן אנו אומרים בתפילת מוסף של ראש השנה – 'וגם את נח באהבה זכרת וכו', על כן זכרנו בא לפניך השם אלקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים', והיינו שתכלית זכירתו של נח לא היתה רק לצורך הצלתו של נח עצמו, אלא כדי להרבות זרעו וצאצאיו ולהפיצם על פני כל הארץ.

וירא חם אבי כנען וגו' ויגד לשני אחיו וגו' [ט', כ"ב]

במדרש כאן אמר רבי יעקב בר זבדי, מה טעם עבד יוצא בשן ועין, מהכא 'וירא' ו'יגד', ע"כ. והיינו, דמכיון שהחטא שבעבורו נתקלל כנען להיות עבד נעשה בראיית העין ובחיתוך הדיבור בשן, על כן הויה הכאת עינו והפלת שנינו תיקון חטאו, ויוצא בכך לחירות.

והנה בקדושין דף כ"ד ע"א יליף דעבד יוצא לחירות גם בחיסרו רבו אחד משאר ראשי איברים שאינן חוזרין, אף שאין בחסרוגם משום תיקון חטאו של כנען, מכל מקום כיון דיציאת שן ועין מפורשת בתורה, ואינך ראשי איברים אתו מדרשא, שפיר יש מקום לדרוש דטעמא דיציאת שן ועין הוא משום דמיתקן בהכי חטאו של כנען.

ויש להוסיף ביאור בזה, דהנה בקדושין דף כ"ד ע"ב מצינו חילוק בין שן ועין, דכיון דכתיבי בהדיא, יוצא בהן לחירות ואין צריך גט שחרור, לבין שאר ראשי איברים, דילפינן להו מ'מדרש חכמים', ועל כן אף דיוצא בהן לחירות, מכל מקום צריך גט שחרור. ובתוס' שם פירשו בשם הריב"א, דשן ועין, דכתיבי בהדיא בקרא, ועלייהו כתיב 'לחפשי ישלחנו', דמשמע חפשי מעיקרא, בהא פשיטא ליה דלא גמר 'שילוח' 'שילוח' מאשה, ולכן אין צריך גט שחרור, אבל שאר אברים, דלא נפקי אלא מיתורא ד'ישלחנו', ודאי בהכי גמירי 'שילוח' 'שילוח' מאשה, ולכן צריך להו גט שחרור, ע"כ. הרי דחלוקה יציאת שן ועין מיציאת שאר ראשי איברים, דבשן ועין הוי עצם הכאת העין והפלת השן מעשה המוציא לחירות, מה שאין כן בשאר ראשי איברים לא הויה נטילתן מעשה המוציא לחירות, אלא רק מהבו להחיל בו דין יציאה לחירות, ואכתי זקוק הוא לגט שחרור שיוציאו לחירות. וזהו שמבאר המדרש כאן, דהא דמהניא הכאת העין והפלת השן להוציאו לחירות, טפי מבנטילת שאר ראשי איברים, היינו משום דמיתקן בהכי החטא שבעבורו נתקלל כנען להיות עבד לאחיו.

והנה בקדושין דף כ"ה ע"א איכא מאן דאמר דאף אם חתך רבו לשונו יוצא לחירות. ולהאמור, לפי טעם המדרש כאן, היה הדין נותן דגם ביציאה זו לא יצטרך גט שחרור, אף שיציאה זו נלמדת מ'מדרש חכמים', דהא אף בחיתוך לשונו מיתקן חטאו של כנען שהגיד לאחיו בחוץ, וזה לא נזכר בגמ', וצ"ע.

וירד השם לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם [י"א, ה']

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – 'בני האדם', אלא בני מי, שמא בני חמורים וגמלים, אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה ואמר 'האשה אשר נתתה עמדי', אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול, עכ"ל. ואשר לכאורה אין מובן, אמאי חשיב שדור הפלגה נמלטו מן המבול. אכן להאמור לעיל יש לומר, דמכיון שהצלתו של נח מן המבול היתה בשביל זרעו אחריו, שפיר חשיב שדור הפלגה – שהם זרעו של נח – נמלטו מן המבול, ובמרידתם בהשם הרי הם כופים בטובה זו שהשפיעם במלטו אותם עצמם מן המבול.

ויש לומר דזה הוא באמת טעם הדין המבואר בשו"ע או"ח סימן רי"ח ס"ד שיוצאי יריכו של אדם שנעשה לו גס מברכין 'שעשה גס לאבי במקום הזה', וכמו שכתב הרשב"א בברכות דף נ"ד ע"א מפני שכולן כשותפין באותו גס. והיינו משום דהגס שנעשה לצורך הצלת האב נעשה באמת גם לצורך הצלת כל זרעו אחריו, וממילא צריכים כל יוצאי יריכו של הניצול להכיר בטובת זה שהצילו, כיון דהגס נעשה גם בעבורם.

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בנימין הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

שז"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

נטילת ידיים לאחר תרומת דם

האם צריך ליטול ידיים לאחר תרומת דם
וכן לאחר בדיקת דם.

הובא בפסחים (קיא, ב) שהמקוץ דם מהכתפיים צריך ליטול ידיו, וכיון שבתרומת דם מוציא הרבה דם, הרי זו הקזה וחייב בנטילת ידיים. אך לאחר בדיקת דם אין צורך בנטילת ידיים, כיון שמוציאים רק מעט דם.

מזמור לתודה בנגינה

האם צריך לומר 'מזמור לתודה' שבפסוקי
דזמרה בטעמים המובאים בספר תהלים.

מה שנפסק בשולחן ערוך (טא, ט) "מזמור לתודה יש לאמרה בנגינה" אין הכוונה לאמרה בטעמים, אלא שיקרא בנגימה, ובפירוש התפילה לר"י בר יקר (הקדמה לפסד"י) כתב "אומר מזמור לתודה בלחן ערב ובשירה ארוכה יותר משאר המזמורים".

לאחר תספורת

האם ספר במספרה חייב ליטול ידיו לאחר
שנספר אחרים.

רק המסתפר צריך ליטול את ידיו, ואין בעיה לספר לומר דברי תורה ולברך אחר התספורת.

תחנון לעובר ממונין למונין

המתפלל בשטיבלאך בבה"ב ולאחר
שסיים שמונה עשרה עבר למנין סמוך שנפטרו מתחנון כיון שהיה בו חתן. האם לאחר שמסיים עמהם את אמירת הסליחות פטור מתחנון כמותם. חייב בתחנון, למרות שהמנהג לומר תחנון לאחר אמירת הסליחות, מכל מקום השייכות לתחנון היא תפילת שמונה עשרה וכיון שהתפלל במקום אחר חייב לאמור.

הינומא בזיווג שני

גרושה החפצה שחתונה בזיווג שני
תיראה כבזיווג ראשון, ורוצה להקיף את החתן בשבעה סיבובים תחת החופה ושהחתן יכסה אותה בהינומא.

יכולה לסובב את החתן שבע הקפות ולא רק שלוש כפי שנוהגים בזיווג שני. וכן אין איסור שהחתן יכסה אותה על כיסוי הראש המונח עליה כבר. למרות שכל כיסוי ההינומא משמעו הוא שעד

לא להזניח עצמו מחמת הילדים

אלה תולדות נח
נח איש צדיק תמים הנה גדולתו

(בראשית ו, ט)

אמירה מוטעית רווחת בין אנשי העולם "אני אעשה הכל בשביל הילדים שלי", אך שומה עלינו לדעת כי לא זו היא דרך התורה. על ההורים לזכור עצמם גם כן, ולדעת לדאוג לעליה הרוחנית שלהם ולא להזניח מחמת הילדים.

וכדברי החזון איש המופלאים "בני אדם אומרים: הכל בשביל הילדים ועושים הכל בשבילם, ושוכחים את עצמם. אך לא כן היא דרך התורה! על האדם לדאוג לעצמו ולא לשכוח מעצמו. וכמבואר בקידושין (ס, ט) 'הוא ללמוד ובנו ללמוד, הוא קודם לבנו. הרי שישנם פעמים שעל האב להקדים עצמו לבנו.

ובאמונה ובטחון (ס, ט) כתב "מן המורגלות לחשוב לחובה לייסד ישיבות וגדל בנים לתורה. אבל הוא בעצמו זה בגדר של "חייך קודמים", אבא לא חייב לאבד את המצב הרוחני שלו בשביל לחנך, אע"פ שיש לו אחריות על משפחתו, או שהוא אחראי על ציבור. אינו רואה חובה לנפשו להיכנס לבית המדרש לבקש תורה. אמנם מכיר הוא חובה לקבוע עתים בתורה ללמוד במה שידע כבר, אבל חובת העלייה, הגדלה, והרמה, רחוקה ממנו. והוא נרדם בייאוש נישן. ואמנם אין הדבר הזה על פי התורה כי חובת האדם בעולמו כל עוד הנשמה בקרבו להשתדל להיות הולך וגדל. ואמנם הלומד זקן דומה לדיו כתובה על ניר מחוק, אבל לגדל יקרת החכמה ורב ערכה גם ניר המחוק אין ערך עליה ואין מספר לעוצם שוויה".

על דרך זו ביאר החרדים (סו, יא) לשון הפסוק התמוה בתחילת הפרשה, שהרי פותח הפסוק בסיפור תולדותיו של נח "אלה תולדות נח", אך סוטה תחילה לעניין אחר ומספר על מהותו "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח" ורק לאחר מכן חוזר ומפרט מיהם תולדותיו "ויולד נח שלשה בנים". ויישב כיון שעיקר תולדותיהם של צדיקים, מעשיהם הטובים (רש"י בראשית שם), לכן פתח תחילה במעשיו, ואחר כך שב וסיפר על ילדיו. ומחמת כן מעורר "אף על פי שצריך להזדרז להוציא מחלצו זרע שיעבוד את אדוניו, ביותר צריך להזדרז להיות הוא עצמו נטע נאמן נחמד

למראה בעיני ה' במעשיו הטובים. ואז ייטב בעיני אדון הגן להוציא נטיעות אחרות כמוהו". אכן פעמים שחינוך ילדיו גורע מעבודתו העצמית, כגון שילדיו לא התנהגו כראוי בעבודת שבת ומחמת כן מתמלא בכעס, ומאבד את כל מהות השבת ר"ל כפי שמוהיר בזהר הק' (תקנו מח) לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת - זהו אש הכעס.

צריך לדעת שהחובה לחינוך ילדיו אינה גדולה משאר מצוות שאין חובה על האדם לבזבז עליהם יותר מחומש מממונו, ולכן אם מחמת הדאגה לחינוך ילדיו מתמלא כעס והרי הוא כעובד עבודה זרה (שבת קה, ב) 'וצא שכרו בהפסדו. ואף אם חושב שהיא עת נכונה לנהוג בשמאל דוחה בחינוך ילדיו או בחיוב תוכחה על עוברי עברה, אין זה אומר שצריך לכעוס גם בלבו פנימה עליהם, אלא רק יראה פנים חמוצות וכעוסות ולא יחוש כעס בקרבו. ואדרבה אם כועס מאבד את הסיעתא דשמיא המלווה את החינוך שהרי הוא כעובד עבודה זרה, ובכלל כותב הארחות צדיקים (הכנס) שלא יקבלו ממנו תוכחתו בצורה שכזו "אם תוכיח את חברך מתחלה בקול רעש ובזעם ותביש אותו, תקבל עליו חטא. ואותו חבר לא יקבל תוכחה ממך, כי כן דרך בני אדם, כשאדם בא על חברו בחזקה אז חברו מתקשה כנגדו ולא יכנע תחתיו".

בבית הור"י כאשר אמי הצדקת ע"ה הוצרכה לגעור באחד הילדים, פיומה לעצמה ניגון שקט, ורק לאחר מכן גערה כנצרך. בכך נמנעה מלערב את האינסטינקט הטבעי הדורש לכעוס כאשר ממרים את פי ההורים, ופעלה מתוך תחושת האחריות לחינוך הישר על מי מנוחות.

ואף על הגה"צ רבי אליהו לופיאן מספרים כי כאשר הוצרך להוכיח אי מי מתלמידיו, המתן ותכנן במחשבה פנימית ומעמיקה את התגובה הנדרשת, משום שחשש שהמידה הרעה שולטת בו, וכל רצונו 'לחנך' נובע מכעס פנימי. ורק כשנרגעו תחושותיו הוכיח כראוי.

וכאשר עומד אדם בשאלה איך להגיב בגערה כנצרך, עליו לדעת כי זהו בגדר "חייך קודמים" ואין חובה על הורה לאבד את מצבו הרוחני בשביל לחנך, למרות שנושא באחריות חינוך בני ביתו.

מוקדש להחלמתו של מורינו הרב בנימין הכהן קוק שליט"א בתושח"י

גדולי ישראל מבקשים להתעלות

הרי היא בפילה מושם (סוכה נב, א) שיצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו כל יום וכל שעה להפילו.

לא יכול להיות מי שיטען 'אני לא בעליה ולא בירידה, אני נשאר במצבי הרוחני על עומדי'. מי שטוען כך, הרי הוא בגדר מת! שהרי יצרו מתגבר עליו בכל יום והוא במלחמה מתמדת.

מלחמתו של היצר הגדלה מיום ליום, קשה היא עד מאוד, שהרי הוא משרפי מעלה ויודע מה מצפים בשמים מאותו אדם, ועוד יותר מהאדם עצמו. בתו של החפץ חיים ספרה שבצערותיו היתה עניית גדולה בבית, ושמועה אותו אומר: יצר הרע, אני יודע מה אתה רוצה בזה - שאני אעזוב את הלימוד. לא יעזור לך! אני אשאר בלימוד למרות כל העניות.

מפליא לחשוב שבאותם הימים אף אדם בעולם לא הכיר בגדלותו של ישראל מאיר הכהן מראדין, ואף הוא עצמו לא ידע שעתיד העולם להאיר מתורתו, אך היחיד שידע מהעתיד המזהיר הצפון לו, הוא היצר הרע. ולכן נלחם במלא עוזו שהאברך הצעיר יעזוב את התמדתו בתורה ובכך תיעלם מעיני עם ישראל לדורותיו דמותו האדירה של החפץ חיים.

פליאה גדולה היא לראות בכל פעם מחדש בפתקים שמשגר מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי לשליחי קופות הצדקה המצורפים לתרומותיו, בהם הוא מעביר את כמיהתו שיתפללו עליו 'לדעת כל התורה'. אכן אף בפתקים ששלח מרן הגר"א ל שטינמן ביקש בכל פעם 'שיזכה לזכות את הרבים'.

עיון בפתקים הללו מגלה טפח ממוחשבתם הבלתי פוסקת המלאה בחשש שמו חלילה יאבדו ממדרגתם הרוממה, ודאגתם הבלתי פוסקת להמשיך לרומם אחרים ולהתרומם עוד ועוד לדרגות גבוהות במסילת הישרים העולה בית ה'.

בחז"ל מובאת ביקורת על נח (מדרש רבה לו, א) "אמר רבי ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש אדמה. אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלהים". משה התעלה, ואילו נח ירד מדרגתו הראשונה.

רואים מזה שבכל מצב שימצא האדם, ואף אם הוא מרגיש שהתעלה והעפיל לרמות גבוהות בעבודת ה', עליו לשמור עצמו לכל ייפול חלילה מדרגתו. וחובה עליו לשאוף להוסיף חכמה על חכמתו ולהתעלות בעבודת ה' עוד ועוד. בספר המאור שביתורה (בראשית כח) כתב "מי שאף פעם לא הצליח לעליה רוחנית יש לו איך שהוא טענת פטור לכל הפחות בעיני עצמו, שאיננו מוכשר ומסוגל לעלות. ולמרות שהיא עצת היצר הרע ותחבולותיו שהוא מייאש את האדם, מכל מקום מפתה עצמו במענה כזה מפני שאין לו עדיין חזקה שיכול לעלות. אך מי שכבר עמד על הגובה ובמכות עצמו עלה מעלה מעלה, ויש לו כבר חזקה עצמית או אבהית שהוא מוכשר ומסוגל לעלות, וכשירד שוב אינו יכול לתלות אשמתו אלא בעצמו - למה שוב ירדת למה נהפכת שוב לביצה הקשורה בקליפתה ומתגלגלת על ידי אחרים ואין לה עצמאות ויכולת וכל תינוק מגלגל אותה להיכן שלבו חפץ".

על האדם להיות דואג תמיד מירידה ברוחניות, וירידה זו אין משמעותה דווקא מעשה איסור או חציית גבול חלילה, אלא כל מעלה רוחנית שקנה או הנהגה רוממה שזכה לה, אם מתרפה ממנה ואף פעם אחת בלבד, כבר ירידה היא שיש לפחד מאוד מבואה.

זאת ועוד, שהרי טבע הוא שעבירה גוררת עבירה (אבות ד, ב) ואם החל בפילה מרום דרגתו, או אז הוא כבר בדרך לירידה מטה מטה. ואכן בלא התבוננות מתמדת, האדם תמיד בבחינת 'יורד', מושם שהנפש צריכה כמו הגוף חיזוק תמידי, ובלעדיו

הפוגע בחברו, פוגע בעצמו

ותכנים סתמיים, אך אנו הרי חכמים מחוכמים... חיים שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה וביותר מאה ועשרים שנה, 'כחלום יעוף', אך מרשים לעצמנו לבזבז פרקי זמן שלמים מחיינו על מריבות מיותרות ללא תועלת.

יתירה מזו, הלא בקתא זו פגעה בעצמה לא פחות משפגעה בבעלה, ועוד על שטות וקטנוניות מאין כמוה. ואדם המקפיד על חברו גם אם בצדק, הלא פגע בעצמו לא פחות משפוגע בחברו, שהרי שמחת חיי נעדרת אחר שכל חיי מלאי כעס ומרמור על הזולת.

וממילא מה שנפסק (רמ"א תרו, א) "ולא יהא אכזרי מלמחול" נכלל בזה לא רק שלא יהא אכזרי על הזולת ומחול להם, אלא שלא יהא אכזרי כלפי עצמו ומחול לזולתו.

אכן הבורח מכעס ואף כשהיא באה בתואנה של החובה לחינוך ילדיו, מתברך בכפליים הן בזה שמעשיו הטובים הם תולדותיו, והן בזה שילדיו מקבלים את תוכחתו ומתחנכים בדרך הישר.

הגמרא בחולין (נח, ב) דנה בשאלה כמה משך חייו של יזבוב הנקרא 'בקא', ומסיקה שמשך חייו פחות מיום אחד בלבד. ומביאה שהעולם מספר שאשת הבקא מרדה בו בתואנה שמצץ דם של איש שמן ולא קרא לה להשתתף עמו בסעודה.

יש להבין לשם מה עלינו לדעת כמה זמן חי יזבוב הבקא, ומדוע הגמרא עוד מביאה את הפתגם המספר על מריבת הבקא והבקתא.

צא וחשוב: נניח שאכן כך היה שבקתא חשה פגיעה, אחר שבעלה מצא אדם שמן ומצץ את דמו לבד בלא לקרוא לה. האם חסרים בני אדם למצוין את דמם?! ובכלל הרי גודל הבקא קטן ביותר וכל חייו פחות מיממה, אם כן כל אכילתו כמה טיפות דם בודדות, ומה זה משנה מאיזה אדם נמצצו. הרי רק יום אחד לפניכם, נצלוהו יחדיו וחיו בטוב. על מה את מעוררת מהומה ומדוע את מבזבזת את חיך הקצרים כל כך.

מלמדת אותנו הגמרא שאכן הבקתא טיפשה בכך שמכלה את חייה למריבות

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה • במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

<<<

החופה הלכה פרועת ראש, ומהנישואין ואילך תכסה את שערות ראשה, ובזיווג שני הרי כבר מכוסה אף קודם חופתה.

ואף שבכתובות (טו, ב) מבואר שאם נחלקו הבעל והאשה בזיווג שני אם נשאה כבתולה וכתובתה מאתיים "אם יש עדים שיצאת בהינמא וראשה פרוע כתובתה מאתיים" וכאן אם יהיו עדים שכיסה אותה בהינמא לכאורה תהא זו עילה שיכולה על פיה לגבות מאתיים כבתולה. אין בזה בעיה כיון שאין כאן 'שטר' המחייבו, ורק למסור שטר אסרו חז"ל, אך לעשות מעשה שמחמתו יסבור הרואה שהיא בתולה ותוכל לגבות על פיו לא אסרו. (ציוני הלכה - נישואין לט).

ברכת 'אלוקי נשמה' לנשים

האם נכון שנשים תברכנה ברכת 'אלוקי נשמה' ויאמרו מודה אני לפניך בלשון נקבה, ולא כמובא בסידור מודה בלשון זכר. אין לשנות נוסחאות בשום פנים ואופן, ומרן הגר"ש אלישיב התבטא על כך ואמר: תגיד להן שיאמרו כמו שאמרה הסבתא, נוסח לא משנים (פניי תפילה סח).

בית הוראה שע"י בית ההוראה
מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה
0722-133-466
Beithorah.co.il
 ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:
Beithorah@gmail.com

יֵאֵיר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 27 – נח תשפ"א

יום ויבשה

"מכל אשר בחרבה מתו" (נח ד' כ"ב)

ופרש"י מחז"ל בחרבה ולא דגים שבים. נראה לבאר הטעם במה שדגים שבים לא היו בכלל גזירת וימח שהיה על כל חי.

עוד מצינו בחז"ל וימח את כל היקום שכל העצים וכל היקום נמוח ונעשה למים, הנה הגזירה לא רק שיתקלקלו אלא יהפכו למים וצ"ב. מהו הגזירה שיהפכו למים.

ונראה בהקדם דברי הגר"א זיע"א על מסכת כלים, דפירש מדוע נקראה מסכת זו בשם כלים, ופירש שיא' עולמות הם בבריאה, ארץ, ים, שבעה רקיעים, כסא הכבוד ושרפים עומדים ממעל לו, ביחד הם י"א עולמות. ועיי"ש שכל עולם נברא בשתי אותיות, והעולם הגבוה מעל כולם נברא באותיות א' ותי' וכך יורד עד שהארץ נבראה באותיות כל והים שלשיטתו הוא כעולם לעצמו, נברא באותיות ים כשמים, וא"כ כתב כשרוצים לומר טמא וטהור, שהרי כלל בידנו כל שביבשה טמא כל שבים טהור, וים ויבשה ביחד הם אותיות כלים "כל היבשה, ואותיות יים" הם והיינו כלים, (ונראה לפ"ז בתפילה, אדון עולם אשר מלך בטרם כל כל זה העוה"ז הארץ, לעת נעשה בחפצו כל, ואחרי ככלות הכל וכו').

ולפ"ז הארץ והים שתי עולמות הם, שתי יצירות בריאות, והנה בגמ', סנהדרין שית אלפי שנים הוי עלמא ולבסוף אלף שנה חרוב, ואיתא בגמ' שעל כל הארץ יהיה מים ונשמתם של הצדיקים יפרחו על המים, והיינו כמשי"כ הגר"א שחרוב עלמא, היינו שיהפך לים כל הארץ, וא"כ שוב נחשב כחרוב עלמא ורק הים שהוא עולם לעצמו קיים.

ואשר לפ"ז נראה שבמבול שמחה את כל היקום, היה גזירה למחות את כל הארץ, איך היתה המחיה והיא כמו לעתיד לבא הכל מים אין ארץ רק ים, שהוא כעולם אחר, ולכן כך היתה הגזירה שהכל ימחה במים, והכל יהפך למים, וממילא הוא עולם אחר, כל הארץ נשחתה, רק נשאר עולם הים, ונתבאר וימח שהכל נהפך למים, ומבואר מאתה שדגים שבים לא היו בכלל הגזירה שכל הגזירה היתה על יושבי הארץ ולא דגים שבים.

ואפשר שלכן היתה ההצלה בתיבה ולא שיהיה במקום שאין מים, כי ההצלה שיהיה בתוך הים מכל עבר מים. ונחשב התיבה כבתוך הים וכך הוא ההצלה, בעולם אחר לא ביבשה. ובגמ' כל שיש ביבשה יש בים, והיינו כדברי הגר"א הים עולם אחר יצירה אחרת ודוגמת היבשה, עיין שבת ק"ח אין כותבין ס"ת על דגים שבים ובמפרשים שם.

והוסיף בזה דברים בני ר' ישראל נ"י דהנה בגמ' קידושין י"ג ע"א שכל שלא יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהיה לו עסק עמהם וגרוע מדור המבול, והכונה ששם לא כלו דגים שבים, אבל בעונו כלים גם דגים שבים מקום שיש ערוה והשחתה. והקשו המפרשים הרי גם בדור המבול היה השחתה ודבר ערוה וא"כ מדוע לא מתו דגים שבים.

ותירץ ע"פ דברנו שהים נחשב כעולם לעצמו, והנה הנפשה"ח בשער א' כתב שישראל במעשה קטן יותר מקלקל בעולמות מאשר גוי שכל קלקולו רק בעוה"ז, ואשר לפ"ז בדור המבול אף שהיה השחתה אבל היו בני נח שכל כח השחתה רק בארץ, אבל בגמ' בקידושין ישראל שגורם השחתה וכבר מקלקל בכל העולמות וא"כ גם דגי הים ימחו.

ענותותו של נח

"נח איש צדיק תמים" (נח ו' ט')

וברש"י בע"ז ענותו ושפל ברך. יסוד הצדקות וזכות ההצלה של נח ענוה ושפל ברך, והוא יסוד בנין וקנין איש ישראל הכל לא של ומשלי, הכל שייך לרבש"ע שברצונו נתן לי חיים חן בינה והשכל, והוא יסוד האמונה, ולהפך בעל הגאווה הוא יסוד החסרון באמונה ובשלמות האדם. הענוה עיקר ויסוד הבנין לקומת האדם השלם, והאיש משה ענו מכל האדם, ולהפך ורם לבבך ושכחת את ה' אלוהיך ובחז"ל יסודם של כל הג' עבירות הוא הגאווה דו"ק ותשכח. והנה בגמ' סנהדרין (ק"ז ע"א) לשון הגמ' על חטאם של דור המבול, לא נתגאו דור המבול אלא בשביל רוב טובה שהשפיעה עליהם. הנה יסוד חטאם הוא הגאווה, וכנגד זה נח לעמוד כנגד כל דורו איש צדיק תמים ענו ושפל ברך.

ובחז"ל (בר"ר פכ"ה) נח ע"ש קרבנו נקרא שנאמר וירח את ריח הניחוח וצ"ב הרי עולם ומלואו מציל נח ובזכותו כל קיום העולם, אי"כ עיי"ש העולם היה צריך להקרא.

בישיבות אומרים שאדם נקרא רק ע"ש תורתו ולא על מעשיו והתורה של נח שמוזכר בתורה הוא קרבנו, שעשה לעצמו חשבון לשם מה בבהמה הטהורה ציוה שבעה, ש"מ צריך להקריב מהם קרבן וא"כ על אף כל המעשים הכבירים, אבל השם נקבע ע"י ת"ת שחידש דין הקרבה בשכלו ודעתו.

ומה שמצינו שקראו לו נח ע"ש שזה ינחמנו ממעשינו כל זה קראו לו אנשים אבל עדיין לא יספיק שתקרא לו כן התורה בשם נח. וא"כ צ"ב למאי כל שמו על שם קרבנו.

אכן לפמשנ"ת נח בצאתו מן התיבה, לכאורה היתה צריכה להיות לו הרגשה של יהוראה בזכותי ניצל העולם, רואה נח עולם חרב לא נשאר עד אחד, ומי ראש וראשון מכאן ואילך לעולם, מי בעה"ב על כל העולם, אם לא נח לבדו. אכן יוצא נח ודבר ראשון מקריב קרבן תודה לה'. קרבן שלא בצדקתי הביאנו היום, נח מקריב קרבן שישודו שכל מה שנעשה בקרבן היה ראוי להעשות בו, כולו לה' ואז וירח ה' את ריח הניחוח, זהו יסודו של נח ותפארתו איש צדיק תמים וע"ש קרבנו נקרא ענותו ושפל ברך.

ולדברנו מובן שלא היה צווי לנח להקריב קרבן, שע"י הבטיח ה' יתברך שלא יהיה עוד מבול, אלא שכל זכות הקרבן הוא שבא בנדיבות לבו כתודה לה' ואם היה צווי אבד כל ריח הניחוח שבקרבן.

כי מלאה הארץ חמס

בישראל והיינו פחות מש"פ ע"ז קאמרו שיש גם בישראל ר מחיל אח"כ. ופשוט.

וכן מבואר ברמב"ם שיש לא תגזול ובתר הכי כתב שגם בגזול מעכו"ם עובר ופירשו האחרונים הנו"ב ועוד שהוי איסור דאורייתא עכו"ם ממון וכדו' וא"כ תרויהו אמניהו מעשה גזילה ועוד צערא בנטילת הממון של חבירו.

ואשר לפ"ז נראה שגם בדין השבה תרי דינא נינהו חדא על מעשה גזילה התחדש שיש מ"ע של השבה אכן כל גזלן כל זמן שלא משיב הרי מעלב הגזילה בידו ונמשכת הגזילה כל רגע מעלב ממון וכ"כ הנוב"ק יור"ד ק"ס עיי"ש.

וא"כ נראה להוסיף שמהו מחילה דקאמרו שמוחל אין הכוונה שמקנה לו אח"כ את הממון רק לא מקפיד בנטילה וכן מדויק לשון החינוך וא"כ הגזילה לא נמשכת ושייך דבר זה גם בקטן או אפילו שלא מדעת שאינו מקפיד שאינו הקטנה רק מצב של אי הקפדה. וא"כ תרויהו בעינן שבפחות מש"פ אין דין השבה חדא המ"ע של השבה וזה ילפינן מקרא אכן עוד דינא שישראל מוחל וכמשנ"ב שהוי דין לעצמו שלא יהיה עוד גזילה אח"כ שהמנ"ח לשיטתו שזהו כל הדין וא"כ איך יתקיים ההשבה צ"ל שהוי ממש הקטנה אכן לפמשנ"ב אינו הקטנה רק היכי תמצא שלא יהיה גזילה וא"כ תרתי איתניהו.

ואשר לפ"ז בפחות מש"פ אין דין השבה וממילא לרש"י אין דין גזילה של ל"ת גמור אבל יש דין של צעריה שיש בגזילה שקיים גם בגזילה עכו"ם וכדו'.

וא"כ נראה הכא בדור המבול הנה בישראל כשנטל פחות מש"פ עבר על איסור גזילה אבל אינו נמשך כיון שאח"כ מוחל ולא תובע הגזילה להשיב אבל בב"י נמשך האיסור.

א"כ בדור המבול שנטלו ברשות פחות מש"פ והראו כמי שהם נוטלים כדי לקנות א"כ לא היה צערא בשעתו וא"כ בישראל לא יהיה גזילה דאורייתא אח"כ מוחל אבל בב"י אחרי שלא מכר ונטלו הכל א"כ מקפיד וא"כ הוי גזילה מכאן ואילך.

והנה לפ"ז מובן היטב שכאן נחתם דינא על הגזל דהנה מדוע נחשב כאן גזל הרי נטל ברשות ומדוע נחשב אח"כ גזל היינו שישראל רחמנים וב"נ אכזרים כלשון רש"י ואינם מוחלים ולכן הוי אח"כ גזילה בתורמוס שמעכבים ממון חבריהם לצערם. וא"כ בזה לא הוי גזל של נטילה ממש אלא כעין חמס שהעיקר הוא הצערא. והוי כעין חמס.

וא"כ מובן מדוע נחתם גז"ד על הגזל וכן יובן שהכא נענשו כולם שלכאורה רק הנוטלים גזלנים ומה אשמים המוכרים אכן כמשנ"ב הרי בדור ההפלה ג"כ היה ע"ז אבל לא נחתם דינא לכליה כיון שהיו שפה אחת אכן כאן הרי נחשב כגזל אע"פ שבתחילה היה ברשות אלא כיון שלא מוחלים ואכזרים הם א"כ כבר במידה שהם דנים כן דנים אותם א"כ לא הגז"ד היה על הגזל רק החותם של הגז"ד הקיום היה בגלל הגזל. ומובן שנקרא חמס ולא נקרא גזל שהכא הוי פחות מש"פ. והנה עיין ברמב"ם שהגונב מעכו"ם אסור ויחזיר לעכו"ם הנה הזכיר יחזיר וצ"ב מקורו ועיין נו"ב לא ימשך הגזילה בעכו"ם וא"כ מובן שבעכו"ם יש בש"פ ולא בפחות אין חיוב של צעריה רק נטילת ממון וזה רמז הרמב"ם שיחזיר בש"פ שיש דין השבה ואולי גם בפחות וצ"ע.

ומבואר שיש השבה מדין נטילת ממון ולא דין מ"ע דהשבה לעכו"ם, דין השבת תרתי איתניהו ביה כיון שבדין גזילה יש תרי דיני מעשה גזילה ועכו"ם ממון וא"כ ההשבה הוי חדא מדין מצוה של השבה ועוד דין להפקיע המציאות של הגזילה וצערא דגזילה וא"כ נוסף שגדר מחילה אינו מחילה ממש שלו יצטרך הקטנה אלא מחילה הכונה שאינו תובע שמחזיק ברשות וא"כ שפיר יהני מחילה גם בקטנים ואפשר אף שאינו יודע יחשב מחילה.

וא"כ שפיר תרתי איתניהו חדא שבפחות מש"פ אין מצות השבה אבל עדיין יחשב גזילה כמו גזילת עכו"ם שכתב הרמב"ם שיש דין יחזיר ופירש הנוב"ק יור"ד ק"ס שאל"כ ימשיך הגזילה. וא"כ בזה אף שאין מצוה צריך להשיב אבל בזה שפיר מהני מחילה. ואף מחילה כמשנ"ב שלא תובע ומרשה להשתמש א"כ צריך גם מחילה כדי שלא המשך הגזילה וגם שאין דין השבה לדין מצות השבה לגזילה ראשונה.

כי מלאה הארץ חמס ובפרש"י היינו גזל ולא נחתם גזר דינא אלא על הגזל, וקשה חדא שהרי לעיל הביא רש"י השחית כל בשר שע"י ע"ז וג"ע באה אנדרלמוסיה לעולם הרי שגז"ד על הדור היה ע"י ג"ע וע"ז ולא על הגזל אכן הכא קתני נחתם גז"ד צ"ב מהו הסתימה שהיא על הגזל.

עוד הקשו המפרשים הרי חמס היינו סניף דגזל וחמס הוא אפשר עם יהיב דמי או לא ולא קאמר קרא גזל ממש.

הנה במדרש מהו החמס שהיה היו באים לשוק למכור תורמסין והיו לוקחים לטעימה אע"פ שלא רצו לקנות ואח"כ היה נגמר הכל הנה הגזילה היתה פחות מש"פ, וצ"ע הרי עכו"ם נהרג אף על פחות משוה פרוטה כדאיתא בגמ' סנהדרין נז נ"ט, עירובין ס"ב, וע"ז וא"כ מהו דעתם וסברתם של דור המבול שלא יענשו על פחות מש"פ הרי ב"נ נהרג ע"ז (וד"א י"ל שהנחתם היה שהם היו נבלים ברשות התורה הם רוצים לגנוב בצורה המותרת ואזי הגניבה היא כבר שיטה כך מותר).

וי"ל ע"פ התוס' בעירובין ס"ב שפחות מש"פ שבי"נ נהרג רק מישראל אבל מבי"נ יתחייב רק מש"פ א"כ אתי שפיר שהכא גנוב פחות מש"פ אבל הרמב"ם בפ"ט ממלכים ה"ט וכן רש"י בכמה דוכתיה מבואר להדיא שגם עכו"ם מעכו"ם הוי גזילה בפחות מש"פ.

ואשר נראה בזה דקודם כל דבר פשוט שגם פחות מש"פ נחשב האדם לבעליו והלוקחו הרי גזול וכו' שהרי יש גזל בפחות מש"פ ועיין במנ"ח שהוכיח כן מערבה ששוה פחות מש"פ ומאי דבגמ' בסוכה קאמרו שסוכה לא צריך לכם שלא מטי ש"פ לכל אחד התם יש הרבה בעלים ממילא בטל הלכם עייש באחרונים, עוד הקדמה אחת נראה פשוט שגם לבי"נ אף שיש גזילה פחות מש"פ גם לו שם ממון נחשב רק ש"פ רק יש גזילה ושי שלו ולקחה גם בפחות מש"פ.

הנה המחנ"א גזילה א' והמנ"ח במצוה ק"ל האריכו בידן השבת גזילה מדוע לא צריך להשיב פחות מש"פ דהנה בגמ' איתא בסנהדרין נז הטעם משום דמחיל הרי הטעם משום מחילה והנה ברמב"ם ושאר משמע שהטעם שאינו ממון ולא בכלל והשיב הוא ונפק"מ רבות כתבו ע"ז חדא אם מפורש לא מוחל או בגונא שאינו בר מחילה שלא יודע מהגניבה א"כ הוי כיאוש שלא מדעת שלא מהני וכן בקטנים לא יהני מחילה.

ומצד שני אם הוי גז"ה היינו שכך דינו שחייב בהשבה רק בש"פ ולפ"ז לא יהיה שייך לו הפחות מש"פ ולא יצא חובת ערבה ולא יוכל לצרף לקדש אשה וכן אם יתייקר יהיה חייב בהשבה והאריכו שבגמ' משמע שהוי מטעם מחילה וכ"כ החנוך אכן ברמב"ם משמע שהוי מדין ומקרא והשיב רק בממון ונפק"מ כל הנ"ל וכן המחנ"א הוכיח מהרמב"ם שגם בגזילה מעכו"ם לא משיב פחות מש"פ ש"מ לאו משום מחילה אכן צ"ע בגמ' דאיתא בגלל מחילה וביותר שמסקו תרויהו שלא יוכל לקדש אשה ולא יהיה שלהם אע"פ שבגמ' איתא שהוי מחילה וכ"כ החינוך.

ואשר נראה בזה דהנה ברש"י בסנהדרין שם נ"ז ד"ה צערא בשעתא מי לית ליה: (קאי על הגמ' שיש גזילה מישראל פחות מש"פ אע"פ שמוחל שבשעתו יש לו צער) הלכך גזל הוא (פחות מש"פ) אלא שאין ב"ד נזקקין להשיבו דבתר הכי מחיל ובישראל בישראל נמי אסור, ומעבר לאו עבר דכתיב לא תגזול והשיב את הגזילה אמדי דהשבון קרי גזל ואידך לא אבל כותי וכו'.

מבואר רש"י דתרי עניני גזילה איכא בש"פ ודוקא שניתן להשבון ואיסורא גם בפחות מש"פ ומבואר שיש מעשה גזילה המחייבת שע"ז נאמר דין ש"פ לחייב על מעשה הגזילה ועוד דין של צערא מיהו אית ליה וזה הוי איסורא והוי גם בפחות מש"פ ולא כדמשמע כת"ש דא"כ למ"ל למימר הצערא דאית ליה. מבואר דתרי דיני גזילה נינהו נטילה מהשני לגרימת צער ועוד דין מעשה גזילה שהתחדש ע"ז דין של השבה.

וכן משמע בגמ' בדף נ"ט ע"א שהקשו מי איכא מידי שלישראל שרי ולב"נ אסור ומקשו והרי פחות מש"פ שלב"נ אסור וישראל פטור והנה אם הגדר של פחות מש"פ היינו כח"ש א"כ מהו הקושיא מי איכא מידי הרי בכל דבר בעכו"ם אין שעורין לדוגמא באבר מן החי יהיה חייב על משהו ש"מ רק הקושיא איסור חדש שיש בבן נח ולא

לי"א חשוון - כוח תפילה בקבר רחל

מעשה בבנו של הרבי מרחמסטיקה שבט"ו בשבט שנת תשנ"ב התפלל בעת כנסת זכרון משה מעריב ונזכר שלא אמר קידוש לבנה, ופגש את הרב ש' גוטפרב וג"כ לא אמר קדוש לבנה ובחורף היום מעונן ולא נראה באופק אפשרות ללבנה, החליטו לקחת טקסי ונסעו לירחו שם בעמק שם חשבו לראות הלבנה ושמים בהירים והגיעו לשם וג"כ היה מעונן נכנסו למחנה צבא עצר אותם שומר ושכנעו אותו להכנס ופנו למפקד ובקשו שיתקשר לכל המקומות לשאול אם יש מקום שרואים את הלבנה, ועד שהסכים לצלצל ובירר שבחברון בהיר ונסעו עד חברון וקידשו את הלבנה בהתרוממות הרוח בשעה מאוחרת ובדרך חזרו עברו דרך קבר רחל ואז התלהב הרב גוטפרב ע"ז שאין לבן האדמו"ר ילדים וכבר עברו עשרים שנה מחתונתו ולא נוסע ואז בכה ואמר מאמע רחל ידעת מהו עקרונות בלא בנים ובכו תרוייחו עד כלות נפשם. וראה זה פלא בי"א חשוון שנה שאח"כ בליל שבת נולדו תאומות, לבן האדמו"ר וי"א חשוון הוא הרי היארצייט של מאמא רחל.

ואחד מבנות משפחתי שנה אחת בא לקבר רחל ובכתה על זיווג לבתה. וראה זה פלא שבי"א חשוון שאח"כ התארכה הבת שלה.

ליום היארצייט של זקני הקדוש רבי נחום שאדיקר – י"ב חשוון

אבא של ר' נחום, קראו לו רבי אברהם נולד בין השנים תק"ל – תקל"ו, וכשהתייתם בגיל צעיר מאביו, נלקח תחת חסותו של דודו רבי צבי הירש, שלימדו תורה. כאשר עבר דודו בשנת תקל"ח לכהן כאב"ד בפירדא עבר עמו ר' אברהם לשם.

היה תלמידו של הגה"ק רבי רפאל מהמבורג רבה של אה"ו שהיה חותן דודו רבי צבי הירש, וכן של הגאון רבי יוסף הצדיק מפוזנא [חתן הנודע ביהודה] וקיבל ממנהגיו, וכן למד אצל הגאון בעל חמדת שלמה.

רבי אברהם היה בעל יסורים כל ימיו, ובעשרים שנותיו האחרונות היה סגי נהור רח"ל, ולמרות זאת יגע וטרח הרבה בלימוד עם בניו הגדולים וקיים בעצמו מצות "ולמדתם את בניכם" ולא ע"י שליח.

בכתבי הרב שמאי יארמוש ז"ל, שהיו בגוני רבי יצחק אביגדור אורנשטיין ז"ל מסופר על רבי אברהם שהיה מפעם לפעם נוסע ללובלין לבית ידידו הרב דשם רבי עזריאל הלוי הורביץ שהיה ידוע בשם: "רבי עזריאל ראש הברזל", ששניהם למדו יחד אצל החמדת שלמה.

באחת השנים, לקראת שבת פרשת לך לך בא רבי אברהם לבקר בלובלין ובבוקר יום השבת הלך לשמוע קריאת התורה בבית מדרשו של החוזה מלובלין, ר' אברהם שהיה מהפרושים, ובא להתפלל בשטיבל החסידי נעמד בקצה בית המדרש ליד התנור, בקריאת התורה ביקש החוזה לקבל עליית חמישי ולא כדרכו לקבל שישי, ובעליית שישי כיבד החוזה את רבי אברהם, את הקריאה בתורה קרא החוזה עצמו וסיים בפסוק "ומלכים מחלצין יצאו" וסלסל בקולו, כשכל מתפללי בית המדרש מבינים את הרמז.

אחד מתלמידיו הגדולים של החוזה היה הצדיק רבי אהרן משה מבראד מח"ס אור פני משה, וכששמע ברכה זו מהחוזה באותה שבת, אמר לרבו: "הלואי ואזכה לראות בנים אלו" עליהם כיוון הרבי בברכתו: "ומלכים מחלצין יצאו", אמר לו החוזה: "תזכה לראותם בארץ ישראל ולא את כולם", ואכן כך היה, כשעלו בני הגאון רבי אברהם לירושלים זכה לראותם, ורק את חלקם, כי שני בניו של ר' אברהם כבר נפטרו בפולין.

[בספר ירושלים בתפארתה שם מסופר, שבאותו יום שעלו האחים לארץ ישראל נפ' ר' אהרן משה הנ"ל. אך הנה האחים עלו בתחילת שנת תר"ה, ועל מצבת רבי אהרן משה כתוב: "מנוחת איש תם אדמו"ר הרב הצדיק המפורסם בוצינא קדישא מגזע צבי מוהר"ר אהרן משה מבראד זצוקללה"ה נתבקש בישיבה של מעלה ז' תמוז ש' ת"ר תנצב"ה" (חלקת מחוקק חוברת ד' דף א, ב), ומהשערה אמרו שנפטר בשנת תר"ה, ואליעזר ריבלין בספר תולדות חכמי ירושלים (ח"ג עמ' 223) כותב שמהסכמתו לספר "חבת ירושלים" ועל ספר "שערי צדק" מבואר שנפטר אחרי שנת תר"ח. ובחרם הראשון של גדולי ישראל על בתי הספר משנת תרט"ז מופיעה חתימתו של רבי אהרן משה מבראד בשנת תרט"ז. והנה ספר "סדר צוואת הרב הצדיק מוהר"ר אהרן משה" שי"ל בטשערנאוויץ בשנת פטירתו, שנת "כי טוב לישראל" (תרי"ח), וא"כ אי"ז מדויק שבאותו יום שראה אותם ר' אהרן משה הוא נפטר].

הזכות בהוצאת ספריו

מעשה פלא ממש היה בהוצאת הספרים שלו, מוסד הרב קוק השקיעו זמן לערוך את שו"ת אבני קודש, והתעכב זמן מסוים, עד שבאחד שהנים חלה אשתו של אחד מהאחראים על ההדפסה, ועלה עם מנין לקברו של ר' נחום בהר הזיתים והבטיח להוציא את השו"ת, ומיד זמן קצר אח"כ ראו ישועה וניצלה מהמחלתה שבה היתה שרויה וחיה עוד לאוי"ט.

לאחר שנים שכבר לא היה ניתן להשיג את הספר. והנה אותה אשה נסעה לבתה בעיר ביתר ובטעות נכנסה לכפר ערבי, ונבהלה מאוד ועשתה תאונה קשה, והתקשרה לבנה שיבוא מיד לשם, ובתוך כדי נסיעה הוא מקבל טלפון מרבי מרדכי ויספיש זצ"ל מעיר אשדוד שמבקש ממנו אחרי שהרבה שנים שאין את האבני קודש כדאי להדפיסו מחדש, והוא רצה להגיד לו שבזמן קשה כל כך שהוא נמצא שלא יפריע לו, ואז נזכר במעשה שהיה בעת שאמו חלתה, ואבני קודש הציל אותה, ומיד קיבל ע"י להוציא שוב את הספר, ואז הגיע לתאונה והרכבה נסם היו שם, ובס"ד אחרי זמן מה חזרה לאיתנה, והוא הדפיס את הספרים מחדש.

יצחק ירנן - מדברי חמי רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל ב' תשרי תשפ"א

עקב היותו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם - חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

ג' עולמות

"אלה תולדות נח נח איש צדיק ... את האלוקים התהלך נח", למה נאמר ג' פעמים נח? לומר לך שנה הוא אחד משלושה שראו שלושה עולמות: נח, דניאל ואיוב. נח- ראה עולם ביישובו וראה בחורבנו חזר וראה ביישובו. דניאל- ראה בית ראשון ראהו חרב וראה בנוי בבנין בית שני. איוב- ראה בנין ביתו וחרבנו וחזר וראה ביישובו (תנחומא נ"ח ה') שלש התקופות שהזכירו חז"ל של: בנין, חורבן ותקומה אינם רק עיתים שונים אלא הגדירות חז"ל כעולמות לעצמם, כל תקופה- עולם אחר. עולם של בנין. הוא עולם אחר מאשר עולם של תקומה. ואין כאן חזרה! כל עולם לעצמו עומד, נח נכתב שלש פעמים, בכל תקופה היה זה שם חדש- אדם אחר: נח של בנין אינו אותו נח של חורבן, - שם חדש ניתן לו! נח של תקומה. הוא נח בהתחדשות נוספת ועל כך נקרא שוב בשם חדש.

עולם של בנין: בנינה של יהדות ליטא המפארה כבית ראשון אותו ראיתי, בתפארת ובהשארת השכינה שבו. עולם של חורבן: ראיתי את ליטא בחורבנה הנורא חורבן הבית הגדול, ע"י הרוסים ואח"כ הנאצים ימ"ש. עולם של תקומה: זכיתי בחסדי ה' וברב רחמיו לראות גם בעולם הבנוי- ליטא בבנינה בארצנו הקדושה.

צריך זכות חדשה לצאת

ויזכר אלקים את-נח ואת כל-החיה ואת כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח עליהארץ וישכר המים. (נח ח, א) יש לבאר אמאי הוצרך לזכירה מיוחדת כדי להוציא את נח מהתיבה, הא כבר כתיב לעיל (פרק ו' ט"ז) ד"נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", וא"כ מצד מעלה זו כבר היה צריך לצאת מהתיבה, ולמאי נזכר כאן זכירה מיוחדת. ויתכן דהא עצם זה שהיה בתיבה וניצל שהינו זכות גדולה לנח, בזה כבר תם זכותו מכח מעשיו וצדקתו, ועתה כדי לזכות לצאת מהתיבה לעולם, היה כאן זכות מיוחדת של ויזכור ה'.

רכיש בימי השואה

רוב הציבור ראה ברכוש הקדושים הפקר גמור, כמו הדין המפורסם בגמרא - שטפה נהר או זוטו של ים שכל הקודם זוכה. אם נשאר יורש בגטו - היתה לו זכות קדימה, אבל לגבי שאר האנשים שלא היה להם יורש בגטו, אפילו נשאר בעולם יורש, נהגו שהכל הפקר. ואין גדר של ירושה בגטו או במחנות האיומים, אושויץ או דאכאו.

אבא סבר שזה יותר מזוטו של ים וטען שבגטו אין בעלות על ממון כלל מכיוון שחיי אדם הינם הפקר. כל ליטאי ואפילו ילד ליטאי שרצח יהודי היה מקבל כבוד או פרס על הרציחה. האידיאולוגיה של הגרמנים הנאציים היתה שרצח יהודי הוא מצווה, כמו להבדיל להרוג נחש. לפיכך, טען אבא, מי שנתחייב הריגה למלכות - עדיין אין רכישו הפקר, מכיון שאף אחד אינו רשאי לגעת בו לרעה עד אשר מגיעים למקום המוות והמלך חורף את פסק דינו האחרון. האדם הנידון - כל זמן שלא הגיע למקום ההוצאה להורג - נקרא עדיין בגדר אדם חי ויש לו בעלות על ממונו. מה שאין כן במחנות ובגיטאות, שהלא אצל הנאצים הארורים מצווה להרוג כל יהודי בכל מקום, ואם כן - אין לאף אדם הגדרה של אדם חי. בעלות על ממון חלה על אדם המוגדר "חי", ובגטו החיים הם הפקר והיהודים הם בגדר "מת", כדוגמת הנמצאים בקרמטוריום או בחצר המוות שכל רגע עלולים למצוא את מותם, משום כך לא שייך להם "בעלות על ממון".

ע"פ סברתו של אבא הסקנו שכנראה רשאים אנו לקחת מכל הרכוש והבגדים אשר בגטו משום שאין לאנשים בעלות על רכושם, אך אז הסביר לנו אבא שלקחת רכוש הזולת בגטו לא יחשב לנו לגזילה, אלא חמור מכך - לרציחה. הוא המשיל לנו זאת בתיאור על אדם מוכה צמאון ההולך במדבר שמם ובידו כד אחד מלא במים שבאמצעותו יוכל להגיע למקום ישוב לחיים ולשלום. אדם שיבוא ויגנוב מרשותו את כד המים - לא יחשב מעשהו בגדר גניבה אלא בגדר רציחה, משום שכתוצאה מלקחת המים ימות הנגזל בדרכו מרוב צמאון. כך למעשה בגטו, כאשר לוקחים מאדם את רכשו - נוטלים ממנו את שארית חייו, שהרי הרכוש הוא האמצעי העיקרי להשגת מעט מזון וכסות לחיים, ואחרת - יוכל הנגזל למות מרעב ונחשב הגונב לרוצח חלילה. תושבי הגטו הם במצב של 'צמאון' תמידי וכל אשר בידם הוא כ'קישטון' מים'. לפי סברתו של אבא, ברכושם של הקדושים שנרצחו בגטו לא שייכים דיני ירושה לקרובים, כי הרי גם בחייהם לא נחשב הרכוש בבעלותם ונחשב הדבר כדין הפקר לאחר מותם. למרות זאת, בגטו היה נוהג שרק הקרובים ירשו את המתים.

אבא בעצמו נהג כדין זה לאחר המלחמה. כשעלה לארץ נגשו אליו סוחרים להשיב לו חובות שחבו לו עוד טרם פרצה המלחמה, ואבא סרב לחלוטין לקבל מהם החזר על החובות בהציגו טענה זו - שמאחר והוא שהה במחנות אצל הגרמנים ימ"ש - נפקעה ממנו כל בעלות על הממון, אפילו מה שעדיין היה בידו, ולכן כל החובות הם הפקר ואם ייקח לעצמו את התשלום הרי זה בגדר מתנה. ומתנות - אבא לא היה מוכן לקחת.

וחתני הרה"ג ר' משה פרג שליט"א הראה לי כלי יקר בפר' נר דכתב (כא) "קח לך מכל מאכל וגו'". לך משמע משלך לא משל אחרים, כדרך משלכם הנאמר בארבעה מינים. כדי שלא יחשוב נח הרי היום או מחר ימותו כולם וממנום כלה סלקא דעתך אמינא שמותר ליקח משלהם תלמוד לומר קח לך משלך דוקא". משמע שעדיין נחשבים כבעלים אפי' שכבר נקבע עליהם מות. [ועי' באריכות בס' זהב משבא פר' נח]

הזכות לינצל מאור כשדים

הנביא אומר (ישעיהו פרק כ"ט, פסוק כ"ב) "כה תאמר לבית יעקב אשר פדה את אברהם" מפרש רש"י: "מאור כשדים". שאברהם אבינו ניצל מ"מאור כשדים" בזכות יעקב ובניו. מבהיל לחשוב שאברהם אבינו, שמסר נפשו על קידוש ה', לא זכה להינצל אלא בזכות יעקב ובניו.

כך חושב ומרגיש אנוכי בכל יום, שמלבד זכות אבותי, צדיקי עולם בתורה וביראה, עמדה לי זכות יוצאי חלצי, העמלים בתורה וביראת ד', זכיתי בחסדי שמיים גדולים להינצל מן התופת.

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

למי שייכים כספי הגנבים?

שאלה א

אדם הגיע לחנות מטבע זר עם חבילה בסך שלושים אלף דולר בשטרות של מאה דולר, וביקש לפרוטם לשקלים. הפורט לקח את השטרות וספרם בעצמו וגם במכונה, וידיד שאכן מספר השטרות תואם את הצהרת הלקוח, וכן כי כל השטרות תקינים. לאחר גמר הספירה אמר הקונה לפורט שהוא מתחרט לפרוטם, מאחר ויש לו צד שיצטרך אותם בעוד יומיים. לפיכך, ביקש שיחזירם לו. הפורט החזיר את החבילה ללקוח והוא הכניסם לכיסו ועשה עצמו כחוכך בדעתו האם כדאי לפרוטם. כעבור מספר דקות אמר לפורט שהחליט סופית כי הוא מעונין בפריטה, והוציא לו מכיסו חבילת דולרים שדומה בעוביה לחבילה הראשונה.

בעל החנות שחשד בדבר, החליט לבדוק בחשאי את תכולת החבילה הראשונה, והתברר לו שאמנם השטרות העליונים והתחתונים בערימה הינם של מאה דולר, אולם רוב השטרות שבאמצע היו של דולר אחד. כלומר, הקונה החליף את החבילה הראשונה בחבילה אחרת שהייתה מונחת גם היא בכיסו. הפורט אמר לקונה כי הוא מוכן לפרוט לו כפי שסוכם, אלא שלפני כן הוא רוצה להתקשר לשותפו. והנה הפורט עשה עצמו כמתקשר למשטרה ואמר בקול, שהוא מבקש בדחיפות ניידת משטרתית שתבוא לחנותו שבמקום פלוגי. הקונה הבין שתגרמיתו התגלתה, וברח מיידית מהחנות תוך שהוא משאיר את חבילת השטרות השנייה בידי הפורט.

כעת מסתפק הפורט, האם מותר לו להשתמש בכסף שבחבילה השנייה שהסתכם בסך שלושת אלפים דולר, או שהם בגדר אבידה ויהיו מונחים ברשותו עד שיבוא אליהו במהרה בימינו ויגלה לו למי הם שייכים?

שאלה ב

גנב פרץ לדירה שבעליה נעדרו ממנו, אולם להפתעתו, באמצע הגניבה חזרו בעלי הבית, וכשנכנסו שאלו בקול - מי מסתובב כאן? הגנב שמע את קולם, נס החוצה דרך המרפסת לרשות הרבים, והשאיר בתוך הבית את "כלי עבודתו", וכן ארנק שנפל לו בעת מנוסתו.

לאחר חודשיים בהם לא הגיע הגנב לדרוש את רכושו, שואל בעל הבית מה דינם של החפצים שנשארו בביתו ששוויים אלפי שקלים?

תשובה

א. בנידון השאלה הראשונה, לגבי הדולרים שהושארו אצל הפורט - רשאי הפורט להשתמש בהם גם מלכתחילה, והחויב כלפי הקונה נשאר בשקלים בלבד. לפיכך ירשום הפורט בפנקסו כמה שקלים היו שווים שלושת אלפי הדולר שקיבל, ואם פעם יבוא הקונה הנ"ל ויבקש את כספו, יצטרך לתת לו את סכום השקלים הנ"ל. (1)

ב. בנידון השאלה השנייה, לגבי כלי המלאכה שנשארו אצל הגנב, פטור הגנב מלשומרם. לפיכך, מאחר שעברו כבר חודשיים מהיום שנשארו בביתו, שזהו פרק זמן סביר עבור הגנב לבקשם, לכן יכול הגנב להעריך

מעתה כמה שווים כלי מלאכתו של הגנב והכסף שנשאר בארנק, וירשום בפנקסו עם פירוט הסימנים המזהים שהיו בכלים ובארנק הנ"ל וכן את תאריך הגניבה, ולאחר מכן יוכל להשתמש כרצונו במה שהושאר בביתו.

ואם ביום מן הימים יגיע הגנב לבקש מה שהשאיר - יצטרך לתת לו סימנים מזהים, והגנב ישלם לו כפי הסכום שרשם בפנקסו. (2)

מקורות

ההבדל שבין שטרות הדולרים לחוב הכספי

(1) מאחר והקונה נתן לפורט מרצונו את חבילת הדולרים כדי שתישאר ברשותו וייתן לו תמורתם שקלים, לפיכך רשאי הפורט אפילו לכתחילה להשתמש בדולרים ללא כל חשש, כי בהיתר ובהסכמת בעליו הגיעו לידו. אמנם ביחס לחוב השקלי, אכן כל זמן שלא ידוע לו שהקונה מחל בפיו על החוב הנ"ל - החוב נשאר קיים. אע"פ שמאוד מסתבר שהוא מחל עליו ולא יבוא לבקשו מחמת הפחד שימסרוהו למשטרה. כמו כן אפשר לומר, שעצם הבריחה מהמקום בלי לבקש חזרה את חבילת הדולרים שנתן או את שוויים בשקלים מעידה שמחל על חובו. אמנם, למרות שהסברות הינן טובות - אין בהן די כדי להפקיע חוב כספי ברור. ולכן, כל זמן שלא ידוע לפורט בוודאות שהקונה מחל בפיו על החוב הנ"ל - החוב קיים.

אולם, מאחר והקונה יודע מי חייב לו, וכמה חייבים לו, והיכן נמצא בעל חובו, והוא מרצונו ברח מבלי לבקש את כספו, לפיכך אין לפורט חיוב של השבת אבידה כלפיו, וכל זמן שלא יבוא הקונה - הוא פטור מלחפשו, והקונה במעשיו מפסיד לעצמו. ולכן אין שום תביעה על הפורט, ואפילו לא בדיני שמים, בכל מה שקשור לחוב הנ"ל. ובפרט שיתכן מאוד שהקונה אמר בפיו, לעצמו או לחבירו וכדו', שמוחל או מתייאש מהחוב הנ"ל, ולעולם לא יבוא לבקשו, וממילא החוב נמחל.

(2) בנידון רכושו של הגנב, למרות שהגנב לא השאיר מרצונו את רכושו בבית הגנב, אלא מחמת בהלת מנוסתו מהדירה החפצים נשארו שם, אמנם למרות האמור, אין מציאות זאת מחייבת את הגנב בהשבת אבידה, כי הם נשארו שם במועד ע"י בעליו והוא יודע היכן הם נמצאים ויכול בכל רגע לבקשו. אלא שמחמת בושותו מהגנב או מהפחד שימסרוהו למשטרה - הוא נמנע מלבקשם. לפיכך הוא אשם בהפקרת ממנו, והגנב לא התחייב בגדרי השבת אבידה.

לכן, אע"פ שמסתבר מאוד שגם בנידון דנן הפקיר הגנב את ממנו, וממילא ביתו של הגנב זכה בו מחמת קנין חצר, ומאחר והתבאר שמעיקרא לא חל על הגנב חיוב השבת אבדה, לכן נחשב שהחפץ הגיע אליו בהיתר וזוכה בו מיד לאחר שבעליו הפקירו אותו. אבל מאחר והגנב לא שמע שהגנב הפקיר את ממנו, לפיכך ירשום בפנקסו את שוויים והיום שבו הם נשארו בביתו, ולאחר מכן יכול לעשות בהם כרצונו. ואם יבוא הגנב ביום מן הימים לבקשם, וייתן סימנים מזהים, יצטרך לתת לו את שוויים הממוני כפי הרשום בפנקסו.

ההבדל בין "כלי עבודתו" של הגנב לארנק עם הכסף

והנה ביחס לארנק עם הכסף שנפל מהגנב בעת מנוסתו, יתכן שהגנב לא הרגיש בנפילתו, וממילא חל על הגנב כשמוצאו, חיוב השבת אבדה. ובפרט שזוהי אבדה עם סימן מאחר וישנם סימנים בארנק ובסכום שהיה

בו. לכן גם אם אח"כ כשייוודע לגנב מאובדן הארנק הוא יתיימש ממנו, בכל זאת לא יוכל הגנב לזכות בו, כי מעיקרא הארנק הגיע אליו כשחל עליו החיוב להשיבו לבעליו, מושג המכונה בחז"ל "באיסורא אתא לידיה". לפיכך לא יועיל הייאוש שיבוא אחר כך להפקיע את חיוב השבת הארנק עם הכסף לבעליו, ולכן למרות הייאוש לא זוכה בו הגנב.

אמנם, מאחר ורוב הסיכויים שבמקרה דנן לא יבוא הגנב לבקשו מחמת הסיבות שפורטו לעיל, ובפרט שעברו חודשיים מהגניבה, והגנב, למרות שיוודע היכן ארנקו לא בא לבקשו, לכן נוהגים גם במקרה זה להורות, שירשום הגנב את פרטי האבדה וסימניה בפנקסו, ולאחר מכן יוכל להשתמש באבדה הנ"ל. אולם אם יבוא הגנב ביום מן הימים ויתן סימן מזהה - יקבל את שווי האבידה.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

"ונח מצא חן בעיני ה'" בראשית (ו, ח)

מעלת נשיאות "חן"

נאמר בגמ' בסנהדרין (קח). תנא דבי רבי ישמעאל, אף על נח נחתך גזר הדין, אלא שמצא חן בעיני ה' ע"כ. ופירש האור החיים הקדוש בסוף פ' בראשית (פ"ו, ז) שאע"פ שמחמת גזרת הקב"ה למחות את העולם גם נח היה צריך להמחות למרות היותו צדיק, אלא שנח השיג באמצעות אחת מהמצוות את מעלת ה"חן", וזה מה שגרם לו להשאיר בעולם. והוסיף שם האורה"ח, שישנן שלש או ארבע מצוות מתוך תרי"ג מצוות שהרגיל לקיימן זוכה מחמתן למעלת החן, אולם הקב"ה בכוונה לא גילה מהן המצוות שהמקיימן זוכה למעלת החן, כדי שבני אדם לא יקיימו בעיקר מצוות אלו ויעזבו את קיום המצוות האחרות. אולם נח זכה ומצא, וקיים בפועל את המצוות שגורמות לחן [או לפחות אחת מהן], וזה מה שגרם לו להנצל מגזרת המבול, למרות שגם עליו ועל משפחתו נגזרה הגזירה.

מצוות שגורמות לנשיאות "חן"

והנה אע"פ שהאורח חיים לא ביאר מהן המצוות שגורמות לנשיאות חן בעיני הקב"ה, אולם לכאורה חז"ל רמזו לנו מעט. והנה לגבי לימוד התורה כתוב במשלי (פ"ה, יב) שהיא "אילת אהבים ויעלת חן". ומבואר ברמב"ם (הל' איסורי ביאה פ' כא, יט ופ' כב, כא) שהכוונה היא ללימוד התורה שנקראת - חן. וכך גם פירש הגר"א במשלי את הפסוק הנ"ל וע"ש.

כמו כן מבואר בזוהר הקדוש בפ' נח, ובמדרשי חז"ל נוספים, לגבי נח שאותיות שמו הינם חן, כלומר, כשמו - כן הוא. שזכה לכך בגלל שמצא חן בעיני הבריות בהתנהגותו כלפם. זאת אומרת שנח היטיב ועזר לבריות ולעולם לא רב עםם ותמיד ויתר ונהג לפנים משורת הדין, ולמרות שבזיו אותו הרשעים שבדורו וצחקו עליו בכל הזדמנות שהיתה להם כמבואר במדרשי חז"ל, בכל זאת נח נרתם תמיד לעזור להם ולכל מי שנצרך את עזרתו. לפיכך אפילו שאנשי דורו היו רשעים ביותר ולכן נגזר עליהם להמחות מהעולם, אבל מכיון שגם הם אהבו את נח ומעשיו כלפם, לכן גם בשמים החליטו לגביו, שכשם שנח מצא חן בעיני הבריות, כך ינהגו עמו במידה הזאת ובאופן הזה לפנים משורת הדין, וינצל עם משפחתו מגזירת המבול שכבר חלה עליו.

ונביא דוגמא נוספת כזאת של בני אדם שבזכות ששמחו אנשים אחרים

ומצאו חן בעיניהם - לכך גם מהשמים נתנו להם שכר יותר ממה שהיה מגיע להם לולא זאת.

נאמר בגמ' בתענית (כב). שרב ברוקא פגש את אליהו הנביא בשוק ושאל אותו, האם יש כאן בני עולם הבא, והראה לו אליהו על שני אחים. וכששאלם רב ברוקא מה מעשיהם, השיבו לו [ע"פ פי' רש"י שם] שהם אנשים שמחים - ומשמחים אנשים עצובים. כמו כן אם הם רואים אנשים שיש ביניהם ריב, הם טורחים על ידי אמירת הבדיחות והשמחה שלהם לעשות שלום ביניהם. ומבואר במשנה בתחילת מסכת פאה, שהבאת שלום בין אדם לחבירו הינה מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא ע"כ.

נמצאנו למדים מגמ' זו, שלמרות שלא כתוב בגמ' שאותם אחים היו תלמידי חכמים או צדיקים גדולים, ולא כתוב שנתנו כסף רב לצדקה וכו' [אע"פ שיתכן שהיו להם גם מעלות אלו] בכל זאת הסיבה שמחמתה זכו לחיי עולם הבא היתה - בגלל שהיו אנשים שמחים ושימחו ועודדו כל מי שהיה זקוק לשמחה ולעדוד, ובאופן הזה השכינו שלום בין בעלי מחלוקת. ואע"פ שיתכן שביחס לפתרון ההלכתי בויכוח שהיה בין האנשים, הם הפנו אותם לבורר או ביה"ד מוסכם. אבל מחמת שמחתם הם גרמו לאנשים שרבו, שיותר לא תהיה ביניהם מחלוקת ומריבה אישית. ומאחר וזוהי הנהגה שגורמת למציאת חן בעיני בני אדם, ממילא היא גורמת למציאת חן גם בעיני הקב"ה, וביכולתה להציל את האדם ומשפחתו מגזירות שאינן טובות, ועוד מביאתו לחיי עולם הבא.

וראיה נוספת ניתן להביא לכך, מדברי רב יצחק ב"ב (ט): שאומר: שכל מי שנותן פרוטה לעני, מתברך מהשמים בשש ברכות וכו', אולם מי שמפייס את העני בדבריו ומעודד את רוחו, למרות שלא נתן לו כסף (אם לא היה לו ברשותו) הוא מתברך באחד עשרה ברכות. ומוסיף שם תוס', שאם יתן לו כסף וגם יעודדו בדברים, יתברך בשבע עשרה ברכות וע"ש גם במהרש"א.

רואים מכאן, שהעידוד והשמחה שגורמים לבני אדם שזקוקים לכך, חשובה בעיניהם יותר מהכסף הנצרך להם לקניית האוכל, מאחר וע"י העידוד מהותו של הנזקק משתנת והוא מרגיש מעתה שגם הוא בן אדם שווה זכויות, ואינו מקרה סוציאלי חסר תקנה.

כיצד מעשינו יגרמו לנשיאת "חן"

והנה הנהגה כזאת הינה אפשרית ומעשית גם בזמן הזה, וכל אדם בכל גיל יכול לאמץ לו הנהגה כזאת, ואפילו אם אין לו חוש הומור ואינו תלמיד חכם גדול וכו', בכל זאת אם רואים שחבירו, שכנו, בן משפחתו או כל מי שבסביבתו נמצא במצב רוח ירוד או שניכר שהנ"ל זקוק לעידוד, תמיכה, מילה טובה וכדו', יפנה אליו בדרכי נועם ויעודדו בדבריו, ואפילו כשאין ביכולתו לפתור לו את בעייתו, בכל זאת כשהנזקק לעידוד מבחין שאנשים נוספים משתתפים בצערו, זה גורם לו שלא ישבר, ובמשך הזמן בס"ד הוא מצליח להתגבר על בעיותיו, עכ"פ באופן חלקי.

מציאות זו שכחה מאד אצל בחורים צעירים כשמגיעים לשיבה קטנה ו/או גדולה או אצל אברכים צעירים שבדרך כלל עקב קשיי ההסתגלות בתחילת הנשואין, רבים מהם מסתגרים בתוך עצמם בעצבות וכו', לפיכך ראוי לכל אדם שרואה זאת, למרות שאינו מכיר אישית את הבחור או את האברך הנ"ל, שיעודד אותו בדבריו וינסה לרומם את רוחו, ואפילו אם הדבר יארך מספר דקות בודדות, יש בכך תועלת גדולה, ורבים הם הבחורים שבנו את עצמם מחמת העידוד שקיבלו בשעת משברם. וכשם שדברים אלו גורמים לנשיאת חן בעיני בני אדם, כך הם יגרמו לנשיאת חן בעיני הקב"ה, ואשרי חלקו של העושה כך.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן להזרים הערות מוזנין האלון באתר לפקס 052-153-5869690 ולדוא"ר 052-153-5869690 או פקס 052-153-5869690 וכן למייל rav5869690@gmail.com

הפרשה המחנכת

נח 37

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רזנשטיין

דרך חיים, יש מותר ויש אסור, יש דאורייתא ויש דרבנן, יש מנהג ויש הנהגה.

קבלת ההירארכיה של סדר חשיבות הדברים בחיי היהודי, מקבלת משנה תוקף בתקופה זו, וזו גם המשימה של המחנכים בכיתות אלו, להנחיל לילדים הבנה כי תורת ישראל ברורה וחד משמעית, אין בה חידושים ואין עליה תוספות, חדש אסור מן התורה.

בשלב הזה, מייצר הנער הבוגר לעצמו את סדר הדברים וחשיבותם, ותקופה זו קריטית ומהותית לעתיד החינוכי של הילד לכל ימי חייו.

כי יסוד ושורש היהדות היא האוטנטיות שבה, היא לא ניתנת לשינוי או לעדכון ואי אפשר לייצר לה תוספות או עדכונים. האסונות הגדולים ביותר ניחתו על היהדות הנאמנה כאשר ניסו לשבש את הסדר החינוכי בהבנה כי יש תורה ויש שולחן ערוך, כל מה שסותר את מה שכתוב בהם – לא קיים. וכל מה שלא כתוב בהם נמצא בעדיפות שניה להם.

ולצורך דיון תיאורטי ולא מחייב כמובן, וכמשל בעלמא, ומבלי להטיל פקפוק בחשיבות העניין או לפסוק הלכה כלשהי, אבוי לנו אם הנער יבין שהאוכל לציפורים בשבת בשלח, אמירת ה'מה נשתנה' ו'3 הקוגלים', יכולים לסתור סעיף בהלכות שבת בשולחן ערוך, כי במקרה כזה, יתכן ואם שכחה אימו, הוא יבשל את הקוגלים החשובים בשבת קודש ח"ו.

כשמבינים שהתורה היא הבסיס לכל דבר, והשולחן ערוך הוא מורה הדרך, הרי שהיחיד מביין את דרכו האישית ושהציבור כולו ככלל, מגויס לענין אחד בלבד, עבודת ה'.

וזה בדיוק מה שלא הבינו אנשי דור הפלגה.

המגדל של דור הפלגה

חז"ל מציינים, כי בניגוד לדור המבול שהתפרש בכתוב מה היה חטאו, בדור הפלגה סתם הכתוב ולא פירש את חטאם (בראשית רבה לח, ו)

ובכן, הם מצאו בקעה שלא היה בה כל חומר בנייה, שם הם רצו להישאר, "נראה אם נוכל ליצור דבר חדש בעצמנו, נעשה לנו אבנים מלאכותיות". וכשם שהיה חסר להם חומר בנייה כלשהו, כך היה חסר להם גם חומר שריפה למספר כה רב של לבנים, משום כך "ונשרפה לשרפה" כל מה שנמצא יוכשר לשרפה, וכך היתה להם הלבנה לאבן, ומה שהורגלו להדביק בו את אבני הבניין היה להם לחומר בנייה. כי עד אותם ימים היו בונים באבנים, ומדביקים אותן בטיט, האבן היתה בעצם חומר הבניין והטיט היה הדבק שבין האבנים,

משימות חינוכיות בגיל הצעיר

כשילדים קטנים חוזרים מבית חינוכם בגיל צעיר, הם מביאים עמם את החוויות השבועיות סביב פרשת השבוע או החג בקרב ובא. כהורים, אנו נהנים להביט בדפי הקשר החביבים של המלומדים, ואנו נזכרים בחוויות ילדותינו.

המנהגים היפים של עם ישראל, ההווי והידורי המצווה, מייצרים שמחה יהודית בקרב הצעירים ומנגישים להם בדרך זו את חוויות תורת ישראל והמצוות שנצטוו ישראל.

ה'סימנים' של ראש השנה מאוירים ומצוירים, מודבקים וגוזרים, בפרשת בשלח חוזרים הילדים עם המנהג לתת אוכל לציפורים, סביב ל"ג בעומר סיפורי המערה ועץ החרוב מסעירים את רוחם, ושירת מה נשתנה ללא עזרה מהקהל היא הכרחית להוכחה שהילד הצעיר הגיע לגיל חינוך.

לי זכור במיוחד הדב' של ילדי הצעירים בגיל הגן שהיה מצייר על דף הקשר את כמות הקוגלים שעל עקרת הבית להכין בכל שבת ומועד. שבת רגילה זה קוגל אחד, אם יש שבת ראש חודש זה 2 קוגלים. והאתגר הגדול היה שבת ראש חודש טבת שחל בחנוכה שבו מוציאים 3 ספרי תורה ולכן יש להכין 3 קוגלים. הילדים היו מתעקשים עם אימם לדעת שאכן כפי שהרבי בחיידר אמר, יהיו מוכנים 3 קוגלים – ובדיעבד הם הסכימו שיתכן ואפשר למנות גם את הפשטידה שבתוך החמין, למנין הקוגלים.

החל מכיתה ג' בערך, בעת שהילדים מתחילים בלימוד הגמרא, הם נכנסים לעולם חדש, 'אלו מציאות' מביא אותם לעולמות חדשים של שקלא וטריא מתוך עולמם שלהם, אבידות מציאות סימנים והמסתעף, וכמובן המשנה העוצמתית של אבידת אביו ואבידת רבו שמסעירה את נפשם הצעירה.

בשלבם אלו, האוכל של הציפורים מפרשת בשלח, 'מה נשתנה' וכמובן 3 הקוגלים, תופסים אמנם מקום, אבל נדחקים מעט בסדרי העדיפויות – כאשר חווית לימוד הגמרא והעמקות שבה תופסת את מקום הרגש הצעיר.

המשימה של מחנכי הכיתות הגבוהות

השינוי הגדול קורה בכיתות ז' ח'. בכיתות אלו, מתחילים הילדים – שהם כבר כמעט נערים – ללמוד 'משנה ברורה'. שולחן ערוך ועליו דברי פסקי המשנה ברורה.

לימוד ההלכה בשולחן ערוך, הופך את אט ובהתמודדה את תפיסת היהדות של הילדים הבוגרים לאמת האמיתית של דרך התורה. יש שולחן ערוך, יש משנה ברורה יש הלכה, יש

יִיאָמַר גַּם מִבְחִינָה רֹחֲנִית וּמוֹסְרִית "וְהַחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לְחֹמֶר" הַאֲמִצְעִי הִיָּה לָהֶם לְמִטְרָה.

כְּשֶׁהַצִּיּוֹר לֹא נֹעֵד לְשֵׁם הַיְחִיד

חז"ל אומרים שמעשה זה נעשה בהנהגת נמרוד (חולין פט ע"א). ואכן, רק גבור ציד לפני ה' כנמרוד, יכול להביא את הבריות לידי התמסרות כזאת, וגם הוא לא יצליח בכך – אם לא ידע לשלח אותם למטרותיו, אם לא ישכיל לזהות את תהילת עצמו עם תהילת ההמונים המתמסרים למענו. לא בזהב ולא בתענוגות, אלא בסרט בדש המעיל ייתפנו ההמונים להתמסר למנהיגם, אולם רעה חולה היא אם סבור הציבור שמטרותיו הן למעלה משיקולי המוסר – ההיפך הוא האמת! אמנם אין להצדיק את היחיד שעבר על חוקי המוסר – אך יש מקום ללמד עליו זכות אם סטה מן הדרך באונס, אך ציבור – לעולם לא יגיע לידי כך.

כך נבין את המילים פן נפוך, הם חששו פן יחדלו להיות ציבור. אך מה בכך – אם תכלית הציבור היא לתמוך ביחידים! ואיך אפשר לחשוש לכך אם הציבור רק מגשים את מטרות המוסר בדרגה נעלה יותר! אם הציבור מתאים ליעודו – אפילו יש בו מיליונים אין צורך בקשר מלאכותי ביניהם, תודעת היחידים היא הקשר – ונקודת האיחוד הוא ה'. אולם אם הציבור לא נוצר למען היחיד אלא להיפך, אם הוא אומר "נעשה לנו שם", הרי מובן שיש צורך בכפייה או בפיתוי מלאכותי כדי להביא את היחידים לידי כניעה והתמסרות.

שאִיִּת אֹמֶר "לַעֲשׂוֹת לֵה שֵׁם" וְלִהְרֹבֹת אֶת כְּבוֹדָה הָאֹמִי, הִיא קֶץ לְכָל יִיעוֹד מוֹסְרִי. מִידֵּת רִדִּיפַת הַכְּבוֹד נִחְשַׁבְתָּ חֲסֹרֹן לִיְחִיד – וּמַעֲלָה לְצִיּוֹר, וְהִיא הַחֲתֻרַת תַּחַת אוֹשִׁיּוֹת כָּל מוֹסֵר שֶׁל הַפֶּרֶט וְשֶׁל הַכָּלָל. כָּל תַּאוּהָה תִּגִּיעַ לִידֵי רוּוִיָּה, פֶּרֶט לְרִדִּיפַת הַכְּבוֹד. וְלֹא כֵּן בְּלִבָּד הֵיוּ הַדְּבָרִים, כִּי רִדִּיפַת הַכְּבוֹד בִּנְתָה כֵּן נִצְחֹנוּתֶיהָ. וְהַדְּבָרִים חֲזֹרִים וְנִשְׁנִים כָּל יְמֵי עוֹלָם, הַהִיסְטוֹרִיָּה יוֹדַעַת לִסְפֵּר בְּדֶרֶךְ כָּלִל רַק עַל בְּנֵיִת מַגְדִּלִּים שֶׁל כְּבוֹד מְדוּמָה, נִמְרֹד וִירוֹשָׁיִם רָכְשׁוּ לָהּ אֶת לֵב הָאוֹמוֹת בְּדֶרֶךְ פִּתּוּי וּכְפִיָּיָה. אֵךְ עַל עֲרִכִּים אֲנוֹשִׁיִּים טְהוּרִים, מַעֲשֵׂי אָדָם כְּתוּךְ אֱהָלוֹ, עַל כֵּךְ לֹא יִסְפֹּר בְּסִפְרֵי הִיסְטוֹרִיָּה, אֲלֵא כִּצְחוֹת לִשׁוֹן חֲזָל ה' כּוֹתֵב זֹאת בְּסִפֵּר זִכְרוֹן, וְאִלִּיהוּ וּמִשִּׁיחַ מִבְּשָׂרִי הַגְּאוּלָּה וּמוֹצִיאָהּ לְפֹעֵל – הֵם הַחֲתוּמִּים כְּעִדִּים.

חטא זה הוגדר יפה בפרקי דר' אליעזר פרק כד, "אם נפל אדם ומת לא היו שמים את לבם עליו, ואם נפלה לבינה – היו יושבים ובוכים 'אוי לנו' אימתי תעלה אחרת תחתיה"

בניית מגדל שראשו בשמים, היא מלאכה שאין לה סוף, ודור אחר דור יוסיף נדבך לבניין. אנחנו מוצאים גם אחר כך בנינים כאלה שהיו בונים אותם ללא קץ וללא תכלית, עד היום עומדות הפירמידות במצרים – זו היורשת של תכניות נמרוד. כל מלך החל לבנות אחת כשבטו על כסא מלוכתו, והיו בונים והולכים כל ימי מלוכתו, עול ברזל ניתן על צוארי האומה כדי לבנות ללא הרף מצבת קבורה לשם ולתהילה למלך.

נמרוד הוא שאמר "נעשה לנו שם" והריבוי הוא אפוא ריבוי של כבוד, ואכן בניין פאר מעין זו איננו לאמתו של דבר תפארת לאומה – אלא תפארת לשליט העריץ שהשכיל לענוד לו זר דפנה מתוך הכוחות הגנוזים בציבור, כל ההיסטוריה שעד כה היא הגשמת המאמר "הקנאה התאוה והכבוד – מוציאים את האדם מן העולם" (אבות ד, כא), הדורות שקדמו למבול אבדו בקנאה ובתאוה – נחש וקין, השחתת דרך וחמס, ואילו בדור הפלגה שלטה רדיפת הכבוד וניסיון אומלל לייצר 'משהו חדש' שלא בורא העולם יצרו.

ושניהם ניתנו להם מידי הטבע בצורתם הטבעית. אך עתה היה הכל מלאכותי מעשה ידי אדם, מה שהיה עד כה "חומר" היה להם ל"חומר", הם יצרו אבנים חדשות מדומות.

"וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם", ה' ביקש לראות בטרם יפסוק את הדין, ומכאן אנו למדים שעצם בניית העיר והמגדל – לא היה בה משום חטא. דהיינו, הם חטאו בכוונה שפעלו בה, בתכלית שלשמה בנו, נראה בעליל שהכל תלוי במטרת הבנין ולא בעצם בניית הבנין. הנה אנו עומדים על סף ההיסטוריה העולמית, מי הוא האומר "נעשה לנו"? כלל האנושית של אז! אולם, אם הכלל אומר "נעשה לנו שם" הוא יכול לומר זאת כלפי שני גורמים בלבד: כלפי הקל שמעליו, וכלפי היחיד הכפוף לו. שהרי מדובר בכלל כולו, ולצידו של הכלל לא היה גורם שווה לו.

כּוֹחַ מִשְׁחִית שֶׁל צִיּוֹר שֶׁלֶם שֶׁמִּבְקֵשׁ לִיַּצֵּר מִשְׁהוּ

חדש'

ובכן, הציבור התאסף בבקעה, שם ביקשו ליצור 'יש מאין' בכח אדם ובעוצם ידו. הם ביקשו להוכיח מה רב כוחו של ציבור, יש לאל ידו להשתלט על הטבע אם יפעיל את כל הכוחות הגנוזים בו. שם, החליטו ליצור יצירה לדורות, תהיה זו מזכרת עולם לכוחו של ציבור וחשיבותו על פני היחיד. והנה, הקב"ה השתית את עולמו על הציבור "ואגודתו על ארץ יסדה" (עמוס ט, ו) יש לבני אדם דעות שונות ומגוונות, וחובה עליהם להשלים זה את זה. כי היחיד ימות, וכוחותיו מוגבלים, ורק על הציבור נאמר "אין ציבור מת ואין ציבור עני". ערכים גדולים וקיימים נוצרים רק בכוחות משותפים.

אך, הציבור הוא השלמה ליחיד. במה דברים אמורים – אם מעמד הציבור כלפי ה' איננו שונה ממעמד היחיד! אם גם רצון הציבור משעובד לה', אם כוחותיו המשותפים הם קודש לה', ובכך הוא רואה את תפקידו היחיד לעבוד את ה' בכוחות משותפים – בשלמות גדולה יותר.

אולם כאן טמונה הסכנה, כי בסופו של דבר, היחיד יזכור בעצמו את מגבלותיו..... אך לא כן הציבור, הרי הציבור הוא חזק באמת, בנקל הוא יכול להציג את עצמו כמטרה עליונה, כאילו אין עוד ליחיד אלא בציבור, כאילו תפקיד הציבור איננו להשלים את היחיד אלא היחיד בטל לטובת הציבור.

הַפְּעֵלֶת כּוֹחַ הָרִסָּנִי

אם יש ציבור שמבקש להפעיל את הכוחות הגנוזים בציבור, להתאחד כדי להציג את עצמו, אם אין הציבור קורא "בשם השם" אלא אומר "נעשה לנו שם", אם היחיד נדרש להיות עבד לציבור ולא לעבוד את ה', אם הציבור מציג את עצמו כמטרה ולא כאמצעי בלבד, אזי יאבד כל עתידה המוסרי של האנושות, יתקיימו הדברים שנאמרו כאן כנבואה. האדם מגלה את כוחו והוא גאה באמצעים המלאכותיים שברשותו ובהמצאות חדשות, כסבור הוא שהציבור פטור מעבודת ה' ומשמירת חוקי המוסר, "הקדמונים היו זקוקים לאבנים אנו נבנה גם באין אבנים", או אז נוצר האליל של מטרות נבובות שאינן מביאות ברכה. כי היחיד חייב למסור להן את נפשו, והציבור – את שמירת המוסר, היחיד אולי יבכה בשעה שמתו מוטל לפניו, אך אין מספר לקרבנות האדם הנופלים על מזבח הציבור.

הציבור אומר "ונשרפה לשרפה", הכל יוכשר לשרפה, הכל יאבד וילך לטמיון ובלבד – שנקים בניין לציבור לתהילה לשם ולפארת, היחיד יאמין שלא חי לשווא אם מסר את נפשו לטובת הציבור, ואפילו אם המטרה בטלה, ובלבד שיש בה תפארת לציבור – יפלו מצידם אלפים ורבבות, כי הציבור מתנחם על נקלה ומוסיף נדבכים על בניין התפארת. וכך

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת נח תשפ"א • גליון ת'

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ברקים ורעמים

וְהָיָה לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וְיָמֵי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל הָאָרֶץ (ו' י')

כתב בפענוח רזא, פירש ר"י חסיד בשם אביו, שהמבול היה על ידי רעמים וברקים וקולות, ואחר כך נבקעו העננים ונפלו המים כאחד.

ונביא כמה נידונים בענין ברכת הרעמים:

תוך כדי דיבור

הנה איתא במשנה בברכות (ריש פרק הרואה, נ"ד א') דעל הרעמים וברקים צריך לברך, ומבואר בפוסקים (שולחן ערוך סי' רכ"ז סעי' א', ומשנה ברורה שם סק"ה) דבין שמברך "עושה מעשה בראשית" ובין שמברך "שכחו וגבורתו מלא עולם" יצא ידי חובתו, אלא שהמנהג לברך על ברקים "עושה מעשה בראשית" ועל רעמים "שכחו וגבורתו מלא עולם".

ונחלקו הט"ז (שם סק"ב) עם שאר הפוסקים (נהר שלום וחמד משה וחיי אדם, מובא בשער הציון שם ס"ק י"ז) האם צריכין לברך דוקא תוך כדי דיבור מהרעם או הברק, דעת שאר הפוסקים, דיכול לברך דוקא תוך כדי דיבור, וכמו דאיתא בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ב) דבנמצא בבית הכסא ושמע רעם, רק אם יכול לצאת מבית הכסא תוך כדי דיבור מהרעם מברך. חזינן דזמן הברכה הוה רק תוך כדי דיבור. וכך יליף בר"ן בפסחים (ד' א' ד"ה ומיהו בירושלמי) מהירושלמי.

אמנם דעת הט"ז דיכול לברך אף לאחר כדי דיבור. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ב ושער הציון שם ס"ק י"ז) דספק ברכות להקל.

והנה לשאר הפוסקים דאי אפשר לברך לאחר כדי דיבור, יש לעיין מהו כשהרעם נמשך, האם יכול לברך תוך כדי דיבור מכלות הרעם, או דילמא בעינן תוך כדי דיבור דוקא מתחילת הרעם.

א. לא גרע מבי רעמים

הנה לכאורה יכול לברך אף בתוך כדי דיבור מכלות הרעם, דלא גרע מבי רעמים, דאם לא בירך על רעם הראשון יכול לברך על רעם השני.

ב. תחילת ראית ההר או הים

וכי תימא דהרי בר"ן בפסחים (שם) משמע דלענין ברכת ראית הימים או ההרים, בעינן שיברך תוך כדי דיבור מתחילת הראיה.

אמנם יש לחלק, דשאני התם דלא שייך לומר דהמשך הראיה הוה ראיה חדשה, דהרי על ראיה חדשה אין לברך רק לאחר ל' יום, משא"כ בהמשך הרעם הרי לא גרע מרעם חדש, דהרי אם לא בירך על רעם הראשון יכול לברך על רעם השני.

ג. רק לאחר ל' יום

הנה ביאור החילוק הנ"ל בין ברכת הרעמים לשאר ברכות הראיה, דהנה בשלמא בשאר ברכות הראיה, כגון לענין הברכה "עושה מעשה בראשית" על ראית הים, אם לא בירך מיד כשראה הים, וחזר ורואה הים שנית, הפסיד הברכה ולא יוכל לברך רק לאחר ל' יום, דהרי אין התחדשות בפעם השני שרואה הים.

משא"כ בראה או שמע ברקים או רעמים ולא בירך, ושוב ראה או שמע, אף אם לא נתפזרו העבים והוא עדיין באותו היום, חוזר ומברך, דהרי בפעם השני איכא התחדשות, דהרי הוה ברק חדש, אלא שאם בירך על הקודם אינו מברך עליו. [אלא אם נתפזרו העננים].

ספק אם הוא תוך כדי דיבור

הנה בשמע רעם ומסופק אם עבר תוך כדי דיבור או לא, יש לדון האם עדיין יכול לברך.

ולכאורה איכא ספק ספיקא לחיובא, חדא, דילמא כהט"ז דיכול לברך גם לאחר כדי דיבור, ושנית, דילמא עדיין נמצא תוך כדי דיבור. אמנם לכאורה אין לברך וכדלהלן:

א. ספק מהו שיעור תוך כדי דיבור

הנה כעין זה יש לדון לענין פלוגתת הפוסקים (עיין משנה ברורה סי' קכ"ד ס"ק ל"ד) אם תוך כדי דיבור הוה ג' תיבות או ד' תיבות, מהו בשהח לאחר הרעם שיעור ג' תיבות אבל לא שיעור ד' תיבות, האם יכול לברך על הרעם, דהרי איכא ספק ספיקא, חדא, דילמא כהט"ז דיכול לברך גם לאחר כדי דיבור, ושנית, דילמא עדיין נמצא תוך כדי דיבור.

ב. אין לברך גם בספק ספיקא לחיובא

אך הרי מבואר במשנה ברורה (סי' רט"ו סק"ב) דאף בספק ספיקא לחיובא אינו מברך.

דהנה קיימא לן דספק ברכות להקל, הלכך לענין ברכה אחרונה דחייב רק בכזית, במסופק אם אכל כזית, פטור מספק. וכן איכא ספיקא דדינא האם בריה פחות מכזית חייב בברכה אחרונה, וגם כן אמרינן ביה ספק ברכות להקל.

והשתא דן במשנה ברורה (סי' רט"ו ס"ק כ') כאשר איכא ב' הספיקות ביחד, דאכל כמה בריות, וספק אם הם כזית, האם מצרפינן ב' הספיקות לחייבו לברך מחמת ספק ספיקא, ואייתי בשם הפרי מגדים (פתיחה לה' ברכות אות סק"ד) וחיי אדם (נשמת אדם כלל ה' סעי' ו') דאין לברך. אם כן גם בנידון דידן בפשוטו אין לברך.

ג. ראיית החיי אדם

הנה בחיי אדם (שם) יליף לה מהא דכתב בתרומת הדשן (סי' ל"ז) לענין ספירת העומר, דבספק אם ספר יום אחד, מברך בשאר הימים, מפאת דאיכא מאן דאמר דספירת העומר דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא, משמע דבלא טעם זה לא יברך אף דאיכא ספק ספיקא. נדהרי דילמא לא דילג כלל, ואם תימצני לומר שדילג, דילמא הלכה דלא כבה"ג אלא כהפוסקים דכל יום הוי מצוה בפני עצמו, ואם כן גם בלא ספר יום אחד מברך בשאר הימים.

אמנם יש לדחות, דכתב בבית שלמה (או"ח סי' ק"ב) דהא שהתיר התרומת הדשן לברך, הוא בצירוף הא דרוב הפוסקים הם דלא כשיטת הבה"ג.

ד. בירך לאחר כדי דיבור שוב לא יוכל לברך

הנה אם עבר ובירך לאחר כדי דיבור, כיון דלחט"ז יצא, לא יוכל לברך על ברק דלאחר מכן, דהרי דילמא יצא בברכת הראשון, דנהי

דספק ברכות להקל, מכל מקום להצד דחייב אכתי בחיוביה קאי.
ותליא זה בדין ספק ברכות להקל אם הוה פטור או רק תליה,
ובמקום אחר הבאנו כמה ראיות דהוה תליה.



ראה ברק ולא בירך ושמע רעם

הנה יש לדון מהו בראה ברק והמתין יותר מכדי דיבור ולא בירך על
הברק, ואחר כך שמע רעם ונמצא תוך כדי דיבור מהרעם, ומברך
עכשיו על הרעם, האם יכוון להוציא גם הברק.

מי אמרינן שיכוין בברכתו להוציא גם הברק, ואז יצא לדעת הט"ז,
או דילמא יכוין לא להוציא, ואז יוכל לברך על ברק שיבוא אחר כך,
משא"כ אם בתחילה כוון גם על הברק, אם כן לא יוכל לברך על ברק
השני, דהרי להט"ז כבר יצא ידי הברכה על ברק הראשון.

א. צדדי הספק שקולים

הנה לכאורה צדדי הספק שקולים, דהרי אם יכוין להוציא הברק,
הרי להט"ז שפיר דמי, אבל ל"נהר שלום" לאו שפיר עביד אם יהא ברק
אחר כך, דהרי לא יוכל לברך על ברק השני. נמצא דהוה עוולה רק
בהצטרפות שני דברים. חדא, מפאת שיטת "נהר שלום" וסיעתו, תו,
שיהא ברק אחר כך.

וכמו כן אם לא יכוין בברכתו, יש כאן עוולה רק כד נימא כהט"ז,
ותו, דזה רק בתנאי שלא יהא ברק אחר כך. [דאם יראה ברק אחר כך
ויברך עליו לא עביד עוולה להט"ז דהרי בירך הברכה], נמצא נמי דהוה
עוולה רק בהצטרפות שני צדדים.

ב. צדדי הספק

הנה יש לבאר צדדי הספק, דלחד גיסא לכאורה נימא כהצד הראשון
דעדיף שיכוין להוציא, דהרי אם לא יכוון להוציא, הוה ספק שמא
יקיים הברכה בתורת ודאי, והיינו אם יהא עוד ברק ויברך עליו, אבל
הרי דילמא לא יהא עוד ברק ואז ודאי לא בירך ונמצא שעקר תקנת
חז"ל בתורת ודאי, משא"כ אם יכוון להוציא, הרי מספק בירך, דהרי
להט"ז חל הברכה גם לאחר כדי דיבור, ואם כן אין צד שביטול התקנה
בתורת ודאי. [אמנם אכתי יש לדון בכל זה טובא וכדלקמן].

אמנם לאידך גיסא, לפי מה שכתבנו לקמן לדון דיותר נוטה דלא
כהט"ז, אם כן יש להעדיף שלא לצאת על הברק. עוד דיש לדון, דיותר
נוטה שיהיו עוד ברקים.

וראיתי שכתב בספר בסתר רעם (פ"ה סעיף ג') שיכוין שלא לצאת.
וצריך עיון.

ג. האם יותר נוטה דלא כהט"ז

אמנם יש לומר דיתכן לומר שלא יכוין לפטור הברק, דהתינה אם
נידון הט"ז כנגד הנהר שלום [אם מברך לאחר כדי דיבור] הוה ספק השקול,
אך אולי יש לדון דנוטה יותר כנהר שלום.

שהרי איתא להדיא בר"ן בפסחים (ד' א') דילפינן מהא דכתב
בהירושלמי בהיה יושב בבית הכסא ושמע רעם, דדוקא אם יספיק
לצאת בתוך כדי דיבור מהרעם, יכול לברך, אם כן חזינן מהירושלמי
דהשיעור הוא תוך כדי דיבור.

ובט"ז (שם) כתב דאין ראיה מהירושלמי, וביאור כונת הט"ז, דאם
ירויה תוך כדי דיבור אז יצא מיד, ואם לא ירויה תוך כדי דיבור, אז
יכול לצאת גם בניחותא. אך תיקשי מהר"ן שבאמת הביא הראיה
מהירושלמי. וכבר הקשו כך על הט"ז באליה רבה ובחמד משה (שם).

מעתה אם נימא דהעיקר כהנהר שלום מכח דברי הר"ן בפסחים
דמוכחא דלא כט"ז, אלא שמכל מקום אם בירך לאחר כדי דיבור לא
יברך על ברק אחר, לחוש להט"ז מחמת חומר ברכה לבטלה. [וכמו
דחזינן כעין זה דאע"ג דמצוות צריכות כונה, מכל מקום חיישינן לענין ברכה למאן
דאמר מצוות אין צריכות כוונה].

אם כן בזה שפיר יש לומר דיכווין שלא להוציא הברק בברכת הרעם,
כיון דאם יכוון להוציא, רחוק שיקיים בזה מצות חכמים, דהרי יותר
נוטה דלא כהט"ז, ויגרום על ידי זה שימנע עצמו מלברך אחר כך
כשיראה ברק אחר.

אך לא אדע אם באמת כן הוא דפולגת הט"ז עם נהר שלום וחמד
משה אינה שקולה.

ד. נמצא בספק תוך כדי דיבור

דע, דאף אם נימא דמחלוקת הט"ז ונהר שלום לא הוה מחלוקת
שקולה, מכל מקום יש נפקא מינה בדברינו, לענין היכא דראה ברק
ולא בירך עליו, ואחר כך שמע רעם, ומברך על הרעם, וספק אם הברכה
הוא תוך כדי דיבור להברק, האם נימא דיכוין לצאת בברכתו גם את
הברק, או דילמא יכוין שלא לצאת.

ולדברינו ראוי שיכוין לצאת, ולא ימתין לעתיד המסופק, דהרי
דילמא לא יבוא ברק אחר, ואז אשתכח שנשאר בלא ברכה.



יכוון על תנאי

הנה אם יכוין להתנות, שאם יראה שנית ברק ויברך אחר כך, מכיון
שלא לצאת, ואם לא יראה אחר כך מכיון לצאת, אזי הוא מן המובחר.

א. על ידי המחשבה יהא לאחר כדי דיבור

אך אם על ידי שיחשוב על התנאי יהא כבר לאחר כדי דיבור, בפשוטו
עדף שיכוין לצאת וכהנ"ל.

ב. האם מהני כוונה שלא לצאת

תו, דיש לדון בעיקר הדין האם מועלת כונה שלא לצאת, דהנה
בברכה שלפניה בברכות הנהנין והמצוות כשהמתברכים כולם לפניו,
הוה פלוגתא פרי חדש (יו"ד סי' י"ט) ותבואות שור (שם סי' י"ז), אם יכול
להגביל הברכה שתחול רק על חלק מהם.

ולענין ברכה שאחריה דן באורך בתשובות רב פעלים (ח"ב סי' ל"ב) דיש
צד דלכולי עלמא לא מהני להגביל ברכתו האחרונה לומר שתחול רק
על חלק.

מעתה יש לעיין בברק ורעם היכי דיינינן לה.

ג. הוכחה דלא מהני

הנה כתב בספר בסתר רעם (פ"ה מהענינים אות ד') שנראה מדברי הגר"א
(שהובא באמרי נעם על מסכת ברכות נ"ט א') דגם בברכות השבח לא מועילה
כונה מפורשת שלא לצאת, דהרי כתב דבברק ורעם שבאו כאחד,
המברך ב' ברכות הוי השניה ברכה לבטלה, דכבר נפטר בראשונה
שבירך, והרי המברך מכוון שלא לפטור שניהם בברכה אחת, אלא
חזינן דלא מהני כוונתו.

[והראוני דבאגרות משה (ח"א סי' פ"ז) נקט גם כן דבברכות השבח לא מהני
שיאמר שאינו מכיון לצאת. אך שם כתב כן דוקא לענין שהחיינו, דמכיון שכבר
הודה שהגיע "לזמן הזה" ממילא נפטר גם על שהחיינו שעל הפרי השני ואינו ענין
לנידון דידן].



ודאי ספק, או ספק ודאי ספק כלום

הנה יש לדון ביש לפנינו ב' אפשרויות היאך להשיג קיום מצוה,
חדא, שיכול לקיימו באופן שודאי יהא לו קיום מספק, ושנית, באופן
שספק שמא יהא לו קיום מצוה ודאית, וספק שמא לא יהא לו המצוה
כלל. איזה מהן עדיפא.

א. לענין נידון הנ"ל בברכה על הברק

הנה כתבנו לעיל דעדיף כאופן הראשון, והיינו בנידון הנ"ל בראה
ברק והמתין יותר מכדי דיבור ולא בירך על הברק, ואחר כך שמע רעם
ונמצא תוך כדי דיבור מהרעם, ומברך עכשיו על הרעם, האם יכוון
להוציא גם הברק. [באופן שיש חשש שלא יזדמן ברק אחר].

דמסתבר דעדיפא לכוון בברכת הרעם לפטור גם את הברק, שכך
ודאי יהא לו קיום מצוה עכ"פ מספק, משא"כ אם לא יכוון, אע"פ
דשמא יהא לו קיום מצוה ודאית, [היינו לכולי עלמא], והיינו אם יזדמן לו
אחר כך ברק, אבל דילמא לא יהא לו קיום מצוה כלל, דשמא לא יזדמן
לו עוד ברק. והרי יש לומר דעדיפא שלא ישאר בלא ברכה עכ"פ מספק.

ב. לענין ד' מינים

הנה לכאורה יהא תליא נידון זה גם לענין מצוות ד' מינים בסוכות,
כגון מי שאין לו ד' מינים בחול המועד סוכות, ויש לפניו ב' אפשרויות,
או ללכת לעיר אחת ושם יהא לו ד' מינים שהם ספק אם הם כשרים,
או ללכת לעיר אחרת ושם יש ספק אם ימצא כשרים ודאי או שלא
ימצא כלל.

ומסברא היה נראה כהנ"ל דעדיף ללכת לעיר שימצא ספק, דאז הרי

חייל עליו דין ספיקא דרבנן לקולא, מאשר לילך לעיר השניה דשמא לא ימצא כלל.

ג. לענין תקיעת שופר

כמו כן יש לדון כך לענין תקיעת שופר ביום טוב שני של ראש השנה, באופן שאין לו שופר, ויש לפניו ב' אפשרויות, או ללכת לעיר שימצא שם רק בעל תוקע לסדר אחד כגון תש"ת, שהוא ספק קיום המצוה, או יכול ללכת לעיר השניה שספק אם ימצא שופר ואם ימצא שופר אז יתקע כל התקיעות. ולהאמור יעשה כאפשרות הראשונה.

ד. חייל דינא דספיקא לקולא

מיהו נידון זה ד' מינים עדיף, אם נימא דבחול המועד ויש לו ספק אתרוג יכול לברך עליו, דלדבריהם חזינן דספק אתרוג הוה מצוה ודאית.

משא"כ אי נימא שאינו מברך על הספק ד' מינים, וכהסוברים דבמחוייב במצוה דרבנן ומקיימה מספק אין מברכין. אם כן אכתי דמי לנידון דרעמים. [א"ה. יש לבאר דבריו, דבאתרוג שיש כאן חפץ מסוים שמסופק עליו, כיון שדנים עליו לקולא שהוא כשר, אם כן מברך עליו, משא"כ ברעם שאין חפץ לפנינו שנדון עליו מספק שהוא כשר לברכה, בזה נשאר הספק בעינו].

קיום מצוה בבין השמשות

הנה הבאנו לעיל לדון היאך עדיפא לקיים מצוה, האם באופן שודאי יקיים המצוה בתורת ספק, או דילמא באופן שספק שמא יהא לו קיום מצוה ודאית, וספק שמא לא יהא לו המצוה כלל.

ויש לדון לפשוט האי חקירה מהא שמצאנו לענין קיום מצוה בבין השמשות שהוא ספק יום.

א. בבין השמשות אינו מחוייב

הנה יש לעיין בהאי נידון לענין בין השמשות, כגון מי שאין לו ד' מינים בחול המועד של סוכות, ויש לפניו ב' אפשרויות, או ללכת למקום ביום עצמו ואולי ימצא שם אתרוג כשר, או ללכת למקום בבין השמשות של סוף היום ואז ודאי יהא לו אתרוג.

ולכאורה בזה משמע דילך ביום עצמו, דבזמן זה מחוייב מדינא בהמצוה, משא"כ בבין השמשות הא אינו מחוייב מדינא אלא רק עצה טובה.

[ואכתי יש לומר דמכל מקום אם רוצה להמתין לבין השמשות, עדיפא, אלא דלא מחייבין ליה למיעבד הכין].

ב. ליכא עוול בהא שלא כוון על הברק

מעתה בנידון דידן, הנה לענין הברק הראשון לחייבו לברך לאחר כדי דיבור מספק, והיינו על די שיכוין בברכת הרעם גם עליו, הרי זה דמי לנוטל אתרוג בבין השמשות וזה אין לחייבו.

נמצא דאף אם לא יראה ברק, לא עשה עוול בזה שלא בירך באותה שעה, משא"כ אם יכוין לצאת על הברק, אם יראה ברק אחר כך ולא יוכל לברך עליו, זה הוה עוול, דהרי דמי למי שיכול לקחת אתרוג ודאי ולקח רק אתרוג ספק.

נמצא להאמור עדיף לא לכוון בברכת הרעם על הברק ודלא כמו שכתבנו.

ג. אפשר לברך מספק

אך באמת יש לעיין דיתכן שגם ליכא עוול בהא שלא בירך בתורת ודאי אלא רק בתורת ספק. והרי חזינן דרשאי לברך על ספירת העומר בבין השמשות דתחילת היום. אם כן ב' הדרכים שקולות דבשניהם ליכא עוול.

[ואולי מדחזינן דמברך בבין השמשות דתחילת היום, אם כן חשיבא קיום ודאי, אך אם כן גם באתרוג ודאי ואתרוג ספק בחול המועד, יוכל ליטול הספק, כד נימא דמברך. ע"י בדברי מלכאל ח"א סי' ז].

ד. אין סופרים בבין השמשות

אך יש לדון דעדיפא שעכ"פ איכא צד שיקיים בתורת ודאי, דהרי לחד גיסא חזינן דאיתא בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעי' ב') לענין ספירת העומר, שהמדקדקים אינם סופרים בבית השמשות של תחילת היום, אלא ממתניים עד צאת הכוכבים. דאע"פ דבספר בבין השמשות, יצא ידי חובתו, דספירת העומר מדרבנן ואזלינן בספיקו לקולא, מכל מקום אינו נכון להכניס עצמו לספק לכתחלה, ולהכי המדקדקים ממתניים

עד צאת הכוכבים שהוא בודאי לילה, כדי לקיים המצוה בתורת ודאי. אמנם לאידך גיסא, לא אשכחן לענין מי שלא לקח ד' מינים כל היום בחול המועד, דפטור ליטול בבין השמשות של סוף היום, (כמבואר בר"ן סוכה ובמשנה ברורה סי' תרנ"ב סק"ב) דהמדקדקים כן יתחייבו ליטול בבין השמשות כדי שיהא להם קיום מספק. [א"ה. אלא כתב במשנה ברורה (שם) שהאחרונים הסכימו שנכון ליטול מכיון שאין בו טרחא].

הרי מוכח דהעדפת הודאי על פני הספק עדיף מהקיום בספק.

מעתה מכיון דשמעינן דדקדוק דהעדפת הודאי עדיפא מקדוק דקיום בספק, אם כן נימא שיכוין שלא לצאת הברק כדי להרויח הא שיתכן שיהא לו קיום הודאי, שבכך מעדיף הודאי על פני הספק, אע"פ שנגרם שאין לו השתא הקיום מספק. [ואם כן דברי ההוראה ש"בסתר רעם" כנים, שבאמת לא יכוון להוציא הברק].

ה. אין לחשוש שיהא עוד ברק

אבל באמת אינו דומה, דהא הוי רק ספק אם יראה ברק, ומן הדין אינו חייב כלל לחשוש שמא יהא ברק דהרי ספק דרבנן לקולא, ואם כן נהי דרוצה לדאוג שמא יבוא ברק, אבל מנא לן שמחמת רצונו שלא מן הדין, ימנע מעצמו את התיקון על הברק שראהו אם לא יראה אחר, אף שגם בזה אינו חייב מדינא.

חוב תיקון

הנה הבאנו לעיל החקירה, היאך עדיפא לקיים מצוה, האם באופן שודאי יקיים המצוה בתורת ספק, או דילמא באופן שספק שמא יהא לו קיום מצוה ודאית, וספק שמא לא יהא לו המצוה כלל.

ויש לדון עוד לפשוט האי חקירה, מכח החיוב של לאדם לתקן כשלא קיים מצוה המוטלת עליו:

א. עדיף שודאי יהא לו בתורת ספק

הנה כתבנו דמוטב לקחת אתרוג ספק, יותר מאשר להכנס למצב שאולי ימצא אתרוג ודאי ואולי לא ימצא כלל.

ולכאורה הוא ברור מסברא שהרי אם יקח אתרוג ספק בחול המועד ואחר כך נזדמן לו אתרוג ודאי, מדינא אינו חייב ליטלו, וחזינן שבספק יוצא בה ידי חובתו, ואם כן עדיפא שיעשה כך.

[וכל זה בחול המועד אבל ביום הראשון שיש לו אתרוג ספק או אפשרות שמא ימצא אתרוג כשר ושמא לא ימצא כלל, בזה בפשוטו איזה שירצה יעשה].

ב. לפי זה יכוון להוציא הברק

הנה לפי זה כתבנו דכשרואה ברק ולא בירך עליו ולאחר כדי דיבור שמע רעם, דיכוין להוציא הברק, דבזה יצא לדעת הטי"ז הסובר דאפשר לברך גם לאחר כדי דיבור, ונהי דלדעת שאר הפוסקים לא יצא, מכל מקום יש כאן ספק קיום, משא"כ אם יכוין שלא להוציא, הנה אם לא יראה אחר כך ברק אחר, אשתכח שביטל הברכה. [אע"פ שאיכא צד שיזדמן לו עוד ברק ויקיים המצוה בתורת ודאי].

ג. חיוב תיקון

הנה לחד גיסא, אם לא בירך על ברק, יש לדון דחייב לדאוג לראות ברק אחר לתקן הא דלא בירך.

[ובמקום אחר כתבנו לענין היוצא ביומי ניסן וראה אילן מלבלב ולא בירך, דחייב לחפש אילן אחר, אע"פ שאם לא ראה שום אילן מלבלב אינו חייב לחפש].

אך לאידך גיסא, אם עבר תוך כדי דיבור ויכול לשמוע מאחר ברכה, יש לומר דאינו חייב לשמוע, דהרי לא יקיים המצוה רק מספק, ודמי לדינא דהר"ן בסוכה (כ"ב ב' מדפי הר"ף) דאינו חייב ליטול ד' מינים בבין השמשות של סוף היום.

מעתה לפי זה יש לפקפק בדברינו דלעיל שכתבנו דיש להעדיף ברכה לאחר כדי דיבור מלהמתין שמא יבוא ברק, דלדברינו אדרבה עדיף להמתין שמא יבוא ברק, דהרי בזה יש לו חיוב לתקן, דאם יראה יקיים המצוה בתורת ודאי, משא"כ לכוון להוציא לאחר תוך כדי דיבור הרי אינו חייב בו, דהרי לא יהא קיום אלא מספק.

ד. עדיף שיעשה תיקון מספק מאשר שמא לא יתקן כלל

אך הא באמת נתקשינו בדברי הר"ן הנ"ל אמאי אינו חייב לתקן

בבין השמשות העוולה שלא לקח לולב. וכתבנו דמכל מקום יהא תיקון רק מספק, ובה אינו חייב כיון דספק דרבנן לקולא.

ואם כן אכתי כד דיינינן מה למיעבד אם תיקון ספק או שמא יתקן בתורת ודאי, יש לומר דהדרין לדברינו דלעיל דעדיף שיעשה התיקון מספק. [א"י. היינו דבהא דליכא חיוב תיקון כשיש ספק קיום, הוא רק משום דאין אפשרות לתקן, דהרי הוה רק ספק תיקון, אמנם אין זה מוכיח שאינו תיקון דעדיף].

ה. נפקא מינה בחיוב מזוזה

הנה בהא דכתבנו בדברבנן ספק כשר, עדיף מודאי כשר כשספק שמא ימצא הודאי כשר, מעתה לפי זה בבית שכור שהחיוב מזוזה בו הוא רק מדרבנן, ויכול למצוא מזוזות ספק כשרות, או ספק אם ימצא מזוזות שודאי כשירות, יש להעדיף הספק כשירות.



רעם שבא תוך כדי דיבור לברק

הנה איתא במשנה בריש פרק הרואה (נ"ד א') דעל הברקים ועל הרעמים מברכים, ומבואר בפוסקים (שולחן ערוך סי' רכ"ז סעי' א', ובמשנה ברורה שם ס"ק ה') דבין שמברך "עושה מעשה בראשית" ובין שמברך "שכחו וגבורתו מלא עולם" יצא ידי חובתו, אלא שהמנהג לברך על ברקים "עושה מעשה בראשית" ועל רעמים "שכחו וגבורתו מלא עולם". [וכתב במשנה ברורה (שם) שכן מסתבר שעל ידי הרעם נראה גבורתו של הקדוש ברוך הוא יותר מברק].

והנה כל זה בהיה הברק תחלה ואחר כך הרעם, שמברך תחילה על הברק "עושה מעשה בראשית", ואחר כך על הרעם "שכחו וגבורתו". [והיינו כשהיה הרעם לאחר כדי דיבור מהברק, דבכהא גוונא ודאי חזר ומברך. א"ה. אמנם באופן שהיה לו כונה מפורשת לפטור במשנה ברורה (שם סק"ה) משערי תשובה בשם ברכי יוסף, דמהני בדיעבד אף לאחר כדי דיבור, דאחרי שטבע הבריהא שאחר הברק יוצא רעם, אם כן חל ברכתו על הרעם שיצא אחר כך].

אמנם אם שמע ברק ורעם כאחד, מברך רק ברכה אחת, דהיינו "עושה מעשה בראשית" על שניהם. [ואם בירך "שכחו וגבורתו מלא עולם" גם כן יוצא ידי חובתו].

מעתה יש לדון מהו אם היה ברק, ותוך כדי דיבור להברק הגיע רעם, ואחר כך בירך על הברק "עושה מעשה בראשית", האם חזר ומברך על הרעם "שכחו וגבורתו מלא עולם", או דילמא נפטר בברכה אחת.

ואשכחן בזה פלוגתא בין החיי אדם (כלל ס"ג סעי' ז'), ובין הגאון רבי חיים צאנזר מבראד (שהיה בזמן הנודע ביהודה, הג' או"ח סי' רכ"ז), דדעת החיי אדם דאינו מברך על הרעם, דנפטר מברכת הברק, אמנם דעת הגר"ח צאנזר דמברך, דאע"פ שיכול היה לפטור בברכה אחת, מכל מקום הכא לא נתכוין לפטור. והיינו או דבעינן כונה מפורשת לפטור ובסתמא לא מהני, או דהוה כוונה להיפוך. [ועיין בקיצור שולחן ערוך (כלל ס' סעי' ב') שמבואר כהחיי אדם].

ולכאורה תיקשי לדעת הגר"ח צאנזר, היאך יוכל לחזור ולברך על הרעם, הרי אם הרעם היה תוך כדי דיבור להברק, אם כן כשמברך על הברק, היאך אחר כך יוכל לברך על הרעם, הא הוה יותר מלאחר כדי

דיבור של הרעם, דשהות אמירת ברכת הברק היא יותר מכדי דיבור. [א"ה. אך לפי מה שכתב רבינו במקום אחר, שברעם הנמשך יכול לברך על סופו, אם כן יש לומר פשיטות שהרעם נמשך כל זמן אמירת הברכה].

א. האם מהני בדיעבד לאחר כדי דיבור

וכי תימא דבדיעבד יכול לברך על הרעם גם לאחר כדי דיבור כל זמן שלא הסיח דעתו, אך הרי דעת הנהר שלום (מובא במשנה ברורה סי' רכ"ז ס"ק י"ב) דאי אפשר לברך לאחר כדי דיבור גם בדיעבד. [ודלא כהט"ז שם].

ולפי זה ביאר בנהר שלום הא דאיתא בשולחן ערוך (שם סעי' ג') שאם היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק, רק אם יכול לצאת ולברך כדי דיבור, יצא, ואם לאו, לא יצא. דלהאמור אין זה רק פטור לצאת מבית הכסא, אלא דלאחר כדי דיבור אינו יכול לברך כלל.

ב. נפקא מינה לרעמים אחרים

הנה יש לומר דאין הכי נמי אלא דהנפקא מינה בין הגר"ח ובין החיי אדם, האם יברך על רעמים אחרים, דהרי אמרינן (שולחן ערוך שם סעי' ב') דבבירך על רעם, ואחר כך היה עוד רעם, כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת, ואם כן לפי הגר"ח הרי לא יצא ידי ברכת הרעם, ואם כן ברעם השני יברך, משא"כ לפי החיי אדם לא יברך, דכבר נפטר בברכת הרעם הראשון.

ג. אמר רק ברוך אתה

עוד יש ליישב, דהנה פלוגתא הנ"ל איירי כשהתחיל לברך על הברק לאחר שכבר שמע הרעם, אלא יש לדון מהו באופן שראה הברק וכבר התחיל לברך ולומר "ברוך אתה" על הברק, ואז שמע רעם, האם יחזור שוב על אמירת "ברוך אתה". [א"ה. דהרי לכאורה כל דברי החיי אדם הם דוקא כשהתחיל לברך על הברק רק לאחר שכבר היה הרעם, אמנם אם היה הרעם רק לאחר שכבר התחיל לברך, הרי ודאי שברכתו לא אויל על הרעם שהרי בשעה שברך עדיין לא היה].

ולכאורה יהא נפקא מינה מפלוגתא הנ"ל, דהרי לדעת הגר"ח רשאי לסיים הברכה, ולא חשיב כגורם ברכה שאינה צריכה, משא"כ לדעת החיי אדם צריך לחזור שנית על "ברוך אתה" ולפטור שניהם בברכה אחת. [א"ה. והיינו דהרי נראה מדברי הגר"ח דלכתחילה יכול לברך רק על הברק ולא לכוין להוציא הרעם, משא"כ להחיי אדם הברכה המוטל עליו היינו לברך גם על הברק וגם על הרעם].

ד. כונה רק בסיום הברכה

אמנם יש לדון דלכאורה גם להחיי אדם, אף אם לא יחזור על המילים "ברוך אתה" יהני כיון שבסיום הברכה נתכוין על הרעם. אלא דבאנו לפלוגתא הפלאה והאשל אברהם אם סגי בחתימה כשתחילת הברכה היה על חפץ אחד וסיים על חפץ אחר.

דהנה כתב באשל אברהם (סי' נ"ח) כשהתחיל ברוך אתה ה' על דעת לומר יוצר אור וסיים בשחלל דמהני.

[וכן מבואר במשנה ברורה (סי' ח' ס"ק מ"א) דגם כשהתחיל בברכה על טלית וסיים בברכה על תפילין מהני].

אמנם לאידך גיסא דן בהפלאה לברכות (י"ב ד"ה אך באמת) דלא מהני, ובהיו לפניו ב' פירות והתחיל אדעתא דפרי אחד ורוצה לסיים בפרי שני דלא יועיל, [עיין שם טעמון], וכתב דלא מצא לזה גילוי בדברי הפוסקים, ונשאר בצריך עיון.

עניי שבת

דלא קפדינן שאינו מלאכת מחשבת, ולא בעינן דומיא דמשכן, אם כן הכי נמי חייב גם מתעסק, משא"כ בגוונא דבית יצחק קבעינן דבהוצאה אין שייך ענין מקלקל, ולא מפאת דלא בעינן מלאכת מחשבת, אם כן לענין מתעסק שפיר פטרינן.

ג. מקלקל מצד ההלכה

עוד כתב בבית יצחק (שם) ליישב, דמקלקל בעינן מצד המציאות אבל לא מצד ההלכה.

אך יש לעיין בזה, דבגמרא פסחים (ע"ג א') מקשינן בשוחט לעבודה זרה מה תיקון הא מיתסר בהנאה, חזינן דמקלקל מצד ההלכה חשיבא קלקול. וכך כתבו תוספות בשבת (ק"ו א' ד"ה בחובל) בחובל שצריך הדם ואשתכח דהוה אסור בהנאה, דחשיב מקלקל.

מקלקל בהוצאה

הנה הקשה בתשובות בית יצחק (או"ח סי' ל"ד) בהא דאיתא בגמרא שבת (צ"א א') בזורק תרומה לבית טמא אמאי חייב, הרי הוה מקלקל.

א. מקלקל בהוצאה חייב

הנה כתב בבית יצחק ליישב, דיש לומר דמקלקל בהוצאה חייב, דמלאכת הוצאה אינה משביחה בגוף החפץ.

ב. מתעסק חייב בהוצאה

אך בתשובות לבושי מרדכי (או"ח תניינא סי' ל"ב אות ד') נחלק על הבית יצחק, דאמרינן בסוגיא בכריתות (י"ט ב') דאם מקלקל חייב גם מתעסק חייב, והרי חזינן פטור מתעסק גם בהוצאה, אם כן גם מקלקל חייב. ולעניינן יש לבאר בדעת הבית יצחק, דחלוק אם חייב במקלקל משום

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 260
תשרי תשפ"א

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

בעקבות הבעיה שהרבה אנשים זקוקים לה, חיפשנו למצוא דרך היתר ופתרון לדבר, ובס"ד נראה לומר פתרון טוב, לפי המציאות כעת, שאין צורך באישור מקורי חתום, אלא אפשר להביא צילום של האישור [ורוב האישורים ניתנו רק במייל בהדפסה ביתית], א"כ אפשר להדפיס עותק נוסף שיהיה לשימוש חד פעמי, כלומר שיהיה דף שאינו זקוק לו אח"כ [כי יש לו העתק אחר]. ואת העותק הזה יחבר לבגד באופן שלא יבוא לשימוש נוסף, כגון שידפוס על דף מדבקה [בצילום מוקטן], וידיק אותו לבגד, כי מבפנים, [כדי שלא יראו ולא יפריע לן], ואז המדבקה תהיה בטלה לבגד, כי לא ישתמש בה יותר, ואם יורידו אותה ישליכוה לפח, ובאופן זה נראה שהיא בטילה לבגד, דאין בה חשיבות כמו הדברים המובאים בשו"ע, ולכן לא יהיה במדבקה איסור טלטול כלל. ועיון בזה, וצ"ע למעשה.

בדיקת העירובים בערב יום הכיפורים תשפ"א

בשנה זו שנת תשפ"א חל יום הכיפורים ביום שני, ובין שבת ליו"כ היה רק יום אחד שהוא ערב יו"כ, יום עמוס אצל כל אחד, וכמובן שקשה לבדוק את העירוב ביום כזה. יש לציין שבכל שנה מתמסרים האחראים על העירובים ומקדישים מהזמן היקר אפילו בערב יו"כ, כדי לזכות את הרבים ולהצילם ממכשול, ואירע הרבה פעמים שהקב"ה העמיד אותם בנסיון, שדוקא ביום כזה גילו שהתקלקל העירוב, והיה צריך להתאמץ לתקנו יותר מכל שבוע אחר.

אבל בשנה זו שיום קודם לכן הוא שבת, ומסתבר לומר שאם בדקו את העירוב לפני שבת ותקנו אותו, אינו אמור להיות קלקול במיוחד ביום זה שהוא ערב יו"כ, כי רוב הקלקולים הם מעבודות הבניה ומשאיות ואינם עובדים ביום זה, לכן יש מקום להקל ולסמוך על הבדיקה שנעשתה לפני שבת גם בשביל יום כיפור, מלבד במקומות המועדים לתקלות שאותם צריך לבדוק גם לפני יו"כ, כגון באתרי בניה הנמצאים בגבול העירוב. ומ"מ בעירובים מהודרים יקפידו לבדוק את העירוב גם בערב יו"כ, מפני חומרת קדושת היום.

האם הישנים בבכ"ס ביום הכיפורים צריכים עירוב חצרות

בענין עירוב חצרות ביום הכיפורים, כתב השו"ע (סי' תט"ז) שיום הכיפורים דינו כשבת בין לענין תחומין ובין לענין עירוב חצרות, וכן מבואר בגמרא (עירובין דף ל). שמעריבים ביום הכיפורים בפת אע"פ שאסור לאכול, הואיל והוא ראויה למאכל לקטנים. אבל יש לתמוה מדוע צריך לעשות עירוב, הרי ק"ל שהיום פתא [בית שאוכל בן] אוסר, ולא מקום לינה, וכיון שלא אוכלים הרי אין דיורים האוסרים, ואין עם מי לערב. ודוחק לומר שמעריבים בשביל הקטנים שאוכלים, כי בגמי מבואר שהעירוב הוא לגדולים שאינם אוכלים.

והביאור בזה יש לומר בשתי אפשרויות, ונחלקו בהם רבני זמנינו. א. יש אומרים שביום כיפורים מקום הלינה אוסר, כי באופן שאינו אוסר במקום האכילה, הרי הוא אוסר במקום הלינה, כמו שמבואר בגמי ברועים שאוכלים בעיר וישנים בשדה, שמקומם [לענין תחום שבת] בשדה, כי אנו סהדי שמעדיפים את מקום לינתם. וכן תלמידים בבית רבם [והוא להלכה בב"ל סי' ש"ע ס"ה ד"ה וישן] והביאור הוא שהאדם אוסר במקום העיקרי שלו, ובסתמא הוא מקום האכילה, אבל כשאין האכילה עיקר, ממילא מקום הלינה עיקר. ולכן ביו"כ צריך לערב בין מקומות הלינה של כל אחד. וכן נקט מורנו הגאון רבי מנדל לובין שליט"א. ב. יש אומרים שלא מצינו שמקום לינה אוסר, אלא ברועים ותלמידים שאנו סהדי שהיה מביא את האכילה למקום הלינה, ויש לומר שהטעם הוא משום שנחשב שמקום הלינה הוא כמקום אכילה, משא"כ כשאין אכילה כלל, לא אומרים שמקום הלינה אוסר. ומה שביי"כ צריך עירוב, הוא מטעם אחר, כי מתחשבים במקום שמיועד לו לאכילה אילו היה אוכל. והיינו כיון שאם היה צריך לאכול היה אוכל בביתו, לכן ביתו נחשב לו לדירה. וכן נקט מורנו הגאון רבי צבי ובר שליט"א.

והנפק"מ בזה בעיקר בקהילות שמגיעים ליום כיפור לבכ"ס של האדמו"ר, ומי שבא מעיר אחרת ואין לו בית אין לו מקום אכילה מסודר, אלא רק חדרים לשינה באיזה פנימיה או בבית ספר שהכניסו בו מיטות

מענה ע"י "מוקד העירוב" בנושאים רבים בחגי תשרי

בסייעתא דשמיא בגליון זה אנו חוזרים לאחר חודש של החגים, שבו היתה פעילות רבה של מוקד העירוב, בהיקף רחב בהרבה נושאים, אשר לא יכילם הגליון. בתחילה עסקנו בשאלות המיוחדות שהיו לקראת ראש השנה בענין מדידות התחום והנחת עירובי תחומין, ובשנה זו היתה גם שאלה נוספת בענין טלטול אישורי מעבר לבעלי קריאה וחזנים, אשר בעקבות הסגר שהוטל בארץ ישראל, היו צריכים ביום ראשון של ר"ה שחל בשבת לשאת איתם אישור מודפס, כדי שהמטרה תתן להם לעבור, ולא תקנס אותם על הפרת צו בריאות העם. ונשאלה השאלה האם מותר להם לחבר אותו לבגד מערב החג ולצאת בו, או שיש פתרון אחר, או אולי צריך לוותר על המצוה הגדולה של החזנות שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה.

לאחר מכן לפני יו"כ הצטברו שאלות על בדיקת העירוב, וביניהם האם בכלל צריך לחזור ולבדוק אותו בערב יום כיפור בשנה זו, [יש רק יום אחד בין שבת ליו"כ]. ומה הדין באחד שהעירובים בבני ברק שהבודק נחלה בקורונה, וגם המחליף אותו נכנס לבידוד, האם אפשר לוותר על הבדיקה שבוע אחר.

לאחר מכן הגיעו עשרות או מאות שאלות בכשרות מחיצות הסוכה, וחלקם התבארו בשיעורים בטלפון במערכת קול הלשון.



יחד עם אלו הגיעו השאלות ממשפחות שגרות במקומות מתחרדים ועשו סוכה בחצר, והיו זקוקים לעשות עירוב פרטי בבנין עם שכירות מהמומרים שבבנין, איך עושים את השכירות, והאם יש פתרון קל לעשות שכירות או להפקיד חפץ מסוים אצל הגוי. ועל כולם הם השאלות הרבות בנושאים של עשיית מחיצות סביב לחצר, וסביב לבית הכנסת, איך עושים צורת הפתח, כשמדובר באנשים שמנסים לאלתר מגרסאות שונות שבודאי מגיעים לידי שאלות הלכתיות לא פשוטות, כשהקשר משונה, או כשיש גג המכסה למעלה, וכשיש גדר או שיח המפסיק באמצע, ועוד. לאורך כל התקופה המוקד נתן מענה ככל האפשר לכל השאלות והבקשות, והיה רצון שנזכה להמשיך כל השנה ועוד שנים רבות, ללמד לכל ישראל תורה ולהלכה.

פתרונות לטלטול אישור מעבר חיוני בסגר הקורונה

מתוך מגוון השאלות, יש הרבה דברים ללמוד ולדון בהלכה, ובפרט בהלכות מחיצות הסוכה וכשרותה, אך מרוב דברים איננו יודעים מה לבחור מתוכם ומה להשאיר, כי כולם דברים חשובים. והנה בנוגע לשאלה הראשונה שהזכרנו בענין טלטול אישור המעבר במקום שאין עירוב מספיק טוב, [שהוא דבר שנוגע גם כעת בכל עידן הסגר], האם מועיל לחבר את האישור לבגד מלפני השבת. מצאנו דין כעין זה בשו"ע (סי' ש"א סעיף כ"ג) לגבי פעמונים המחוברים לבגד, שכתב הרמ"א ע"פ הב"י שלא מועיל לחבר לבגד אלא בדבר שדרכו להיות מחובר שם, אבל אם חיבר דבר שאין דרכו בכך, אסור. ובמשנ"ב (ס"ק פ"ב) ביאר ע"פ המרדכי והרשב"א שהוא נחשב משאוי ממש, כי כל דבר שאינו צורך הבגד או תשמיש הבגד הרי הוא כאילו מוציאן לבדו בלי הבגד. א"כ כיון שהאישור הוא דבר בפני"ע שאין דרכו לשמש את הבגד, ובדאי אינו מחובר אלא לצורך הוצאתו בשבת, נחשב הדבר לטלטול אפילו אם חיבר אותו לבגד.

אמנם מצינו היתר דחוק במקום פסידא, שכתב הרמ"א (שם סעיף ל"ג) על דברי השו"ע שאסור לצאת בשבת במעות אפילו תפורים בבגדו, וכתב הרמ"א שאם יש פחד שיגזלו ממנו, ותפר אותם בבגדו שנחשב הוצאה שלא כדרך, מקילים במקום פסידא, וסיים הרמ"א שאם יכול להישאר בבית ולא לצאת לא יצא. ולפ"ז יש לעיין באופן שיתפור או ידיק את האישור לבגד, מה רמת הצורך שלו ללכת, והאם החשש ששוטר יעצור אותו נחשב לדרגה כזו של הפסד, והאם יש לחשוש כל כך שהשוטר לא יקבל את דבריו בעל פה ללא האישור. וצ"ע.

לעשרות אנשים בחדרים נפרדים, ולפי הביאור הא', הרי נחשבים לבתים נפרדים, וצריכים עירוב בין חדרי הפנימיה, [ובזה שונה משבת, שדנים לפי מקום אכילתם, וכל הפנימיה נחשבת כחצר או כטפל למקום האכילה]. משא"כ לפי הביאור הב' י"ל שאילו היו אוכלים היו מתקבצים בשטיבל, ואינם אוסרים בפנימיה זה על זה.

לפי"ז יש לדון גם במי שישן בבית הכנסת ביו"כ, כמנהג המוזכר בפוסקים, ויש שנים שישנים בחדרים נפרדים, האם הם יחייבו לעשות עירוב בין חדרי בתי הכנסת, כמו כן יש לדון בשיבה מסודרת שחדרי הפנימיה נמצאים בבנין נפרד, ובשבת רגילה כולם משתייכים למקום האכילה בחדר האוכל בבנין אחר, ואינם אוסרים בפנימיה, משא"כ ביו"כ שאין מקום אכילה, נחשב שעיקר מקומם הוא בחדרי השינה, וא"כ צריכים עירוב, [כמו ישיבה שיש בה שני חדרי אוכל נפרדים ואכמ"ל]. ויש לפלפל ולחלק בין המקרים, וצ"ע.

האם אפשר להמשיך את הסוכה לתוך החלון

לקראת חג הסוכות רבים פנו למוקד לשאול גם בדיני מחיצות הסוכות. מתוך השאלות שהגיעו למוקד הטלפוני בעניני סוכות, נביא שאלה מענינת שצריך בשבילה מחשבה יצירתית והלכתית יחד. השאלה הגיעה משני מקומות, מירושלים ומבני ברק, האחד מהם מדובר בסוכה העשויה בבית ובצד אחד חלון גדול כמו החלון המצוי בסלון, שיש אפשרות לפתוח ולשבת על מקום המסילות, ובנוסף יש גם סורגים היוצאים לחוץ כארבעים ס"מ, וא"כ שאל אבי המשפחה האם יכול להניח סכך בסורגים ולהשכיב שם ילדים.

והנה יש לדון כאן בכמה דינים, ועיקר השאלה האם שטח זה מצטרף עם הסוכה, כי אין בו בפנ"ע ז' טפחים. והנה השאלה הזאת ידועה בשם "שאלת המוזיקה", שכידוע רבו הדעות וכבר דיבר על כך מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל ושינה דעתו בזה, האם מקום בסוכה שגבוה ג' טפחים ומעלה, נחשב המשך של הקרקע, וזה כולל שני חלקים א) לענין להשלים לז' טפחים למטה, ב) ובאופן שיש למטה ז', האם לפחות נחשב המשך של מקום ז' שלמטה, והאם הדופן שנמצאת למעלה נחשבת דופן גם כלפי החלק שלמעלה. ובמקרה זה היה ז' למטה, והקלו לגבי חינוך הקטנים שלפחות יחשב המשך לסוכה.

האם מסגרת החלון נחשבת צורת הפתח

אלא שלכאורה יש כאן דבר המחלק את מקום הסורג מהסוכה, כי במסגרת של החלון יש כעין "צורת הפתח", מחמת המסילה העליונה ושתי המסילות שבצדדים, והרי צורת הפתח נחשב מחיצה לכל דבר, א"כ לא ניתן להחשיב את מקום הסורג שבחלון כהמשך לסוכה שלמטה, ובמקום הסורג בפני עצמו אין שיעור מקום ז' טפחים, וא"כ יהיה פסול לשבת בו. המקרה השני היה בבני ברק, בסוכה שחציה בתוך הבית וחציה במרפסת ובאמצע יש מסגרת של התריסים שמחברת את הסוכה, ואז אין ג' דפנות לכל חצי בפנ"ע. עד כאן שאלת השואלים. ומעתה נבוא לדון בדבר.

א. דבר ראשון יש מקרים שאין להחשיב את המסגרת לצורת הפתח, באופן שהחלק של המסילה השוקפת למעלה אינו מעל החלקים העומדים בצדדים, משום שצורת הפתח מן הצד פסולה. אבל בזמנינו ברוב החלונות עושים בפניה חיתוך אלכסוני והוראת הרבנים שזה נחשב שהמשקוף מעל העמודים, גם לדעת המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד).

[אע"פ שיתכן שהמסילה השוקפת לא תגיע עד מעל הדופן של המסילה העומדת, כגון שהיא קצרה מעט, מ"מ היא מעל הפסים המבדילים בין מסילה למסילה, והם ג"כ יכולים להחשב כעמודים]. ב. עוד יש לטעון לגבי החלון, שהעמודים אינם מתחילים מהקרקע, אלא מעל המוזיקה, שהיא גבוהה יותר מג' טפחים מהקרקע. אבל זה אינו חיסרון במקרה זה, כמבואר מדברי החו"א (סי' ע"ז סק"ה) שאם יש בחלון חלל בגובה י' טפחים, כשר להחשב צורת הפתח, [והטעם בפשטות, כיון שכלפי מקום חלל הפתח, שהוא על גבי המוזיקה, העמודים מתחילים מהקרקע].

ג. אמנם נראה לומר שאין למסגרת דין צוה"פ לפסול, כיון שלא נעשתה לשם צורת הפתח, אלא להחזיק את התריסים, ולאטום את החריצים, וקי"ל שקורה הנעשית לחיזוק התקרה אינה נחשבת צוה"פ, ואפילו לחומרא אינה חייבת במזוזה. ובחזו"א (סי' ק"א סק"ה) מבואר שמועיל לכוון עכשיו שתשמש לצורת הפתח וגם תהיה חייבת במזוזה, למרות שלא נעשתה לשם כך, [וכך משתמשים בעמודי בנין וחוטי חשמל כשיש לחיים תחתיהם]. אבל זה רק אם יכוון עליהם, ואותו אדם שרוצה שהסוכה תמשיך, לא התכוון עליהם לשם צורת הפתח, ולכן נראה שהמסילה לא תפסול את המשך הסוכה.



ד. האברך הנזכר לא הסתפק בתשובה זו, ועדיין חשש שמא יחשב לחומרא לצורת הפתח למרות שלא התכוון לכך, ועי' בבה"ל (סי' שס"ג סי"א ד"ה אבל) שהפמ"ג הסתפק האם בצוה"פ צריך לסמוך עליה או גם בלי שיתכונו נחשבת למחיצה, ובחזו"א שם ג"כ נקט שא"צ להתכוון. אבל קשה שזה סותר למש"כ בחוטי החשמל שצריך כוונה. ונראה שהחילוק הוא שמש"כ שא"צ כוונה היינו בדבר שנעשה לשמש כפתח רק בלי כוונה לדין צוה"פ, משא"כ בדבר שאין לו ענין פתח כלל כגון חוטי חשמל, גם לחזו"א צריך כוונה, ובזה מיושבת הסתירה בדבריו. ולכן במסילה שבחלון יתכן לשאול האם הכוונה של חלון שישמש כניסה לאויר ואור, נחשבת כוונה של פתח, וד"ק בזה.

העמדת מחיצה בתוך החלון, ופריסת הסדין

ה. האברך ביקש פתרון שיבטל מהמסילות דין צוה"פ לכו"ע. ולאחר דיון ממושך לא מצאנו פתרון אלא רק לחתוך ג' טפחים בחלק התחתון של המסילה, ובחג הסוכות יסיר אותו [ויחזיר אחרי החג]. שאז העמוד נפסל מדין מחיצה תלויה. אך הוא לא קיבל את הפתרון מחשש שיגרום לחסרון באטימות מזילות.

בין הפתרונות הסתפקנו מה הדין אם יעשה מחיצה גבוהה י' טפחים לפני אחד מהעמודים, האם זה יפסול לגמרי את צורת הפתח. והנה מצד הפסול של מחיצה באמצע צורת הפתח, הרי אינו לכו"ע, ואם משום דין עמוד שנמצא בתוך רה"י שהמשנ"ב פוסל [דלא כחזו"א], לכאורה כיון שבין המחיצה לקיר אין שיעור מקום, אינו נחשב רה"י. ובפרט שהחזו"א [בתשובתו על המקור חיים] כותב שהמחיצה עצמה תהיה לחי ותשמש לעמוד של צוה"פ. וא"כ אין פתרון שמחיצה כזו תפסול לגמרי את הפתח. אבל בסוכה האחרת חיברו את הסדין שמקשטים את הסוכה, לאורך הקיר מעל המסילה, ובמצב כזה



[אם המסילה אינה מבליטה את הסדין] י"ל שזה פוסל את הצוה"פ, כי כל כותל הסוכה ישר, והמסילה מובלעת כביכול בתוך הקיר [בין הסדין לקיר]. אבל יש לדחות שהסדין אינו כשר למחיצה, מחמת שמתנדנד ברוח, וזה תלוי איך העמידו אותו, ומה הדין כשנמצא

בתוך בית. ועוד י"ל שהסדין הוא דבר ארעי ביחס לצוה"פ, ואינו פוסל כמו דקי"ל בהלכות עירובין שמחיצה עראית אינה פוסלת.

הופיע ויצא לאור הספר "חוט שני" על עירובין

בשבוע זה הופיע ויצא לאור הספר הנפלא "חוט שני" על הלכות עירובין, מפסקי מרן פוסק הדור הגאון רבי ניסים קרליץ זצוק"ל. לקראת יום השנה לפטירתו, זכינו ליצירה המופלאה בדיני עירובין, בנושאים שאין עוד פוסקים רבים שדיברו בהם.

במוקד העירוב שמחים במיוחד בהוצאת ספר זה, שזכינו להיות מעט שותפים במצוה, במשך השנים שהג"ר חיים אריה הוכמן שליט"א עסק בעריכת הספר, ובבירור הנושאים ההלכתיים ופסקי מרן זצוק"ל, כה יתן ה' וכה יוסיף, שיזכה להמשיך במלאכת הקודש, ולהוציא עוד מתורת מרן, ומתורה דיליה, ויפוצו מעינותיו ויתקבלו דבריו.

הספר כולל דינים רבים מהלכות העירובים בזמנינו, עם פסקי הלכות וההכרעות בנושאים רבים, ובירור פתרונות פרקטיים המתאימים למציאות בת ימינו. אחד מהדברים הנוגעים לדיני הטלטול מהבית לסוכה שאנו עוסקים בגלינות אלו, בבנין שיש בו חילונים ולא ניתן לערב עירובי חצרות, כתב בספר חוט שני (עמוד קמ"ה) שאפשר לשלשל חבל מהחלון ישר לתוך הסוכה, ויפתח פתח בסכך באופן שלא יפסול את הדפנות [שלא יהיה הסכך רחוק ג' טפחים מהדופן, בג' דפנות העיקריות]. אבל זה דוקא כשיורד מהחלון לאויר הסוכה, ולא דרך אויר החצר, שאם עובר דרך אויר החצר אסור משום שמעביר דרך רשות המשותפת. עכ"ד.

ויש להוסיף שאם החצר אינה מוקפת במחיצות ואין עירוב טוב לשכונה, שאז החצר היא כרמלית, מותר להעביר מרה"י לרה"י דרך אויר שלמעלה מ' טפחים, דאין כרמלית למעלה מ'. [ורק בחצר המוקפת ואינה מעורבת, שהיא רה"י, האיסור עולה עד לרקיע לדעת הרשב"א כמש"ש]. ועפ"ז השבנו במוקד העירוב לאנשים שהסוכה לא היתה תחת החלון, והחצר לא היתה מוקפת, לשלשל את החבל אפילו ישר למטה, ולפני שמגיע לאויר י', ימשוך מי שעומד בתוך הסוכה [ביד או בעזרת מקל או חבל] ויכניס את הדברים לסוכה למעלה מ'. עוד אופן שהיה אצל משפחה אחרת, שעשתה היקף בקטע קטן בחצר הסמוך לסוכה, עד המקום שתחת החלון, ושאר הדיירים אינם אוסרים לטלטל במקום זה, כיון שהוא מפריד את השימוש שלהם ממנו בעזרת מחיצה וצוה"פ, ומותר לשותף בבנין לחלוק שימוש באופן זמני, וא"כ המקום הזה אינו מיועד לשימוש השכנים בסוכות, ואינם אוסרים בו.

בעקבות סגר הקורונה ניתן להשיג את הספר חוט שני

בכמה מוקדים, טל לביירוים 0533173444.

לקבלת המצגת החדשה המרתקת - סיור בעירוב בשכונת "נחלת משה" בני ברק, עם ביאור עשרות מושגים בעירובין,

כולל שכירות רשות, וכללים בהנחת עירוב חצרות, ניתן לקבלו בגימבו מ"ל, שלח בקשתך ל - A83320@GMAIL.COM



פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המסכת. מותאם להספק של לומדי הדף היומי

חידושים אלו כתב החזו"א שהרבה חילונים בזמננו לא פוסלים את העירוב, משום שהם כיהודים שמועיל לזכות להם את פת העירוב.

והנה במה שכתב שתינוק שנשבה יכול לערב, דעת הב"ח והט"ז ועוד הרבה פוסקים (סי' שפ"ה ס"ג) שאדם כזה מוגדר כמי שאינו מודה בעירוב, שאע"פ שהוא יהודי הוא לא יכול להשתתף בעירוב. דעת המשנ"ב (בשער הציון שם סק"ב), שלגבי עירוב דינו כגוי שצריך לשכור ממנו, דכיון שחז"ל תיקנו את השכירות מחשש שמא ילמדו ממעשי הגויים, חשש זה שייך גם במומר מאחר והולך בדרכי הגויים, א"כ הוא בכלל התקנה שצריך לשכור רשותו. וא"כ מש"כ החזו"א שתינוק שנשבה יכול לערב, חולקים עליו הרבה פוסקים, וזו לבד סיבה להצריך לשכור גם ממי שמוגדר כתינוק שנשבה.

אבל גם בעיקר חידושו של החזו"א בגדר תינוק שנשבה, יש לציין שני דברים א. בהגדרת מה נחשב תינוק שנשבה תחלקו עליו פוסקי זמנינו, וכתבו והורו שתינוק שנשבה הוא רק מי שנשבה בין הגויים שאינו יודע מיהדותו, אבל היום שהם יודעים שהם יהודים ויש תורה ומצוות אינם תינוקות שנשבו, אע"פ שהם מורגלים למאוס ולדחות חיוב זה מעצמם כ"כ בשו"ת שבט הלוי בכמה מקומות (ח"ב סי' קע"ב, ח"ט סי' קצ"ח), וכן הורה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל גם לקולא שאין חיוב כיבוד אב (שבות יצחק הל' יו"ט פ"ד). אמנם דעת הגר"נ קרליץ שליט"א כהוראת החזו"א.

ב. דבר נוסף שהיום השתנה המצב ממה שהיה בזמן החזו"א בקיבוצים שהעבירו יהודים על דתם, שאז הילדים היו אדוקים בדרך עמי הארץ רח"ל, אבל היום בפרט אלו המתגוררים במקומות שיש חרדים, הרי הם רואים את הנעימות והאצילות שבדרך התורה, ורבים מבינים בעצמם שזו דרך האמת, ואדרבה הם מחזיקים את עצמם כדתיים ע"י ששומרים איזה דבר קטן, אלא שקשה להם שמירת כל המצוות, וכשמגיעים לדבר אל ליבם אינם כופרים אלא הם אומרים גם אני שומר בלב, או במה שאני יודע, ומשתדלים שלא יסבירו להם דברים נוספים רח"ל [כעין המוזכר בתורה ובגמ' עה"פ ויסעו מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר], וכיון שהם יודעים את האמת הרי הם מומרים לתיאבון, והם אוסרים עד שישכרו מהם את רשותם. וגם אלו שהם אנטי דתיים, הרבה מהם שונאים מחמת קנאתם בהצלחת החרדים, או מחשש שהחרדים ישתלטו עליהם, או ממצוקת המצפון שבתוכם שמבינים את האמת שבקיום התורה והמצוות, ולא מצד שכן לימדו אותם בכפירה. ולכן קשה לומר שהיום הם תינוקות שנשבו.

דין מי שלא יחלל שבת בפני הרב הראשי

ההוא דנפק כחומר דמזוזא. מבואר בגמ' שמומר לחלל שבתות בפרהסיא בפני עשרה מישראל, אבל אינו מעיז לחלל בפני ת"ח גדול ישראל, נחשב כמומר לחלל בצנעא. והטעם בזה, כי מוכח שלא פרק עול שמנים לגמרי. לפ"ז כתבו הספרים שהרבה חילונים בזמנינו אינם כמומרים אלא כמחללי שבת בצנעא, כי הרבה מהם נותנים כבוד לראשון לציון או לרב הראשי ולא יחללו שבת בפניהם. אבל נראה שכיום יתכן שהסיבה למעשה זה אינה נובעת מפני כבוד שמנים, אלא מפני התנהגות נימוסית, שלא לעשות בפני אדם מכובד דבר שהוא פוסל אותו. ולכן צריך לבדוק אם הסיבה היא מפני זיק היהדות המסורתית שבו.

מתי משתמשים בביטול רשות בזמנינו

דף סט: אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב. בסוגיא זו מבוארים באריכות דיני ביטול, אשר יש בהם כמה וכמה פרטים חשובים, שמממתם לא שייך כמעט לקיים דין זה בזמנינו, כגון שצריך לבטל לכל אחד ואחד ולפרש את כולם, ואסור לאלו שביטלו להוציא מרשותם כל השבת, ואם המבטל סומך על העירוב הכללי הוא לא ישמע לנו שלא לסטול. ובפרט שאנו לא רגילים להתעסק בפרטי הלכות עירובין, אלא או שמטלטלים בכל העיר על סמך העירוב הכללי או שלא מטלטלים כלל.

אבל מצד שני ביטול רשות אינו נצרך כמעט בזמנינו, משום שדוקא בזמננו שכל משפחה היתה צריכה לתת חלק בפת העירוב, אומרת המשנה שאם עשו עירוב רק אחד שכח ולא נתן, כגון שלא היה בביתו בזמן שהסתובבו לאסוף את הפת, צריך שאותו אחד יבטל, וכולם יהיו מותרים חוץ ממנו. משא"כ בזמנינו שהעושה עירוב מוכה פת של עצמו לכולם יחד, א"כ אם עשה עירוב וזיכה לכולם, הרי אין מי שלא זכה, ואם לא עשה עירוב הרי גם אם יבטלו זה, אבל השאר יישארו אסורים, א"כ זה לא פותר את עיקר הבעיה.

לערב בזמנינו בחלות שקנה לשבת, וכמה צריך לתת מהם

דף סח. כיון דאי בעו לה מינאי ולא אפשר למיתבא ניהלייה, בטיל שיתוף. מבואר שאם מקפיד על המאכל שמזכה לעירוב ואינו מוכן לתת אותו למי שיבקש, בטל השיתוף והעירוב. וכתבו התוס' שלפ"ז צריך להזהר כשאדם עושה עירוב, שלא יערב בדבר שהוא מקפיד עליו כגון במאכל שהכין לסעודת שבת, כיון שאם יבקשו ממנו לא יהיה מוכן לתת. וכן פסק השו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שלא לערב במאכלים שהכין לשבת.

לפ"ז יש לשאול על מה שנוהגים רבים בזמנינו להוסיף ולערב את הבנין באופן פרטי, ומוזכים לשם כך את החלות של שבת. אולם כתב המשנ"ב שכל דברי השו"ע הם בסתמא, אבל אם בכל זאת כונתו שגם אם יבקשו ממנו את מאכלי השבת יתן מהם, יכול לערב בהם. וכן כתב החזו"א (סי' פ"ז סק"ב) והוסף, שאפילו אם עושה כן מחמת שסבור שלא יבקשו ממנו, מ"מ אם גמר בדעתו שכשיבקשו ממנו יתן, הרי זה עירוב. וכתב שכן אנו נוהגים, כי כיון שנחזף לנו ההוצאה ומצוי המכשולים, היינו נותנים את הפת אף אם נפסיד אותו.

אמנם היו מקרים שבאו זוג צעיר לשאול שהם קונים כמות מצומצמת הנצרכת לשבת, שאם יתנו חלה אחת לא יסאר להם לאכול כראוי סעודות שבת, והם גרים באזור מתחמד שאין להם שכנים לקחת מהם אם יחסר, או שעדיין אינם ביחסים עם שכניהם ולא יבקשו מהם כשיחסר, [ובנוסף שלא התחנכו שאסור לסטול כשהעירוב מפוקפק, וזה נראה להם חומרא], א"כ לא השלימו בליבם לתת את החלה למי שיבקש. באופן זה צריכים להקפיד לערב בחבילת מצות שאינה מיועדת לאכילתם.

והנה יש לדון כמה מהפכת צריך לתת למי שמבקש, האם צריך לתת לו את כולה. ועי' בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"ז הערה פ"ד, במהד"י) שכתב שהגרש"ז אויערבך זצ"ל הסתפק שמא מספיק לתת משהו קטן, כפי חלקו ביחס לשותפות עם כל בני העיר. ושוב הכריע שצריך לתת כגורגרת, שכן מצינו שזה שיעור העירוב של כל אדם כשיש פחות מ"ח בני אדם. ולפ"ז גם זוג צעיר יכולים לתת פרוסה אחת מהחלה [אא"כ יחסר להם לחם משנה]. עוד יש להסתפק האם צריך לתת את הפרוסה מיד כשמבקש בשעת בין השמשות, או שיכול לומר לו אתה מקבל מיד אבל תמתין מלאכול עד שגם אני יקדש ויבצע על החלה, כדי שיהיה לי לחם משנה לברכה. וצ"ע.

דין אנשים שאינם נזהרים לסטול כשאין עירוב

דף סט. כאן במומר לחלל שבתות בפרהסיא. התוס' כאן עמדו על השאלה מאי שנא ממשנ"כ במשנה שצדוקי אין דינו כמומר ויכול לבטל רשות, הרי הוא מחלל שבת בדברים דרבנן. ותיצרו ב' תירוצים, ועי' בבית יוסף (סי' שפ"ה ס"ג) ובמשנ"ב, שיש נפק"מ גדולה ביניהם. והארכתי בזה בחוברת "פתח העירוב" (בד"י מומר). ויש בזה שני נושאים מרכזיים, א. מה הדין בזמנינו באדם שאינו מומר לחלל שבת בפרהסיא, אבל מזלזל בכמה הלכות, וביניהם שאינו נמנע מלסטול במקום שאין עירוב, כמ"כ מה הדין מומר לחלל שבת בצנעא. דהנה זה דאי שדינא כישאלא, השאלה אם יש להם דין "אינו מודה בעירוב" המבואר במשנה, שא"כ אינו יכול לערב אלא לבטל רשות, וכיון שאי אפשר היום לקיים דיני ביטול רשות כמ"ש לקמן, הרי הוא מהוה בעיה לעירוב כולו.

החזו"א (סי' פ"ז ס"ק לד) מחדש שאין בזמנינו מצב של אינו מודה בעירוב, כי מי שוכר היום הוא אפיקורס דינו כמומר אף כשאינו מחלל בפרהסיא, ואם אינו כופר יכול אף לערב, [וביארנו סברתו בפתח העירוב שם]. אבל בדברי הפוסקים בסי' שפ"ה ס"ג (ב"י ט"ז ומג"א ומשנ"ב ועוד) בדין תינוק שנשבה למ"ד דינו כישאלא, שהוא רק מבטל רשות ולא מערב, למרות שהוא לא חולק על החכמים והוא כאנוס, משמע שסבור שכל מי שאינו מקיים בפועל איסור לסטול במקום שאין עירוב, נחשב אינו מודה בעירוב. וצ"ע.

דין תינוק שנשבה ודין החילונים בזמנינו

ב. הנושא השני, מה הגדר הדין של תינוק שנשבה. החזו"א (סי' פ"ט ס"ק י"ד) כתב חידוש גדול בגדר תינוקות שנשבו, שאם יהודי התחנך בקטנותו שלא לשמור תורה ומצוות, וזו הסיבה המונעת אותו כעת בהיותו גדול, דינו כתינוק שנשבה למרות שהוא יודע שהוא יהודי ויש תורה ומצוות, מפני שהוא עדיין חי בתוך טעותו שא"צ לשמור ד"ו. והמחדד לכך הוא, אם כאשר יסבירו לו בהשתדלות הנכונה, יחזור ומדרכו הרעה. עוד כתב החזו"א שתינוק שנשבה אפשר לערב אותו. ולפי שני

מטעם זה ג"כ כמעט לא שייך לקיים דין זה בזמנינו מפני שגם אם יש מי שמחמיר ולא מטלטל בעירוב הכללי, ונצרך לעירוב פרטי בבנין ושכח ולא עשה, לא יוכל לבקש משכניו שיבטלו לו, מפני שבדרך כלל יש איזה שכן שסומך על עירוב הכללי וכדומה, שאשתו או בניו מטלטלים בשבת, ולא ישמעו למחמירים שלא להוציא כל השבת לקיים דין ביטול רשות.

ומ"מ שייך שיאמר דבר כזה, כמו המעשה שהיה שעשו שמחה והניחו חלק מהסירים אצל השכן [מפני שלא היה מספיק כח בגרטור לכל הסירים, וכן היו צריכים עוד מקרר], והתכוונו לעשות עירוב פרטי ושכחו. במקרה זה לא מספיק שאחד יבטל, אלא כל השכנים צריכים לבטל לאחד. ומפני הצורך הגדול עברו משכן לשכן ובקשו שיבטלו רשותם, והעבירו מיד את כל הדברים. בתקופת הקורונה שאנו שרויים בה, סיפר אברך שעשה סוכה על הגג, ויש לו בבנין רק עוד שכן אחד. תמיד הוא לא מטלטל, אך כעת שם לב שכיון שצריך לטלטל מהבית לסוכה, צריך לעשות עירוב. אבל נכנסה השבת ונזכר ששכח לערב. למזלו המשפחה של השכנים היו כולם בבידוד בבית, ולכן ביקש שיבטלו את רשותם אליו, ולא הפריע לשכנים שהם אסורים מלהוציא.

פת המונחת במטבח בית החולים האם נחשבת עירוב

דף עא. בעל הבית שהיה שותף לשכניו. מבואר במשנה שבאופן שהם שותפים במאכל והוא מונח יחד, אינם צריכים לערב בדבר נוסף, משום שזה עצמו נחשב העירוב אפילו שלא התכוונו לכך מערב שבת. מדן זה יש שכתבו שבתי מלון ובתי חולים שיש בהם כמה מקומות שאוכלים בהם בשבת, והרי הם כב' בתים נפרדים וצריכים לערב [לפי הכללים שבארנו במק"א], מ"מ באופן שהלחמניות של כולם מונחים בחדר אחד, יש לכולם שותפות בלחמניות שבכל כל, ויש באחד הכלים שיעור עירוב, ונעשה ממילא עירוב כל שבת גם בלי שיניחו אותו. וכן בשיבות שיש בהם שני חדרי אוכל, או שיש רמ"ם שנמצאים בשבת בשיבה ואוכלים משל הישיבה, יחול מעצמו העירוב בלחמניות המונחות במטבח [כשיש בחדר ד' על ד' אמות]. וכן באולמות שעושים כמה שמחות נפרדות, אע"פ שכולם אורחים, אך כיון שברוב המקומות אין בעה"ב קבוע עממם צריכים לערב כמבואר ברמ"א (סי' ש"ע ס"ח), מ"מ בדרך כלל יש להם עירוב ממילא, כיון שהפת המיועדת לכולם נחשבת כשותפות, שהרי לכולם יש חלק בה, ונעשית עירוב מעצמה אך שלא התכוונו לכך.

אך זה אינו נכון במציאות, א. כל זה בתנאי שכל הנמצאים מותרים לקחת מהפת כבר בזמן בין השמשות של כניסת שבת, אבל אם אסור לקחת בבין השמשות ללא רשות, אינו כשר לעירוב (כמבואר בשו"ע). [ואפשר שאפילו אם יוכל לבקש רשות ויסימו לתת לו, מ"מ כיון שעדיין לא ביקש, אין לו רשות לקחת]. וכיון שבבתי חולים ובבתי מלון אין רשות לקחת מהמטבח לפני זמן הארוחה, וכן באולמות לא נותנים סתם כדי שלא יחסר להם בעריכת השולחנות במשך השבת, וכן בשיבות ההנהלה אוסרת לקחת לפני זמן הסעודה, על כן באופן כללי אי אפשר לסמוך על כך, מלבד במקומות שידעים שאפשר לקחת. ב. גם אם נתנו רשות לקחת, צריך שיהיה קנוי לכולם, שהרי לכן צריך לזכות את הפת ע"י אחר, ובבתי מלון אין לאורחים בעלות או שותפות בלחמניות, אלא רק זכות לקבל מהמלון בזמן הסעודה. והמנהל יכול להחליף ולקחת את אלו לעצמו, ואם נשךר ההפסד למנהל. לכן אין לאורחים קנין בפת בבין השמשות, ואינו מועיל לעירוב. ג. עוד יש מקרים שהלחמניות מונחות בחצר או בפרודור או מחסן פחות מד' אמות, שבכל אלו לא מועיל העירוב].

דין כמה משפחות באולם אחד ובבתי הארחה

דף עב. תמשה תבנות ששבתו בטרקלין אחד וכו'. בסוגיא מבואר כמה דרגות מתי המחיצות מחלקות בין הדיירים, וכן השו"ע (סי' ש"ע ס"ג) כתב כמה חילוקים בזה. דין זה מצוי בזמנינו באולמות גדולים, שבשבתות עושים בהם סעודה לכמה משפחות נפרדות, ומכיון שכל משפחה צריכה רק מקום קטן, מחלקים את האולם במחיצות. [והרי מקום האכילה הוא הדירה כדלקמן דף עג.] והנה אם מחלקים בין המשפחות במחיצות הניידות שהדרך להעמיד בין גברים לנשים, הרי הן לא מגיעות לתקרה והן עראיות, ובדאי שאינן מחלקות אותם לדיירים נפרדים. אלא גם באופן שפורסים וילונות שמגיעות עד התקרה, כתב השו"ע שוילונות שפורסים לצניעות אינן מחלקות אפילו שמגיעות לתקרה, ומש"כ בסוגייתנו, היינו במחיצות ממש.

וכל זה רק כשיש אולם אחד בלבד. אבל כשיש שתי אולמות נפרדים, ואוכלים בהם שתי משפחות נפרדות, באופן זה דאי נחשבים כשני בתים, וצריכים לערב כדי לטלטל בפרודורים שבין האולמות, או מהמטבח לאולם. דינים אלו נוגעים גם בבתי הארחה ובבתי מלון שאוכלים משפחות משפחות, ובמקומות הסובים מוספים חלוקה פנימית למי שמבקש. אלא שבהם מצוי עוד ציוה, שהדרך הגדול מחולק בקירות אבן נמוכים בגובה מטר, ונחלקו בזה הפוסקים, הכרעת המש"ב (סי' ש"ע ס"ק כ"ז) שכיון שאינן מגיעות לתקרה אינן מחלקות. ודעת החזו"א (סי' צ"ג סק"א) שכל הסוגיא מדברת במחיצות עראיות כמ"ש תוס' (ד"ה במחיצות), אבל מחיצות קבועות, מחלקות אפילו שאינן מגיעות לתקרה, כל שהן בגובה טפחים כשיעור מחיצה.

מי שישן בדירה ואוכל בשבת באולם השמחות

דף עג. מאי מקום דירה, אמר רב מקום פיתא. הכי ק"ל להלכה (שו"ע סי' ש"ע ס"ה) שמקום פיתא שאדם אוכל בו סעודתו, הוא מקום דירתו לענין

עירוב. ונקטו הפוסקים שהדבר נמדד לפי מקום אכילתו בשבת ולא לפי שאר ימי השבוע, והאריכו להוכיח כן מדברי הראשונים (שו"ע הגר"ז סעיף ו', חכמת הלב פ"ב הערה ב', עירובי חצרות עמ' שט"ז).

לפ"ז מי שקיבל דירה לשבת, ואוכל סעודתו בבית ההורים או בסעודת שבע ברכות באולם, הרי דירתו היא במקום אכילתו, והבית שנמצא בו לשינה בלבד אינו דירה ואינו אוסר כמ"ש בגמ' כאן (דף עב): שאינו אוסר אלא מקום דירה. [ומותר לטלטל מהדירה לבנין ללא עירוב, לול' דין חורבה לקמן דף פה]. אבל אם נותן לילדים הקטנים לאכול לחמניה בדירה, שוב יש לזה דין דירה הצריכה עירוב מפני שהיא מקום פיתא של הילדים, והרי זה דירה של קטן שכתב השו"ע (סי' ש"ע א"א ס"ו) שקטן אוסר אך אם לא יכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס. [ולפ"ז ה"ה כשיש תינוק שיונק, ובדרך כלל מאכילים אותו בדירה, נעשית מכח זה דירה גמורה].

מלון ובית הארחה עם הרבה משפחות וחדר אוכל אחד

הדוגמאות לדין זה שמקום אכילה קובע, רבות מספור, וכגון בבתי מלון ובבתי הארחה שיש עשרות חדרים ובהם עשרות משפחות, אבל כולם אוכלים בחדר אוכל אחד גדול, או שאינם אוכלים שם כלל אלא מתארחים אצל שאר בני הישוב, הרי כל המשפחות שבמלון נחשבות דירה אחת, כי רק מקום אכילתם נחשב דירה האוסרת לענין עירוב בשבת.

אבל חשוב לדעת שבהרבה מקומות חלק מהמשפחות אינן סומכות על כשרות המאכלים שבמקום, ומביאות עמם אוכל מוכן ומחממים על פלטה של שבת, וכן יש לקיים או חולים שלוקחים מיוחד האוכל ואוכלים בחדר הפרטי. כך שאי אפשר לדעת אם אין אנשים שאוכלים בחדרם. ויש לזון כאשר ילד [או תינוק יונק כדלעיל] אוכל בחדר הפרטי, ואביו אוכל בחדר אוכל עם כולם, האם נאמר שהילד גורם שיהיה כאן שני מקומות אכילה ויצטרפו לערב ביניהם. או שמא י"ל שהבן טפל לאביו, ואביו מצטרף עם כולם. ויש להאריך בזה. ועיין.

הפת של העירוב בזמנינו היא עירוב או שיתוף

דף עד. עד שיהו בתים וחצרות פתוחין לתוכו. דין זה נפסק בשו"ע (סי' ש"ס ס"ג), ולכן כתב הרמ"א שם שכל המבואות שלנו הן כחצר ולא כמבוי לגבי שאין להם תקנה בלחי וקורה. והנה בסוגיא כאן משמע לכא' שה"ה לענין שיתוף תלוי בזה, שאם אינו מבוי אין צריך שיתוף אלא מספיק עירוב. אבל החזו"א (סי' צ' ס"ק כ"ג) הביא שבתוס' בסוגיא (ד"ה עד) וברשב"א לעיל מבואר ששיתוף לא צריך תנאי זה, אלא כל שיש ב' רשויות של ב' בני אדם שכל אחד חלקו מיוחד, ופתוחות לרשות אחת משותפת יש להם דין שיתוף. לפ"ז כתב החזו"א (שם ס"ק כ"ד) שבזמנינו כשמעריבים את העיר צריכים לומר בפירוש שהוא שיתוף, [וסומכים על שיתוף שיחול גם לעירוב]. ואם אמר עירוב פסול אפילו בדעיבד. והוסף שאם המעבר רוצה שיהיה גם לעירוב חצרות, [כדי שלפי השיטות שיש רה"ר בזמן הזה והעירוב נעשה רק לבנין שלו, א"כ י"א שצריך עירוב ולא שיתוף כי יש כאן רק חצר אחת], צריך להתנות שיהיה לעירוב אם אינו מועיל לשיתוף. (וע"ע במשנ"ב ס"ס שפ"ז).

לפ"ז בנוסחאות שנערכו בזמנינו, כתבו לומר **"בהדין עירובא, ואם צריך גם שיתוף, יהא גם לשיתוף מבואות, יהא שרא לנו וכו'."**

הנפק"מ בדין רגל המותרת במקומה בזמנינו

דף עה. רגל המותרת במקומה אינה אוסרת. להלכה נפסק (שו"ע סי' ש"ע ח') שרגל המותרת במקומה, אינה אוסרת אם לא עירבה עם האחרים, ורגל האסורה במקומה אוסרת [מלבד במקום שיש גוי, דגם רגל המותרת מצטרפת לאיסור לגבי המבואר לעיל דף סה]. לדוגמא אם יש שני בנינים זה לפנים מזה, וכל בנין עשה עירוב לעצמו, ויש זכות לבנין הפנימי לעבור דרך הבנין החיצוני לצאת לרחוב. אם הבנין הפנימי עירב לעצמו והחיצוני לעצמו, או בשכל בנין יש רק דיר אחד, אין הפנימי אוסר על החיצוני. אבל עדיין אסור לטלטל מחצר זו לחצר זו [כלים ששבתו בבית], כי הם שתי רשויות שלכל חצר בעלים נפרדים, ואסור להעביר מרשות של בעלים זו לשל זו.

אך כל זה כאשר יש לכל אחד את חצירו הפרטית, והחצר החיצונה משמשת רק לחיצון ואין הפנימי משתמש בה אלא רק עובר ברגליו. אבל באופן שלשני הבנינים יש חצר אחת, והחצר משותפת בין כולם, כגון בנין עם שתי כניסות, אין לומר שכל אחד הוא רגל המותרת ולא אוסר את החצר. כי אדרבה זה דין עירוב חצרות, ששני בתים בחצר אחת אוסרים זה על זה להוציא מביהם לחצר המשותפת לשניהם עד שיעירבו.

בזמנינו אין כ"כ נפק"מ בדין זה, כי איננו אוספים פת מהשכנים כבזמן חז"ל שאז צריך לקחת גם מבני הפנימית, אלא מי שעושה עירוב בבנין מזכה משלו לכולם, והרי הפוסקים כתבו לזכות לכל בני העיר כדי שלא לפסול את העירוב הכללי (בה"ל סי' שס"ו ס"ד), וממילא נכלל בעירוב גם בני החצר הפנימית.

הנפק"מ היא כאשר יש גוי או מומר באחד הבנינים, אם יש באותו בנין רק יהודי אחד שומר מצוות, הוא רגל המותרת במקומה, כי אין הגוי אוסר על יהודי אחד [כנ"ל דף סא:], אבל אם יש בבנין זה שני יהודים, הם אסורים במקומם, ורגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה. ויש להאריך ואכמ"ל.

למדת את הסוגיות של שכירות מגוי, רוצה לצאת עם ידע

מסודר על הנעשה זמנינו? שיעור מצגת קצר וברור

ניתן לקבל בחינם, שלח בקשתך ל - A83320@GMAIL.COM

קדושה בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א

דבר המערכת

להסיר כל דבר הטורדו מכונת התפלה, וק"ו את הפלאפון שהוא מניעה גדולה לזה, הרי זה גם בזיון גדול מאד, שמעט הזמן שהאדם מקדיש לעמוד לפני קונו ולבקש על צרכיו ומשאלותיו, אינו יכול להתנתק מהבלי העולם. והנביא ישעיה מצוח ואומר: "מי ביקש זאת מידכם רמס חצרי", ודוד המלך אומר בתהלים: "מה לך לספר חקי. ומסים להלכה: על כן חובה על כל אחד ואחד קודם שנכנס לבית המדרש לסגור לגמרי את מכשיר הפלאפון.

דברי חיזוק מפוסק הדור בעל ה"שבט הלוי" זצ"ל: באתי בדברים אלו לעורר ולהזהיר על המכשלה הנפוצה בכרם בית ישראל לאלו הבאים ללמוד ולהתפלל בבית המקדש ואינם סוגרים את מכשיר הפלאפון, ולא מיבעיא אם הפלאפון מצלצל בקול שהוא זלזול חמור בכבוד שמים, אלא אפילו אלו העושים את הפלאפון על רטט ורגילים להוציאו ולראות מי מתקשר אליו, ולפעמים מרמזים באמצע התפלה נו, הו, יש בדבר איסור חמור מאד שמלבד שע"פ הלכה צריך כל אדם

בירור ההלכה

ע"פ הגרמ"מ לובין שליט"א, מתוך ספר 'חונות הבית' - כל בו להלכות ביהכ"נ הנמצא בשלבי עריכה

גם לדעת המחבר והרמ"א, ויש מי שמתיר בבית המדרש לדעת הרמ"א. ואם הוא לצורך שיעסוק בלימודו בדעה צלולה הרי זה מותר לכל אדם.¹⁰

ד. וכן אסור גם לתלמיד חכם לעשות בהם קפנדריא, ויש מי שמתיר בבית המדרש לדעת הרמ"א¹¹, ולדעת המג"א אם הדרך השניה ארוכה מאד שיש בקפנדריא צורך שלא יתבטל מלימודו¹², מותר לו לקצר הילוכו דרך בית הכנסת¹³.

והנה דעת המשנ"ב¹⁴ שהעצה של אמירת דבר תורה (אשר נזכרה לגבי הנצרך להיכנס לביהכ"נ כדי לקרות לחברו) מועילה גם לאיסור קפנדריא, והאחרונים פקפקו בזה¹⁵, אולם לגבי תלמיד חכם במקום ביטול תורה שפיר יש להקל לסמוך על אמירת ד"ת [הן בביהכ"נ והן בביהמ"ד] משום צירוף דעת המג"א הנ"ל¹⁶.

דין תלמיד חכם בבית הכנסת (ה)

המשך פרטי דיני השתמשות תלמיד חכם בבית הכנסת. [הובאו גם ענינים שאינם מצויים כ"כ בזמנינו לשלימות הענין, ויש בהם גם כדי ללמד על הכלל].

א. מותר לתלמיד חכם לרחוץ את פניו ידיו ורגליו בבית הכנסת¹. [אם אינו יכול לעשות זאת בחוץ], וכן מותר להתקשט [היינו לתקן נוי לבוש]² בבית הכנסת³.

ב. ואם מגיע מחוץ לעיר מותר להתאכסן בבית הכנסת⁴ ולשמור שם את חפציו⁵. ולענין הכנסת חמורו לבית הכנסת יש אוסרין ויש מתירין⁶. [ולדעת המג"א היתר אכסניה הוא ע"י שילמד גם שם שאז הדבר נצרך ללימוד]⁷.

ג. להכנס מפני החמה והגשמים: אם אינו עוסק בתורה אסור

1. ירושלמי מגילה פ"ג ה"ג, ועי' בס' תוספת ירושלים.

2. הרמ"א ציין ליומא ו"א. ע"ש. ועי' גם בתוס' חכמי אנגליה מגילה שם שפי': אין יכול להתקשט בהם שיפשוט בגדים וילבש בגדים אחרים.

3. שעה"צ סק"ט.

4. ואף לכל אדם אם הגיע לצורך דבר מצוה וא"א בענין אחר שרי, כן הוכיחו במנחת פתים ובדעת תורה מירושלמי דביכורים פ"ג ה"ב. (ועי' גם חזו"א מעשרות ס' ה סק"י).

5. ירושלמי מגילה שם. והיינו דמות לשמור שם חפציו בקביעות, וזה אסור לכל אדם. אולם הבא לבית הכנסת כדי ללמוד או להתפלל מותר להכניס עמו חפציו ודברים שקנה בדרכו וכדו', דא"ז דרך שמירה (עי' שו"ע סעי' ו ובאג"מ ח"א ס' מה), מלבד כלים שאין דרכו של אדם להכניס בדירתו (וכגון דלי שטיפה וכדו') שאסור לשאר אדם להכניסם לביהכ"נ (עי' ס' תרל"ט משנ"ב סק"ד).

6. פשוט כונת הירושלמי פ"ג ה"ג להתיר, וכן הביא דעה כזו בס' הבתים שער י אות ב, וכ"כ באג"מ ח"א ס' מ"ה וכן דעת הגריש"א (מנשים באהל עמ' קכה) והגר"ח (דעת נוטה, תפילה, ס' סח. וכ"ה בביאורו לירושלמי). אולם דעת בעל ספר הבתים עצמו שם לאסור להכניסו, (עי"ש), וכן האריך בחלקת יעקב או"ח ס' לד.

7. בגדי ישע.

8. משנ"ב סק"ו. והטעם בזה: לדעת המחבר, מפני שאין זה נחשב לדוחק (ב"י). ואף הרמ"א שמתיר השימוש בביהמ"ד גם שלא מדוחק אוסר זאת (סעי' א באה"ל ד"ה ו"א) והטעם נראה לפי שכניסה לצורך כך מבחין אינה משימושי הדיורים, ולא הותר לת"ח להשתמש שם אלא כאדם המשתמש בביתו, שביהמ"ד הוא 'ביתא דרבנן'. והמג"א כתב הטעם (והובא במשנ"ב שם) כי היתר תלמיד חכם הוא רק לצורך מניעת ביטול תורה.

9. היינו הר"ן עצמו [שהוא מקור דברי הרמ"א], שעה"צ סק"א. והובא בשו"ה (סעי' י) בשם 'יש מתירין'.

10. משנ"ב סק"ד.

11. הכל כנ"ל לגבי כניסה מפני חמה וגשמים.

12. משא"כ אם אינו אלא טריחא מועטת יש לאסור, כמשנ"ת (גליון פ' נצוי) דגם להמג"א ליצא לחדר סמוך אינו נחשב לביטול תורה.

13. כנ"ל מהמג"א דהטעם לאיסור מפני שאינו לצורך הלימוד, וממילא כשיש בזה ביטול תורה יש להתיר [לת"ח].

14. סעי' ה באה"ל ד"ה לעשותו.

15. יעו"א או"ש פ"א מתפילה ה"י, הליכות שלמה תפילה פ"ט סעי' ב ובמקורות שם, ובחוט שני הל' ביהכ"נ סק"ה. ואי"ה נאריך בזה במקומו.

16. הגרמ"מ לובין.

קוראים כותבים

אותו האיש המסכן - וזהו משום שאח"כ מגיע היצה"ר עם עוד דמיון ואז האדם שוב נופל לדמיון וכו' **ולכן ה"ה בענין שיחה בטילה בביהכ"נ והפלאפונים, זהו רק נדמה שא"א לעמוד בזה אבל זהו רק דמיון כשאר תחבולות היצה"ר, וכשמנסים להתחזק יש סייעתא דשמיא ומצליחים.** ובשביל להתבונן בחומרת הדבר ליכנס לביהכ"נ עם פלאפון דלוק, רציתי להביא תשובה משו"ת להורות נתן (להגר"נ געשטעטנער זצוק"ל) חלק ט"ו ס' ה' וז"ל: יקרת מכתבך הגיעני וע"ד שנשאלת במי שעמד להתפלל שמו"ע בבית הכנסת ונזכר שלא כיבה את מכשיר הטלפון שבכיסו ועי"ז עלול לצלצל כל רגע ולהפריע לתפילה לו ולאחרים, האם מותר לכבותו באמצע התפילה, ואפילו באבות שאז צריך לכוון ביותר כמבואר בשו"ע אור"ח ושם (ס' צ"ו ס"א) מבואר דכשהוא מתפלל לא יאחוז בידו תפילין או מעות או סכין מפני שלבו עליהם שלא יפלו ויטווד ותתבטל כוונתו וא"כ כ"ש שאסור לאחוז במכשיר הנ"ל, ומאידיך אם לא יכבה עלול לגרום להפרעת התפילה לרבים? ולאחר שנושא ונותן בענין בסיום תשובתו כותב: וכמו כן בנידון דידן שאם שכח לכבות את הכלי וחושש שיצלצל באמצע התפילה ומחשבה זו מטרידתו מותר לו לכבות באצבעו ומכ"ש היכא דאיכא חשש שיבלבל תפילת הרבים, דהוי מצוה דרבים דחמיא טפי וכו' והכא נמי כיון שיש צורך לכבות את הכלי כדי שלא יבטל כוונת תפילת הרבים ודאי שיש להקל לכבות באצבעו שהוא כעין רמיזה דשרי וכו'.

חיזוקים בבתי הכנסת

שבירך להולדת בתו, ובמעמד זה הוא אף קרא לה שם. והנה, בכל בתי הכנסות בעם ישראל נוהגים שכאשר בעל-השמחה יורד מהבימה, מאחלים לו כולם ברכת מזל טוב. נכון או לא? אבל, בית מדרשם של חסידי בעלזא ברמת אלחנן, בראשו עומד הדיין הגאון רבי אברהם יהושע הורוביץ שליט"א, אינו דומה לכל בתי המדרשות. שמנו לב שכאשר אבי-הבת ירד מהבימה, אף אחד לא הוציא מפיו את המלים 'מזל טוב'. לכל היותר נענעו לו בראשם, עם חיוך נרחב על הפנים, לאות ברכה, אבל לא יותר מזה. ההנהגות הללו נקבעו בבית המדרש גם כשמדובר, כאמור, בין גברא לגברא. אי אפשר להאמין? - אתם מוזמנים להתפלל כאן, ולראות את הדברים במו-עיניכם. כשקבעו ש'לא מדברים', קביעה זו היתה מוחלטת-שבמוחלטות. לא מדברים, וזהו. ולכן, בין גברא לגברא לא מדברים גם בדברי תורה. כלום. שקט מוחלט. רק קולו של הגבאי נשמע כשהוא עושה את המי-שבירך לעולים לתורה. יתירה מזאת; היינו נוכחים פעם בבית המדרש כשאחד האורחים נשואי-הפנים, שגילו התקרב ל-90 שנה, החל לשוחח עם שכנו בדברי תורה בין גברא לגברא. בתוך שניות הגיע אליו אחד הממונים של בית המדרש, והעיר לו בסבר פנים יפות שכאן לא מדברים אפילו בדברי תורה. הדגשנו במפורש שמדובר ב'אורח' ו'נשוא פנים', ו'גילו התקרב ל-90 שנה', כדי לומר שעל אחת כמה וכמה במקרה שהמדבר הוא אחד המתפללים הקבועים, בוודאי שיגשו אליו מיד ויעירו לו שאסור לדבר. (קול ברמה 342)

סיפור השבוע

התפילה ובקריאת התורה. ראש הישיבה מחק את המילים 'בעת התפילה ובקריאת התורה'. ניגשו התלמידים אל הגר"י צדקה והביעו תמיהתם על פשר המחיקה. הסביר להם ראש ישיבת פורת יוסף: ממודעה זו משתמע במפורש, שהאיסור לדבר בבית הכנסת הוא רק בעת התפילה וקריאת התורה, ואני שואל אותם, מי נתן את ההיתר הזה לדבר בדברים בטלים שלא בעת התפילה ושלא בעת קריאת התורה? **אם יש צורך לדבר בדברי חולין, יוצאים החוצה ומדברים שם, אבל בבית הכנסת?!** (קול ברמה 342)

לעילוי נשמת מזכי הרבים
הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל
והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לכבוד העלון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט' יישר כח לעלון הנפלא המחזק בענין שיחה בטילה וקדושת ביהכ"נ ברצוני לחזק את הדברים, אני לומד בס"ד בכולל 'מורשה ודעת' (גרטר) בכולל-ערב מאז שהוא נפתח (לפני בערך 5 שנים), כשנפתח הכולל נעמד הראש-כולל והסביר על הנהלים של הכולל, ומהנהלים של הכולל זה ללמוד בתענית דיבור ושלא להחזיק פלאפונים בביהמ"ד, חשבתני אני ועוד אברכים שזוהי גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, ובאמת בשבוע הראשון היה קשה אבל אח"כ כבר התרגלנו לזה, וכיום אני מאוד שמח מזה שיש לי אפשרות להיות מנותק מהעולם לשעה וחצי ללמוד בנחת, והלואי שגם בכולל יום שאני לומד יעשו את התקנה הזאת, וגם שאר האברכים שלומדים בכולל שיצא לי לדבר איתם על זה, ג"כ אמרו לי שזה הזמן של הלימוד המיוחד ללא הפרעות. **ולכאורה זהו דרכו של היצר הרע ליצר פחדים שלא קיימים,** וכמו שכתוב בקהלת "עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים ומצא בה איש מסכן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא". ומסבירים בעלי המוסר שזהו משל ליצה"ר שהוא מלך גדול שבא להילחם עם האדם שהוא עיר קטנה, ובא איש מסכן זהו היצר-הטוב והציל את העיר בחכמתו- ואיך הציל? ע"י שגילה שכל מה שאומר היצה"ר זהו רק דמיון, אין מצודים אין חילים ולא שום-דבר הכל רק דמיון, **וכשהאדם מבין שהיצה"ר זהו רק דמיון הוא ניצל,** ואח"כ לא היה מי שזכר את

ביהמ"ד דבעלא רמת-אלחנן ב"ב

בית מדרשם של בעלזא ברמת אלחנן, מחייב את כל הטוענים שלא לדבר דברי חולין בבית הכנסת זה קשה מדי... כל מי שייכנס לבית מדרש זה, יווכח מיד באווירה השונה השוררת במקום, הבאה לידי ביטוי בכך שאף אחד מן המתפללים, יהיה מי שיהיה, אינו מעלה כלל על דעתו - גם אם יהיה זה בין גברא לגברא - להוציא ולו מילה אחת של חולין (או אפילו בדברי תורה). ולא. הדבר לא נעשה מתוך כפייה או גזירה שנגזרה על הציבור הקדוש המתפלל כאן. קהל מתפללי בית המדרש הבעלזאי ברמת אלחנן הבין מדעתו שכדי לשמור על קדושת בית הכנסת יש לנצור את הפה ל-ח-ל-ל-ו-ט-י-ן, בלי פשרות ובלי הקלות. **אז אם אחד הטיעונים המרכזיים הנשמעים תמיד בענין הדיבורים, הוא, שמדובר בתקנה שאי אפשר לעמוד בה, הנה בבית מדרש זה הוכיחו שאפשר ואפשר!** צריך רק להחזיר לראש שבדיק כמו אם היינו נמצאים עכשיו בהיכלו של מלך בשר-ודם, לא היינו מעיזים להוציא מילה וחצי-מילה מן הפה, על אחת כמה וכמה שצריכים להתנהג כך בהיכלו של השם יתברך! בואו ונאמר מיד שאכן זה לא כל-כך פשוט לעמוד בתנאים של תקנה זו, שהרי בדיק בנושא זה מתאמץ היצר הרע להכשיל אותנו! אבל כאשר מתבוננים ורואים שיש בית מדרש שמתפלליו השכילו לנהוג בקדושה, והם לא מדברים בו מאומה, יש ללמוד מהם שהדבר אפשרי! ואיך קבעו ש'לא מדברים בו מאומה'? - פשוט מאוד. התפללנו שם לפני מספר חודשים, ואחד המתפללים עלה לתורה ועשו לו מי-

הגר"י צדקה מחק כמה מילים במודעה

הגר"י זילברשטיין סיפר שראש ישיבת 'פורת יוסף', הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, נכנס פעם לבית מדרש בירושלים להתפלל ערבית, ותלמידיו הבחינו שכאשר הגיע ללוח המודעות הניצב בכניסה, הוציא עט מכיסו, ומחק כמה מילים באחת המודעות.

הם התקרבו אל המקום בו היתה תלויה המודעה, וראו שמדובר בנוסח הקבוע הנמצא בכל בתי המדרשות: 'מבקשים שלא לדבר בעת

שנה להגר"ח

גלין תורת רבנו מרן רבי חיים מוולאזין זצ"ל

לרגל שנת המאות להסתלקותו • תקפ"א - תשפ"א



תורת חיים

נח השיג שורש העליון של כל בהמה וחיה

זו היתה גם כל ענין עבודתם של האבות וכל הצדיקים הראשונים, שקיימו את התורה קודם נתינתה, כמו שדרשו רז"ל על הפסוק: 'מן הבהמה הטהורה' גו', ואמרו: מכאן שלמד נח תורה... לא שהיו מצווים ועושים כך מצד הדין... וכן נח הקריב דוקא מן הבהמה הטהורה, כי ראה והשיג הכוח והשורש העליון של כל בהמה וחיה, איזה מהם כוח שרשו מצד הקדושה והקריבה, ואיזה מהם כוח נפשה מצד הטומאה והסטרא אחרא ולא בחר בה להקריבה לפניו יתברך, כי לא ירצה (נפש החיים שער א פכ"א).

וכן אמרו בויקרא רבה פ"ב: 'מלמד שלמד נח תורה, לא שהיו מצווים ועושים והיה להם ההלכה והדין כך, אלא שהמה קיימו את התורה מחמת שהשיגו בנפלאות השגתם תקוני העולמות וסדרי הכוחות העליונים אשר יתקנו בכל מצוה ומצוה, אבל היה ג"כ הרשות נתונה להם לעבדו גם במעשים ועניינים אחרים לבד המצוות, ואף גם לעבור על איזה מצוה שלא כתורה כפי שראו והשיגו שזה הענין והמעשה הפרטית הוא נצרך אז לתיקון העולמות (נפש החיים פרקים פ"ז).

[א"ה: מה שהביא רבינו דרשת חז"ל: 'מן הבהמה הטהורה' - מכאן שלמד נח תורה, הנה בויק"ר ב, י איתא: נח קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: 'ויבן נח מזבח לה', ומשמע שההוכחה היא ממה שהקריב מזבח ולא ממה שידע מה היא הטהורה ומה היא הטמאה. וברש"י ח, כ כתב: 'ויבן נח מזבח לה' ויבן מזבח לה' ויבן מזבח לה' ויבן מזבח לה' אמר: לא צוה לי הקב"ה להכניס מאלו שבעה שבעה, אלא כדי להקריב קרבן מהם, וא"כ שפיר ידע נח מה היא בהמה הטהורה, ועי'].

יראת שמים משפיעה על אחרים

'ומוראכם וחתכם יהיה על כל תית הארץ ועל כל עוף השמים' (בראשית ט, ב).

על דרך המליצה, היינו שמהיראה של האדם, יומשך יראה על כל (רוח חיים פ"ד מ"א, עי"ש בכ"ד).

הליכות חיים

שכח 'טל ומטר' בארצות שאינן צריכות גשמים בימות החורף

בהנהגות רבנו שנתגלו לאחרונה מכת"י תלמידו הגאון רבי ישראל העליר מח"ס 'נחלת ישראל', (התפרסם בקובץ מוריה תשע"ט והביאור כאן נלקח משם) נמצא כתוב:

בדין ששכח לומר 'טל ומטר' בימות הגשמים, דעתו שלא לחזור ולהתפלל. וטעמו, שהרא"ש צווח ככרוכיא, עיין שם. וכן הדין בימות הקיץ, אם שכח ואמר.

ביאור הדברים:

איתא בתענית (ג, ב), לענין הזכרת גבורות גשמים, דאם אמר בימות החמה מוריד הגשם, מחזירין אותו, וכן בימות הגשם לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו. וכתב הטור (סי' קיז), דה"ה לענין שאלה בברכת השנים, אם שאל מטר בימות החמה מחזירין אותו, וכן אם לא שאל בימות הגשמים מחזירין אותו.

ובשו"ת הרא"ש (כלל ד סי' ב) האריך לעורר בדבר חדש, שכל ארץ וארץ צריכה לשאול לפי צרכיה, וכל מה שקבעו חז"ל שבחשון שואלין מטר ובניסן פוסקין, זהו רק בארץ ישראל ששם הגשמים סימן קללה בניסן, אבל בארצות אחרות כגון באשכנז שצריך צמיחת התבואה הוא ע"י גשמים שיורדים בין פסח לעצרת, למה לא נשאל ונזכיר עד עצרת, דסימן ברכה הוא להם, ודיני חזרה של מוריד הגשם יהיה להם מעצרת ואילך כמו לבני ארץ ישראל מפסח ואילך. והוכיח זאת מהא דאמר רבי (תענית יד, ב) דנינוה דצריכי למטר בתקופת תמוז, נחשבים כיחידים ושואלין בשומע תפילה ולא בברכת השנים, עי"ש, ומשמע דזה דוקא בבני עיר אחת אבל ארץ אשכנז שהיא רחבת ידים מודה רבי דשואלין ומזכירין כל זמן שהם צריכין.

וכתב שם הרא"ש שביקש לשנות המנהג בהיותו באשכנז ובספרד אך לא קבלו דבריו, וחזר בו מלשאל ולהזכיר גשמים לעצמו, כדי שלא לעשות אגודות אגודות, עי"ש.

והב"י (סי' קיז) הביא בשם מהר"י אבוהב, דעפ"י דברי הרא"ש י"ל, דמ"מ אם טעה היחיד ושאל גשמים בזמן שהיה מן הדין לשאול טל, לא יחזור, מאחר שהאמת נראה כדברי הרא"ש, וצריך עיון. עי"ש. אכן כתב הב"י על דבריו, דנראה שכיון שלא נתקבלו דברי הרא"ש וכל העולם לא נהגו כן, הוי ליה סוגיין דעלמא דלא כהרא"ש, והלכך הטועה ושאל גשם צריך לחזור אפילו בארץ שכולה בכללה צריכה גשם בימות החמה, ומ"מ כיון שהרב סיפק עלינו את הדבר, מי יקל ראש כנגדו, ולכן ראוי לצאת מידי ספק ולחזור ולהתפלל בתורת נדבה. וכן פסק בשו"ע ס"ב: אם בארץ אחת כולה הצריכים מטר בימות החמה, טעה בה יחיד ושאל מטר בברכת השנים, חוזר ומתפלל בתורת נדבה בלא שאלה בברכת השנים.

אבל בדרכי משה כתב, דדברי מהר"י אבוהב נכונים בטעמם דאין להחזירו, וכדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו בדיעבד. וכ"פ הרמ"א בשו"ע, שבארצות הצריכות מטר בימות החמה, יחיד שטעה ולא שאל מטר אינו מחויב לחזור כלל.

וכך הורה רבינו למעשה כדעת הרמ"א, דבדיעבד אם שכח ושאל מטר בימות הקיץ, אינו חוזר, דהא הרא"ש צווח ככרוכיא שלכתחילה יש לשאול מטר בארצות הצריכין מטר.

ועל פי זה הוסיף רבינו הגר"ח להורות, דהוא הדין בשכח לומר **טל ומטר בימות הגשמים**, דכמו"כ אין מחזירין אותו, שכיון שלדעת הרא"ש הכל תלוי בצרכי אותה מדינה, א"כ במדינות שאינן צריכות גשמים בימות החורף, אם טעה ולא שאל אין מחזירין אותו. [ובמדינת רבינו, זמן זריעת החיטים והשעורים היה לאחר הפסח וזמן הקצירה בחודש אב, והוצרכו לגשמים דוקא בחודשים אלו]. וכן צידד בערוה"ש סי' קיז וסי' ס"ח, דלפי דברי הב"י והרמ"א היה נראה, דגם להיפך כמו במדינתנו בחורף שאין לנו צריכין למטר, אם לא הזכיר טל ומטר, ג"כ א"צ לחזור, כמו בקיץ כשאמר, דהסברא אחת היא, וגם להתפלל בתורת נדבה אנו מרחיקין מזה מפני העדר כוונתנו וכו', אבל לא ראיתי לאחד מן הגדולים שאמר כן, וכל מקצרי הדינים כתבו סתמא שבימות הגשמים אם לא אמר טל ומטר צריך לחזור, והם כתבו על מדינתנו, ובכל המדינות שלנו א"צ מטר בחורף כלל. ואולי ס"ל לחלק דדוקא באמר טל ומטר בעת שצריך לנו אינו חוזר, ולא כשלא אמר בעת שאין לנו צריכים, כיון דלפי ההלכה צריכין לומר מחויב לחזור, ולעני"ד אין שום חילוק בזה, ואני מעולם לא הוריתי הוראה זו, וגם להיפך לא הוריתי, **וכך מקובלני מילדותי שבדור שלפנינו היה אחד מגדולי הדור שלא רצה להורות הוראה זו**. [נתינת ש"אחד מגדולי הדור" הוא רבינו, שלא היה רוצה להורות לחזור התפילה בשכח לשאול בימות הגשמים, וכעין הכתוב בהנהגות הנ"ל].

הוראות והנהגות

ששמע וראה תלמידו הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט זצ"ל

ליום הסתלקותו – ג' מרחשון תרכ"ו

גם עתה – כל העולם ניזון בזכות הצדיק

ספר 'מסילת ישרים' יהיה מנהלך!

בהספד שנשא הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט על אביו ז"ל, כתב בתוך דבריו: "אין בעולם שני צדיקים שווים בכל מעלותיהם, הן בתיקון העולמות הן בהשפעות הטוב הן בעכבת הפורעניות וכו', הן בהשפעות הטוב, כל העולם ניזון בשביל חנינא בני כו', וגם עתה נוהג כן, כדאיתא ב'יערות הדבש' (ע"י יערות דבש ח"ב דרוש יד), וכן אמר רבינו הגאון מוואלאזין ז"ל" (ספר הצריז"ס ורבותיו עמ' מה).

א"ה: מבואר בדברי רבינו, דהא דאיתא בברכות יז, ב: "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: כל העולם כולו נזונו בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת", זה נאמר לא רק על רבי חנינא בדורו, אלא בכל דור ודור יש צדיק שבזכותו באה השפעת הטובה לכל העולם כולו, וכלשון הגמרא: "בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת, ומשמע שבכל יום ויום בכל הדורות יוצאת בת קול זו. (וראה בענין זה ברוח חיים פ"א מ"ג).

'אין מקרא יוצא מידי פשוטו' – נאמר גם על דברי חז"ל

בספר תולדות הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט (עמ' קלד) כתוב: "בבואו לירושלים וכשהיה נוסע לחברון להשתטח על קברי אבות היה עובר ומונה את חצרות הבתים גם של הגויים, ותמהו הרואים, ויאמר להם: ולמה תתמהו, והלא מקרא מלא הוא: 'סבו ציון וְהַקִּיפוּהָ סָפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ'.

והרה"ג שרגא מאיר לייזעראוויץ מלונדון וכעת פעה"ק הוסיף, שתשובת הצריז"ס היתה בלשון זה: "כבר הורה רבי, והוא הגאון רבי חיים מוואלוזין, ש'אין מקרא יוצא מידי פשוטו' נאמר גם על דברי קבלה (א"ה: ע"י שבת סג, א), וגם על דברי חז"ל".

ודומה למעשה זה מספרים על הגאון רבי חיים מוואלוזין שמצאווהו פעם ביום השישי, אחר שעזבו בני הישיבה את אולם הישיבה, שהיה מתפלש ומתאבק על רצפת הישיבה, והיה הדבר לפלא בעיני הרואים. ויאמר להם: והלא אמרו רז"ל: 'יהוי מתאבק בעפר רגליהם של תלמידי חכמים', ואין מקרא יוצא מידי פשוטו". (א"ה: ראה מה שכתבו בעובדא זו, בדעת תורה בראשית עמ' קצח, ובחכמה ומוסר ח"א עמ' שנד).

כתב הגאון רבי נפתלי אמשטרדם זצ"ל: "זוכר אני בימי בחרותי בעיר סאלאנט, אחרי נסיעת החסיד מוהרי"ז הני"ל (- רבי יוסף זונדל מסלאנט) לעיר הקודש, וראיתי בעיני כמה ניירות מכתיבת ידו הטהור, אשר שם יסופר השאלות ששאל מרבו הגאון החסיד מוהר"ח צוק"ל מוואלאזין, גם סיפורי מעשים נפלאים מן רבו הגה"ח הני"ל שהיה מבהיל כל שומעיו, מן שאלות חלומות וכדומה. וראיתי שם אשר שאל מרבו הגה"ח הני"ל בעת פרידתו מוואלאזין, באיזה ספרי מוסר טוב לעסוק, והשיב לו בזה הלשון: 'כל ספרי מוסר טוב ללמוד, אך ספר 'מסילת ישרים' הוא יהיה מנהלך" (אור המוסר חוברת ט עמ' י, ובקצרה בנתיבות אור עמ' סב, ב).

"אם יבוטל דבר אחד מן הגמרא, צריך העולם להיחרב!"

הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט כתב לבנו דברי חיזוק בעת שהוצרך ללאצת לגלות, והביא את דברי חז"ל (ברכות ה, א): "כל שהקב"ה חפץ בו, מדכאו ביסורין, ואם קבלם באהבה מה שכרו, יראה זרע יאריך ימים, ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו", והוסיף על זה: "ושמעתי מפי קדשו של אדמו"ר רשכבה"ג מוהר"ח ז"ל, אם יבוטל חס ושלוש דבר אחד מן הגמרא צריך ליחרב כל העולם" (אור ישראל כה).

א"ה: מקור דברי רבינו, כפי הנראה הם בזוהר (ח"ג קפ, א): "הא קרא אית לאסתכלא ביה, אי אינון קדמאי עבדי הסכמה דא בדינא דאורייתא, ואתו בתראי ובטלור, אמאי בטלור, והא מאן דבטיל מלה דאורייתא, כאילו חריב עלמא שלים", עיי"ש.

ויסוד הדבר מתבאר עפ"י מש"כ רבינו ב'נפש החיים' (ש"א פט"ז): "אילו היה העולם מקצוהו ועד קצוהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה, היו חוזרים כל העולמות לתוהו ובוהו", עיי"ש [וכע"ז בשער ד פי"א ופכ"ה], וכיון שעסק התורה הוא שורש וחיות כל העולמות, לכך אם היה מתבטל דבר אחד מן הגמרא שהיא נותנת שפעת העולמות, היה ח"ו העולם כלה ומתבטל, שכמו שקיום העולמות תלוי בעסק התורה בפועל, כך קיומם תלוי ועומד בעצם מציאות התורה כולה, ואם היה מתבטל מלומדיה אפילו דבר אחד ממנה, היו כל העולמות כלים כרגע.

נביאור יחזקאל (ח"ג אמונה עמ' קסב) כתב, דזה פשיטא שאם היה שייך שיתבטל אות אחת מן התורה לא היה כלל קיום לכל הבריאה, שכל קיומה הוא רק מכח התורה, אבל רבינו הגר"ח חידש שגם בכל מאמר ומאמר שאמרו חז"ל תלויה הבריאה כולה, שכל דבריהם הם תורת ה' ואם יתבטל אחד מהם אין קיום לעולם].

כל דיבורי - ככוכבים המזהירים לכל יושבי תבלו

הצדיק ר"ז מסלאנט העתיק את פירושו של רבינו 'רוח חיים' על מסכת אבות שנכתב על ידי תלמידי רבינו, ובראש ההעתקה כתב:

"בוודאי מה שהאנשי מופלגי ישיבה כתבו כאן, אינו כטיפה מן הים, חלק אחד מאלף מתכלית כוונת אדמו"ר הגאון נ"י, אשר נובע מלבו הרחבה מני ים, כי מי הוא אשר יוכל להיקרא בשם תלמיד תלמידו, להבין ולהשיג אפילו חלק אחד מנועם דברי קדשו וכוונתו. רק כל מה שהשיגו וכל מה שכתבו, כל דיבור ודיבור המה ככוכבים הנראים קטנים ועומדים ברומם של עולם, ומזהירים לכל יושבי תבל".

קבלת יסורים באהבה - להרגיש שבאים לייסר

רבינו הגר"ח אמר למוהרי"צ ז"ל: לכאורה פירוש של 'קבלת יסורים באהבה', שיתגבר שמחתו בקבלתם, עד שמרוב השמחה לא ירגיש בהם. אבל דוד המלך ע"ה אמר: 'שבטך' וכו', דמוכח שירגיש שהוא שבת, רק 'המה ינחמוני' (ספר הצריז"ס עמ' קיד).

האדם צריך לדעת הכל!

רבינו הגר"ח "החזיק טובה לאחיו מוהר"ש ז"ל (- ה"ה רבי שמחה מנישוויץ, אחיו הבכור), על שקבע בלבו אמונה מ"ח שנים, שאדם צריך לדעת הכל" (הצריז"ס ורבותיו עמ' קיד). [א"ה: 'לידע הכל' - בפשוטו הכוונה לידע את כל התורה כולה שנמסרה לנו].

מי שכל רזי עולם גלויים לו, ישתה יין וישתכר!?

חיי רוממות של בן תורה – סתירה לשכרות

– מתוך הספר הנפלא "הכתר והכבוד" העוסק בענין "כבוד האדם" בדורנו –

הרי הוא **גיבור כארי**, ואומר 'אין כמותו בעולם'. כיון ששתה יותר מדי, **נעשה כחזיר**, מתלכלך במי רגלים ובדבר אחר. נשתכר – **נעשה כקוף**, עומד ומרקד ומשחק, ומוציא לפני הכל נבלות הפה, **ואינו יודע מה יעשה**, וכל זה אירע לנח הצדיק....

חז"ל מראים לנו את אופן הירידה שחל על המרבה בשתיית יין, והם מגדירים את השוטה בשלשה תארים המשתנים לפי דרגת שכרותו: גיבור כארי, חזיר המלוכלך, וקוף!

הדעת היא הדבר המבדיל בין אדם לבהמה, כמו שכתב רש"י (בראשית א, כו) על הפסוק: 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' – **להבין ולהשכיל**. וכשהשיכור מאבד את דעתו ושכלו, הוא מפסיד את כל מעלת האדם, ונעשה כבהמת הארץ.

וכן כתב ב'אורחות צדיקים' (שער השמחה) בשם הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פ"ח):

הקבוצין על השתיה המשתכרת, ראוי שתהיה אצלך **יותר חרפה** מהתקבץ אנשים ערומים מגולי ערוה, והשכרות הוא ממעשה הרעה, **כי הוא מפסיד השכל אשר נפח השם יתברך באפיו**. המהלך ערום אמנם הוא מבוזה ונדמה לבהמה, אבל סוף סוף בתוכיותו הוא נשאר בן-אדם בעצם. מה שאין כן המשתכר המאבד את השכל שנפח בו ה' יתברך, הוא מפסיד באותה שעה את כל מהות האדם. ולכך השכרות היא חרפה ובזיון נורא לאדם!

והנה ישנם הסבורים שהתואר 'שיכור' ניתן רק למי שרגיל לשתות לשכרה בכל יום, או לכל הפחות פעם בשבוע. גילו לנו חז"ל שנח הצדיק נקרא 'שיכור', מחמת **שפעם אחת** בחייו שתה יין ויישכר. המאבד את דעתו אפילו פעם אחת בחייו, 'שיכור הוא'! כל מהות האדם הוא השכל והדעת, ואם הוא מסוגל לאבד את כל **מהותו**, מוכרח הוא שחסר לו בדמות אדם השלם.

הקב"ה אוהב את מי שאינו משתכר

ג. שנינו בגמרא (פסחים ק"ג, ב): שלשה הקב"ה אוהב: מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר, ומי שאינו מעמיד על מידותיו. המכנה המשותף בשלשה אלו: הכועס, המשתכר ומי שעומד על מידותיו, הוא איבוד השכל והדעת. הכועס מאבד את שכלו ודעתו לגמרי, מאבד שליטה, שובר כלים בחמתו, "אין השכל שולט בו כלל, והוא סר טעם ממש ככל החיות הטורפות" (מסילת ישרים פ"א). העומד על מידותיו – רצונותיו והרגשותיו גוברים על שכלו. וכך גם השוטה לשכרה, מאבד את שכלו ודעתו לגמרי. הקב"ה אוהב את מי ששומר על 'צלם האלקים' שניתן לו. הנוהר שלא לאבד את מהות 'האדם' שהיא הדעת והשכל, הוא אוהב וחיביב לפני בוראו. הקב"ה אוהב את **"מי שאינו כועס, שאינו משתכר, שאינו מעמיד על מידותיו"** – כלומר

א. חידוש גדול מצאנו בדברי הרמב"ן (ויקרא יט, ב), שעצם ההתבוננות בפרשת גנות השכרות, יש בה קיום מ"ע של 'קדושים תהיו', וכך לשונו:

בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וציווה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות... **ויקדש עצמו מן היין** במיעוטו, כמו שקרא הכתוב הנזיר 'קדוש', **ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה, בנח ובלוט**.

למדנו מתוך דקדוק בדבריו, שמצות 'קדושים תהיו' – כי קדוש אני, אינה רק החלק המעשי – שלא להיות 'בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות', אלא עיקרה היא המעלה בעצמה – **'להתקדש מן היין'**, וזה בא, על ידי התבוננות בגנות השכרות וזכירת **"הרעות הנזכרות ממנו בתורה, בנח ובלוט"**.

ב. על כן, כשבאים להתבונן איך חיי רוממות של בן תורה הם סתירה לשכרות, מן הראוי ללמוד את מה שסיפרו חז"ל במדרש (ילקוט"ש תהלים רמז תשמא), על שכרותו של נח, וז"ל:

אמר הקב"ה לישראל: עד שלא בראתי אתכם, היו מלאכי השרת מקלסים לפני ואומרים: 'ברוך ה' א-להי ישראל'. כיון שבא אדם, אמרו המלאכים: זהו שאנו מקלסין בשמו? אמר להם הקב"ה: לא, גנב הוא! בא נח, אמרו לו: זהו? אמר להם: לאו, **שיכור הוא!**

מלאכי השרת בקשו לקלס את הקב"ה בנח, שהרי – "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" – כפי שהעיד עליו הקב"ה בעצמו. אמנם השיב הקב"ה למלאכים, וכי בו אתקלס? והרי 'שיכור הוא'!

והתמיהה עולה מאיליה. וכי מחמת פעם אחת בחייו שנטע כרם ושתה מן היין ויישכר, לכן הוא מכונה בשם: 'שיכור'?! וכי מחמת נפילה אחת כזו, נשאר שמו לנצח: 'שיכור' – עד כדי ששוב אין הוא ראוי שיתקלס בו בורא העולם?

כדי להבין את התשובה, יש לראות את דברי חז"ל המופלאים, המגדירים את מהות האדם המשתכר. וז"ל התנחומא (פרי נח סי' ג):

כשבא נח ליטע כרם בא שטן ועמד לפניו, אמר לו: 'מה אתה נוטע', אמר לו: 'כרם'. אמר לו: 'מה טיבו', אמר לו: 'פירותיו מתוקים בין לחים בין יבשים ועושים מהן יין המשמח לבבות'. אמר לו שטן: 'בא ונשתתף שנינו בכרם זה', אמר לו: 'לחיי! מה עשה שטן, הביא כבש והרגו תחת הגפן, אח"כ הביא ארי והרגו, ואח"כ הביא חזיר והרגו, ואח"כ הביא קוף והרגו תחת הכרם והטיפו דמן באותו הכרם והשקוהו מדמיהן.

רמז לו, שקודם שישתה אדם מן היין, הרי הוא תם, ככבש זו שאינה יודעת כלום, וכרחל לפני גוזזיה נאלמה. שתה כהוגן,

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת נח

- ב -

וכד נימא כהצד הב' הנ"ל, שבגוונא שסיבת ריצתו כעת היא רק מחמת הגשמים, אזי אסור לו לרוץ, - א"כ יש להוסיף ולדון, האם הוא יכול כעת לטעון ולומר, שאע"פ שלולא הגשמים הוא באמת לא הי' רץ כלל, אך כעת לאחר שהוא נאלץ לרוץ מחמת הגשמים, אזי הוא גומר בדעתו, שסיבת ריצתו היא גם מחמת שהוא באמת רוצה כעת לרוץ לתפילה, וא"כ יהי' מותר לו לרוץ, כיון דמותר לרוץ לדבר מצוה.

או"ד די"ל דהוא לא יכול לטעון כך, כיון שזוהי טענת שקר, כיון שהאמת היא שמחמת התפילה הוא לא הי' רץ כלל, ולכן הוא לא יכול לטעון שסיבת ריצתו כעת, הינה גם מחמת שהוא באמת רוצה לרוץ לתפילה, - וא"כ י"ל דהוא לא יכול להגדיר כעת את מעשה ריצתו כריצה לדבר מצוה, כיון דאין זה אמת ואין זה נכון כלל וכלל.

- ג -

ולכא' יש מקום לפשוט את הנידון הב' הנ"ל מפרשת השבוע, וכדלהלן.

דהנה כתוב בפסוק (ז, ה) 'וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל־אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה', ופירש רש"י 'וַיַּעַשׂ נֹחַ - זה ביאתו לתיבה', - ומאידך כתוב בפסוק (ז, ז) 'וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִקְנֵי מִי הַמַּבּוּל', ופירש רש"י 'מִקְנֵי מִי הַמַּבּוּל - אף נח מקטני אמנה הי', מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים'.

ולכא' צ"ע טובא בזה, דאם נח לא נכנס לתיבה מייד מחמת ציווי הקב"ה, אלא הוא נכנס לתיבה רק כאשר דחקוהו המים, כיון שהי' מקטני אמנה וכנ"ל, א"כ צ"ע מה הביאור במה שפירש רש"י, 'וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל־אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' - זה ביאתו לתיבה', והרי לכא' נח לא נכנס לתיבה מחמת ציווי הקב"ה, וכמו שרש"י בעצמו כתב שהוא לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, וא"כ צ"ע מדוע נכתב עליו בפסוק 'וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל־אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'.

- ד -

ולכא' בע"כ צריך לומר בזה, שאע"פ שבאמת נח לא נכנס לתיבה מייד מחמת ציווי הקב"ה, כיון שהי' מקטני אמנה וכנ"ל, - אך מ"מ ברגע שדחקוהו המים והוא נכנס לתיבה, אזי סיבת כניסתו לתיבה לא הייתה רק מחמת

וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל־אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה': וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְבּוּל הָיָה מִיָּם עַל הָאָרֶץ: וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִקְנֵי מִי הַמַּבּוּל: (ז, ה-ז).

הנה מהפסוקים הנ"ל יש מקום להוכיח ולפשוט ספק חדש שהסתפקתי בו בשנה האחרונה, כאשר זכינו שירדו גשמי ברכה בדרכנו לתפילת שחרית בשבת.

דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' שא, א) 'אין לרוץ בשבת אלא א"כ הוא לדבר מצוה כגון לבית הכנסת או כיוצא בו', וביאר במשנ"ב (ס"ק א) 'אין לרוץ בשבת - שנאמר 'וכבדתו מעשות דרכיך', ודרשו שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול, שדרך האדם למהר ולרוץ אחר עסקו'.

והתעוררתי לדון בנידון נפלא שיש להסתפק בו, לדעת אלו הסוברים שהאיסור לרוץ בשבת הוא גם כאשר יורדים גשמים והוא רוצה לרוץ בכדי להינצל מהגשמים, דמ"מ ס"ל דגם בכה"ג אסור לרוץ בשבת (עי' להלן באות י, שנחלקו בזה גדולי הדור).

דלדעתם יש להסתפק, מה הדין במי שהולך כדרכו להתפלל בבית הכנסת, ובאמצע דרכו התחילו לרדת גשמים, דיל"ע האם יהי' מותר לו כעת לרוץ לבית הכנסת, אם לאו.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה מצד אחד יש לדון ולומר, דכיון דקיי"ל בשו"ע הנ"ל שלדבר מצוה מותר לרוץ בשבת, א"כ יהי' מותר לו לרוץ כעת לביהכנ"ס, כיון שריצתו היא לדבר מצוה.

אך מאידך יש לדון ולומר, דאם תמיד הוא אינו רגיל לרוץ בדרכו לתפילה, ורק כעת הוא רוצה לרוץ בכדי להינצל מהגשמים, א"כ יש לדון דיתכן דאסור לו לרוץ כעת.

כיון די"ל דכל ההיתר לרוץ לדבר מצוה, הוא רק אם סיבת ריצתו כעת, היא מחמת שרוצה לרוץ למצוה, - אך אם כל סיבת ריצתו כעת היא רק מחמת הגשמים, א"כ י"ל דאין לו את ההיתר לרוץ לדבר מצוה, ואע"פ שבאמת במציאות הוא רץ לדבר מצוה.

אמנם אכתי יש לשאול, מדוע הסטייפלער לא גמר בדעתו, שכעת לאחר שהוא נאלץ לרוץ מחמת הגשמים, אזי הוא גומר בדעתו, שסיבת ריצתו היא גם מחמת שהוא באמת רוצה כעת לרוץ לדבר מצוה שהי' בדרכו לקיימו, וא"כ יהי' מותר לו לרוץ, כיון דמותר לרוץ לדבר מצוה.

ולכאוי יש לפשוט מזה גם את הנידון הב' שהסתפקנו בו, שי"ל שהסטייפלער לא הי' יכול לטעון כך, כיון שאין זו טענה נכונה, כיון שהאמת היא שמחמת הדבר מצוה לא הי' בדעתו לרוץ, ולכן הוא לא יכל לטעון שסיבת ריצתו כעת, הינה גם מחמת שהוא באמת רוצה לרוץ לדבר מצוה, וא"כ הוא לא יכל להגדיר את מעשה ריצתו כריצה לדבר מצוה.

אך מעתה צ"ב טובא בזה, שהרי מצינו בנח שאע"פ שהוא נכנס לתיבה רק כאשר דחקוהו המים, אך מ"מ כיון שהוא נכנס לתיבה גם עם כוונה לקיים את מה שציווהו הקב"ה להיכנס לתיבה, לכן שפיר נכתב עליו בפסוק, **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה'**, - וא"כ לכאוי מוכח, שגם אדם שרץ מחמת הגשמים, הרי הוא יכול לטעון שהינו רץ גם מחמת שרוצה לרוץ לדבר מצוה וכנ"ל.

וא"כ לכאוי שוב צ"ב מדוע הסטייפלער לא רץ, והרי ודאי שהוא הי' בדרכו לדבר מצוה, והוא יכל לגמור בדעתו שהינו רץ גם בכדי לרוץ לדבר מצוה וכנ"ל, ויש לפלפל.

ולעצם הנידון האם מותר לרוץ בשבת מפני הגשמים, עי' בשו"ת 'שבט הלוי' (ח"א סי' נח) ובספר 'ארחות שבת' (פכ"ב סעיף לד), שנקטו שמותר לרוץ מפני הגשמים בשבת.

אמנם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ציין בספרו 'קריית מלך' (שבת פכ"ד ה"ד) למדרש דברים רבה (החדש, פרשה יח) שמבואר שם שאסור לרוץ בשבת מפני הגשמים, וכן הביא בספר 'דרך שיחה' (עמ' רעט) שמרן שליט"א השיב לו, שאסור לרוץ בשבת מפני הגשמים, עיי"ש ואכמ"ל.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

שדחקוהו המים, אלא באמת באותו רגע הוא כבר האמין לגמרי, במה שאמר לו הקב"ה שיהי' מבול, **והוא נכנס לתיבה גם עם כוונה לקיים את מה שציווהו הקב"ה להיכנס לתיבה**, - ולכן שפיר נכתב בפסוק על כניסת נח לתיבה, **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה'**.

ומעתה לפי"ז יש לדון דה"ה נמי בנידו"ד, במי שרוצה לרוץ לתפילה מחמת הגשמים, די"ל דהוא יוכל כעת לטעון ולומר, שאע"פ שלולא הגשמים הוא באמת לא הי' רץ כלל, אך כעת לאחר שהוא נאלץ לרוץ מחמת הגשמים, אזי הוא גומר בדעתו, שסיבת ריצתו היא גם מחמת שהוא באמת רוצה כעת לרוץ לתפילה, - וא"כ יהי' מותר לו לרוץ, כיון דמותר לרוץ לדבר מצוה (ועי"ע בזה).

אמנם יש להוסיף ולפלפל בזה טובא, וכדלהלן.

דהנה בספר הנפלא על רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א 'אלא ד' אמות של הלכה' (פ"ה סעיף ג) מובא המעשה דלהלן: **בעידנא חדא ביום שבת, כשיצא מרן שליט"א לצידו של אביו מרן הסטייפלער זצ"ל מביהכנ"ס, לפתע זלפו גשמים, ואביו מרן זצ"ל הלך לאיטו, ושאל אותו בנו מרן שליט"א, מדוע אינו ממחר והא גשמים מזלפים, והשיב לו כי אסור לרוץ בצאתו מביהכנ"ס (עי' בשו"ע או"ח סי' צ, יב).**

ואח"כ כשהתרחקו מביהכנ"ס שאל מרן שליט"א שנית, מה הטעם שאינו ממחר לרוץ אפי' שהגשם יורד בזעף, והשיב הסטייפלער זצ"ל שהרי שבת היום (ואין לרוץ בשבת) ע"כ, - (ועיקר המעשה הנ"ל הובא גם בספר 'תולדות יעקב' עמ' רו, עיי"ש).

ולכאוי יש לפשוט מהמעשה הנ"ל, את ב' הנידונים שהעלינו לעיל (באות א ובאות ב), דהנה זה ידוע ופשוט שמרן הסטייפלער זצ"ל ניצל את זמנו וקיים הרבה מצוות בכל רגע ורגע פנוי, וא"כ בודאי כשיצא מביהכנ"ס, יציאתו הייתה לדבר מצוה, (לקיום מצות סעודת שבת, או בכדי ללכת ללמוד תורה בביתו וכדו').

וא"כ יש לשאול מדוע מרן הסטייפלער נמנע מלרוץ בשבת אע"פ שירדו גשמים, והרי מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה, ובודאי הסטייפלער יצא מביהכנ"ס בכדי ללכת לדבר מצוה וכנ"ל.

ולכאוי יש לפשוט מזה את הנידון הא' שהסתפקנו בו, שי"ל שכל ההיתר לרוץ לדבר מצוה, הוא רק אם סיבת ריצתו כעת, היא מחמת שרוצה לרוץ למצוה.

אך אם כל סיבת ריצתו כעת היא רק מחמת הגשמים, א"כ י"ל דאין לו את ההיתר לרוץ לדבר מצוה, ואע"פ שבאמת במציאות הוא רץ לדבר מצוה, - וי"ל דלכן הסטייפלער לא רצה לרוץ מחמת הגשמים, ואע"פ שבמציאות הוא הי' בדרך לדבר מצוה.



נח תשפ"א

בנתיבות המסורה



ויהי (ו) כל ימי נח (בראשית ט' כ"ט)



עלון מספר 2

(בראשית ט כט). ויש כת"י (ע' אור"ת ומנח"ס בראשית ט כט) שנוסף "חל"ן [חינוך לימד נח] סימן".

יש נוסחאות בכת"י במסורה ברשימה זו שיש רק ב' (ע"י מס"ק כת"ל ה לא, וכן צמ"ה "היה", אור"ת ומנח"ס) ו"ח"ל [חינוך לימד] סימן". ויש שהוכיחו מזה שאצל נח לא כתוב "ויהי" אלא "ויהיו". אבל האו"ת מצא ספר ישן ומדויק שבפרשת בראשית כתוב במסורה "ח"ל סימן", ובפרשת נח "חל"ן סימן", וביאר האו"ת שבבראשית המס"ק מתייחס רק לאלו שבאותו פרשה, ובפרשת נח לכל המקרא (אולי מכיון ששם יש רק אי צירף עמו שאר הכתובים כד).³

הרב מרדכי ברויאר צידד ("נוסח המקובל", ירושלים תשל"ז, עמ' 277-278) שנפל שיבוש בדברי המסורה של "ויהי כל ימי" ג' בענין, וע"ש שביאר איך קרה שיבוש זה.⁴ ויש להעיר שלא התייחס למקורות שכתוב להדיא סימן של "חל"ן", שכל מהות של סימן זה הוא כדי שלא יפול שיבוש. ויותר מסתבר שיש כאן מחלוקת קדומה בין בעלי המסורה, ולא שיבוש בעלמא.

ג) יש מסירה שלישית שיתכן שקשורה לנושא זה. נמסר בתחילת פרשת ויחי על הפסוק "וַיְהִי יָמֵי יֶעֱקֹב" (בראשית מז כח) "ויהי ימי. ו' דמטעין בהון, וסי' אדם, נח, אברהם, יעקב, דניאל, ישעיה". האחרונים (מצנן חיות, סייג לתורה, תיקון סופרים לר' שלמה דונל) מאוד התקשו בפרש מסירה זו, ורובם הבינו שיש כאן מסירה של פסוקים שכתוב בהם "ויהי", ומן הסברא היה צריך להיות כתוב "ויהיו" (דומה למס"ק במדבר ט ד "ויהי. ד' סבירין ויהיו"). רק שאם זה כוונת המסירה יש שיבוש ברשימת הפסוקים. ונחלקו המפרשים בהגהת הרשימה, לדעת הסל"ת הרשימה לא כולל "נח" מפני שבאמת כתוב בו "ויהיו", אבל לדעת המב"ח (ותק"ס, אדני פז, מנרת שלמה שהסכימו עמו) הרשימה כולל "נח", וכוונת "ויהי כל ימי נח". ויש פירוש שליש⁵ למסירה זו (שמסתדר עם נוסח הכתוב בלי הגהה, וגם יש סימוכים לזה מכתיל"מ בראשית ה לב) ולפי פירוש זה מדובר בפסוקים שכתוב בהם "ויהי" ומן הסברא היה אמור להיות כתוב "ויוחי" (כמו "ויהי נח בן חמש מאות שנה" – בראשית ה לב, ובכל הדורות לפני זה כתוב "ויוחי פלוני"), וממילא אין שום שייכות לנדון כאן. מכיון שגם להסוברים שיש ממסירה זו ראייה לנדון שלנו, יש צורך להגיה את דברי המסורה, אם כן אי אפשר להביא מזה ראייה חותכת.

ההכרעה

הרמ"ה בספרו⁶ הביא שתי נוסחאות במסירה של "ויהי ימי" האם ב' או ג', ולא הכריע ביניהם. אבל האו"ת הביא עדות

מקום עיון הגדול בתורה

"בכל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל אין מקום עיון גדול יותר מכאן" (מכתב מאליו בזהביתו לר' אורי' תורה). יש דיון ישן בכתוב של מילה זו, האם כתוב "ויהיו כל ימי" בלשון רבים (כמו ברוב השמות של ראשי הדורות בסוף פרשת בראשית), או "ויהי כל ימי" בלשון יחיד (כמו אצל חנוך בראשית ה כג, ולמד שם לא).

נוסח המקרא במק"ג דפוס רפ"ד היה "ויהיו", ובדפוס ש"ז שינו ל"ויהי", וכתבו בגליון¹ "ויהי עיל דיעת המסורה" (להסביר סיבת שינוי נוסח המקרא), ולכאורה הכוונה למסורה של ג' "ויהי כל ימי" שכתוב כך להדיא כדלהלן. ובדפוס שע"ח החזירו את נוסח המקרא ל"ויהיו", אבל השאירו את ההערה בגליון, וכך הוא בתפ"ג. בתקס"ד שינו בחזרה את נוסח המקרא ל"ויהי", ע"פ האו"ת ומנח"ס (כמ"ש במנחת כליל), וכן הוא בתרכ"ו.

הדיון תלוי בכמה מסירות שונות בסוף פרשת בראשית, ובפרשת נח, בדפוס ובכת"י, ונציג קצת את הנידון.

א) יש רשימה של ז' "ויהיו כל ימי" (מס"ג בראשית ה ה, מס"ק ט ח), ולא מובא הפסוק של "כל ימי נח". במס"ג, ובמס"ק פס' ח' כתוב "ז' בעניין", ובמס"ק בפס' ה' כתוב (בכפ"ד-שע"ח) "ז' בבר", שלכאורה פיענוחו "בבראשית", וכעין זה בכת"י (פס' ט) "בפרשה".²

ולכאורה מכיון שז' "ויהיו כל ימי" הם "בענין" או "בבראשית", ומזה משמע שיש נוספים במקום אחר, וזה לכאורה מתאים עם הנוסח של "ויהיו" אצל נח (כיון שאין מקומות נוספים שכתבו "ויהיו כל ימי").

אבל לכאורה יש מקום לדון בפירוש המילה "בענין". האו"ת הוכיח ע"פ דברי הרמ"ה ש"בענין" יש מקום לפרשו (שלא כפשוטו) "ויהי" בענין (דהיינו בסמיכות) "ימי", ואם כן הוא מוסר גם על הכתוב בפרשת נח, ומכיון ש"ימי נח" לא נמנה בתוך הז', זה ראייה שלא כתוב בו "ויהיו" אלא "ויהי". (אבל לכאורה הנוסח במס"ק של "בבראשית" או "בפרשה" אין מקום לפרש אחרת). והגם שפירוש זה ב"בענין" הוא חידוש (ויש מקום לדון האם אפשר ללמוד כן מדברי הרמ"ה), אבל יש להביא סמך לפירוש זה מלשון המס"ג (הוצא בהמשך אות ז') של "ויהי כל ימי", שכתוב "ג' בענין" הגם שא' מהמנויים הוא בפרשת נח.

ב) יש רשימה (מס"ג בראשית ה כג, מס"ק ט לא) של "ויהי כל ימי" ג' בענין, ורשום להדיא הפסוק בפרשת נח "ויהי כל ימי נח"

¹ ואם כן אין זה נוסח מס"ק, אלא הערת המו"ל, וכנראה שבעל התק"ס (ע"ש בסוף דליו) לא ידע את זה.

² ולא מסתבר שפירושו ספר בראשית, שבדרך כלל המסורה משתמשת בלשון "בספר". ובנוסף אם כן אינה בא לשלול פסוק אחרת, משא"כ אם פירושו פרשת בראשית, שבא לשלול הכתוב בפרשת נח.

³ אבל באמת ראוי להעיר על דברי האו"ת, שבספר זה בבראשית כתוב "ב' בענינא" ובפרשת נח לא כתוב "בענינא". וא"כ לכאורה ספר שכתוב "ח"ל סימן", ולא כתוב "בענינא", יש ראייה שלא כתוב "ויהי" אצל נח.

⁴ וכן צידד כנוסח "ויהיו" מכיון שכך הוא בכמה כת"י מוסמכים, וכן הכריע ב"נוסח המקרא" (ירושלים תשס"ג, עמ' 2).

⁵ הרב מרדכי ברויאר בהערותיו למס"ג של כתיל"מ (עמ' 68-69).
⁶ בכת"י השלם לא כתוב יותר. בנדפס, שהוא קיצור מהספר שנעשה לפני 4000 שנה, יש הוספה לפני שתי הנוסחאות הנ"ל שהעתיק הרשימות של "ויהי ימי ג' חסר כל" ו"ויהיו כל ימי ז' בענין". והמנח"ס (שהיה לפניו את הכת"י שאח"כ נדפס) הבין שמכיון שאפשר להביא ראייה ממסירה של ז' "ויהיו כל ימי" ש"נח" אינו אחד מהם, ממילא זה מכריע בין שתי הנוסחאות של "ב' ג' ויהי ימי".

מכיון שהתברר שהרמ"ה בעצמו לא הביא כלל מסירה זו של ז' "ויהיו כל ימי", אי אפשר להסתמך על זה לומר שהרמ"ה הכריע בספרו כנוסח "ויהי". אבל לכאורה אין בזה נפק"מ למעשה, מפני שיש לנו עדות שכתב הרמ"ה

שלמעשה הרמ"ה כתב בס"ת שלו "ויהי". האור תורה האריך להצדיק הנוסח "ויהי" שהיה כתוב בכל ספרי ספרד, ושגם נוסח המסורה שכתוב "ח"ל סימן" אינו ראה נגד נוסח זה. וכן הסכים המנחת שי.

המעיל צדקה (ס' כ"ט, מוצא צפת"ס יו"ד ס' ער"ה ס"ק ו') גם כן הכריע⁷ שיש לכתוב לכתחילה "ויהי", אבל פסק שאין לפסול ס"ת שכתוב בו "ויהיו", ולכן אם מצא הבעל קורא שכתוב בספר שלפניו "ויהיו" אין להוציא ספר תורה אחר. הוא צידד (בקצת התנצלות) שיש לתקן את הספר תורה.

המעיל צדקה כתב שבמקרה הנ"ל שנמצא לפניו ס"ת שכתוב בו "ויהיו" יש לקרוא "ויהי" "ויהיה הוי"ו מיותרת" (וכן העתיק בשערי אפרים שער ו' אות ה'). אבל העיר קסת הסופר (ח"צ לכת הסופר ס"ק ז') "כיון דבאותה קריאה אנו מחזיקין את הס"ת לכשר מפני שאנו סומכין על הנך רבנותא דצ"ל ויהיו", אם כן איך יקרא ויהי דלא כוותיה, והרי הן תרתי דסתרי אהדדי, כי ממה נפשך או שהס"ת פסול⁸, או שהוא קורא מה שאינו כתוב בתורה (ועוד נראה דהוי כקורא שלא מן הכתב, ואסור לקרות אפילו תיבה אחת שלא מן הכתב). ולכאורה הם דברים של טעם.

המנהג אצל בני ספרד כמובן הוא לכתוב "ויהי" כמו שכתבו מאות שנים. הגם שהמנהג העתיק אצל האשכנזים היה לכתוב "ויהיו"⁹, אבל כבר בזמנו של הבניינה והמכתב מאליהו (אמצע שנות הת') נתפשט המנהג גם אצל האשכנזים לכתוב "ויהי", ונוסח "ויהיו" היה נמצא בפניהם רק ב"ספרי תורה קדמוניים".

אבל אצל התימנים המנהג עד היום לכתוב "ויהיו"¹⁰, וכן

כתוב בכת"י טבריינים קדומים¹¹.

נוסח הס"ת של היום (גם אצל האשכנזים) כספרי ספרד

כמו שהזכרנו כאן הגם שנוסח אשכנז הישן היה לכתוב "ויהיו", אבל היום גם האשכנזים כותבים בס"ת "ויהי", וכהכרעת האחרונים על פי ספרי ספרד. וזה מעורר הערה חשובה בענין ספרי תורה של אשכנזים היום. כמו שכתבנו בגליון הקודם אין הבדל בנוסח התורה היום בין ספרי תורה של האשכנזים לשל הספרדים (אבל יש הבדלים בצורת האותיות). והסיבה לכך הוא שכבר לפני לפחות שלש מאות שנה קבלו האשכנזים את הכרעותיו של האור תורה¹² והמנחת שי¹³. האור תורה כותב בהקדמה (וכן בהרבה מקומות בתוך ספרו) שספרי ספרד יותר מדויקים, ושהוא מכריע על פיהם. כמו כן המנחת שי מביא ספרי ספרד יותר ממאתים פעמים (בניגוד לכת"י אשכנזיים שהביא רק כעשרים פעמים)¹⁴. ובאמת גם הרבה שנים לפני האו"ת היה ידוע באשכנז שספרי ספרד יותר מדויקים מספרי אשכנז¹⁵.

נמצא שמכיון שברובם הגדול ספרי אשכנז היו פחות מדויקים מספרי ספרד, ולכן השתמשו בהם כדי להכריע נוסח הספרים, בדרך זה נאבדו כמה מעלות שהיו בספרי אשכנז שיתכן היו יותר מדויקים (שדומים יותר לספרי המקרא שיצאו מבעלי המסורה חכמי טבריה). הגם שאחרי שנקבע כך נוסח הספרים, ונהגו כך כמה מאות שנים שאין לנו לשנות את נוסח הספרים, אבל ראוי לדעת שבאמת הספר תורה "האשכנזי" היום שונה מזמן הראשונים, והוא באמת ספר תורה ספרדי.

המכון להחדרת לימוד המסורה עובד עכשיו על ההדרת המסורה (הקטנה, גדולה ורבתי) על תנ"ך. בתשרי תש"פ הופץ בהרבה בתי כנסיות חוברת המסורה על פרשת בראשית עם הקדמות חשובות בענין המסורה, והוא נמצא באוצר החכמה גירסא 18. יצא לאור גם מהדורת טיוטא על פרשת נח. אפשר לקבל את שתי החוברות במייל של המכון. כמו כן נשמח בכל הערה בענין המסורה ולענין הדפסתו מחדש במייל הנ"ל. גם נשמח להצעות של נושאים הקשורים למסורה לפי סדר פרשיות השבוע.

לחלוק על הרב דכל בני הגולה הוא האור תורה". וכוה מבואר גם בהסכמת עוד גדולי ישראל לחומש המדויק של ר' איציק פרעמסלא. וכתב ר' שלמה דובנא (עלים לתהפך תק"ס שנות א' ז' ד"ה ויעלמו, תקל"ח) "המון הספרים לא יפחידוני לזוז מהנהגת האור תורה (ומנחת שי ההולך בעקבותיו) כי הוא גברא דאסכים מריה על ידו, וממזרח שמש עד מבוא אחר דבריו לא ישנו".

¹³ כתב החת"ס (ש"ת ח"ב ס' ע"ה) "ספר מנחת שי הוא אשר סמכו עליו כל רבתי והוא מוסמך ומפורסם בין חכמי הספרד". וכתב ערוך השלחן (יו"ד ס' ער"ה ס' ט"ו) "בענין כתיבת ס"ת במילאים וחסידים ובפתוחות וסתומות אנחנו הולכים אחרי ספר מנחת שי שכל חבורו נתיסד על זה ודקדק הרבה בזה ואחריו הולכים כל הסופרים".

ראוי להעיר שהגם שהמנחת שי נכתב בשנת שפ"ו ("שלומי"), הוא נדפס לראשונה יותר ממאה אחר כך בשנת תק"ב באיטליה, וכפי הנראה לא הגיע למרכז אירופה עד אחרי שנת תק"נ (על המגילות נדפס בתק"ס, ועל כל התורה בתקס"ד), ולכן לא היה לפני הגר"א וחכמי דורו (ע"י קונצ' ח"י גבוים כק"ז עמ' של"ד-של"ז).

¹⁴ על מעלתם של ספרי ספרד ראיתי שתי סיבות. א', הרב מונק (ש"ת פאת שדך ח"ב ס' קכ"ט ד"ה אל"ף) הביא מסדר הקבלה לראב"ד (ע"י עמ' 72 כמנהל' אוקספורד תלח"ס) שרבי שמואל הנגיד (נפטר ד' אלפים תתט"ו) הביא ספרים מבבל כדי להגיה כתבי הקודש של בני ספרד. ב', עוד ראיתי דוגמאות של סופרי אשכנז שלא הקפידו להעתיק באופן אמין.

¹⁵ ההגהות מיימוני (הל' ס"ת פ"ה אות ג') כותב "בדקתי בספרי אספמי"א [ספרד] המעולים המדויקים שבמלכות אשר קבעתי לעשות אחריהם העתיק מדויק בחסרות ויתרות לספר תורה. וכו' ספרי אספמי"א אשר יצא להם שם במעלותם". יחב"י הנקדק (שהיה אשכנזי כמבואר מסורת המסורה) גם בחר בספרי ספרד כדי להגיה על פיהם (כמבואר בהקדמתו לעין הקורא, נדפס בחומש מאור עיניים). הרשב"ם בכמה מקומות (דברים ז', יח י"א) מביא ראייה מספרי ספרד. הרמ"א ביקש מממן הב"י תיקון ס"ת מפני שלא היה נמצא בארצות אשכנז תיקון מדויק (ע"י אבן ספיר ח"א עמ' י"ג).

"ויהי" בספר תורה שלו.

⁷ באורי אור (כאן, וגם בהמשך לענין "לכיים") ציין לתשובה שבו האריך בזה. וכן כתב תלמידו במכתב מאליהו שבספר אורי אור "האריך מאוד בענין זה". לפניו אין אריכות זה, וכנראה שזה אחד מהתשובות שהיו אמורות להיות מיד לאחר הקדמתו שסיים בה "ובתחילה נכתוב אשר נשאלתי בעייני המסורה", וזה המה", אבל כולם חסרים (וכן העיר שם המגיה במהד' ירושלים תשס"ה שלפנינו חסר תשובות אלו).

⁸ ואין זה דומה למגילת אסתר, ששם קי"ל (אח"כ ס' תל"א ס' ב' כגה) שגם אם חסר אותיות מהמגילה (עד הציה) היא כשירה.

⁹ כמו שהעיד האו"ת, וכן נמצא בהרבה כת"י אשכנזיים ישנים (ע"י סקירה של סגס כתי"י יגנים אשכנזיים מאת הרב יעקב משה שולקין, ח"י גיבורים קונצ' י"א, תמוז תשע"ט, מתחיל מעמ' א'קד).

¹⁰ שמעתי שיש מחכמי תימן שהביאו ראייה לנוסח שלהם ממנין האותיות ו' שיש במקרא שנמנו בפיט של הרס"ג. אבל לכאורה קשה מאוד להביא ראייה כזה, שהרי בספרי תימן "מנשא" (בלאשית ד' יג) כתוב חסר, וא"כ מבחינת מנין אפשר להחסיר הו' מ"ויהיו" ולהוסיף אותו ל"מנשוא", ויצא אותו מספר ווי"ן.

¹¹ כ"כ בכת"ל וכת"ש (והוא דף הראשון שנמצא היום מכת"י זה). וכן היה כתוב בכאר"צ (כפי עדות ר' מנשה סתרון, קונצ' ספונות סלה חלשה ספר רביעי תשמ"ט עמ' 309; וכן מלויין גליון תנ"ך ילן. וכן הוא משמעות ר' שמואל ב"ר חיים ויטאל נקד"ת חל מ"ס חיים ס' כ"ז ד"ה פ"ה נח). בתנ"ך ילן יש עדות מעניינת "בכ"ר כתוב] ויהיו. [אך] כתוב עליו שהסופר טעה, ובציורו כ[תב] המגיה [ויהי] במקום ויהיו]. יתכן מאוד שמכיון שלא הוזכר הגה זו במקורות היותר קדומים, שנכתבה מאוד מאוחר, או שמעתיקים הקדומים ידעו שאין ערך בהגה זו ולכן לא הזכירו שהוא קיים.

¹² הנוהג ביהודה בהסכמתו לחומש מוגה (פלאג תק"מ, מלוטט בקול סופרים נדפס תרפ"ג) צייטט את פסק דין של הב"ד של פראג מדור שלפניו (א"יר ת"ק, ובו חתום בנו של הבני יונה) ש"אפילו יתכנשין כל דיירא ארעא לשנות הדבר מתוך פלפול וסברא אפילו נקודה או טעם אחת אין שומעין להם



בן עזריה

אמר רשב"י: ראיתי בני עליה והן מועטין... (סוכה מה:)

הגיליון של "בני העליה" עמלי התורה!

גיליון יחודי של תובנות מעצימות לבן העליה מהפרשה וממועדי ישראל | ערש"ק פרשת נח תשפ"א לפ"ק

"המיקל לא הפסיד" או "המחמיר תבוא עליו הברכה"

שתי דרכים ביהדות – שסופם ידוע מראש!...

מסתעף: דברי הספד על מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל במלאות שבע שנים לפטירתו. זיע"א.

והרי זה אינו! כי הרי לפי החשבון יוצא שלאחר שאברהם עזב את בית אביו, תרח עוד חי במשך **שישים שנה**!!! ולכאורה סדר הפסוקים מטעה אותנו.

ואלא מתרץ רש"י: שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב "מת", שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים וכו'. עכ"ל.

כלומר, שבשביל שהבריות לא "ידברו" על אברהם שעזב את אביו בזקנותו והלך לארץ כנען... לכן התורה שינתה את סדר הדברים...

אבל עדיין! השאלה שלנו נשארה במקומה! שהרי אם זה כל הסיבה, אז שהתורה לא הייתה כותבת בכלל שתרח מת, וכמו שלא כתבה על הקודמים לו שם בפסוקים שמתו (אלא רק ויהיו ימיו כך וכך ויולד בנים ובנות, ע"ש), ואז לא היו מתעוררות שאלות. ויותר מזה... אפילו כשהתורה כתבה שתרח מת, מכל מקום, מדוע התורה הוסיפה כביכול **4 אותיות מ-י-ו-ת-ר-ו-ת**, שתרח מת – "**בתרח**". מה זה מוסיף לי שהוא מת **בחרן**?!! **ריבונו של עולם**!!!

ובהכרח צריך לומר שמסתתר פה משהו גדול, שטמון כאן **מסר רציני ענק ועוצמתי** מאחורי המילים הללו, כי אין סתם בתורה!

והשאלה המתבקשת מיד היא: מהו אותו מסר, מהו אותו יסוד לחיים שהתורה רוצה להנחיל לנו בשלושת המילים הללו?

ובעז"ה התשובה תגיע לבסוף עם יסוד אדיר...

*

שתי הדרכים ביהדות...

מסופר על האדמו"ר רבי יוסף מספינקא זצוק"ל, שהיה תלמיד חכם עצום ומופלג, ענק שבענקים, שיום אחד נודמן לאיזושהי עיירה להתארח בה בשבת קודש. וכמובן שקיבלוהו בכבוד גדול כיאה לאדמו"ר חשוב כמוהו...

בין נכבדי הקהילה היה יהודי עשיר מאוד, גביר גדול, ועם זאת ירא שמיים וקובע עיתים לתורה בצורה נפלאה, אבל אחרי הכל, בעלבעס...

הפסוק האחרון בפרשת נח: "ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתיים שנה, **וימת תרח בחרן**" (בראשית יא. לב).

ונקדים שאלה: האם משהו מאתנו יודע היכן מת ארפכשד, או היכן מת מתושלח, היכן הוא מקום קבורתם?

אין צורך להתאמץ לענות על כך, משום שהתשובה היא ברורה, חדה, ואינה משתמעת לשתי פנים: **אף אחד מאתנו, ושום יצור בעולם לא יודע היכן הם מתו. נקודה!**

ומדוע אף אחד לא יודע? אה?...

אז ככה... או משום שאין ברשותנו את העיתונות מהימים ההם... או משום כל סיבה שלא תהיה... אבל תכלס, שורה תחתונה, הסיבה העיקרית היא: כי **התורה** לא כתבה היכן הם מתו. **זהו זה.**

את זמן חיותם בזה העולם התורה פירטה בסוף הפרשה, כמו בסוף פרשת בראשית, שבביל לידע את סדר הדורות וזמנן, חמש מאות, שש מאות, שבע מאות שנה ויותר... **אבל את מקום קבורתם התורה לא כתבה...**

ובאמת, זה גם לא "מעניין" אותנו היכן מת ארפכשד או מתושלח או כל מיני אנשים שחיו אז, מצידי שימותו היכן שהוא בגלובוס, היכן שהוא בגלקסיה... מה זה ענייני... מה זה ייתן לנו...

ואולם - - -

הפלא הגדול הוא, שעל תרח, התורה **כן** כתבה היכן הוא מת - - - **"וימת תרח בחרן"!**

ישר כוח! חזק וברוך!... בשביל מה התורה כתבה את זה? וכי לא חבל על המילים? לא חרם על האותיות המיותרות?! והרי ידוע שהקב"ה לא כתב סתם מילים בתורה, ואם הוא האריך את הנתונים בעוד שלוש מילים **שלימות**, שלכאורה, ואני מדגיש: שלכאורה!!! נראות לנו מיותרות... מה הוא רצה לומר לנו בזה?...

ואכן, רש"י על המקום כבר התחבט בקושיא מעין זו, שלכאורה, מסדר המקראות יוצא, שקודם כל תרח מת, ואח"כ, בתחילת הפרשה הבאה, אברהם יצא מחרן לכיוון ארץ כנען בציווי של מקום "לך מארצך וכו'".

וכלפי מה הדברים אמורים?...

ישנם ביהדות, שני דרכים שונות, נפרדות, מהותיות כל כך... אשר סופם הוא כרוך מזרח ממערב, אבל תחילתם הוא בהבדל קטן... מזער... כמעט ולא מורגש... ואין הכונה להבדל בין "מגזרים" שונים, חילונים וחרדים... אלא הדברים אמורים עמוק עמוק **בתוך** המגזר שאנו נמצאים בתוכו, המגזר העיקרי, האמיתי, התורני, בתוככי עולם התורה והישיבות הקדושות.

ונתחיל עם שנות הבחורות...

בכל ישיבה אפשר למצוא שני 'סגנונות' של בחורים, ישנם בחורים המקפידים על סדרי הישיבה בצורה נפלאה, נמצאים מתחילת הסדר ועד סופו, ולומדים בצורה מדהימה... אבל - - - הם אינם משקיעים ולו גרם אחד של מאמץ בלימוד בבין הסדרים... זה יותר מידי בשבילם... זה מעל היכולת... כך הם טוענים.

מה הם עושים בבין הסדרים? – **בדרך כלל 'מתבטלים'** ו'**מעבירים' את הזמן**... (ואין מדובר חלילה בבחורים שצריכים את מנוחת הצהריים כדי לאגור כוח להמשך היום... אלא מדובר בבחורים, שכאמור, "מעבירים" את הזמן עד לתחילת הסדר הבא... בו הם אף מתייציבים ראשונים בביהמ"ד וממתינים לחברותא...).

על בחורים מסוג כזה אתה **לא יכול לבוא אליהם בטענות**... כי הרי, "מה הבעיה?"... הרי אני נמצא בשלוש סדרים מלאים, משתדל לא להתבטל, נמצא שלוש תפילות בישיבה, נו... מה אתה רוצה יותר מזה? אני עושה כל מה שבחור סטנדרטי צריך לעשות... זו תהיה תגובתם...

אבל אם 'נחשב' מעט, ייצא לנו שבמוצאם הם לומדים כעשר שעות ביום (הלואי... אבל בואו נניח שכן), וכארבע שעות הם "מעבירים" מידי יום בבטלה ובחוסר מעש וכי הרי לא מצוי שישנים שמונה שעות בלילה והלואי שבע שעות, והרי לתפילה מספיק שעות וכן לאוכל ושאר צרכי הגוף מספיק שעות ונשארו כארבע שעות של בטלה)...

והנה, הרי קיי"ל ש'**אם תעזבני יום יומיים אעזבך**', וכאשר אדם לא לומד יום, אזי התורה מתרחקת ממנו ביומיים, כפול. וזה נפק"מ לסייעתא דישמיא שלו להתעלות, ובהצלחה שתהיה לו בלימודו... (כך מובא בשם הסטייפלער).

ואי"כ, בחור שמתבטל 4 שעות בכל יום, אזי התורה מתרחקת ממנו שמונה שעות בכל יום... זה חשבון מתמטי פשוט.

ועכשיו תגידו לי אתם, איך בחור יכול עם שעות של לימוד שנותיו לו בשלימותם לגדול ולצמוח למשהו? איך הוא יכול להעפיל לפסגות כשיש בידו בסיכומו של יום שעותיים בלבד של לימוד כדבעי?!

זה הרי נורא נוראות!

ואח"כ הבחור מתפלא למה הוא לא מצליח כל כך, ולמה אין לו טעם בלימוד וכל מיני בעיות מעין אלו...

איך אתה רוצה להצליח כאשר הנך מחובר לתורה בכל יום בצורה אמיתית במשך שעותיים בלבד? איך?!

איך אפשר להצליח כשיומיים בשבוע, שיש ושבט כאילו 'מנותקים' מהחיוב של "והגית בו יומם ולילה"? בגלל שהישיבה לא תמיד מחייבת את זה...

ואח"כ אותם בחורים ממשיכים בדרכם זו גם לאחר החתונה כשהם נעשים לאברכים ובעלי משפחות... הם **לומדים רק בשעות של הכולל**. אבל מעבר לכך, בערב, הם יושבים בביתם בחוסר מעש ויוצאים לטייל מידי פעם... או שכבר מתחילים לעבוד בכל מיני עבודות מזדמנות אשר אינם פוגעות בשעות הלימוד של הכולל...

אותו גביר היה חבר לספסל הלימודים של האדמו"ר בהיותם צעירים... אבל אז - זה היה שונה. בעוד שהוא, הגביר הגדול, היה אז בחור מצטיין משכמו ומעלה, בעל כשרון גדול ומצא חן בעיני כל מוריו ורבניו, **הניגוד הגמור שלו היה אותו אדמו"ר**... ש'אז' הוא היה בכלל בחור פשוט, לא מבורך בכישרונות מי יודע מה... ומה שכן הוא היה בחור 'מתמיד'... אבל אותו יהודי מצא אז את עצמו יושב 'בשורה הראשונה' בעוד האדמו"ר ישב אז 'בספסל האחורי'...

והנה, כעבור שנים, נתהפכו היוצרות, והרי הוא רואה לנגד עיניו את אותו בחור שקט וחלש עומד לפניו **במלא הדרו בעודו מכהן כאדמו"ר ומנהיג רוחני למאות ואלפי חסידיו, והינו ת"ח עצום עד למאוד**... ואילו הוא, 'בעל בית'... אולם הוא מנכבדי הקהל וירא שמים הקובע עיתים לתורה, אך זה 'בער' בו, אוהו כמה שזה בער בו...

והוא רצה להבין מדוע, מהו הסוד, מה אירע במשך השנים שנוצר ביניהם **פערים כל כך גדולים ואסטרנומיים**...

וממחשבה למעשה, בעת קבלת הקהל, המתין גם הוא כמו הרבה מאנשי העיירה להיכנס אל הקודש פנימה ולהתברך מפי קדשו...

וכשהגיע תורו, נכנס לבדו פנימה אל האדמו"ר וסגר את הדלת בעדו... שם פנה זה האחרון אל האדמו"ר ופתח ואמר:

"רי יוסף, אתה ודאי זוכר אותי... עכשיו אין פה גבאים ואפשר לדבר פתוח... אנחנו למדנו יחדיו באותה ישיבה ובאותה שנה... אבל בעוד שאני הייתי בחור מוכשר אתה היית בחור חלש שיושב מאחורה בשורת הספסלים... ואי"כ מה הסוד שלך, **מה הפך אותך להגיע למדרגה שכזו בעוד שאני לא הגעתי לזה?**", סיים הלה את שאלתו הכאובה והטעונה...

והאדמו"ר, ענה לו בחיבה, ברוך, ובטון אבהי: "ידוע שבדברי הרמ"א, מצינו שתי לשונות בהם הוא השתמש כשרצה להכריע בחיבורו בין מחלוקת הפוסקים, ישנם פעמים שהתבטא בלשון "והמיקל לא הפסיד", וישנם פעמים שכתב "והמחמיר תבוא עליו ברכה".

וביאר האדמו"ר את דבריו: **אני תפסתי לעצמי דרך חיים של "והמחמיר תבוא עליו ברכה", תמיד חיפשתי "להחמיר", והיינו להוסיף ולהתעלות, להוסיף ולהתייגע, להמשיך להתאמץ עוד ועוד בלימוד התורה ובקיום המצוות, וכיון שכך זכיתי ל"המחמיר - תבוא עליו ברכה", ובאמת קיבלתי הרבה סייעתא דישמיא והגעתי לאן שהגעתי.**

"ואילו אתה, תפסת לעצמך דרך בחיים של "והמיקל לא הפסיד"... לא רצית להתייגע ולהתאמץ, חיפשת את הנוחיות והנינוחות האישית שלך, בשנות הלימוד בישיבה הסתמכת על כישרונותיך הברוכים ולא הוספת עמל ויגיעה משלך, וכך בהמשך החיים בחרת את הדרך הקלה והקלילה..."

"נכון, אמת, אין כעת שום טענות כלפידך... אתה מתפלל שלוש תפילות ביום וקובע עיתים לתורה חוק ולא יעבור, וקיום כל ההלכות בשו"ע הם דבר שבשגרה אצלך, אבל לעולם לא חיפשת את ה"מעבר", להשקיע יותר ולעמול יותר. ומשום כך הנך כיום בעל בית, אם כי חשוב מאוד, מנכבדי הקהל, אבל אחרי הכל - - - בעל בית..."

"זהו א"כ אפוא, סוד ההבדל - ביני לבינך..."

כך סיים האדמו"ר ר' יוסף מסיפנקא זצוק"ל את הסברו המעמיק.

המעשה על מרן שלא ארע...

(הבהרה חשובה: אין במעשה זה איזשהו זלזול בכבודו של מרן זצ"ל, אלא זהו תיאור של אילו וכאילו, להמחשת המציאות העתידית של בחירת הדרך הקלה והעקלקלה ל"ע).
ידוע המעשה על מרן הגרע"י זצוק"ל שבהיותו נער צעיר, כשלמד בישיבת "פורת יוסף" ביקשו אביו באחד מן הימים לצאת מהישיבה ולהתחיל לעזור לו בפרנסת הבית, בניהול החנות הקטנה של המשפחה ברחוב אלקנה...
עובדיה הצעיר, בלית ברירה, באותו היום לא הלך לישיבה אלא שם פעמיו אל עבר חנותו של אביו...

מכאן כבר ידוע ההמשך שחכם עזרא עטיה זצוק"ל, שכיהן כראש הישיבה, בא אל החנות ושכנע את אביו של עובדיה, ר' יעקב, שיתן לבנו להמשיך וללמוד, כי עם ישראל יזדקק לו במשך השנים הבאות... "ואם לא תסכים, קח אותי לעבודה תחת בנך" - סיים חכם עזרא עטיה את דבריו וכך הציל את עובדיה הצעיר שלימים נהפך למרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל...

אבל בואו ונמשיך את המעשה על הצד של אילו...

אילו חכם עזרא עטיה לא היה מגיע אל החנות בכלל ועובדיה הצעיר כן היה משתקע בעבודתו... הוא היה עושה חיל במלאכתו ומגלה את כישוריו הרבים בניהול החנות כולה תוך מתן שירות הגון ואוהד לכל הלקוחות המרוצים...

הוא היה מקדים להשכים בכל בוקר ולהתפלל בנך החמה, כשהוא לא מדלג על שום קטע מהתפילה... כולל קרבנות... ולאחר מכן הוא היה לומד את ה"חוק לישראל" תמידין כסדרן... או אז הוא היה רץ אל החנות כדי לסדר את הבסטות של הירקות ושאר מיני הממכר עד שראשוני הלקוחות יגיעו...

וכאשר הם הגיעו, היה הוא משרתם בנאמנות, נושא ונותן באמונה, מתוך יראת שמים נפלאה וחיוך כנה ואמיתי מאוזן לאוזן בפני כל באי החנות...

ובכל יום, לפנות ערב, היה אביו סוגר את החנות, ועובדיה היה הולך עם אביו לתפילת מנחה וערבית בביהכ"נ הגדול. שם לאחר תפילת ערבית הקפידו השניים על שיעור יומי ב"בן איש חי", ואח"כ פנו לביתם לארוחת הערב, ולשנת הלילה...

כך חזר הדבר על עצמו מידי יום ביומו... עד שכבר אביו הזדקן והעביר את ניהול החנות כולה לידי ידיו הנאמנות של בנו בכורו עובדיה...

כך גדל הנער ויהי לאיש, ובטקס יביתי ומשפחתי נשא הוא אשה כשרה, לא את הרבנית מרגלית בתו של הרב פטאל, אלא בת של אחד מזקני המתפללים בביהכ"נ השכונתי... מחבריו של אביו המבוגר...

וכך גם הביא ילדים, יעקב, אברהם, יצחק, דוד ומשה, (ועוד בנות)... אשר כולם, כשגדלו, החלו לעזור לו בחנותו, לשרת את הלקוחות באמונה ובחמימות הלב...

וכמובן ששמעם יצא לפניהם בכל רחבי השוק ש"עובדיה יוסף ובניו" הם הירקנים הכי טובים בעלי השירות הטוב ביותר בעיר...

אה ... איזו משפחה לתפארת... חלום שמתגשם לכל אבא בלבעס'... מחריד !!! אל בואו נמשיך...

וכך הם מעבירים את חייהם כשהם מדשדשים בבינוניות, באותה רמה, ולא מגיעים לשום מקום...

טענות? - **אין עליהם שום טענות!** כי הרי הם "מתמסרים" לתורה ומשקיעים את עצמם בלימוד "בשעות של הכולל"... אז איזה טענות יש לך עליהם?

או ברמה פחותה יותר, כאשר אותו בחור מתחתן ויוצא לשוק העבודה, אבל - - - הוא מקפיד על תפילה בנך ועל מנחה וערבית במניין, ולאחר מכן שיעור בעין יעקב או דף היומי... וגם חוק לישראל הוא יוסיף בשבילך... ממש קובע עיתים לתורה בתכלית ההידור...

נו... איזה טענות יש לך עליו... הרי הוא "נקי" מכל אשמה...

זהו סגנון הבחורים שדרך חייהם הוא "והמיקל לא הפסיד"...

אבל --- יש את סגנון הבחורים שהמוטו של חייהם הוא "והמחמיר - תבוא עליו ברכה"...

בכל יום תוכל לראותם לומדים בשעות לא שעות, בזמני הסדרים וגם מחוצה להם, ואם יש אי אלו סידורים שצריכים לעשות, עושים הם אותם במהירות ובחכמה

שלא יפגע להם הרבה בזמן הלימוד, ומיד לאחר מכן שבים ללימודם כמקודם, ללא שום שינוי מאז ההפסקה שנוצרה...

אלו אותם בחורים שתמיד תראה אותם לומדים בימי שישי ושבת כבימים רגילים, ומיד לאחר סעודת השבת רצים הם אל ביהמ"ד, פותחים את הגמרא בחטף ומסתערים על הלימוד בשקיקה ובאהבה אמיתית שמתגברת ומתעצמת אצלם בכל יום עוד ועוד.

אלו אותם בחורים שגם ב"בין הזמנים" הם לומדים בהתמדה שעות רבות, אם כי מפחיתים

קצת מהלחץ בישיבה לטובת חיי המשפחה, אבל לא להרבה זמן... **אצלם אין את המושג "יומי דפגרא"...** הם חיים את הלימוד בכל יום 24 שעות, גם כשהם עולים על מיטתם וגם בקומם לעבודת הבורא...

ואלו אותם הבחורים שכאשר הם נעשים לאברכים ובעלי משפחות, אין הם מסתפקים בשעות הלימוד של הכולל, אלא מוסיפים שעות נוספות עד השעות הקטנות של הלילה! זה נכון שאם עקרת הבית זקוקה לעזרה וסיוע הם עוזרים בחפץ לב, אך מיד לאחר מכן שבים הם לתלמודם כבתחילה...

אלו הם אותם הבחורים שנעשים עם השנים לאילנא רברבא ולתלמידי חכמים מופלגים, וזוכים הם לסייעתא דישמיא מיוחדת! כיון ש"המחמיר - תבוא עליו ברכה" כפשוטו ממש!

וכמו שאמרנו, אלו שתי הדרכים ביהדות שתחילתן דומה כמעט, עם הבדל קטן וכמעט שאינו מורגש, אבל עם השנים ההבדל נעשה גדול יותר ויותר עד שהתוצאות הן מרחיקות לכת כרחוק מזרח ממערב...

ובידנו הדבר, להחליט באיזו דרך אנו בוחרים לצעוד, האם בדרך של "המיקל לא הפסיד" או בדרך של "והמחמיר תבוא עליו הברכה". התוצאות כבר ידועות מראש... שווה להשקיע!...

*

ה'על טבעיים' שנתנו לך משמיים, ומגיע לך - - -
שלוש נקודות...

ועכשיו נחשוב לרגע, איזו 'בושה' תציף אותו, איזו הרגשה של 'החמצה אדירה', איזה 'כתם קין' ישאר עליו לעולמים, לא לשעה שעתיים, אלא לעולמי עד!!! בושה וחרפה בלתי נסבלת אשר לא ניתנת כלל לשער ולתאר - **לנצח נצחים!!! מפחיד לחשוב על זה!!!**

איפה הוא ימצא את עצמו, האם בגן עדן או בגיהנום? - זו שאלה הנתונה כבר בידי ביידי של מעלה...
אבל - - -

ברוך ה' שכל זה לא קרה!!! וזכינו במקום לירקן עובדיה יוסף - למרן רבינו הגדול אור העולם רבי עובדיה יוסף צוק"ל!!! שניצל את כל כוחותיו עד תום, כידוע... הוא בחר כל ימי חייו בדרך של "והמחמיר תבוא עליו הברכה"!!! ואכן הוא חולל את המהפכה הכבירה וזכה לכבוש את הפסגות האדירות ביותר באנושות כולה!!!

*

ובחזרה אל תרח מיוזענו...

התורה מלמדת אותנו שתרח בחר בדרך של "והמיקל לא הפסיד", הסיר מעליו כל תלונה... כי אכן בסוף ימיו הוא חזר בתשובה וברח מנמרוד ומהעבודה זרה, עד... עד שהגיע לחרן, שם הוא ראה שאין את "העבודה זרה" של נמרוד, ורווח לו... הרגיש שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה...

אבל תרח! אוי תרח! ביכולתך להתאמץ עוד קצת ולהגיע לארץ כנען, ארץ ישראל! "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה". ארץ של קדושה וטהרה, ארץ של "ואני קרבת אלוקים לי טוב"...

תרח! יכולת להכיר את בורא העולם ולילך בדרך בן אברהם העברי ולהיות מאבות האומה...

אבל לא! תרח החליט שלא להתאמץ ולהתייגע! אם הוא לא חייב אז לא צריך... בשביל מה?...

ואכן התורה מדגישה: "וימת תרח - - - בחרן"!!! כן! הוא נשאר בחרן! הוא לא התקדם במאומה! אותו נעבאך, אותו מסכן, אותו כלומניק שלא יצא ממנו שום דבר למרות שהוא יכל להגיע הרבה יותר...

ומשא"כ בנו, אברהם, בחר ללכת בדרך של "והמחמיר תבוא עליו הברכה"! הוא התאמץ, התייגע, ניצל את כל כוחותיו עד תום, הלך אחרי בורא עולם בעיניים עצומות, באש ובמים, והחזיר בתשובה וגייר למאות ולאלפים... פשוט עשה מהפכה בהיסטוריה האנושית לאחר כמעט אלפיים שנות שממה רוחנית בעולם!!!

ואכן הוא זכה להיות "אברהם אבינו", אבי האומה!!! וזהו אם כן המסר העצום הטמון בשלושת המילים הללו:

אל נא נהיה כמו תרח! אל נא נקבור את עצמנו בחרן!... בבינוניות! באותו מקום!!!

נדע את כוחותינו האדירים, ונצל אותם עד תום, נעזוב את הדרך הנינוחה והתלולה של "המיקל לא הפסיד" ונבחר לצעוד בדרך של "המחמיר תבוא עליו הברכה"! או אז נזכה לסייעתא דישמיא בממדים שלא הכרנו, ונוסיף להמשיך ולהתייגע, לצאת מ"אזור הנוחות" ולעלות במעלות התורה והיראה, לגדול ולצמוח למאורי הדור הבא!

ונזכור תמיד כי בידנו הדבר!

מערכת בן עליה.

וכך, לאט לאט, הבנים והנכדים הצדיקים, עוזרים לסבא בניהול החנות, ופותחים רשת של חנויות ירקות בכל רחבי ירושלים **"עובדיה יוסף ובניו - ירקות טריים יום יום"...** (מזעזע בכלל לחשוב על זה... אבל, בואו ונמתין עד הסוף המפתיע...).

ובל נשכח את "מעשי הצדקה" שהיה מנת חלקם מידי יום ביומו. שטרות רבות היו יוצאים מכיסם למטרות צדקה לעניים ולמשפחות מעוטי יכולת, ואפילו היו הם מחזיקים כמה אברכים בישיבת "פורת יוסף" שילמדו להצלחתם ולעילוי נשמת הסבא, ר' יעקב יוסף ע"ה...

וכך בהגיעו לגיל שיבה, בשנת התשע"ד, בהיותו בן תשעים ושלוש, השיב הירקן הצדיק עובדיה יוסף את נשמתו ליוצרה, ולאחר מסע ההלויה שלא מנתה יותר מעשרה מניינים בלבד, ולאחר דברי ההספד שנשא רב השכונה על כל מעשי הצדקה והחסד של המנוח ע"ה ושקבע עיתים לתורה וכו'... הקימו בני המשפחה סוכת אבלים בחצר ביתם וקראו משניות לעילוי נשמת אביהם...

ואז - - - כשעלה הירקן עובדיה יוסף אל השמיים, מיד שאלוהו בביידי של מעלה: "קבעת עיתים לתורה" - "בודאי!" השיב נחרצות כשחידן נסוך על פניו...

"נשאת ונתת באמונה?" - "בודאי!" ענה שוב בביטחון מלא...

אין אדם מאושר יותר ממנו! כך הוא חשב... 'אין עלי שום טענה! קיימתי הכל! ואפילו עשיתי הרבה צדקות ומעשי חסד שאני לא חייב... ובודאי מגיע לי לשבת מינימום ליד משה רבנו בגן עדן'...

ואז... - - -

או אז מגיע 'המקטרג' ומבקש מהדיינים להציג משהו... והנה הוא סוחר מאחוריו עגלה עמוסה לעייפה בעשרות ספרים גדולים עבי כרס, שולף ספר אחר ספר ומציג בפני עובדיה הירקן סט של עשרה כרכים בשם שו"ת "יביע אומר"... ועוד סט של "יחווה דעת", "חזון עובדיה", "הליכות עולם", "טהרת הבית", "לויית חן", "מאור ישראל", "ענף עץ אבות" ועוד חיבורים וספרים...

עובדיה הזקן כלל אינו מבין מה מתרחש לנגד עיניו... "מה זה?" הוא שואל את המקטרג...

"אלו הספרים שלך!! או יותר נכון: הספרים שהיית צריך להוציא לאור ולזכות בהם את עם ישראל בעשרות ומאות פסקים חשובים ביותר"!!! עונה לו המקטרג...

עובדיה הירקן נבוך... אפילו איך פותחים ומחזיקים את הספרים הגדולים האלו הוא לא יודע... אלו נראים לו ספרים שרק הרב של השכונה פותח ולומד בהם... מה הם רוצים ממנו?? מה הם נטפלים אליו כעת??...

ואז מגיע קולו של המקטרג, רועם, מפחיד, זורה חלחלה בכל חלקי הנשמה: **"עובדיה עובדיה!!! - - נתנו לך כישרונות על, נתנו לך זיכרון פנומנאלי, נתנו לך יכולות אדירים לחולל מהפכה שלימה בכל עם ישראל ובפרט בכל יהדות ספרד!!! - - -**

נתנו לך יכולות כבירים ואתה בילית את כל חייך בין עגבניות, גוייבות ובטטות... איפה אתה??? היכן היית??? היכן הם כל ילדיך שהיו צריכים לצאת דיינים, רבני ערים, ומורי הוראות בישראל!!!

אכן, נכשלת במשימה שהוטלה עליך!... לא ניצלת ולו גרם אחד קטן מכל היכולות והכשרונות

אוצר החידות והדילצות לפרשת נח

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. בזכות שם (בן נח) ובזכות אברהם זכו למצוה אחת, הא כיצד? מה המצוה, ובזכות מי זכו לה באמת.

תשובה: ויקח שם ויפת פירש רש"י לכך זכו בניו של שם לטלית של ציצית. ובפרשת לך לך כתב רש"י בשכר שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לחוטין של ציצית. ולכאורה בזכות מי זכו.

כתב ריב"א על התורה וכן ר' חיים פלטיאל (בראשית פרק ט') הק' הר' יעקב מאורלייניש הא אמרין במס' סוטה בזכות שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לציצית. ותי' הר"ר אליקים דמה שפי' לטלית של ציצית ר"ל לבגד נאה מציצית כלומר מפתיל נאה. ותדע דהכי הוא שהרי לא אמר לציצית כמו שאמר שם אלא לטלית של ציצית, וראייה מבראשית רבה דקאמר התם אמר הק' לשם את כסית ערות אביך חיך שאני פורע לך שנ' באדין גובריא אילין כפיתו בסרבליהון עכ"ל ולא הזכיר ציצית כלל. וי"מ דמה שפי' זכו בניו ר"ל קצת בניו ועדיין לא נודע לאיזה מבניו ובזכות שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לציצית יותר משאר בניו של שם. עכ"ל.

חידה. היכן חזינן שנה עשה תשובה למעשה אחר שעשה, שהיה בו חסרון אמונה.

תשובה: י"ל כמש"כ בחשוקי חמד ביצה - (הערות דף כט עמוד א אות יז). דהביא דאיתא במדרש תנחומא (פר' נח אות ט) נאמר "הן צדיק בארץ ישולם", זה נח, ולכך הכישו אריה, והיא מדרש פליאה, שאם הוא צדיק, למה הכישו ארי, ותי' הגאון הרבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל (הובא בברכה משולשת מאמר טז) שאיתא דגם נח חטא בגזילה אלא שעשה תשובה, וגזילה זה חסרון באמונה. דאם היה מאמין לא היה גוזל, הן מחמת האיסור, והן מחמת חיסון באמונה שה' ימציא לו כל מחסורו. א"כ קשה כשעשה תשובה למה הכישו הארי, ונראה דאיתא פלוגתא ביבמות (דף ק"ח ע"ב) מי שגזל מחמשה בני אדם ואינו יודע מאיזה מהם גזל, דעת רבי טרפון שמניח גזילה ביניהם ומסתלק, ור"ע סבר שאינו מקיים והשיב את הגזילה עד ששיב לכל אחד, ופסק הש"ך כרבי טרפון, ולפי זה י"ל דנח עשה תשובה שהניח את הגזילה ביניהם, דאנן פסקינן כר"ט דמניח גזילה ביניהם ומסתלק, אבל ידי שמים לא יצא ולכך הכישו הארי. והשתא אתי שפיר המדרש הנ"ל בטוב טעם ודעת הן צדיק בארץ ישולם זה נח, וקשה מהו 'בארץ', וצריך לומר דווקא בארץ הוא צדיק, דהיינו כרבי טרפון, אבל לצאת ידי שמים לא יצא כיון שלא נתן לכל אחד ולכך הכישו הארי.

חידה. ישנה מחלוקת בתז"ל בביאור צהר תעשה לתיבה, האם הכוונה לחלון ממש או לאבן טובה המאירה להם, כמובא בדברי רש"י, וראה סנהדרין קחב, שדעת ר' יוחנן היא שהקב"ה אמר לו לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים. והגאון רבי אליהו קלצקין זצ"ל (תלמיד תלמידי החת"ס) אמר י"ל שפלוגתא זו תלויה במחלוקת ר' יוחנן ור' לקיש בריש פרק יום הכיפורים אם חצי שיעור אסור מן התורה, וזו דעת ריו"ת, או מותר כר"ל, ור' יוחנן לשיטתו אזיל. הא כיצד?

תשובה: י"ל דהיות והקב"ה אמר לנח "צהר תעשה לתיבה", וס"ל לרבי יוחנן דהלשון "צהר" מרמז ש"קבע בה אבנים טובות ומרגליות, כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים". א"כ אם יקבע בה פחות אבנים, דהיינו שהם אמנם יאירו, אבל לא כצהרים, הרי לא קיים בזה נח את ציווי הקב"ה. וזה מתאים עם שיטתו של רבי יוחנן במסכת יומא דס"ל שבאסורים חצי שיעור אסור מן התורה. כמו כן בציווי של עשה, אם לא עשה כציווי במילואו, הרי לא קיים את הציווי, אלא בטלו. והיות והציווי היה "צהר", מלשון "צהרים", חייב הדבר להיות מאיר כצהרים. וכל זמן שהוא לא כן, הרי לא קיים את חיובו אלא בטלו.

חידה. מה הראייה שלגן עדן יש שערים.

תשובה: י"ל ממה שהביא הר' חיים פלטיאל ז"ל בראשית (יז יא) דבפרשת מילה יש י"ג בריתות נגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, וי"ב מהן ביחד ואחד בסוף הפרשה נגד י"ב שבטים, נמצא שהמילה שקולה נגד כל התורה ונגד ישראל. וי' פעמים כתיב בה מילה המילה נגד י' דברות ונגד י' ברוך בברוך שאמר, לכך מצריכין י' למילה. וכנגדן י' פעמים בור ביחזקאל להגיד שבה נצולים מגיהנם ואברהם יושב על פתח גן עדן ושומר שכל מי שאינו נמול אינו נכנס בגן עדן, ולכך צריך מעומד לפי שנקראת עדות, ולכך נותנים שם להנערים בשעת הברית משום שנאמר ואתנה את בריתי וכתוב לא יקרא עוד שמך וגו', ע"כ. הרי די' לגן עדן פתח, דהיינו שער.

וכע"ז הוא בעין יעקב. דהנה איתא במסכת סנהדרין (צח א) "רבי יהושע בן לוי אשכח לאליהו, דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה: אתינא לעלמא דאתי, אמר ליה: אם ירצה אדון הזה. אמר רבי יהושע בן לוי: שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי", ע"כ. וכתב רש"י ז"ל "קול שלשה. דשכינה הוה בהדיהו", ע"כ. אבל בעין יעקב הביא, דבעלמא אמרין **שאברהם יושב בשער גן עדן.** וזהו שנים ראיתי ושלשה שמעתי. שאת אברהם רק שמעתי, ולא ראיתי. ויעוי' במהרש"א ז"ל.

חידה. איזה מיני בעלי חיים לא נכנסו לתיבה מלבד דגים.

תשובה: כתב המשך חכמה כאן, ואני הנני מקים את בריתי וכו' מכל יוצאי התיבה וכו'. הנה בתיבה לא היו רק מי שנולד ופרה ורבה, וכמו שאמר "להחיות זרע", אבל הנולדים מן העפוש ומהאשפות לא היה צריך להכניסה בתיבה. ועם אלו המינים לא הקים את בריתו. כי העיקר כדברי רבינו במורה פרק ע"ב מחלק א', שהם אינם מכוונים ביצירה, אבל נתחייבו להכרח מזג החומר, ונכללו באמרו "לשחת הארץ", והבן. ולפי זה מובן טעם חכמים דפסטי בהורג מינין שאינן פריין ורביין כמו כינים בשבת, ודו"ק היטב.

חידה. איזה צדיק יותר חשוב, מי שמתבודד לעבודתו יתברך, או מי שעוסק בצרכי הציבור ומפקיר את נפשו עבור הציבור, המקור מהפרשה.

תשובה: כתב המשך חכמה כאן, (כ) (ויחל נח) איש האדמה במדרש פרשה ל"ו (סעיף ג') אמר רב ברכיה: חביב משה מנח, נח משנקרא "איש צדיק" נקרא "איש האדמה", משה, משנקרא "איש מצרי" (שמות ב, יט) נקרא "איש אלקים" (דברים לג, א). הענין, דיש שתי דרכים בעבודת השם יתברך, דרך אחד מי שמיחד עצמו לעבודתו יתברך ומתבודד, ויש מי שעוסק בצרכי צבור ומבטל עצמו בשביל הכלל ומפקיר נפשו עבורם. אם כן, צריך לומר לפי המושג, שזה שמתבודד יעלה מעלה מעלה, וזה ירד ממדרגתו. וכן אמרו קהלת רבה, "כי העושק יהולל חכם" - רבי יהושע בן לקיש שכח פ' הלכות בשביל שעסק בצרכי צבור. ובכל זאת מצאנו שנה התבודד, ולא הוכיח את בני דורו, לכן אמרו עליו, שאף הוא היה ראוי לכלייה, ורק מתבודד לעצמו היה, בכל זאת אחר שנקרא "איש צדיק" ירד ממדרגתו ונקרא "איש האדמה". ומשה נקרא "איש מצרי" - שהוכרח לגלות, שזה מורה פחיתות בנפש - הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת המצרי נקרא "איש אלקים", שהגיע לתכלית השלמות מה שיוכל האדם להשיג ועיין מדרש רבה ברכה, ודו"ק.

חידה. מי קיבל הבטחה לשכר (בדורו של נח) שעדיין לא זכה לזה, ורק בעתיד יזכה לזה.

תשובה: יפת שייקבר במלחמת גוג ומגוג שעדיין לא הייתה.

חידה. למה עבד כנעני יוצא בשן ועין.

תשובה: פירוש הרא"ש על התורה פרשת משפטים, מדרש שן ועין דנקט. וה"ה בכל כ"ד אלא לפי שכשקלל נח את כנען בעבדות על ידי סבת שן ועין היה כלומר שן שחירק והעין שראה ערות אביו גרמה הקללה מהעבדות.

חידה. כי מלאה הארץ חמס, כ' רש"י לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. באיזה אופנים יהא מותר להשתמש בחפץ של חברו בלא ידיעתו.

תשובה: בש"ך סימן שנח סק"א כתב דלולי דמסתפינא הייתי אומר שמותר לאכול מדבר שאינו שלו אם יודע שחבירו יתרצה ולא כשיטת התוס' בב"מ (כ"ב) ולכאורה כן מפורש בחידושי הריטב"א. והקצה"ח מכריע כתוס' אולם נוקט דלמצוה דיתרצה מותר להשתמש. והחזו"א (אבן העזר קידושין סי' קמח) כתב דבאופן של זכות גמורה או שגילה דעתו דהוא זכות מהני לכו"ע. והמנחת פתים והשו"ע הרב כתבו דאף לתוס' שאסר ליטול דבר ללא רשות, היינו לכלות הקרן, אבל להשתמש בחפץ חבירו בלא ידיעתו שרי. עוד יש אופן עפ"מ ש"כ הרמ"א (ח"מ סי' שח ס"ז) דאם אירע לו איזה הפסד מותר להציל ממונו ע"י שיזיק ממון חבירו וישלם לו אח"כ מה שקילקל לו.

חידה. מה המשותף בין אדם הראשון נח ויעקב אבינו ע"ה.

תשובה: א] כולם היו מהולים.

ב] אדם הראשון נצטווה על פרו ורבו, וכן נח נתברך ג"כ בברכה זו של פרו ורבו, וכן אצל יעקב נתברך וידגו לרוב בקרב הארץ.

חידה. איזה רשעים הטעים אותם הקב"ה מעין עולם הבא ומדוע.

תשובה: אנשי דור המבול, וכמבואר בגמ', וביאר בספר אבות הראש משום שזה היה לרעתם לשלם להם בחייהן.

חידה. (כב) יום ולילה לא ישבתו - אמר ריש לקיש, עובד כוכבים ששבת חייב מיתה, שנאמר ויום ולילה לא

ישבתו, ואמר מר אזהרה שלהם היא מיתתן [סנהדרין נ"ה ב'] - באיזה אופנים גוי ששבת אינו חייב מיתה.

תשובה: א-הנה כתב הרמב"ם [פ"י ה"ט מהלכות מלכים] "וכן עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו... ואם עסק בתורה או שבת או חידש דבר מכין אותו ועונשין אותו", ומבואר ברמב"ם דיסוד הטעם שגוי ששבת חייב מיתה הוא משום דבודה דת מליבו, ועפ"ז כתבו האחרונים (ועיין המהרש"א בביצה כתב דאם הגוי שובת שלא לשם מצוה אינו חייב מיתה.) דגוי ששבת ממלאכתו **שלא לשם שבת** לרמב"ם אינו חייב מיתה דאינו בודה דת מליבו ב-ועוד מצינו בפרדס יוסף [בראשית ח' כ"ב] שהביא בשם זקנו שנסתפק האם דין זה דגוי ששבת חייב מיתה הוא דווקא אם שבת יום שלם וכמו שבת דידן, או דלמא אף אם שבת ממלאכה כל שהוא בתורת שבתה חייב מיתה. ואי נימא דבחלק מהיום אינו חייב מיתה א"כ מצינו מקרה נוסף.

ג-בספר אשר למלך (הל' איסורי ביאה) כתב דאם שובת בלי שיאמין במצות שבת ה"ז חייב מיתה, אבל אם מאמין בה מותר לשבות כמונו. ורש"ז וינברג כתב עוד חילוק שהנחת תפילין בשבת לגוי מובא בשם הזהור דחייב מיתה שמזלזל בחותם המלך, אבל שלא לשם מצוות הנחת תפילין (כגון המוצא תפילין) מותר. ור"א רבינוביץ בספרו מועדי קדשך כתב דגוי שמכבד את השבת במאכל ובמשתה אינו חייב מיתה, כיון שחלק זה משמירת שבת הוא זכר לבריאת העולם, והגויים הם גם יצורי עולם.

חידה. האם אדם יכול להאכיל בהמות דברי איסור או לא, וממה יש ליישב לפי"ז בפרשתינו.

תשובה: במשך חכמה ביאר דאיתא בחולין דדריש ר"ש אמר קרא מכל האוכל אשר יאכל, אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל, אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל, ומטעם זה יש למעט איסור הנאה שאין אתה יכול להאכילו לאחרים, ברם אתה יכול להאכיל לבהמת הפקר, וא"כ גם בתיבה היה ראוי שיוכל להאכיל לבהמות גם דבר שאסור בהנאה שהם היו כמו הפקר, אלא כיון דהוי מזונתן עליך וכדאיתא בסנהדרין, לכן קאמר מאכל אשר יאכל שתוכל להאכילן לאחרים, למעוטי אסור הנאה.

חידה. רש"י ה, יא, אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקדוש ברוך הוא ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם: - איזה דבר הלכה למדו הפוסקים ממדרש זה שהביא רש"י.

תשובה: מהא דאמרין שיהיו מזונותי מרורים כזית דנו הפוסקים אי זית חשיב דבר מר, והתוס' בעירובין (יח ע"ב) כתבו דקאי על אילן הזית ולא על הפרי, וטעם הדבר ביאר ר' ראובן מרגליות בספרו נפש חיה (או"ח סי' תנז) שהרי נאמר בפסוק והנה עלה זית טרף בפיה, דכיון דהתורה נקטה שהיונה הגיעה עם עלה ולא עם פרי, כוונתם לומר שפרי הזית אינו מר.

חידה. היכן מרומז בפרשה עניין זה של טוב לצדיק וטוב לשכנו מהמתו.

תשובה: בילקוט משלי (יג) איתא אשריהם לצדיקים ולדובקיהם דכתיב ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה, א"כ מרומז אצל נח דטוב לצדיק וטוב לשכנו.

חידה. מה הביאור שהמתחיל במצוה ואינו גומרה הרי הוא קובר את בניו, והיכן בפרשתינו מצאנו את הביאור למימרא קשה זו.

תשובה: בפירוש מליץ יושר ע"ס מסילת ישרים (פ"ז) ובספר בד קודש ביאר בשם חתנו הגר"ח פ"פ ברמן כי רש"י אומר כי תולדותיו של האדם הם תורות ומעשיו הטובים, וממילא שומר עליהם כדרך האדם שמגדל את בניו, ואם התחיל במצוה ולא גמרה, אז מדין מדה כנגד מדה מגיע לו שיקבור את בניו כשם שקבר את המצוה. משננער לצאת ממעי אמו, ומשמע משעת הלידה עצמה ולמדו מדכתיב לפתח חטאת רובץ.

חידה. מה המשותף בין יעקב אבינו ע"ה, ליוסף בנו, ולמשה רבנו, ולנה.

תשובה: באבות דרבי נתן בהוספה ב' לנוסח א' איתא דיעקב ויוסף ומשה ונח נולדו כשהם מהולים.

חידה. מהיכן יש מקור שגור חייב לכבד את אביו הגוי.

תשובה: ברמב"ם הל' ממרים (פ"ה ה"א) ובשו"ע יו"ד (סי' רמא ס"ט) שחייב לכבד את אביו שלא יאמרו באין מקדושה קלה לקדושה חמורה והוא מהא דביבמות (כב ע"א). וישנו מקור במדרש רבה (בראשית לט, ז) ויאמר ה' אל אברם לך לך מה כתיב למעלה מן הענין וימת תרח בחרו, א"ר יצחק אם לענין החשבון ועד עכשיו מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים אלא בתחלה אתה דורש הרשעים קרוין מתים בחייהן לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר אצא והיו מחללין בי שם שמים ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו, אמר ליה הקב"ה לך אני פוטרך מכיבוד אב ואם ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם. ובקריית מלך על הרמב"ם שם הביא מפסיקתא רבתי פכ"ג דכיבוד אב אצל גוי הוא ענין של נימוס. וביד אברהם (שו"ע יו"ד סי' רמא) הביא את המקור מחם שנענש על שביזה את נח, לפיכך כתב שחייב הגר להמשיך ולהיזהר בכבוד אביו גם לאחר התגיירותו.

רש"י בסוף הפרשה כתב שהקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו, ומכאן מדויק כן. אמנם יש לדחות דשמה הכוונה שהאנשים יאמרו כן, אבל באמת אין חיוב לכבדו.

חידה. האם נח קיים את התורה, ואם קיים איך שתה ערלה.

תשובה: במדרש רבה (ויקרא ב, י) איתא קיים נח את מה שכתוב בתורה. וכבר הקשה מהרי"ל דיסקין האיך לא חש לערלה ותיירץ כיון דנח נטע לכל העולם וס"ל כרבי יהודה דהנוטע לרבים פטור מערלה, וע"כ שתה מן היין. ועוד י"ל כיון דגדל בנס אין לו את הדינים של דבר הגדל בדרך הטבע וכדברי הגר"ח בענין נס חנוכה בשמן נס. והגר"ח ק"ק תירץ דנח סבר שזיעה היוצאת מן הפירות אינו חייב בערלה. והגר"ש יו"ק תירץ עפ"ד החת"ס שכיון שנטע עבור קרבנותיו איכא מ"ד דבכה"ג בנטע זית עבור המנורה דנחלקו אי הוי חייב בערלה. ובאבן ישראל ובספר באר בשדה תירצו עפ"ד המדרש דנח הכניס זמורות לתיבה, וא"כ י"ל שהזמורות היו עם גושיהם ובכה"ג אין בו ערלה. ועוד י"ל דלפני מתן תורה עדיין לא חל איסור ערלה. ובספר רנת יצחק כתב עפ"ד המהר"ל בתפארת ישראל (פ"כ) דכל האבות

מלבד אברהם קיימו רק מ"ע ולא ל"ת, וא"כ גם נח קיים מ"ע ולא ל"ת ולכן שתה ערלה. ובבית האוצר מהגר"י ענגיל (מערכת א-ד אות ט"ז) שבאמת לא קיים נח כל התורה כולה.

ברש"י פ"ז פ"ב כתוב שלמד נח תורה, ומסתמא למד ע"ד לקיים ולא לחינם. ומה שלקח עמו זמורות גפן אולי לקח עמהם גם מהקרקע באופן שאינו נחשב ערלה אלא מונים לשנים הקודמות, ועוד י"ל שערלה הוא רק משהגיעו בנ"י לארץ ישראל ולא קודם לכן.

האם מותר לבן להשתמש בשירותי האב

שאלה. מהיכן אולי יש להוכיח מפרשתינו לשאלה זו, מעשה באברך תלמיד חכם שצריך להגיע להרבה מקומות למסור שיעורים ומכיון שאין לו רשיון למכונית מסיע אותו אביו לכל המקומות ונסתפק הבן אי שפיר למיעבד הכי.

תשובה: א. [לכא' משלהי פרשתן (י"א ל"א), ויקח תרח את אברם בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם", וכתבו המפרשים, דכל עיקר נסיעתם היה בשביל אברהם, שהוא היה החשוב ביניהם אחר שיצא מאור כשדים, ובשבילו יצאו כולם, וכתב ויקח תרח וכו' ומבואר שהוא לקחם והכל בשביל אברהם בנו, וא"כ ה"נ בנדון דידן. - בספר חשוקי חמד (בכורות ס ע"א) -

ואמנם לגופא דדינא לכא' דוקא אם אין אביו ת"ת, ועוד יש לחלק דתלוי בעיקר דין כיבוד אב בבן נח, דעל צד דאין מצווין כישראל א"כ אפי' נימא כהשיטות דהאבות היה להם דין ישראל, אבל לתרח לא היה דין ישראל, והו"ל אברהם כגר שנתגייר ואביו עומד בגיותו, דדינו ככל ב"נ, דלמ"ד דאין בהם כיבוד או"א ממילא א"א להוכיח לנידוד"ד, דלכן נשתמש אברהם בתרח אביו, ויש בזה אריכות בדין ב"נ בכיבוד או"א, ואכמ"ל. אבל בלא"ה יש לדחות דמ"ש ויקח תרח וגו', אין הכוונה שהוציא תרח הוצאות על זה ולא טרח בזה לצורך אחרים, דמסתברא שכל אחד הכין חמורו (והרי כבר היו גדולים (לבד מלוט היתום שהיה סמוך על שולחן תרח), ורק משום שהיה ראש משפחה נקט הכי.

באיסור לאכול לפני שמאכיל לבהמה - האם יש חילוק בשוכר את הפרה

שאלה. השוכר או השואל פרה מחבירו האם מצווה להאכילה לפני אכילתו, ומהיכן יש להוכיח דבר זה מפרשת השבוע.

תשובה: א. [דכתיב 'והיה לך ולהם לאכלה' ולכא' היה להקדים 'להם ולך לאכלה'. ותיירץ המהרי"ל דיסקין כיון שבתחילה היה אסור באכילת בשר נמצא שלא היה לו בהם אלא קנין פירות [למלאכה] ולא קנין הגוף [לאכילה] ולא קנין הגוף דמי, ואינו מחויב לאכול, ומתחדש מכך שה'שוכר' את הפרה מותר לו לאכול קודם שיאכילה. וע"ע בדרך שיחה בא' מהתירוצים שאין חייבים על בהמה שאינה שלו רק שעליו מוטל לתת לה אוכל [לפי"ז אין ראיה ל'שוכר' ודו"ק], ואכמ"ל.

התעוררות לתשובה - בפרשה?

חידה: איזה דבר מעורר לתשובה מוזכר בפרשתינו.

תשובה: הקשת שמעוררת לעשות תשובה. וראה ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר פרשת מטות, והקשת הוא בחינת מבטח עוז שכרת הקדוש ברוך הוא ברית שלא יכרת כל בשר עוד ממי המבול + [מכתב יד קודשן] + ובודאי לא בחנם הוא אם המשפט לכלות ואין הקדוש ברוך הוא וותרן. רק הקשת שהוא מראה דמות כבוד ה' היינו שהוא מעורר תשובה. ועל כן איתא בתיקוני זוהר (תיקון י"ח) כד תחמי קשתא בגוונים נהירין תצפי לרגלא דמשיחא כי אין ישראל נגאלים אלא בתשובה.

דיני ערלה במעשי נח

חידה: איזה דין בדיני ערלה מיישב את מעשיו של נח.

תשובה: א. מקשין העולם היאך שתה נח מן היין הלא איתא בחז"ל דבו ביום נטעו וכו', ובשם מהרי"ל דסקין תרצו משום דהוי נוטע לרבים דפטור מן הערלה. ויש שתי שטעה וסבר דזעה בעלמא הוא.

ב. ואפשר עוד שהכנים הזמורות לתיבה עם גוש עפר שיכול להתקיים בו דכה"ג א"צ למנות שנות ערלה משעת נטיעה שניה.

ג. ויש שתי דכיון שהיה הכל דרך נס א"כ הו"ל כאילו עברו שנות ערלה (וכה"ג י"ל גבי אדם הראשון ג"כ דאיתא בחז"ל דהיה שותה יין ממה שהביאו לו מלאכי השרת וכו' וכן עצם הפירות שאכל ולא מצינו שנתבע על הערלה, ובהדיא כתיב מכל עץ הגן תאכל וכו' ואפי' נמנה שנת תוהו מ"מ עדיין אין ג' שנים, וע"כ דכה"ג שנברא בתחילה כבדרך נס אין ענין ערלה. ויש עוד כמה תרוצים בזה ואכמ"ל.

בעלי חיים צומח ודומם מושפעים מהסביבה

חידה: מהיכן רואים שאדם העובר עבירות משפיע על כל סביבתו (בע"ה, דומם, צומח).

תשובה: כי השחית כל בשר וכו' ופרש"י אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן, והיינו מחמת קלקול בני האדם. - וראה בספר לב אליהו מרבי אליהו לפייאן שכתב לא לקנות דירה ולא לגור בסביבת בעלי עבירה, כי העבירות משפיעים על הכל, גם מצינו במבול שהיה צריך למחות עד ג' טפחים של עומק המחרישה. והיינו שאעפ"י שהם לא חטאו שכיון שהבריות חטאו נענש גם העולם.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פנינים לפרשת נח

ב

המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו

נאמר (ח, כא) 'וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה וגו'. וביאר האור החיים הקדוש שההדגשה היא שהגם שהקרבן שהקריב נח מנכסיו הם נכסי שמים אשר ברא ה' בעולמו, אף על פי כן נתרצה בהם, ובאמצעות הקרבתם נדב להטיב ונשבע שלא יכרית עוד כל בשר מבלי שאלת דבר ממנו, אלא כביכול מעצמו נתרצה כאילו מה שקבל הוא של המקריב ואינו שלו, עכ"ד.

והנה בעירובין (סה, א) 'אמר רבי חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח וגו'. ופרש"י שהכוונה היא שמפייס אותו על דבר והוא מתרצה כשטוב ליבו ביין ע"ש. ובפשוטו אין העניין ברור, מה השייכות ומדוע מי שמתפתה ביינו ייש בו מדעת קונו'.

אכן במהרש"א שם כתב שהוא דוחק, וביאר שהרי הדרך היא שאיש שחטא לחבירו מפייסו במשתה שמביא לו, אך החידוש שנאמר כאן שהוא מתפתה ביינו היינו שאם חבירו אינו מדקדק בכך להתפייס ביין של מי שחטא כנגדו, אלא הוא מתפתה ומתפייס מחבירו שחטא כנגדו ביין של עצמו, הרי זה יש בו מדעת קונו שנאמר 'וירח ה' וגו' לא אוסיף לקלל וגו', שרצה הקב"ה להתפייס בקרבן משלו כדכתיב אם ארעב וגו' כי לי תבל ומלואה וכו' ע"ש.

ודברי המהרש"א מבוארים באוה"ח שם שכתב 'ועל פי דרך זה היה מפרש מו"ר אדוני זקני זצ"ל וכו' כל המתפתה מיין שלו כי גייש אליו אורח כוס של יין מיינו של בעל הבית ובאמצעותו יעשה לו מבוקשו ממנו מעצמו יש בו מדעת קונו כי כן עשה ה' וכו'. ודקדק לומר מתפתה לומר שנתפתה באמצעות המוגש אליו מבלי שיצטרך אליו דבר וכפי זה באה הודעת הכתוב דבר זה למי שירצה ללכת בדרכי קונו. והגם שמצינו בכמה מקומות שאמר הכתוב ריח ניחוח, לא מצינו שנתנדב לעשות טובה מעצמו כזה אלא שיתרצה בו או ימחול לו חטאו. והדברים נפלאים.



ג

את קשתי נתתי בענן

השו"ע (או"ח קכ"ב ס"ג) כתב 'הרגיל לומר ד' דברים הללו לאחר תפלתו זוכה ומקבל פני השכינה עשה למען שמך, למען ימינך, למען תורתך, למען קדושתך'.

וכתב החת"ס שזה מרומז בפסוק (ט, יג-יד) 'את קשתי נתתי בענן, והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ. והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן, היינו שאם יהיה 'ענן' שמפריע לכלל ישראל לראות את פני הקב"ה 'את קשתי נתתי בענן, היינו עשה למען קדושתך שמך תורתך ימינך, ודו"ק.

וכבר נתבאר בכמה מקומות שענין 'הענן' והמסך שמבדיל בין ישראל לאביהם שבשמים נעשה מהבל פה שאינו טוב, והארכנו בעצה היאך לבקוע את המסך ע"י קול תורה שהוא קול ערב (בין המצרים דרוש ו, ירח איתנים דרוש ב).

א

מנין שהיונה הביאה 'אורה' לעולם

בפרשה לאחר המבול כששלח נח את היונה, כתוב "ותבא אליו היונה לעת ערב" (ח, יא), ויש להתבונן מה ההדגשה בזה שחזרת היונה הייתה לעת ערב. ובכלי יקר עמד בזה וכתב לבאר שהענין היה שהיונה הביאה אליו עלה זית להוציא מזה 'אור', ולכן לעת ערב דוקא צריכים עלה זית.

והוסיף שהרי למאן דאמר ש'צוהר' היינו חלון, קשה, בלילה מה יאיר לו, ולכן פירש בחזקוני ש'צוהר' הוא מלשון 'יצוהר', היינו שהיה מדליק שמן בתיבה בלילה, וביום נכנס האור דרך חלון התיבה כמו שנאמר 'ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה'.

והנה במדרש רבה (שה"ש ד, ב) על הפסוק 'עניך יונים' מאריך לפרש הרבה דימויים בין היונה לכלל ישראל, 'מה יונה זו צנועה, כך ישראל צנועים, מה יונה זו פושטת צוורה לשחיטה כך ישראל (תהלים מ"ד) כי עליך הורגנו כל היום וכו'. ולהלן "מה יונה זו הביאה אורה לעולם, כך ישראל מביאין אורה לעולם שנאמר 'והלכו גוים לאורך', ואימתי הביאה יונה אורה לעולם, בימי נח הדא הוא דכתיב 'ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וגו'.

ובדומה לזה איתא במדרש תנחומא (סי' ה') על הפסוק 'עניך יונים' מה היונה הביאה אורה לעולם כך אתם הביאו שמן זית והדליקו נרות לפניו וכו'. ועמד בזה בכלי יקר מה הראיה ממקרא זה שהיונה הביאה אור לעולם, וכתב שבהכרח שהמדרש דייק ממה שנאמר 'לעת ערב', שהכוונה בזה שהיונה הביאה עלה זית כדי להאיר להם בלילה בתיבה.

ובזה מתבאר היטב מה שנאמר במנחות (נג, ב) 'אמר רבי יהושע בן לוי למה נמשלו ישראל לזית, לומר לך מה זית אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטילה עולמית לא בעוה"ז ולא בעולם הבא. ואמר רבי יוחנן, למה נמשלו ישראל לזית לומר לך מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיבה אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסורין'.

וכוונת הדברים שאחר שלמדנו שכלל ישראל דומים ליונה שמביאה אור לעולם, והיינו ע"י הזית כמו שנאמר בפסוק 'והנה עלה זית טרף בפיה', נראה שכלל ישראל שייכים ודומים גם להארה שע"י הזית, ועוד שדומים לזית בזה שהם עם נצחי ולא יכחדו לעולם, רק שפעמים צריכים מעט 'כתיבה' כדי להחזירם למוטב ולהפיק מהם את אורם הנפלא.

ובמקום אחר (בדרושי חנוכה דרוש א) נתבאר עוד בארוכה מעלת עץ הזית וסגולתו, שרק הוא זכה להתקיים בדרך נס לעבור את המבול ולא להתקלקל מפני שהוא אינו מקבל הרכבה ומזה יש ליקח מוסר לשמר את 'הן עם לבדד ישכון' ולא ללמוד מחוקות הגוים, ע"ש, ועי' באור דוד עה"ת (ח, יא) ועל חנוכה (אות ה).

לע"נ

הר"ר יצחק אייזיק ב"ר משה נתן נטע הלוי זצ"ל

תנצב"ה.

וידבר משה 050-4177313

לקבלת הקובץ במייל ניתן לשלוח הודעה ל: S2007095@gmail.com

פרשת נח

לפקוח עיניים - נראה כרעה ואינה אלא לטובתו

בפרשתן (ו י), 'וילד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', הנה, לא זכה נח ללדת אותם עדי הגיעו לגיל חמש מאות שנה, כדכתיב (ה לב) 'ויהי נח בן חמש מאות שנה וילד...' וכל המתבונן יתמה, מדוע נגזר על אותו צדיק שנאמר בו (ז א) 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' להתהלך עירי חמש מאות שנה, והרי באותם הדורות כבר היו מולידים בהיותם בני שישים עד מאת שנה.

אמנם, המעיין בדברי רש"י יבין שאין כאן כל עונש, רק הכל היה לטובתו גרידא, וכדאיתא במדרש

(ב"ר כו ב, הובא ברש"י), 'אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול'. נמצא שרק לעיני בשר ודם היה נראה שהקב"ה נוהג עמו במידת הדין, אבל עפ"י אמת לא היה כאן אלא הצלה לבניו שלא יספו במבול". ומכאן ילמד כל איש לעצמו, בהיותו תמה על ענייניו, והנהגת ה' עמו ברוח או בגשם, בפרנסה או בזש"ק, בנחת או בבריאות, מה קשה חלקי וחבלי - מדוע עלי להמתין כל כך הרבה

א. ביאור נפלא מבארים (מובא בסידור הגר"א, בברכת מוידים) במה שאנו אומרים בברכת ההודאה 'מוידים אנחנו לך... על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת', כי 'נפלאות' הוא מלשון 'מכוסה' (כמו 'כי יפלא ממך דבר', דברים יז ח), היינו כשאין האדם רואה כלל את הטובה שבהנהגת הבורא עמו, כי הכל מכוסה ונסתר ממנו, ועל זה הוא נותן הודאה בפני עצמה בברכת 'מוידים' להודות ולהלל את הבורא יתב"ש על הטובה הטמונה בהנהגתו עמו.

זה עתה שמעתי מ'ראש ישיבה' מפורסם שליט"א, שזה לאחרונה נצלו שני בחורים תלמידי ישיבתו מהמחלה הנוראה, ע"י שגילו אותה מיד בתחילת החולי ב'בדיקות' שעשו ובנקל ניקו אותם לגמרי ב"ה, ומדוע בדקו אותם, האחד מחמת שנפל ונחבט בראשו במכות נאמנות, ומשנהו נחבט נוראות ברגלו, והיינו דאמרן, כי היה נראה לבחורים והוריהם שקרה להם הגרוע מכל 'מכת ראש' מוחצת ה' ירחם, אבל באמת היתה מכה זו 'שליחות' נפלאה מאת הבורא יתב"ש לגרום להם לערות בדיקות בגופם ולהצילם מהמחלה הגרועה מכל.

ומצינו כיו"ב בפרשתן 'פרשת נח' כשנח הצדיק יושב כשנה תמימה סגור ומסוגר בתיבה סגורה וחתומה, בו תרמוש כל חיתו יער, חיות טובות ורעות, ועליו להאכילם ולהשקותם במשך כל היום והלילה, והוא ממש כיושב ב'בית האסורים' כשהוא משמש ב'עבודות שירות', ולכאורה כיצד נשאר שלם בדעתו ושכלו... וכל אחד יחשוב לעצמו, כיצד היה נראה אחרי שנה תמימה כזאת, והרי את מיטב רופאי הנפשות (פסיכולוגים) היו צריכים להזעיק אליו, וכולי האי ואולי... אבל האמת תורה דרכה, כי כל זה אינו אלא בזמנים כתיקונם, לא כן גבי נח, שידע היטב שהמבול משתולל בחוצות, כל העולם טובע במים הזדונים, ותיבה חתומה זאת היא היא 'מגן ומושיע' עבורו, בוודאי היה שש ושמש בכל רגע על ש'זכה' להיות חתום ונעול תחת מסגר וברית, וכל עבודתו ויגיעתו שמה היו לו למשיב נפש, בידעו כי רק כך תנצל נפשו... כיו"ב, יכירו בניו וידעו, כי כל מצב הנראה להם כ'בית האסורים' וקושי נורא, כל 'מסגר' ועמל אינו אלא לטובתם הגמורה, להצילם ממים הזדונים למען חיותם כהיום הזה בזה ובבא.

סיפר המגיד מישירים הנודע הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל משרידי תלמידי נובהרדוק בדור האחרון (הובא בספרו 'הגדת פר' יתרו עמ' שני"ח) שבימי ילדותו החלו המשכילים להוציא לאור 'כתבי עת' כדי למשוך אחריהם את בני הנוער, ואמו ע"ה שחפצה להגן על בני ביתה, היתה מביאה בכל יום לביתם את ה'דער אידיש'ער טאג בלאט' שהיה כתוב בלע"ז (בשפה הגרמנית) אבל היה כשר וראוי להכנס לבית יראים ושלמים. אמו היתה מוסרת בו 'שיעור כללי' בכל יום אחר הצהרים לכל שכניה שלא ידעו לקרא בשפה הגרמנית, ובכך מנעה אף משאר אחינו בני ישראל שלא יתבוללו בין פריצי עמנו רח"ל על ידי קריאת כתבי העת שלהם.

באחד הימים כשעמדה אמו במטבח הבית ועסקה בעבודתה, וכבר החלו השכנים להתאסף בחדר הסמוך - לשמיעת ה'שיעור', נטלה אחת משכנותיה את הציטוט (עיתון) וראתה בו תמונת ספינה הפוכה, וכה נדזעה מאשר ראו עיניה עד שניגשה אל בעלת הבית וגערה בה, וכי היאך תעמדי בהשקט ובשלווה לעסוק בחיתוך תפוחי אדמה

אחר' (להלן ל כד), אך הקב"ה לא נתן לה את בנימין עד כעבור כמה שנים. וכל זה היה מצד הנהגת רחמים גמורים. תדע, דאיתא בתרגום שני (אסתר ג ג) שהקב"ה 'שמר' שלא יולד בנימין עד הכנס יעקב לארץ ישראל - לאחר שכבר נפגש יעקב עם אחיו עשו, וכך יינצל בנימין שלא יצטרך להשתחוות לאותו רשע ורק בזכות זה נבנה בית המקדש בחלקו של בנימין (ולא אצל שאר אחיו), נמצא שאיחור לידת בנימין היה אך ורק לטובה - שיבנה בית המקדש בחלקו.

ונח מצא - ע"י האמונה יושפע עליו שפע רב

בפרשתן (ח יא), 'והנה עלה זית טרף בפיה' ופירש'י 'טרף - חטף, ומדרש אגדה לשון מזון... אמרה יונה לפני הקב"ה יהיו מזונותי מרורים כזית בידו של הקב"ה ואל יהיו מתוקין כדבש ביד בשר ודם'. כתב הרמ"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, שלכאורה יש להקשות מדוע לא פירש רש"י שלפי פשוטו תיבת 'טרף' הוא לשון 'מזונות', וכדכתיב (תהלים קיא ה) 'טרף נתן ליראיו'. אלא, כי לכאורה קשה מה חטאה היונה 'שנזדמן לה עלה מר' - וכרבים מאתנו השואלים וכי מה חטאתי שפרנסתי באה לי בקושי ומרירות גדול כל כך, לזה פירש 'טרף לשון חטף', וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סד.) 'הדוחק את השעה שעה דוחקתו', דמפני שחטפה היונה

לישועתי הבוששת מלבוא... כי באמת כל ההמתנה והייחול אינם אלא לטובתו הגמורה, ובבוא העת יזכה ויראה בישועתו הגמורה.

ובן מצינו בעניינו של יצחק אבינו (בה כ-כו), 'ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה אשתו... ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם', והנה, לעין הרואה נראה הדבר שהקב"ה נהג עמו במידת ה'דין', שהרי לא נולדו לו בניו רק אחר עשרים שנות ציפיה, אך באמת אם אך נפקח עינינו - ולא נביט בראיית בני האדם שאינם אלא 'קצר רואי', נמצא שאין כאן אלא 'רחמים' פשוטים ומגולים, שהרי מנין 'ארבע מאות שנים' של גלות מצרים החלו להמנות מעת אשר הוליד אברהם את יצחק בנו, ואילו בפועל החל ה'שעבוד' בעבודת פרך רק משמת האחרון שבבני יעקב, הוא לוי שמת האחרון שבשבטים (שעור חי במצרים עצמה צ"ד שנים), כדכתיב (שמות א ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא' (ועיין בסדר עולם רבה פ"ג), ולפי זה נמצא שכ' שנים אלו שאיחרו את לידתו של יעקב איחרו גם כן ממילא את לידת השבטים ואף את מיתתם, ובזה נפתחו עשרים שנים משנות 'שעבוד מצרים' הקשות.

ביוצא בזה מצינו אצל רחל אמנו שבעת לידתה את בנה יוסף, העתירה בתפילה 'יוסף לי ה' בן

בעוד שספינה גדולה התהפכה למצולות ים על כל יושביה, ותצחק בעלת הבית בקרבה כשומעה את 'טענותיה', בהסבירה שכאן נכתב אודות ספינה חדשה שזה עתה סיימו לבנותה ברוב שכלול פאר והדר, אך מכיוון שאינך יודעת לקרוא את הכתב אשר מתחת לתמונה החזקת את העיתון הפוך, ולכך דימית בנפשך שהספינה התהפכה למצולות. סיים רבי יעקב ואמר, מכאן למדתי 'דרך חיים' שלפעמים נראה לאדם שצרות רבות באות עליו, ובאמת כל מחשבתו זו באה לו רק מאחר שמביט על הדבר ב'היפוך', אין לו אלא לחזור וליישר את ראותו ולהתבונן בעין האמונה שכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד, והכל יבוא על מקומו בשלום.

ב. פעם שאל הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצוק"ל את הגר"ז מבריסק זצוק"ל (שהיה מחמיר לענין צאת השבת וכיו"ב, כשיטת רבינו תם) היאך אפשר להבין את שיטת 'רבינו תם' בעניין 'צאת הכוכבים', הרי אם נביט השמימה ניווכח לראות שהשמש שקעה זה מכבר, והיאך אפשר לומר שעדיין יום בזו השעה, ענהו הגר"ז 'אין מביטים בשמים בכדי לקבוע את המציאות, אלא ב'שולחן ערוך', ואם שם נכתב שעדיין יום, עדיין יום הוא'. כמו כן לענייננו, בשעה שבאים ייסורים והסתרות ח"ו על האדם, לא יביט על הנראה לו בעיני בשר כי הכל 'צרות צרורות', אלא יביט ב'תורה' האומרת לאדם, כי באמת אין זו צרה כלל, אלא גם 'כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז ח).

ג. אגב אורחא, סיפר כ"ק האדמו"ר מסקולען מאנסי שליט"א שפעם ביקש איש יהודי מאביו זי"ע סגולה לפרנסה, אמר לו הרבי, סגולה נפלאה היא לפרנסה - להיות 'ירא שמים', שהרי כתיב (תהלים קיא ה) 'טרף נתן ליראיו', מעתה מצינו סגולה פשוטה - לא 'עצה' או ברכה אלא 'סגולה'... הקונה 'יראת שמים' במידה גדושה, ממילא ימלא הקב"ה את ידו מידו הפתוחה והרחבה.

ודחקה את השעה - מחוסר אמונה בה' שיוזמין לה מאכלה בעתה הראוי לה', לכן נודמן לה עלה מר

ד. ואל תאמר כיצד אוכל להתחזק באמונה בעת אשר הנני שרוי בחושך ובאפלה, וצרות רבות ורעות סבובי גם סבובי, עד שנראה שהכל 'הולך' בדיוק להיפך... כי כל מעלת 'האדם' שבכוחו ובידו 'להתעלות מכל הטבע' ולהטות דעתו ורצונו כרצון ה', 'וזה כל האדם'.

וכך ביאר ה'מלבי"ם' (דברים כה ט) את הנאמר ב'פרשת יבוס', שכשמת איש יהודי מבלי השאיר אחריו זש"ק - על אחיו לייבם את אשת המת, ואם לא אבה ליבמה עליו לקיים מצות חליצה, וכדכתיב 'ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו', ומהו ענין חליצת המנעלים, ומבאר המלבי"ם עפ"י דברי הגמרא (שבת קנב). 'ודמנעלי בריגלוהי בר איניש', שהסימן להכיר את ה'אדם' הוא דייקא בזה שהוא מהלך במנעלים, ולכאורה מה 'סימן' יש בדבר, ומדוע ה'מנעלים' הם המוכיחים על הלושם שהוא 'בן אדם, ומבאר, שאין לומר שיסוד החילוק בין אדם לבעל חי הוא בכח ה'דיבור' שאדם מדבר ולבעל חי לא ניתן כח הדיבור, שהרי ישנם עופות שיש להם 'מבטא' ואף על פי כן לא נתעלו לדרגת אדם... גם אי אפשר לומר שמותר האדם מן הבהמה, שאדם יש בו דעת ואילו בעלי חיים אין להם דעת, שהרי מצינו גם בעלי חיים שיש בהם דעת ותבונה (עי' איוב לה יא), אלא מהות ההבדל הוא שהאדם הוא בעל בחירה ויש בו את הכח לעשות בהיפך טבעו ורצונו, מה שאין כן בעלי חיים שהם משועבדים לרצונותיהם, ואף אם נראה שעושים דבר מה בהשכל ובחכמה, אך האמת היא שהם נוטים בשכלם כפי אשר מחייבים אותם תכונות ויסודות נפשם. ועל כך נאמר (קהלת ג כא) 'מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה מהארץ', כי בעל חי פועל כפי טבעו שנברא מהאדמה, ורק רוח בני אדם עולה היא למעלה, שבידו להתגבר על רצונותיו וטבעיו ולעשות כפי רצון ה'.

ועל כן בעל חי הולך ברגליו על הארץ, כי אין שום דבר חוצץ ומפריד בינו לבין האדמה, אמנם האדם הולך במנעל, להראות שהוא מובדל מן האדמה ובידו להתעלות מכל הטבעים הארציים שבו, ולא עוד אלא שהמנעל עשוי מעור בעל חי, למען דעת כי האדם הוא מעל בעלי חיים, ויש חילוק מדרגה בין האדם לארץ והוא דרגת בעלי חי. וכתב המלבי"ם 'ומי שאינו בעל רצון - שאינו מתגבר על תאוותיו ורצונותיו, אינו אלא כשאר בעל חי שעושה רק כפי טבעו והולך על הארץ'. מעתה יתבאר ענין חליצת המנעלים, כי רצון השי"ת שאחי המת יקח את יבמתו, אמנם הלה ממאן בה מפני שאינו חפץ בה, ואינו מתגבר לעשות כנגד טבעו, על כן חולצת היבמה את נעלו הימנו 'להראות שהוא אינו ראוי לילך במנעלים מפני שאינו בעל רצון כלל', וכמי שאומרת 'לית דין בר איניש' - אין זה בגדר אדם אלא כשאר חיותו ארץ, ועל כן 'יתכבד' לילך כמנהג בעלי חיים...

וכאן המקום לציין לדבר נפלא ששמענו בשם חכם וצדיק אחד לבאר 'בדרך צחות' ורמיזה, דאיתא בפרשתן שהוצרך נח לבנות שלוש קומות בתיבה, וכדכתיב (ו טז) 'תחתיים שניים ושלישים תעשה', ופירשו חז"ל (סנהדרין קח:) תנא, תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם' (והובא ברש"י), ולכאורה יש להקשות לשם מה הוצרכו לבנות קומת מדור לבני האדם, והרי איתא בחז"ל (תנחומא ט) 'כל אותן שנים עשר חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות', ואם ממילא שהו בכל המעת לעת 'סביב' בהמות והחיות במדור המיועד להם, ומה צורך יש להם במקום מגורים שלא 'זכו' כלל לראותו... אלא שרצה הקב"ה שיזכרו היטב שאין זה 'מקומם'... שלא יטעו לחשוב שאכן הם כבהמות... אלא דעו היטב כי בני אדם אתם, ו'מקומכם' בין בני אדם... ואל תהיו כסוס כפרד...

אכן, כבר שאל מאן דהו, אם בכל יום אנו מברכים 'שלא עשני גוי, שלא עשני עבד' מדוע איננו מברכין 'שלא עשני בהמה', וכי 'טובה' קטנה היא זאת, הוא מוטיב לה והוא מפרק לה... שמא תהא הברכה 'ברכה לבטלה', כי פעמים אף האדם עצמו כמוהו כ'בהמה' הוא...

מעשה בבחור שמצבו הרוחני החל לרדת מעט והוצרך ל'שמירה גדולה' על ההלך ילך שלו, ביום מן הימים ביקש הבחור מהגאון רבי שלום שבדרון (שהיה 'משגיח' שלו בישיבה) שיתיר לו ללכת למקום פלוני, מכיוון שמקום זה לא היה כל כך ראוי לפי מצבו של הבחור, אמר לו רבי שלום, אתיר לך ללכת שמה, אבל בתנאי אחד - שתענה לי על מה שאשאלך, הסכים הבחור, שאלו ר"ש 'איזו בריה עדיפה אדם או בהמה', הביט בו הבחור בפליאה וכי לזאת 'שאלה' ייקרא, פשיטא שעדיף האדם ע"פ הבהמה, כי הבט וראה היאך נראית הבהמה, היא רועה בשדה בין הזבלים, מעולם לא רחצה עצמה וכו' וכו', שאלו ר"ש במתק לשונו, מה אתה סח, הנה חיי הבהמה שלווים ושקטים, מעולם

ולא מתוקה, אך המאמין וסובל הכל יומתק לו כל זביותר, ידע כל אדם, שכבר מאז ומקדם הכין הבורא ענייניו, בפרנסתו ושאר צרכיו.

לא ניהלה הבהמה 'מחלוקת', ולעולם איננה זקוקה לקחת סממני רפואה, בכל אשר תלך יש לה מאכל ומשתה, לעומתה האדם, תמיד יחסר לו – מאכל ומשתה נקיים, כאן יריב עמו ראובן, ושם יפגע בו שמעון... עד שהחל הבחור להרהר ולהתלונן, אוי, אוי, מדוע אכן לא נבראתי כבהמה, אמר לו ר"ש מנע דמעה מפניך, כי אכן 'בהמה מושלמת אתה'...

והנה עדיין 'מרחשין' שפתותינו מכל התקופה הקדושה אשר עברה עלינו לטובה, ורבים אומרים מי יראנו טוב, הן עברו עלינו ימים נעלים קדושים ומרוממים כל כך, ואיככה נוכל להמשיך את ההייליגע טעג לימים הבאים עלינו לטובה.

אלא, שזה עתה 'הרעשנו עולמות' בתקיעת שופר הבוקע רקיעים ומהפך את כל העולמות, וכדאיתא במדרש (ויק"ר כט ג) 'בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים', ואין לנו שמץ השגה בתוקף פעולת השופר, אלא זאת ידענו כיצד גדולי הדורות נטלו בסילודין ובדמעות שליש את השופר לידיהם לאחר הכנה גדולה ונוראה, וכווננו את כל הכוונות הקדושות והעצומות, ולכאורה יש להתבונן, שהלא שופר זה אינו אלא קרן של 'איל' – 'בהמה גסה', ובעוד הבהמה בחיותה היא בתכלות השפלות, עד שאסור לומר דבר שבקדושה במקום גידולה, אמש היה זה 'מועד' הנוגח בקרניו ומזיק לכל סביבותיו והיום הוא קדוש ונורא... ולכאורה כיצד הפך ה'קרן' ל'שופר'... היאך עלה ונתעלה להיות 'חפצא דקדושה', מה גרם לו להתעלות משפל המדרגה לרום המעלה. אלא, שינוי אחד היה בו מאתמול, אך אתמול היה השופר 'עצם מעצמי' של הבהמה, ועתה ניתק את עצמו ממנה, ושוב אינו בגדר קרן בהמה גסה אלא בגדר שופר קדוש ומקודש.

לדין יאמר, הנה כל אחד יש בו 'נפש בהמית' המושכת אותו לתאוות רעות ושפלות, אין לו אלא להתנתק מהחלק הבהמי שבו, ומעתה יתקדש כולו כדוגמת השופר... ובזה ימשיך על עצמו את קדושת הימים הנוראים לכל השנה למען ייטב לו כל הימים.

ה. כיו"ב אומרים משם הרה"ק מקאצק זי"ע על דברי המשנה (ב"מ י.) 'ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה', וביאר הרה"ק ש'לא קנה' מאחר שעשה השתדלות יתירה באופן שאיבד את כל שפיות דעתו מחמתה – עד שהסתער ו'נפל' על המציאה, ואילו הדרך הישרה שיבור לו האדם – שילך בנחת אל ה'מציאה' ויטלנה בלא שום פחד שמא אחר יקדמו, שהרי אם נקצב לו הדבר מן שמיא הרי הוא ממילא יגיע לידו, וכן בכל עניני הפרנסה – לא יעסוק בצרכי פרנסתו אלא כפי חובת ההשתדלות ותו לא, אז יזכה לקנות את המציאה.

וכך היה הרה"ק מנעשכיז זי"ע מבאר את דברי חז"ל (קידושין פב.) 'הריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי' שדייקא משום שהרעותי את מעשי מעשה רע בריבוי ההשתדלות וחסרון האמונה, דייקא בגלל זאת קפחתי את פרנסתי (תולדות יצחק ליקוטי הש"ס קידושין). לאידך, כפי מיעוט השתדלותו כן תרבה פרנסתו, כדמצינו לה'עב"ץ' (בביאורו לאבות ג ו) שהממעט בעסקים יאכל וישבע, והרודף אחריהם כל היום וכל הלילה יחסר לחמו. בהראותו כי בוטח הוא ב'השתדלותו' ולא בבורא עולם.

כה ביאר הרה"ק מרוז"ן (עירין קדישין השלם, ח"ב עמו' תמא) בדברי הגמרא הנ"ל, וז"ל, דידוע, דחסרון הפרנסה בא מחסרון אמונה ובטחון בהשי"ת שהוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים ומבין אל כל מעשיהם, ולפעמים נדמה להאדם שאם היה עושה מעשה זו או היה הולך בדרך זה היה מרוויח ממון, ומיצר על זה שלא עשה כן. ובזה תולה הדבר בעצמו ולא בהשגחות השי"ת שלו נתכנו עלילות, וזהו כוונת המשנה, שהריעותי את מעשי שנדמה לו שהרע לעשות - שאם היה עושה מעשה אחר היה מרויח, וע"כ קפחתי פרנסתי שאינו תולה שהכל וכל מעשה בנ"א בהשגחת השי"ת.

ו. ודע, שע"י האמונה עצמה ממשיך האדם על עצמו את ישועתו, וכך כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ד"ה ויבוא) בשם הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע לבאר במה שנאמר (ז ז) 'ויבוא נח... מפני מי המבול', ופירש רש"י, 'אף נח מקטני אמונה, היה מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים', והקושיא נודעת, כיצד אפשר לומר על נח שהיה 'צדיק תמים' שהוא מקטני אמונה ח"ו. ומבאר כי 'אמונה' הוא גם מלשון המשכה

שהבורא התקין את עולמו מקדם לכל יחיד ויחיד בעולם כפי הצטרכויותיו.

בעיני ה' - מצא חן כי העמיד את ה' לנגדו בכל עת בסוף פר' בראשית נאמר (ו ה) 'ונח מצא חן בעיני ה'', כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע (שם) שאי אפשר לומר שנה ניצל ממי המבול עבור שהיה צדיק ולא חטא, דאם כן אף התינוקות שעדיין לא באו לכלל עונשין היו צריכין להינצל מן המבול, אלא בע"כ צריכים לומר שהקב"ה התחרט והתנחם כביכול על עצם יצירת האדם וכל העולם כולו, כמו שנאמר (ו ז) 'אמחה את האדם... כי נחמתי כי עשיתים'. וע"י מה ניצל נח מהמבול, ע"י - 'ונח מצא חן בעיני ה'', (ושלא תאמר שלא היה צדיק ולכן הוצרך לחן בכדי להנצל מן המבול) כי הגם שהיה צדיק לא תצילנו צדקתו - אלא בחינת החן, ועל ידי מה השיג החן - על ידי קיום איזה מצוות, 'כי יש לך לדעת שיש מצווה שתועלתה להמשיך חן על האדם, או בבחינת ג' או ד' מצוות ידועות, עיי"ש.

לו בפרשיות', וכדמצינו בדברי הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע (סוף פרשת פקודי) לבאר את דברי המדרש (תנחומא תצוה ה) על הפסוק בפרשתו (ה יא) 'ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה', ש'מה היונה הביאה אורה לעולם אף אתם שנמשלתם כיונה הביאו שמן זית והדליקו את הנר', ולכאורה צריך ביאור, איזו 'הארת העולם' נעשתה על ידי הבאת היונה את עלה הזית, אלא, דעלי הזית חזקים הם ביותר, כמו שאמרו חז"ל (מנחות גג:) 'מה זית זה אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים' ולא נימוחו אלא צפו על פני המים, וכשבאה היונה עם 'עלה הזית' רמזה לו לנח לאמר - הבט נא וראה, מעת בריאת העולם ידע הבורא שיבוא יום שנה איש צדיק יישלחני מהתיבה לשוטט על פני היקום - 'לראות הקלו המים מעל פני האדמה', ולא יהיה לי אז במה להחיות את נפשי, על כן עשה בטבע הבריאה שיהיו עלי הזית חזקים שלא יאבדו במים רבים, ובזאת תשבע נפשי, וזהו אומרים 'היונה הביאה אורה לעולם' שהאירה את האמונה

וגידול, וכמו שנאמר (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה', וכלשונו, 'כי באמונה יש כח זה, שע"י האמונה יומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא, היינו ע"י שהוא מאמין בהשי"ת ובוטח בו באמונה שלימה על שום איזה דבר אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלימות', ועל כן לא רצה נח להאמין באמונה שלימה שיבוא המבול מים לשחת על הארץ שמא יגרום ע"י אמונתו שאכן יהיה המבול, וזהו שכתב רש"י 'מאמין ואינו מאמין', כי מצד אחד היה מאמין בשלימות בכל דברי הקב"ה, אך 'אינו מאמין' שהתיירא להאמין בדבר הזה פן יגרום על ידי אמונתו להמשיך את המבול. ז. וכבר ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע על הפסוק (תהילים לב ז) 'הבוטח בה' חסד יסובבנהו', כי הבוטח בה' יודע שבטרום יגיע אליו ה'חסד' המוכן עבורו מן השמים אזי 'מסובבים' ומקיפים אותו בצער ובעגמת נפש כדי שיהא כלי מוכן וראוי לקבל את ההשפעות הטובות.

ומעשה היה בראשית שנת תשע"ו בעי"ת וויליאמסבורג יצ"ו, בבחור אחד שבנה 'סוכה' בעמדו על סולם גבוה, לפתע החל הסולם להתנדנד, משהרגיש הבחור בכך, והבין מה עומד לקרות עמו עמד והחזיק עצמו באיזה קורת ברזל שהיתה לנגד עיניו, אך דא עקא שמחוזק אחיזתו בברזל נפל עם הברזל יחדיו על הארץ (בגובה של כמה קומות הבנין), אמו של הבחור קראה מיד לאנשי ההצלה, והם החלו לומר לה שתגש ותבדוק על איזה צד בגופו נפל, נזדעקה האם - חושו מהר הנה ולא אבדוק מאומה - בחששה כי אירע לבחור... והנה עד שהגיעו אנשי ההצלה כבר הילך הבחור על רגליו כאחד האדם כלא היה, משבדקו נוכחו לדעת כי נפילתו של הבחור היתה על הר גבוה של פסולת גורן ויקב - עלי עצים קש ותבן - מדברים הרכים שבזה ניצלו חייו ממיתה וודאית. ושמא תשאלו מה להר פסולת ואשפה בחצר ביתם, כי בשבוע הקודם קראו השכנים לאיזה נכרי לנקות את חצר הבית לקראת חג הסוכות, ובא הלה לבקש את שכרו, ורק לאחר ששילמו לו גילו שלא פינה את האשפה משם... והייתה אמו של הבחור מלאה טענות כרימון על מי ששילם לגוי, מכיוון שהיא הייתה מ'זועד הבית' והייתה מקפדת שלא לשלם לגויים עד אחרי גמר עבודתם, ביודעה שבלא זה יברחו הגויים עם הכסף שבידם לפני גמר מלאכתם, ולמעשה לבסוף נתגלה כי 'מחסור' וקושי זה לא היה אלא הכנה להצלת נפשו של בנה - הבחור הנ"ל...

לדין ייאמר, פעמים נראה לאדם כי 'הר של אשפה', ברוח או בגשם, עומד לו בדרכו, ובאמת אין זה אלא הצלת נפשות עבורו...

באר הפרשה - פרשת נח

הנה, עדיין לא נתפרש בדבריו את הדרך שעל ידה יזכה האדם למצוא חן ושכל טוב בעיני אלוקים, והרי כל בר דעת מבין ויודע עד כמה הוא זקוק לענין זה - למצוא חן וחסד לפני המלך, שיציל אותו ממי ה'מבול' השוטפים הן ברוח הן בגשם, מכל הקשיים הצרות והניסיונות...

אמנם, מצינו לצדיקי הדורות שביארו, שעל כך מצא נח חן בעיני ה' - שבכל עת לא ראו עיניו אלא את ה'. הן כשהלך לו הכל למישרין וזכר כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל, ואף בעת הקושי והייסורים (מהנעשה בידי שמים) אמר 'גם כי אלך... כי אתה עמדי', ואף הנעשה לו בידי אדם - בגוף או בממון לא החשיבם כמריעים לו, אלא ראה את דבר ה' העומד ומצווה על כך¹ (עיי' להלן עוד כמה עניינים המביאים את האדם למציאת חן).

בין מצינו ב'בן יהודע' (ביצה טו. ד"ה אבל הלל) כי 'בטחון' אותיות 'טוב חן' (ומפרש בדרך הרמו בשמות

ויתבאר ביותר, כי הנה אנשי דור המבול לקו בחסרון באמונה בהשי"ת, וכמו שביארו (חתן ישעי' בפרשתו, ועוד) את הנאמר על דור המבול (סנהדרין קה. הובא ברש"י ו' יג) 'לא נחתם דינם אלא על הגזל', כי הגזל את חברו, הרי מעשיו מוכיחים שאין לו אמונה בבורא עולם כי הוא הון ומפרנס לכל, וחותר חיים ומזון לכל חי. שהרי אם היה מאמין בבוראו היה יודע שלא ירוויח מאומה מה'גזל'. על כן לא מצאו מנוח לנפשם, מדאגה ובהלה, ממקרי העולם והשגת פרנסתם וצרכיהם, מפחד משיגי גבול, מחשש מזיקים ואויבים². ועל כן נקראו

ח. כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' (ליקוטי הרי"ם בראשית ו ח) 'ונח מצא חן בעיני ה'', וצ"ב, כיצד 'מצא חן בעיני ה' - והרי אין משוא פנים לפניו, אלא ביאורו, וז"ל. איתא, שלשה מיני חן ישנם, ומהם יכול האדם ללמוד ולמצוא חן, האחד, חן אשה על בעלה... וזהו יען שאין לאשה מקום אחר והיא מתבטלת אליו. גם שאר מיני חן הנם דומים לבחינה זו, שכאשר האדם מתבטל אל הבורא יתב"ש ויודע שאין לו חיות משום דבר רק מהבורא ברוך הוא אז אף שאינו הגון וראוי הריהו מוצא חן והשי"ת מסייעו להיות צדיק באמת.

ט. אגב גררא, דבר נורא כתב הרה"ק רבי אלעזר בנו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע (באגרת הקודש שבסוף 'נועם אלימלך') שהנה אמרו בגמ' (יומא סט:) שחז"ל ביקשו מהקב"ה להעביר מן העולם את 'יצרא דעבודה זרה', שהרי הוא החריב את בית המקדש הראשון והרג את הצדיקים והגלה את ישראל מארצם ועדיין מרקד בינינו, ישבו בתענית שלושה ימים ושלושה לילות ונמסר בידם כשהוא יוצא כאש בדמות אריה מבית קדשי הקדשים, אמר להם הנביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר (זכריה ה ח) 'ויאמר זאת הרשעה'. וקשה, היאך אפשר להרוג מלאך שהוא גוף נקי זך ורוחני, ומבאר בשם גדול אחד, שאכן אין הכוונה שהרגו את יצרא דע"ז אלא שהעבירוהו מתפקידו ואומנותו הראשונה. אך לפי זה יש להקשות שאם כן מהי אומנותו עתה, שהלא כל מלאך נברא לשליחות מסוימת, ומבאר בהאי לישנא, אלא שנותנין לו אומנות הממון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר, שזהו קרוב לע"ז בעוונותינו הרבים, רק צריך להיות וותרן בממון, עכ"ל. והיינו שאותו 'יצרא דע"ז' עדיין מרקד בינינו ע"י שגורם לרדיפת הממון.

והדברים מבהילים למתבונן בהם, שהרי הפליגו חז"ל בכוחו הגדול של אותו יצר, וכמו דאיתא בגמ' (סנהדרין קב:) שמנשה מלך ישראל הוכיח לרב אשי שהוא גדול הימנו בחכמה, שאלו רב אשי, מאחר שהייתם חכמים כל כך מדוע עבדתם ע"ז, והשיב לו, אם היית חי באותם הימים, היית מגביה שולי מעילך להקל מעליך את ה'מרוצה', בכדי שתוכל לרוץ בנקל אחר ע"ז מתוקף היצר הרע ששלט באותו זמן על ענין זה, ועתה כל כוחו האדיר נתון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר...

ומכאן נלמד עד כמה צריך למעט האדם בהבלי עולם הזה, וכמו ששמעתי משל נפלא מפי רב אחד, שהנה במדינתו יש נהר גדול ורחב ידיים עד מאוד שבכל שנה ושנה מימיו קופאים בימות החורף ונעשה כקרח מוצק, עד שנדמה שיש יבשה מתחת לקרח, פ"א הגיע סוחר גדול אל ראש העיר וביקש לקנות את הנהר בכדי שיוכל להקים עליהם בניינים גבוהים ורמים, והפציר רבות ואף נתן לידו סכום עצום עד שנענה לבקשתו ומכר לו את הנהר לאחוזת

בשם 'דור המבול' שהוא מלשון בלבול, שהיו מבולבלים בדעתם ושכלם מחוסר אמונתם בה'. אבל 'נח' הוא מלשון מנוחה, בו נתקיים 'על מי מנוחות ינהלני... ינחני במעגלי צדק' (תהילים כג ב-ג), כי באמונתו ובטחונו בה' לא חשש מדבר, בידעו שכל הנעשה עמו משמיה נעשה עמו, ואכן זכה ל'מי מנוחות' וניצל ממים הזידונים.

שלא תעלה קנאתי - ע"י האמונה ינצל מן הקנאה גם ירוויח בעל האמונה, שבאמונתו הינו חוסך מעליו כל כאב לב הבא לו לאדם מקנאה תאוה וכבוד שהם הם המוציאים את האדם מן העולם, כי יודע הוא שאין ביד אדם שום כח לקחת מעמו מאומה (וחוסך בזה את הקנאה) "ו", ולא לתת לו מאומה (ובזה מונע מעצמו רדיפת

עולם, ואכן בנה שם מגדלים וחדרי משרדים ברוב פאר והדר, ממש עין לא ראתה, אך הגיעו ימות הקיץ והשמש יצאה על הארץ, והפשירו השלגים וכל הביינים נמסו כלא היו... כמה טיפש אותו קבלן שהשקיע כספו וכוחו בדבר שחולף מן העולם... אף אנו, עלינו לבדוק בעצמנו לכל נהיה כאותו שוטה שמשקיע בהבלי הזמן, אשר הם כמים קפואים הנמסים במשך הזמן וכל מהות עמידתם בטילה ומתבטלת...

י. הגר"א מווילנא זי"ע היה מספר בשבח מעלת הבטחון, ושלוות הנפש הבאה לו לאדם מכוחה, ומעשה שהיה כך היה, בימי גלותו של הגר"א איקלע לביתו של 'חוכר' אחד. והימים ימי סוף השנה, לכן שלח הפריץ לתבוע מעמו את דמי החכירה לשנה הבאה, היהודי שכלתה הפרוטה מכיסו השיב ריקם את פני השליח. מכיוון שכן חזר הפריץ להודיעו שאם עד יום פלוני לא יסלק היהודי את חובו הרי הוא ובניו ובניו מושלכים הבורה - בור ריק שאין בו כי אם נחשים ועקרבים. בכל אותו הזמן היו 'דיבורי' היהודי נסובים באמונת ה' ובהנהגתו והשגחתו על כל איש ובריה מברואיו, אף ביאר כי לא יטוש ה' את יצירי כפיו, ותמיד יעמוד לימינם לבל תמוט רגלם. ואכן, היהודי הילך ברחובה של עיר מבלי הראות כל סימני דאגה וחשש על פניו כאותו עשיר השוכב על חבילי זהב וכסף... והיה נראה כאילו 'צרור הכסף' מוכן ומזומן לו בביתו, ואינו אלא ממתין עד שיעלה רצון לפנוי להשיב לידי הפריץ את החוב ולכן אינו מפחד כלל מהפריץ הרשע ומרוע מעלליו. בהגיע היום המיועד לפורענות עדיין לא היה בידי היהודי את המעות ואף לא טרח להלוותן מרוב בטחונו האמיץ בהקב"ה, אלא פנה והלך בשלוות הנפש לבית הפריץ. בראותו את היהודי הולך בטוב לבב הלכתי אחריו לראות איך יפול דבר.

משהגיע היהודי אל בית הפריץ המתין מחוץ לחדרו של הפריץ עד שיוכל להיכנס אליו, לבינתיים יצא מהחדר איש נכרי שניגש ליהודי וסיפר לו, הנה באתי הנה להציע לפריץ איזה מסחר טוב, אלא שאחר דין ודברים דרש הפריץ ממני סכום גבוה מידי על כן עזבתיו לנפשו מבלי לעשות את ה'עסק', אמנם, אף בסכום זה עדיין העסק כדאי לי במאוד, אלא שמפאת 'עסקי כבוד' לא אוכל לחזור אליו ולחתום על העסק, על כן אבקשך שתואיל לשמש כסרסור עבורי ולשוב להציע את העסק בפני הפריץ, ואת שכרך לא אקפח, בתוך כך נתן אותו סוחר ליהודי סכום הגון, ונכנס לפריץ ופרע את כל הקפותיו. והיה הגר"א מפליא ומשבח את מעלתם של הפשוטים בעם באמונה ובטחון בתמימות...

יא. ובכלל ייאמר כדרך חיים - עדיף לו לאדם שלא להביט במה שנעשה אצל חברו, כי רק כך יוכל לשמוח בחלקו ויהיו חיייו שלווים ושמחים, ואילו המביט ובדק בכל עת מה נעשה אצל רעהו מבית ומחוץ, של חברו לא יגיעו ומשלו ג"כ לא ינהנה...

מדייק היה הגאון רבי יעקב גלינסקי ז"ל בדברי רש"י (כתובות ח:) על ברכת ה'שבע ברכות' 'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם... משמח חתן וכלה' - תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם... משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב, עכ"ל. והקשה הגר"י מדוע אין אומרים בפירוש 'שמח תשמח רעים האהובים שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם', מה מוסיף לנו הנוסח כשמחך יצירך בג"ע, ומבאר הגר"י, דבא להורות עצה טובה ודרך לחיים טובים, כיצד תהיה שמח בהצלחה כשתעמיד את עצמך וביתך דוגמת אדם הראשון בג"ע, שלא היתה שם עוד נפש חיה מ'בשר ודם', ולא היה לו על מי להתבונן ולבדוק בכל עת ושעה 'טובתו של מי מרובה מחברו' - רק כך אפשר לבנות בית יהודי, ורק כך ישמחו בהצלחתם כל ימיהם עד העולם. יש שהוסיפו, שלכן אומרים הפסוק 'מה יקר חסדך אלוקים' בעוד פניו מכוסות בעטיפת הטלית, כי רק בשעה שענינו מכוסות מהביט סביבותיו - לדעת מה ייעשה בכל אחד מידידיו ובביתם, אז יש בידו להכיר את 'חסדך אלוקים' עמו.

באר הפרשה - פרשת נח

לבאר מקרא שכתוב (ד ו) 'ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך'. דלכאורה צריך ביאור, הרי ידוע היה טעם נפילת פניו כמו שנאמר שם (פסוק ה) 'ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו', אלא, כך שאלו אותו, אכן, מנחתך - לא נתקבלה, ומנחת אחיך - נתקבלה, עתה בדוק עצמך היטב, מדוע חרה לך - האם מחמת שלא קבלתי קרבנך ולמנחתך לא שעיתי, או מחמת שהנך מקנא ב'הבל' שמנחתו נתקבלה. בכגון דא על האדם להיזהר ביותר, בבואו לעניני 'קנאה' לידע האם רצון שמים בוער בקרבו, או שמא ה'קנאה' בוערת בקרבו כאשר התמיד ומסמאת את עיניו.

איתא בספר 'ארחות חיים' להרא"ש (אות קיג) אל תתן בלבבך קנאה, שזו היא חולה רעה שאין לה רפואה", וביארו קמאי שכוונתו לומר שבשאר מידות

ה'כבוד', ואי אפשר לו לקחת לעצמו איזה רכוש או הנאה אם איננה קצובה עבורו מן שמיא (ובזה חוסך את ה'תאוה').

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר בשם הרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאז'ניץ זי"ע (שפת אמת נח תרנ"ו), כי באלו הפרשיות מוצאים אנו את שלושת הדברים המוציאים את האדם מן העולם² (אבות ד בא). קנאה - במעשה של קין שבגינה שפך קין את דמו של הבל³, תאוה - בדור המבול שהיו נגועים בה, כבוד - אצל אנשי דור הפלגה שרצו לקחת את כבוד שמים רח"ל. וכתב וז"ל, ונכתבו פרשת קין ודור המבול והפלגה כי כל אדם יש בו מאלה הדורות (ספרי, האוינו על הפסוק זכור ימות עולם). וצריך לתקן עצמו...

יידע כי בתחבולות שונות ורבות יביאהו היצר לידי 'קנאה'. כמו שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע

בענין זה מצאתי דברים נחמדים בספר הנפלא 'חיבת העבודה', כי מאוד יש לתמוה על מנהג העולם בנסיעתם במטוס (פליגער) כיצד הם סומכים בעיניים עצומות על שאר נוסעי המטוס שלא יגנבו להם את המזוודות (suitcases) בירידתם מהמטוס, והכל עומדים בשלוות הנפש בסמוך למסוע (conveyor belt) וכל אחד נוטל דייקא את שלו. התשובה פשוטה ביותר, כי אין איש היודע מה הסתיר רעהו בין דפנות המזוודה ובין חבילותיו, ואם יגנוב את של רעהו, שמא יעצרוהו שוטרי הגבול ויאסרוהו תחת בריח וברזל על 'סחורה אסורה' שניסה להבריח... (וכאותו שביקש שם בשדה התעופה מרעהו - שמור נא על חבילותי לכמה רגעים, כי אין בכוחי לעמוד כאן, ענה לו האיש, לך אין כח לעמוד, אבל לי אין כח לשבת במאסר...) כיו"ב ייאמר לדידן, לעולם אל תקנא בראותך איש פלוני עשיר, איש פלוני מצליח בכל... כי אינך יודע אלו 'סחורות' - קשיים וצרות טמונים מתחת פניו הצהובות...

יב. הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע היה אומר (שיח שרפי קודש; הובא בחשבה לטובה אבות שם) על דברי חז"ל אלו קנאה נאך וואס; תאוה צו וואס; כבוד פארוואס (קנאה - במה הוא מקנא, תאוה - למה הוא מתאוה, כבוד - על מה יכבדו אותו). היינו שאם יתבונן אדם יראה שאין לו במה לקנא, כמו"כ יראה שכל תאוותו אינו אלא דמיון בעלמא ואין לו ממשות, ואף הכבוד אין לו כל תכלית וכל אלו אינם כי אם דברי הבל ורעות רוח.

הוא היה אומר ש'קנאה תאוה וכבוד' הינם תלתא דסתרי אהדדי, כי המקנא ברעהו רוצה לבוא למקום שחברו הגיע, אך אינו יכול כי התאוה מושכת אותו לאכילה וכיוצא בזה מדברים המונעים ממנו להיות כחברו, וכאשר בוא יבוא למלאת תאוות נפשו תבוא 'מידת הכבוד' ותטפח לו על פניו דמטעמי כבוד לא יוכל לעשות ככל אשר איוותה נפשו, ונמצא שג' אלו אוסרים אותו בבית האסורים.

יג. אומר היה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם ד"ה ארור כנען), בוא וראה כוחה של קנאה, שהרי קין והבל היו שני אחים יחידים בעולם נמצא שכל אחד מהם היה 'בעלים' על חצי עולם, ומה שייך קנאה אצל מי שחצי העולם שלו... ואעפ"כ גברה קנאת האחד ברעהו עד כדי רציחה...

יד. מעשה באחד מאנשי שלומו של הרה"ק ה'עצי חיים' מסיגעט זי"ע אשר היה לו דין ודברים עם איש אחר, והלכו שניהם לדון בדן תורה אצל העצי חיים, ולאחר שעייין בדינם פסק שאותו 'מקורב' יצא חייב, ועליו לשלם לבעל דינו, אך הלה השתמט מלפרוע ודחה את התשלום מיום אל יום בטענות שונות, עד שאמר לו הרה"ק, כי בתורת 'ידיד' רוצה לתת לו 'עצה טובה' כי כדאי לו לשלם ולא להתחמק, נענה לו הלה, יאמין לי רבינו, כי אילו היה הרבי מצווה אותי לקפוץ מהקומה השישית עד לארץ הרי הייתי עושה זאת בשמחה, אך הרבי מבקש ממני לקפוץ מהארץ ועד לקומה השישית... זאת אין ביכולתי אפילו אם רצוני עז לעשות כן...

אשר אתה - חיך, וחיי בניך ואשתך ונשי בניך כל אלה נמצאים כעת אתך כי בכוח תפילתך תוכל להשפיע להם חיים וברכה. על כן יתפלל אל ה' בכל לבו וימלאו כל משאלותיו.

וגדול כוחה של תפילה כאמור בפרשתן (ח א) 'ויזכור אלוקים את נח', וברש"י, 'זה השם מדת הדין הוא (שהרי כתיב כאן 'ויזכור' אלוקים' הרומז על הנהגת דין), ונהפכה למידת רחמים על ידי תפלת הצדיקים' טו. ובאמת בכוחו של כל יהודי להפך את כל הדינים בתפילתו, בדברי ה'רבינו בחיי' (בספר נר הקמח בתחילת ערך תפילה), וז"ל יפה כח התפילה טז לבטל הנגזר... כי התפילה מבטלת הנגזר... התפילה למעלה ממעלת הנבואה, כלומר (למעלה) מהמקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים.

הגומל חסדים טובים - גמילות חסד כסגולה לזש"ק
בפרשתן 'אלה תולדות נח', ובמדרש (ב"ר ל ה, נחא לעליונים נחא לתחתונים) נח לשמים ונח לבריות", ומבאר הר"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ר"ה נח איש) כי להיפך

המגונות יש לו לאדם לעבוד ולעמול לתקן את המידות, אך בענין הקנאה אל לו לאדם לעבוד לתקנה כי אם יתעסק בה רק תגבר ותגדל קנאתו ושנאתו באיש ההוא, ואין עצה לקנאה כי אם 'היסח הדעת' גמור מכל ענינה, ובוזא ימצא מרגוע לנפשו ויתרפא מחלאת הקנאה.

איתא ב'שפת אמת' (תרנ"ו) לבאר על ידי מה זכה נח ל'ונח מצא חן בעיני ה'. כשהנפש מזוכך ונקי חל עליו הצלם אלוקים, ואחר שיש עליו צלם אלוקים ממילא זוכה לנשיאות חן, ועל ידי מה נעשה הנפש מזוכך ונקי - בזה שיתגבר על הנסיונות בכל עניני 'קנאה תאוה וכבוד' המוציאים את האדם מן העולם.

ובאת אל התיבה - כוחן של תיבות התפילה בפרשתן (ו יח), 'ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך', ביאר בה הר"ק המגיד ממעזריטש זי"ע (תורת המגיד פר' נח) כי כל מהותו של אדם תלויה בתפילה, כי ה'תיבה' מרמזת על תיבת התפילה, והכתוב מצווה ואומר ואת אל התיבה בא עם כל הכוח והכוונה אל תיבת התפילה, מתוך ידיעה

וכבר אמרי אינשי, כי נוח לאדם לתרום מיליון דולר לצורך בניין ישיבה, בכדי שזכות זו תעמוד לו לנצח את חברו בדברי ריבות שיש ביניהם על סך \$50,000...

טו. ולכאורה צריך ביאור היכן מצינו כאן 'תפילה' שהתפלל נח ומניין שנתהפכה מידת הדין לרחמים ע"י תפילה, וביאר הר"ק ה'בית ישראל' זי"ע משמיה דהרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע כי פעמים עצם עמידת האדם ב'לב נשבר' - בידיעה שרש הוא ואין לו מבלעדי עזר ה' יתב"ש, היא 'תפילה זועקת' מאליה ומתקבלת ביותר, וכן היה אצל נח 'וישאר אך נח' - שגנח על מצבו וזה עלה למעלה מכל תפילה.

משל למה הדבר דומה, כי ממנהגו של עולם לבקש מהעני המתדפק על הפתח 'המלצה' - לראות כי אכן כנים דבריו ו'נצרך' גדול הוא. אמנם פעמים שהלה מהלך בבגדים קרועים, וכל מצבו ומעמדו זועק לשמים על עניותו, אזי עצם עמידתו היא היא ה'המלצה' הטובה ביותר - כי מצבו זועק מאליה עד לשמים, והכל יחוש לעזרתו, להצילו מדחקו לבל ימות ברעב.

טז. על כל דבר ודבר הוא מתפלל לפני המקום וירווח לך, פעם שמעו תלמידי הרה"ק מקאריץ זי"ע את רבם מתפלל אחר תפילת 'שמונה עשרה' - 'יהי רצון שתחזור המשרתת לביתי' והיו התלמידים סבורים כי בודאי כוונתו על סודות טמירים ונעלמים (ה'משרתת' תרמוז על ספירות עליונות, ו'ביתי' רומז על ספירות אחרות), אך הוא ז"ל ביאר להם רוב פשטות כי כוונת הדברים עפ"י פשוטו ממש, כי הרבנית כבר באה בימים והמשרתת שעזרה לה בעבודות הבית נתכעסה עליה ועזבתה... וקשה עליה לעבוד עבודות אלו בעצמה, ע"כ בקשתי שתשוב לביתי, כי למי אפנה אם לא לצורי וקוני... (דברי שמואל חנוכה נר א).

מענין לענין, ידוע משם החזו"א שבאמירת 'בורא רפואות' (בברכת יוצר) יכוון להינצל מכל מחלה, ובפרט מהמחלה הידועה (הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל).

כע"ז אומרים מהרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע לכוון ב'המחדש בטובו בכל יום' להינצל מכל מחלה, והיינו שיברא רפואות חדשות וממילא נתרפא מכל חולי...

יז. ידועה קושיית העולם על דברי חז"ל (עירובין יח: הובא ברש"י ז א) שבשעה שדיבר ה' אל נח אמר לו 'אותך ראיתי צדיק' ואילו בריש הפרשה כשדיבר עליו שלא בפניו אמר 'נח איש צדיק תמים' - מכאן שאומרים מקצת שבחו

הנה איתא ב'מדרש תנחומא' (בפרשתן אות ה) על הפסוק (ו ט) 'נח איש צדיק', על שזון ברייתו של הקב"ה נקרא צדיק. שני בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות - נח ויוסף (כאן כתיב נח איש צדיק, וביוסף כתיב (עמוס ב ו) 'על מכרם בכסף צדיק').

ומה רב שכרם של גומלי חסדים אשר המה 'בונים' את העולם במעשיהם הטובים², וכדכתיב (תהלים פט ג) 'עולם חסד יבנה', ובזכות זאת זוכים הם לבניין עולמם הפרטי בבנים מהוגנים. וכן כתב ה'ספורנו' על הפסוק בפרשתן (ו י) 'ויולד נח שלשה בנים', מאז

ממנו היו בני דורו, שהיו מושחתים בינם לבין הבריות מלבד מה שהשחיתו דרכם בינם לבין קונם, והוא אומרו (ו יב) 'וירא א' כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', שלא הלכו בדרכי השי"ת מה הוא רחום אף אתה רחום יי'. וז"ל תחת"ס, משום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, דרכו מוסב על אלוקים - שהשחיתו דרכי אלוקים, שהוא רחום וחנון, מה שראוי לאחוז בדרכיו ולהיות בין אדם לחברו חומל וחונן, ואילו עשו כן הי' הקב"ה מרחם וחונן אותם אעפ"י שעברו עבירות בינם לקונם, אבל עכשיו שלא עשו כן נחתם גז"ד שלהם יט.

של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, ולכאורה צ"ב, שהרי חזינן כאן שבפניו אומרים מחצית שבחו של אדם, ולא רק מקצת, כי שלא בפניו אמר ב' מעלות ובפניו אמר רק מעלה אחת. וביאר הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע, כי אף איש הוא מעלה גדולה... נמצא שבפניו אמר רק מעלה אחת צדיק, ושלא בפניו שבחו בשלשה שבחים - איש, צדיק, תמים הרי שבפניו אמר רק מקצת.

הנה אמרה תורה (דברים כב טז) את בתי נתתי לאיש... מסופר שהרה"ק רבי משה אונגאר זי"ע חתנו של הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו שלח פעם מכתב לחותנו ובו מפרט הוא כמה וכמה מעלות על בחור פלוני שהציעו לו ליקח לחתן לבתו, שלח לו ה'דברי חיים' תשובתו, 'את העיקר לא כתבת לי האם הוא 'מענטש' (אנושי) ככתוב בתורה את בתי נתתי לאיש... וכן היה שגור בפיו של הגה"ק מטשעבין זצוק"ל.

יח. פעם באה אלמנה לפני הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע, ודמעתה על לחיה כי בתה ה'כלה' יושבת בבית, ואין בידה פרוטה להשיאה, סייע לה הרה"ק בסכומים הגונים, לא ארכו הימים וזמן החתונה קרב ובא, שוב נכנסה האלמנה בפנים בוכיות, כי בתה הכלה נתקפה בשגעון ואיננה מסכמת להיכנס לחופה כל עוד שלא אקנה לה 'שטערן טיכל' (מטפחת העשויה בקשירה מסויימת) העולה הון רב, ובקושי הצלחתי להשיג עד עתה את המיעוט המוכרח להוצאות נישואין, מאין אקח עתה ממון לצורך אותה מטפחת, קם הרה"ק ממקומו, הוריד צרור כסף שהיה מונח ע"ג הארון שבחדרו, ונתנו לאלמנה למען תקנה בו את המטפחת הנ"ל. כשמוע הרבנית מה עשה בעלה הרה"ק שפכה לבה לפניו, בתמיהה גדולה, וכי לאשה אחת ניתן כל הסכום הגדול שהיה מונח לעת הצורך, ואם להעניקו לצדקה הרי היה אפשר לפרנס בסכום זה 20 משפחות לקראת שב"ק.

אמר לה הרה"ק, אף אני בקומי ממקומי - לקחת את הסכום הגדול בידי, מיד עלו מחשבות אולי עדיף לפרנס בהם 20 משפחות, אבל אמרתי לעצמי הרי המעות הללו מונחות במקומן זה כבר כעשר שנים, ומעולם לא על דעתי לחלקם למשפחות נצרכות, מדוע דייקא בזה הרגע באו בקרבי מחשבות כאלו, ללמדך כי כל אלו מניעות מצד היצר, ולא מצד הקדושה באו הנה.

יט. מענין לענין באותו ענין, כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (חפץ חיים עשין ב), וז"ל, ולא לחנם כתבה לנו התורה מעשה דנח (ט כא-כב) 'וישת וישכר ויתגל וכו' וירא חם וכו' ושם ויפת כסו את ערות אביהם', וגם ספרה לנו התורה את הברכה שברכם נח ונתקיימה לבסוף, להראות לנו את גדולת המדה הזאת שצריך האדם לחפות על גנות חברו בכל כוחו כמו על עצמו, עכ"ל.

כ. איתא במדרש (בר"ר לג ב) מעשה שהיה בימי רבי תנחומא כשהייתה עצירת גשמים ובאו ואמרו לו יגזור נא רבינו תענית, וכן עשה, בהגיע יום השלישי לתעניתם (התענו כדת של תורה שני וחמישי ושני, ומעשה זה היה ב'שני' השני שהוא פעם שלישית לתעניתם) ועדיין לא ירדו גשמים, עלה רבי תנחומא ודרש לבני ישראל, בְּנֵי, התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא רחמים עליכם, ומובא שם מעשה באריכות על איש שנתן מעות לצדקה למי שעפ"י סדר העולם לא היה מעניק לו אפילו פרוטה אחת, אז הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר, רבון כל העולמים, מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה ח) 'חנון ורחום', ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב עאכ"כ שתתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווה העולם.

זאת לפניו וקילסו מאד), שהיה מבאר בכתוב (תהלים לו כו) 'כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה' - כי על ידי שהוא כל היום חונן ומלווה וגומל חסד עם הבריות^{כב}, בשכר זאת יקויים בו 'זרעו לברכה', שיוכה לבנים טובים וכשרים^{כג}. גם יוכה לשאר מילי דמיטב ולרוב ברכה, וחיינו יאריכו ויתברכו לאין ערוך^{כד}, כי על ידי שהאדם

שהתחיל להוכיח בני דורו וכה לבנים. כי לא מצינו בתורה מי ש'המתין' לבנים כדוגמת נח שהיה כבר בן חמש מאות שנים ועדיין לא זכה לפרי בטן, ורק בזכות שהחל לעסוק ב'זיכוי הרבים' זכה ל'וילד נח שלשה בנים'^{כא}. בעניין זה ידועים דברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הובא בכמ"ק שתלמידו הנאון מברריו בעל הדברי אברהם אמר

כא. עובדא הוה, לפני כשנה ערכו 'מזכי הרבים' בשכונת רמות שבעיה"ק ירושלים שבת התחזקות לתושבי השכונה, לשם כך הזמינו את אחד הרבנים שליט"א (אשר הנני מכירו מקרוב) שיבוא לשבות עימם ובמשך השבת ילהיב את לבם לה' ולתורתו, ואותה שבת 'שבת בראשית' הייתה, והנה ביום שישי בבוקר גילו העסקנים שעדיין לא הוכנה 'אכסניא' ראויה לשמה עבור הרב ומשפחתו... ולא ידעו את נפשם מרוב מבוכה ובלבול, בצר להם פנו העסקנים לאברך אחד (והוא 'מרא דעובדא' הנ"ל) וביקשו ממנו שיואיל בטובו לעזוב את ביתו ו'לפנות מקום' לרב שליט"א. הלה מיאן בתחילה, הן מצד עצם הדבר, שהרי הכל חפצים לישב תחת גפנם ותאנתם, ובפט שכבר כל צרכי השבת היו מוכנים ומזומנים להתענג בתענוגים, ועל הכל, כי דירה זו חדשה היתה וגם השקיע בה למען תעמוד בכליל השלמות, ובקושי נכנס לדור בה לפני 'ראש השנה', וכידוע שמטבע הדברים נמנעים הבריות להעניק דירה נאה וחדשה לאחרים שמא יפגמו ביופייה בחוסר זהירות. לאחר שהות מועטת נמלך בדעתו, ואמר לבני ביתו, הנה מזה עשר שנים שאנו מצפים לזש"ק, וכבר עשינו כל דרכי ההשתדלות וקצרה יד הרופאים מלהושיע, על כן הבה נכניס אורחים למעוננו, ואולי יעמוד לנו לזכות. ואכן זכה לישועת ה' בדרך הטבע, ובקיץ תשע"ט הכניס את בנו הנולד לו במז"ט בבריתו של אברהם אבינו.

כב. ואף אם לא חננו הקב"ה בממון רב יוכל להיטיב לבריות במאמר פיו, וכבר אמרו שזה כל האדם - לחזק ולעודד את רעהו בדיבורים טובים, שהרי כך כתיב (בראשית ב ז) 'ויהי האדם לנפש חיה', ובתרגום - 'לרוח ממללא'. כלומר שעל שם כוח הדיבור נחשב ויהי לאדם. אמור מעתה למה נעשה כוחו של דיבור, וכי לעצמו הוא נעשה, והרי אין איש המדבר אל עצמו אלא אל רעהו... (כי העיניים משמשות את האדם לראות בעצמו, וכן באזניו 'הוא' שומע, ואילו הדיבור נעשה לדבר אל זולתו... ורק מי שמחזיק עצמו 'פיקח הדור' ידבר ויתיעץ עם עצמו כי אין לו עוד ידיד חכם כמוהו...), אלא וודאי עיקר בריאת האדם ועיקר מהותו הוא עבור השני ובה כתיב ויהי האדם.

אמירה נעימה ביאר הקד' רבי ישעי' קרישעווסקי הי"ד, מדוע גדול המלבין שיניים יותר מהמשקהו חלב, כי החלב אינו ניתן לשתייה בכל עת - שהרי פעמים שהוא עומד אחר אכילת בשר וא"א להשקותו חלב עד כששה שעות. אמנם גדול מזה הוא המלבין שיניים שבכל עת נצרכים לו, ובכל עת וזמן הוא מועיל ומסייע...
כג. ובאמת כן איתא להדיא בגמרא (ב"ב ט:) רבי יהושע בן לוי אמר, כל הרגיל לעשות צדקה - זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה, בעלי חכמה. ובכלל זה מי שלא זכה עדיין לבנים ודאי יזכה לבנים, ואף גם זאת שיהיו בניו בעלי חכמה וכו'.

וכן איתא ב'חתם סופר' (וירא ד"ה איה שרה) וז"ל. אשה שהיא בעלת צדקה זוכה לזכרים... הרה"ק רבי ברוך מזיכלין זי"ע הזכיר את חתנו שהמתין לישועה לזרע של קיימא לפני הרה"ק הרבי רבי הענין מאלכסנדר זי"ע ובפרשת נח הוה מעשה, אמר לו הרבי רבי הענין, הנה מתחילה כתוב 'אלה תולדות נח' ואיתא ברש"י הק' 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', ובהמשך הכתוב - 'וילד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', ולכאורה צריך ביאור מדוע פירש מתחילה 'תולדות נח' על המצוות ומעשים הטובים כשלפי פשוטו של מקרא קאי על לידת שלשת בניו הכתוב מיד בסמוך, אלא, בשמים ממעל יש 'שערי תולדה' אשר משם נשפע לבני האדם 'זרע של קיימא' והם עומדים בסמוך לשער גמילות חסדים. ופעמים ששערי תולדה סגורים וקשה ביותר לפתחן, אז העצה היעוצה להיכנס אל השער הסמוך ב'שער גמילות חסדים', ומשם אפשר בנקל לבקוע גם את 'שער התולדה' ולזכות לזרע קודש, וזה נמי היה אצל 'נח איש צדיק' שהמתין חמש מאות שנה לזרע של קיימא, ועל כן עסק במצוות וגמילות חסדים, ומשם נפתח לו גם שער התולדה, ולזה כיוון רש"י 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים' שעי"ז זכה ל'וילד נח שלשה בנים' כפשוטו ממש.

כד. לעומת זאת כמה גרוע מי שמרע לאחרים, הנה אמרו חז"ל (ב"מ מד.), הנותן 'מעות' לחברו תמורת איזה חפץ שברצונו לקנות ממנו, עדיין אפשר לו לחזור בו כל זמן שלא עשה קנין משיכה (כיון שרק משיכה קונה מן התורה

גומל חסד הרי הוא גורם לקיום העולם כולו וכדוגמת נח שבזכותו שהתחסד עם כל החיות והבהמות זכה ש'עולם חסד יבנה' ובנה את כל העולם כולו. תיקן פגם זה, וזהו בעיני ה' - שקידש עיניו רק למענו ולכבודו ית'. וכבר איתא בגמ' (סוכה מט:) כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים^{יג}.

בפרשתן (ט כג), 'ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את

בעיני ה' - הזהירות בשמירת עיניים

כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בראשית ד"ה ויראו), ערוות אביהם ופניהם אחורנית, וערוות אביהם לא שכל פגם דור המבול התחיל מ'פגם העינים', ראו^כ. והקשה ה'אלשיך' הקדוש, מדוע 'וילכו אחורנית', וכמו שנאמר (ו ב) ויראו וגו', ונח מצא חן בעיני ה' כי ואם מחמת שרצו לשמור את עיניהם מראות ברע,

ולא קנין כסף), אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ודור הפלגה הוא יפרע ממני שאינו עומד בדיבורו, וצריך ביאור מדוע נקטו 'דור המבול והפלגה', ולא מי שפרע מפרעה ומצרים וכיו"ב, ובתלמוד ירושלמי (ב"מ פ"ד ה"ב) אמרו שאדם זה דומה לדור המבול כי עוון דור המבול היה 'כי מלאה הארץ חמס' (ו יג) והיינו שהיו גוזלים פחות פחות משווה פרוטה עד שנחסר הנגזל מכל ממנו - כמעשי אלו כך מעשי אלו, כי הם גזלו בגזלה שאי אפשר להוציאה בדיינים, ואף זה החוזר בו אי אפשר לתבעו בדיינים אבל הקב"ה יתבע ויפרע ממנו.

ובביאור מה שדימו אלו לאלו, כי זה החוזר בו מהמקח אינו מתחשב כלל על שגורם בזה הפסד למוכר - בטענתו שעל פי תורה עדיין לא חל המקח ומותר לו לחזור בו, כיוצא בזה היו בני דור המבול שגזלו באופן שאין מקום לתבוע על פי תורה - ודייקא על זה אמר הקב"ה 'קץ כל בשר בא לפני' והחריב את כל העולם עבור זה, כי חרון אף של מעלה בא על זה שמחזיק ב'רשעותו' בשתי ידיים, אלא שלרוב 'צביעותו וצדקותו' הרי הוא מסדר את רשעותו באופן שלא נוכל לבוא עליו בטענה עפ"י תורה. מי יפרע ממנו - מי שפרע מדור המבול הוא יפרע ממני שאינו עומד בדיבורו, שאף הם נהגו כמנהגו של זה, מצצו דם איש לרעהו, מבלי שתוכל למצוא מקרא מפורש כנגדם בתורה. ומעניין לעניין באותו עניין, בפרשתן (ט ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', כתב הרה"ק מקאמרנא זי"ע בחומש 'היכל הברכה' (ט ה) מכאן אזהרה רבה למקפח את פרנסתו של חברו ויורד לאמנות חברו הרי הוא כשופך דמים ממש. גם הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע היה אומר שהמקפח פרנסת חברו הריהו ב'סכנה' עצומה, ומעשה היה בדידיה שאחד מחסידיו ירד לחיי הרב בקהילתו, קרא לו רבי יחיאל ואמר לו, דע לך, מקובלני מרבתי שכל היורד לאומנותו של חברו הרי הוא מקפח את חיי עצמו, וקרא עמו את הפסוק 'שופך דם באדם דמו ישפך' מילה במילה כמקריא את הסוטה, והזהירו מאד לבל ישוב לדרכיו הנלוזות, ואכן קיבל החסיד על עצמו תיכף להפסיק את כל פעולותיו נגד הרב בעירו, אך משחזר לעירו היטוהו חבריו הרעים אחריהם וחזר לסורו לירד לחייו של הרב, ותיכף לאחר מכן החל לירוק דם עד שיצאה נפשו.

כה. ודרך הישרה היא שיגדור האדם את עצמו בגדרים וסייגים, להתרחק מן העבירה, לבל יוכל המשחית להתקרב לפתח ביתו, דהנה כששלח נח את היונה כתיב (ח יא) 'ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. ואיתא במדרש (ב"ר לג ו) רב בריי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה משם. והקשה הרמב"ן (שם), לפי שיטה זו מניין ידע נח שקלו המים מעל הארץ, והלוא בגן עדן לא היה מבול כלל, ותירץ 'ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו'. והרי שבעת אשר שולט מבול בעולם הרי אף ה'גן עדן' מסוכן הוא להקרב, ואין עצה ואין תבונה אלא לסגור שערי מפני המים הזידונים. ולדרכנו יש ללמוד, שבעת אשר היצר הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאיימים לשטוף את העולם, ביכולתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות 'גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעולה על הפתחים - מכל מיני כלים שונים והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמור על 'גן עדן' שלו כראוי.

כו. מענין לענין, איתא ברש"י (ט כג) כאשר כיסו שם ויפת את נח אביהם - 'שם שנתאמץ יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו', לכאורה צריך ביאור מה 'נתאמץ' שם יותר מיפת, איזו התאמצות נצרך לקחת 'שמלה' לכסות את אביהם, אלא הכוונה ש'נתאמץ' לעשותה בזריזות בחיות ובהתלהבות, ועל כך זכה למצוות ציצית שהיא שקולה כנגד המצוות כולם. אך יפת שאכן עשה אותו מעשה המצווה כאחיו שם, אבל עשאה ללא כל חיות - כמת, לכן לא זכה כי אם לשכר מידה כנגד מידה, שיזכו בניו לבא לקבורה, כי המת נצרך לקבורה...

ריח הניחוח - עיקר חשיבות האדם בעמידתו בנסיגות
 אין לתאר ואין לשער גודל הנחת רוח שיש לפניו ית"ש
 מכל התגברות שאדם שובר ומכניע את עצמו
 ומבעי, ובפרט אם הדבר עולה לו ב'מלחמה' קשה עם
 יצרו, וכדכתיב בפרשתן (ח כא) 'וירח ה' את ריח הניחוח
 ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה
 בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכתב
 'בעל הטורים', וירח - ב' במסורה, הכא, ואידך 'וירח
 את ריח בגדיו' (להלן כו כז), ומבאר הר"ק ה'קדושת
 לוי' זי"ע על פי מה שאמר כבוד אדוני אבי מורי ורבי,
 וירח ה' את ריח הניחוח, מהיכן בא ריח הניחוח לה'
 - מהאדם הקרוץ מחומר, והטעם כי בקרבו שוכן יצר
 הרע המסיתו להדיחו מעבודתו יתברך, והוא מתגבר
 עליו לעבוד את ה', מהתגברות זו עולה ריח ניחוח
 אשה לה' יי, וזהו שאמר הקרא 'וירח את ריח הניחוח
 ויאמר ה' לא אוסיף עוד כי יצר לב האדם רע מנעוריו',
 כלומר, מאחר שהוא מעלה לפני 'נחת רוח', ע"י ש'יצרו
 רע מנעוריו' ונלחם בו להתגבר עליו, לכן 'לא אוסיף
 לקלל את האדמה' יי.

ומוסיף ה'קדושת לוי' להביא את דברי 'הצדיק ר'
 בער ז"ל' (המגיד הגדול ממעוררש זי"ע) שלא זו
 בלבד שעבודת בני ישראל מעלה 'ריח ניחוח' לפני ה',

תסגי להו בסגירת ועצימת עיניים, ומדוע הפכו גם את
 פניהם אחורנית. אלא, שמראה שאינו טהור פוגע ב'צלם
 אלוקים' הנמצא לנדרו, אף אם אין עיניו פקוחות.

יש שביארו שלכן ההולך במקום 'דאיכא דרכא אחרינא'
 נקרא רשע (ב"ב נו:) וכפירוש רש"י שנקרא רשע אף
 אם עצם עיניו ולא נכשל, כי עצם המראות האסורות
 אף בלא ראיית עיניים מטמאות את הנפש.

בעניין זה ביאר הר"ק ה'בית ישראל' זי"ע את
 הכתוב (ט כד) 'וייקץ נח מיינו וידע את אשר
 עשה לו בנו הקטן' ובגמרא (סנהדרין ע.) דרשו כי דברים
 נוראים ביצע חם באביו שנתו, אך דברים אלו
 אינם מופיעים בתורה, ולפי פשוטו של מקרא כל רעתו
 של חם עליו קללו אביו ואמר (פסוק כה) 'ויאמר ארור
 כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' לא היה אלא על 'וירא
 חם אבי כנען את ערוות אביו' ובעבור שמינף נפשו
 בראיה אסורה נתקלל בקללה נמרצת זו לעולמים (הובא
 ביגדיל תורה).

איתא ב'ירושלמי' (ברכות א ה) אמר הקב"ה - אם אתה
 נותן לי את לבך ועיניך, הריני יודע שאתה שלי,
 ומי פתי לא ירצה להיות נמנה על 'אנשיו' של הבורא...

מעין זה אמרו במליצה דבנזקי 'בור' כתוב בתורה (שמות כא לד) 'זהמת יהיה לו', כי הלומד בלא חיות כמת ל"ע,
 נשאר 'בור' ועם הארץ...

כז. הקשה הר"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ב ד"ה אלה), הרי הכל גלוי וידוע לפניו ית"ש, וידע כי יחרב העולם במבול,
 אם כן היה לו לברוא את העולם רק מנח והלאה, אלא, שהבורא רצה להודיענו שגדולים מעשה צדיקים יותר
 ממעשה (בריאת) שמים וארץ (כתובות ה.), וראה נא שכשהוא יתברך ברא את העולם לא היה לזה קיום כביכול, ואילו
 כשנח מסר את נפשו לעבוד את ה' האלוקים נשאר יחידי וממנו יצאו כל באי עולם עד עצם היום הזה, ללמדך
 שכל העולם תלוי בעבודת האדם.

וכך אומרים בשם הגה"ק החפץ חיים זי"ע שה'נסיון' דומה הוא ל'מכרה זהב', היא חלקת קרקע המעורבים
 באדמתה גרגרי זהב, ועל הכורה להתעסק בבזץ, בחול ובעפר, לחפור ולחצוב בסלעים ולברר מתוכם את גרגרי
 הזהב, והגם שראשו על כרעיו על קרבו מתלכלכים בבזץ ושאר לכלוך, פניו משחירים כשולי קדירה, הרי הוא מלא
 'ששון ושמחה' כמוצא שלל רב, ואם מישוהו ילעג עליו על מראהו לא ישית ליבו אליו כלל, כי יודע הוא שבכל
 רגע עולה ומתגדלת עשירותו לאין ערוך, כיו"ב, תאמר כלפי אותם העומדים בנסיגות קשים, עד שנראה שהם
 'שחורים', אך אל ירך לבבכם, כי כל רגע ורגע שעומד בנסיון לבלתי לכת אחרי יצרו הרע הרי הוא עושה נחת רוח
 שאין למעלה הימנה, ועולה ומתעלה לאין גבול.

כח. יש שהמשילו את העניין למלך רם ונישא שהיו לו שרים רבים יודעי נגן שהיו מנעימים לו תדיר בשירה ובזמרה,
 ולצידם הייתה לו ציפור שגם הייתה מזמרת לפניו, והנה כל הנאת המלך משירת השרים לא היתה מגעת לרוב
 הנאה וקורת רוח שגרמה לו הציפור, שאלוהו השרים הרי שירתנו עריבה עשרת מונים משירת הציפור ומדוע מתפעל
 המלך כל כך מהציפור, ענה להם המלך, בזה שאדם משורר אין כל חידוש בדבר, ולכן אין שירתו מביאה לידי

אלא הריהו כביכול עושה לעצמו בגד מעבודתם, ומתלבש בו, ובוזא מבאר את הפסוק (ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בך אתפאר', ש'אתפאר' הוא מלשון 'התלבשות' כדכתיב (ג ז) 'ויתפרו עלי תאנה'. ולא עוד, אלא שאין הקב"ה מלביש עצמו אלא מעבודת עם בני ישראל ולא מעבודת המלאכים, והטעם שהם מעלים כל כך תענוג מעבודתם, כי בקרבם שוכן היצר המרדח מעבודת ה', והם כובשים אותו^{כט}, מה שאין כן גבי המלאכים - כדאיתא בגמרא (שבת פט.) בתשובת משה רבינו למלאכים 'כלום יצר הרע יש ביניכם', על כן אין בעבודתם רבותא (חידוש) כל כך^ל.

ההנאה והתענוג שיש בשמיעת שירת הציפור שאין דרכו בכך. וכעין זה איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בספה"ק 'תורה אור' (פר' וישלח ד"ה והנה הקרבנות - במשל לציפור ה'מדברת'), ולדידן ייאמר, שירת ועבודת קרוצי חומר עריבה כביכול לפני הבורא יתברך עשרת מונים משירת המלאכים ועבודתם, כי הם 'אין בהם לא יצר ולא קנאה ולא שנאה' (עיין שבת פט.) ואין כל חידוש שעומדים ומזמרים לפניו יתברך, אבל אנו ששוכן בקרבנו 'יצר הרע המתגבר עלינו בכל יום' (סוכה נב.) למנוע מאיתנו כל זיקה של עבודת ה' ומתחזקים אנו שלא לשמוע לו אלא לעבוד את הבורא עבודה כזו מעלה קורת רוח מרובה לאבינו שבשמים, ומסיים שם ה'תורה אור', כי עינינו רואות שבאם יתענה האדם כמה ימים ייחלשו כל כוחותיו ולא יוכל לומר אפילו פרק אחד שבתהילים וכדו', וכן שאר מניעות שיש לאדם מקור וחום וכיוצא והנה אם אך יכניס אל פיו איזה דבר מאכל, מיד יחלו הכוחות לשוב אליו וכבר יוכל לרנן לבוראו, נמצא שאותם דברים הגשמיים הם הנותנים את הכח לעבודת ה', היש לך חיך גדול מזה קמי הבורא, שדבר גשמי מתרומם בכדי לומר לו ולעבדו.

כט. מסופר על אחד שבא לפני הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ושיבח בפניו בחור חשוב וכן עליה, כשתוך כדי דברי השבח אמר הלה על אותו בחור 'בחור זה אין לו יצר הרע כלל', ענהו ה'חזון איש', א"כ אינו אלא 'בעל מום'. כי זה כל האדם - שיש לו יצר והוא מתגבר עליו לעשות רצון קונו.

שמעתי מפי איש נבון וחכם משל נאה, לאחד שרצה לבדוק האם ה'ווינקר' (02sreknib) שברכבו (פנסים קטנים הקבועים בצדי הרכב מימין ומשמאל, והנהג מדליק אותם כשעולה ברצונות לפנות לימין או לשמאל, כדי להזהיר את הנהגים שמאחוריו) פועל כתיקונו או שמא צריך להחליפו, ואמר לבנו הקטן שישב על ידו, צא החוצה ואמור לי האם הוא 'עובד' כראוי אם לאו, יצא הבן ועמד מלפני הרכב, הביט היטב, והכריז 'עובד, לא עובד, עובד לא עובד', וחזר חלילה... נענה לו אביו, אוי, רק בן 'קטן' מדבר כך, הטרם תדע כי אם הפנסים נדלקים ונכבים וחוזרים ומאירים ושוב נכבים הרי זה מורה שאכן הוינקער עובד כראוי... ואדרבה, אם היו הפנסים דולקים ברציפות ללא הבהוב היה זה סימן על תקלה וקלקול... לדידן ייאמר, העליות והירידות הם חלק מכל מהותו של אדם, וסימן ברור הוא שהוא 'חי', וזה כל עבודת האדם בחיי חיותו, ורק 'מת' או 'מלאך' אין לו ירידה ואינו 'נכבה' לעולם...

הנה נהגו כשמכנינים את הנרות לכבוד שב"ק, שמדליקים אותם ומיד מכבים (כמובא ברמ"א סי' רסד ס"ט), ובפשוטו הטעם, שעיי"ז יהא נאחז האור יפה, אך רמז יש בה, כי עיקר העבודה 'והחכמה' להדליק נר שכבה... וללמדנו כי גם אם נכשל ונדמה לו כי נכבה נר ה' נשמת אדם, אך יתחזק להדליקו מחדש, ואדרבה עיי"ז יהא נאחז האור יפה. מעשה היה בימים מקדם, ביהודי שלא עמד בנסיון, ולצורך פרנסתו פתח את חנותו בעצם יום השבת, וישאלהו רבו - הרה"ק מהר"ש מליובאוויטש זי"ע, הרי יהודי אתה וידעת גם ידעת חומר 'חילול שבת' עד היכן הוא... ויען היהודי ויאמר, רבי, דער שבת איז א פעטע שטיקל... (השבת היא נתח שמן של רווח ממון, וחבל לי להפסידם), אמר לו הרבי, הידעת מדוע אסרה תורה 'מחיר כלב' (חפץ שהחליפו בעליו בתמורת כלב) יותר משאר בעלי חיים כחמור ושאר הטמאים, כי כך הוא טבעו של כלב - בראותו א פעטע שטיקל (נתח בשר שמן) הריהו עוזב את בעליו ועט לקראת ה'שלל' שמצא... ובזאת רמז לו הרבי, הבט נא למה ולמי דומה הנהגתך. לדידן ייאמר, כל איש בשלו - בכל מיני נסיונות בעת עסקו בתורה ותפילה ונקלע לידו א פעטע שטיקל 'לשון הרע', או בשמירת הקדושה וגדריה כשנקלע לידו... אל נא נדמה לכלב ולא נעזוב את אבינו שבשמים בעבור איזה פעטע שטיקל שנקראת לפנינו.

ל. בפרשתן (ו ז) 'מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה... שנים מכל יבואו אליך להחיות', כתב הרמב"ן 'הודיעו כי מעצמם יבואו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך נח לצודם בהרים ובאיים, אחרי כן הוסיף הקב"ה לצוותו (ז ב) שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה, ובאלה לא אמר שיבואו מעצמם אליו אלא שהוא יצטרך לחזר אחריהם ולהביאם לתוך התיבה, כי הבאים להנצל ולחיות להם זרע (להמשיך קיום המין בעולם) באים מאליהם, אבל הבאים להקריב עולות לא גזר שיבואו מעצמם לישחט', וטעם הדבר כתב הרמב"ן לקמן (ז ח-ט) כי הבאים לקיום המין לא הצריכו הבורא

זוהי הכוונה ב'מסורה' שכתב 'בעל הטורים', וירח ה' ריח הניחוח - וירח את ריח 'בגדיו', שהריח ניחוח שבא לו מהאדם הוא כביכול 'בגדיו' שמתלבש בו^א.

עוסקי תורה - אשריכם אשריכם לך, הנה בשבילכם

ועבורכם נברא העולם, וכמו שדרשו חז"ל (הובא ברש"י בראשית א א) 'בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ - בשביל התורה שנקראת ראשית'. והיינו שכל העולם כולו לא נברא אלא בשביל התורה הקדושה ולומדיה, ואלמלי תורה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג

כה). וכך איתא בזה"ק (ח"ב קפא) שהקב"ה 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', וכך נמי כל יהודי ויהודי

בתר רישא גריר - במעלת ההתחדשות, ובפרט עתה בתחילת הזמן

בעמרנו בפתיחת ה'זמן' התחדשות עצומה^ב בהיכלי תורה - ישיבות וכוללים^ג, נחוק ידיהם של

יתברך לטרוח על זה, אבל הבאים לצורך קרבן אדרבה יטרח במצוה, כי המצוה יפה ביותר כשהיא באה על ידי טורח בעמל ויגיעה.

ויזכור את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע על הפסוק בפרשתן (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיה', ובגמרא (עירובין יח:): 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין בידי בשר ודם'. והכוונה היא שאפילו עלה קטן - מעט עבודה, אלא שהוא מרורין - שבא לאדם בקושי ובמרירות לעשות רצון קונו, דבר זה חשוב ומקובל לפניו ית', יותר מעבודות גדולות אשר הם בלא יגיעה אלא מתוקין כדבש.

לא. מספרים על אברך שהתאונן בפני הרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע על יצרו הרע הנלחם בו ללא הרף ועד שעולה בידו לנצחו ולהתגבר על הניסיון האחד, מיד משית עליו היצר ניסיון חדש, ונענה האברך, רבי, כלו כל הקיצין וכבר אין בכוחי להלחם עמו, ענהו הרה"ק איתא שמעמידת בני ישראל בנסיונות נעשה בגד להקב"ה, ומדרך העולם לשנות מפעם לפעם את בגדיהם, כי אחר זמן מה מתרגלים למראה הבגד וכבר אין נהנים ממראהו, כמו כן הבורא יתברך מחליף כביכול את בגדיו על ידי הניסיונות החדשים המשחרים לפתחו של האדם - יומם ולילה לא ישבותו, כי בהתגברות האדם נעשה לו בגד 'חדש' כביכול.

לב. הנה ידועה קושיית המפרשים מדוע כפל הכתוב לומר (בריש פרשתן) 'אלה תולדות נח נח איש צדיק', מדוע לא אמר 'אלה תולדות נח איש צדיק', ומבאר הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה זי"ע (בספרו רב ייבי) בדרך רמז, שהרי 'נח' מרמז למנוחה, וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) 'אם תעזבני יום יומיים אעזבך', שה'עוזב' את התורה יום אחד הרי התורה מתרחקת כנגדו, וזהו שאמר הכתוב אלה תולדות נח - התולדות והתוצאות של ה'מנוחה', הם נח, ר"ל 'מנוחה', כי מנוחה גוררת מנוחה, ואם בטל יום אחד ח"ו הרי הוא גורם לעצמו בידיים שהתורה תתרחק הימנו ח"ו.

לג. דבר נורא כתב ה'ספורנו' על הפסוק (ט כ) 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם', וז"ל, התחיל בפועל בלתי נאות, ולכן נמשכו מזה מעשים אשר לא יעשו, כי אמנם מעט מן הקלקול בהתחלה יסבב הרבה ממנו בסוף, כמו שיקרה בחכמות מהטעות בהתחלה. עכ"ל. והרבה יש להתבונן בדבריו עד כמה צריך להיזהר על ה'ראשית' שתהיה בשלמות, הן ראשית השנה, או ראשית הזמן, וכן ראשית היום...

לד. ודע, כי גדולה מעלת הלומד תורה יותר מכל חיי העולם הבא, שהרי מעלה מיוחדת מצינו לישיבה בגן עדן, כי שם 'צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה', אבל, הלומד תורה הרי הקב"ה יושב ושונה כנגדו (תנודב"א רבא יח ב), והוא קרוב אל הקב"ה יותר מצדיקים בגן עדן אשר הם רק נהנים מזיו השכינה, ונמצא שעולם הבא הוא 'מעין עולם הזה' (עיי' ליקוטי אמרים תניא, פ"ו).

ו'אין ברכה כתורה', דהנה איתא בגמ' (ברכות כח:) בתפילתו של רבי נחוניא בן הקנה, 'מודה אני לפניך ה' אלוקי... שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת'. והקשו המפרשים שלכאורה האריך בתפילתו וכפל העניין, שאמר תחילה אני עמל ומקבל שכר, ואח"כ חזר על כך בשינוי לשון ואמר אני רץ לחיי העולם הבא, ששם הוא מקום תשלומי השכר. ומבאר ה'מעדני יו"ט' (על הרא"ש ברכות פ"ד סי' יב אות ג) וז"ל, ולדידי מעיקרא לאו קושיא, דאע"ג דשכר מצוות בהאי עלמא ליכא, מ"מ תלמוד

תשא לו-לא) שאמרו לוחות הראשונות נשתברו הואיל וניתנו בפומבי, ואילו בלוחות השניות אמר לו הקב"ה 'אין לך יפה מן הצניעות' שנאמר (מיכה ו ח) 'והצנע לבת עם ה' אלוֹקֶיךָ, ולכן היה להם קיום ולא נשתברו. וקשה, וכי לא ידע הקב"ה הצופה ומביט עד סוף כל הדרות שלוחות אלו ישתברו מכיוון שניתנו ב'קולות וברקים', מדוע לא נתנם מיד בצנעה. אלא, מאחר ואז היה 'תחילת דיבורי ה' אל עמו' - נתינת התורה הקדושה לעם ה', וכך הוא כללו של דבר שב'ראשית'

'איסתכל באורייתא ומקיים עלמא' - בשעה שהוא 'מסתכל' ועוסק בתורה הרי הוא מעמיד את העולם על תילו, וכל העולם עומד בזכותו.

ב'ראשית' דרכו - בעת גשתו אל העבודה לא יחסוך שום כוח, אלא יתגבר בכל כוחו בהתלהבות דקדושה'ו, וכלשון ה'רוקח' ז"ע (בהקדמה) 'אין חוזק מן החסידות בתחילתו'. נוראות כתב הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (כי תשא תרל"ט ד"ה ברש"י אין) על דברי חז"ל (תנחומא

תורה כנגד כולם שאוכלים פירותיהן בעולם הזה, וא"כ מה שאמר תחילה אני עמל ומקבל שכר בעוה"ז קאמר, עכ"ל. והיינו, שאכן, לא כפל אמריו, אלא יש כאן הודאה כפולה על תשלומי 'כפל', ראשית דבר הודה על כך שמקבל שכר בעולם הזה, ואח"כ המשיך להודות על שהוא רץ לחיי העולם הבא.

לה. והאמת היא שהמקדש את יומו בלימוד התורה הקדושה, לא זו בלבד שהוא גורם נחת רוח מרובה במרומים, אלא הוא עצמו נהנה הנאה שאין למעלה הימנה. פעם כינס הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע כמה עשירים ובעלי ממון והתרימם עבור ישיבתו הקדושה בראדין, והאריך בפניהם בגודל הזכות שיש לעולם הבא לתומכי התורה. לאחר שיחתו ניגש אליו אחד מהגבירים שהייתה עשירותו מרובה מחכמתו ואמר לו, אם כה גדולה היא זכות החזקת לומדי התורה, אולי יצטרף מע"כ עמי בעסקי כסף וזהב ויתעשר, וכך יזכה אף מע"כ לקחת חלק בהחזקת תורה. נענה החפץ חיים ז"ע ואמר לו, דע לך שהתומך תורה אינו נהנה אך ורק לעולם הבא. אך הלומד תורה ומתייגע בה, הרי הוא נהנה הנאה מרובה אף בעולם הזה. הנאה שאין לה אח ורע, ואינני מוכן לוותר על הנאה זאת.

עפ"ז ביאר לו החפץ חיים את דברי חז"ל עה"פ (דברים לג יח) 'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך' שמח זבולון בצאתך מן העולם (הובא באלשיך, ובעוד). ולכאורה נראה להיפך, כי זבולון אשר לחוף ימים ישכון הוא הוא הנהנה מן העולם הזה מלא חפניו, ואילו יששכר נהנה רק בצאתו מן העולם. עפ"י האמור יתיישב היטב, שאכן ליששכר היושב באהלי התורה יש גם הנאת עולם הזה, והרי הוא שרוי במנוחת הנפש וקורת רוח שאין להשיגה בשכל הגשמי. ואילו 'זבולון' היינו התומך תורה, הוא הנהנה רק ביציאתו מן העולם בעולם הבא. כי איתא שבעולם העליון מלמדים את התומך תורה את כל מה ש'יששכר' שותפו למד בהיותו בזה העולם. נמצא שכל הנאתו בעולם הבא היא היא הנאתו של התלמיד חכם כבר בהאי עלמא.

לו. והתנאי להצלחה בתורה הוא ש'ירצה' באמת להצליח... 'מעשה' באחד מבני ירושלים שנתקיים בו הפסוק 'מאשפות ירים אביון', ונתהפך עליו הגלגל מעניות גדולה לעשירות מופלגת, ותהום כל העיר והכל חפצו לדעת את הסוד 'כיצד מתעשרים', נטפל אליו ידידו והפציר בו בכל לשון של בקשה שיואיל בטובו להחכימו וללמד אותו את הדרך להצליח ולהתעשר, אמר לו הגביר אי אפשר לבאר סוגיא קשה זו על רגל אחת, בא עמי אל שפת הים ושמע אבאר לך באר היטב. מיד נסעו שניהם אל חוף הים, וכאשר הגיעו למחוז חפצם אמר הגביר עתה ארד לטבול במים ואח"כ אף אתה תטבול ואז יתגלה לך כל ה'סוד'... אותו ידיד חשב לעצמו כי מי יודע... אולי יש לכוון איזה 'כוונה נסתרת' מכבשונם של בעלי הרז בשעת הטבילה בים, כסגולה בדוקה ומנוסה לעשירות..., וירד בסילודין אל המים וירד לתוכם, באותו רגע קפץ הגביר והניח שתי ידיו על ראשו ולא נתן לו לעלות... הלה הרגיש שעומד למות מיתת חנק בתוך המים ובכל כולו השתוקק לנשום אוויר צח, וניסה בכוחות לא לו להשתחרר מלפיתת 'ידי הברזל', אך לא העלה חרס בידיו, עד ששחרר הגביר את ידיו והניח לו לעלות. כאשר חזרה אליו נשימתו פנה אליו הגביר ואמר לו, באותה שעה בה היית שקוע במים האם היתה לך תאוה לדבר מה... ענה הלה בלאו רבתי, לא היה לי שום רצון אלא רק משאלה אחת - לחיות, השיב לו הגביר כי זהו סוד ההצלחה... אם כל משאלות ליבך יהיו נתונים אך ורק בתשוקת הממון מובטח לך כי תזכה לעשירות.

ואם הדברים אמורים בעסקי ממון, על אחת כמה וכמה בנוגע לעסק התורה אשר 'טוב סחרה מכל סחורה', כי אם אחת תהא שאלתו אותה יבקש - לחזות בנועם ה' ולעסוק בדברי תורתו, פשיטא שיזכה להשיג את התורה ולהידבק בה ובאהבתה.

התורה והעבודה יש להתחילם בהתלהבות נוראה, בלפידים בוערים ודברות קודש מלהבות אש, 'כי לולי התלהבות הקודם בפירסום, לא היה אחר כך יכולת לילך בדרך צניעות, רק על ידי שכבר הקדימו בקולי קולות נתקיים אחר כך הצניעות, 'וזה לימוד לדורות' כי בתחילה צריך להיות בהתלהבות עצומה, ואם כי לא יהיה נשאר זאת ההתלהבות דבר של קיימא עם כל זאת הוא העצה גם לימי הירידה אחר כך, עב"ל. **אב** הרחמן המרחם ירחם עלינו, ויטהר לבנו לעבדו באמת^{לח}, ונוכה לכל הברכות ושפע קודש הנשפע בימים אלו מחודש העל"ט והבא עלינו לטובה, להושיע בכל מיני ישועות בעגלא ובזמן קריב.



לז. וכבר המשינו את הדבר למשקה הקאווע, שמתחילה מרתיחין את המים עד כדי רתיחה גמורה, ולאחר מכן מכינים המשקה, וממתינים קמעא עד שיפוג חומו במקצת ויהא ראוי לשתיית אדם, ולכאורה ייפלא, מדוע אינו מרתיחין מעיקרא רק עד כדי שיהא ראוי לשתות, אלא, שבאם יעשו כן לא יהא טעם ה'קאווע' ערב לחיך כלל, כי האף אמנם שאין ביד אדם לשתות מים רותחים, מכל מקום צריכים המים מעיקרא לרתוח עד תום לבשל היטב את ה'קאווע' והסוכר, ואז כשתפוג חומם מעט יהא המשקה ערב לחיכו של אדם, והיינו שרק מים פושרים הבאים 'מכח' הרתיחה הם ערבים - ולא מים שמתחילה היו פושרים. כמו כן מוטל עלינו בראשית הזמן להתחיל עם 'ברען' ורתיחה בהתחדשות גדולה, ואז ממילא ימשיך את כל ה'זמן' על מי מנוחות אף כאשר יחלפו ימי ההתחלה והברען. **לח.** ובפרט עתה בחודש זה - חודש מרחשוון המסוגל לסלק מאתנו לב אבן ולקבל לב חדש, וכמו שביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שיח שרפי קודש, הובא באמרי הרי"ם לחודש מרחשוון) הוא מלשון (תהלים מה ב) 'רחש לבי דבר טוב' - שבחודש זה יתעוררו לבות בני ישראל לטוב. (ובזה מבאר מה שאמרו ז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) 'שמות החדשים עלו עמהם מבבל' - שבגלות למדו ענין החדשים, ולמה הם מרמזים).



הפלא התעצם, והיה מדהים לראות כיצד האיש השתקן הגדול מספר לכל נער, מבוגר וזקן את מה שקרה לו הבוקר שלא התעורר מהשינה... הם הביטו כתמהים מה קרה לו לרבי נסים שמספר סיפורים על מה שאירע לו שלא התעורר...

מהליכותיו של מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל

"נח איש צדיק" (בראשית ו', ט')

הדרשה שנשכחה



מרן הגאב"ד עולה שוב על המדרגות, מוציא נייר מכיסו, ובעודו בידו פותח ומספר: "היום בבוקר מצאתי אצלי בתיבת הדואר מכתב מיהודי, הכותב לי שהיות והלילה תתקיים עצרת התעוררות בבית הכנסת הוא מבקש להעיר ולעורר דבר אחד או שניים, אשר לדעתו יש לעורר עליהם בפני הציבור. ברשותכם אקריא את הקטע הראשון מהמכתב", סיים מרן הגר"נ, והחל לקרוא את המכתב: "היות ולאחרונה עורכים שמחות בבתים כמו שבע ברכות ואירוסין, והשמחה מתחילה בשעה מאוחרת, לא לפני עשר בלילה, ומסתיימת לתוך הלילה ואחרי חצות ליל - השירה והקולות מפריעים לשכנים. הרי בכל שכונה ובכל בניין אפשר למצוא ילדים הזקוקים לשינה, המשך בעמוד 28

יחד עם אלפי ישראל צעדנו ברחובותיה של בני ברק בהלווייתו של מרן גאב"ד בני ברק זצוק"ל. לצדנו פוסע הג"ר אליהו מאיר שוורץ שליט"א, ובשיחה הנקשרת עמו מספר ומזכיר מעשה ממרן הגר"נ זצוק"ל, המעיד על יפעת מידותיו ורוב טובו: "בשעתו, בימי החורף של 'מלחמת המפרץ' לא ירדו גשמים, והיה ניכר 'חרון אף' רח"ל (רק עם סיומה של המלחמה, בימי הפורים החלו לרדת גשמי שפע). קרא אפוא מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל לעצרת התעוררות בעקבות עצירת הגשמים, בבית הכנסת ב'רמת אהרן' בבני ברק, והציבור הנכבד מסלתה ושמנה של העיר בני ברק גדש את בית הכנסת לשמוע דברי התעוררות. מרן הגר"נ, כדרכו, לא היה מאריך בדיבור. הוא עורר בקצרה עם דברי הרמב"ם על החובה לשפר את המעשים ולדעת כי מאת ה' הייתה זאת, ולא לומר כי הצרות הן 'מקרה', וכך הוא כעת בעת עצירת הגשמים, שחובתנו להשתפר במעשינו. לאחר כעשר דקות לכל היותר סיים את דרשתו והכינוס עמד להסתיים. רבי נסים גופא ירד מארון הקודש, והקהל נעמד על רגליו כדי לצאת. ואז לפתע הושלך הס בבית הכנסת. מתברר, כי רבי נסים מעוניין להוסיף דבר ששכח לומר, וכי הוא עולה על מדרגות הקודש שנית. הציבור התיישב על מקומו, מבין כי דבר חשוב יישמע כעת.

אמי ע"ה נהגה להכין את כל צרכי השבת כשעה קודם כניסת השבת, והיה השולחן ערוך, והנרות מונחים במקומם, והילדים כבר לבושים בבגדי שבת, והיא עומדת ומצפה מתי יגיע הזמן שתוכל כבר להדליק נרות ולקבל את קדושת השבת. ומרגלא בפומיה שכאשר האדם יושב ומצפה לשבת, זה גופא מוסיף כבוד לשבת, וזו סגולה לזכות לבנים ובנות טובים וצדיקים

סגולות מיוחדות ממרן ראב"ד העדה החרדית, הגר"מ שטרנבוך שליט"א

"ויהי מקץ ארבעים יום" (בראשית ה' ו')



מתי יגיע הזמן שתוכל כבר להדליק נרות ולקבל על עצמה את קדושת השבת. ומרגלא בפומיה שכאשר האדם יושב ומצפה לשבת, זה גופא מוסיף כבוד לשבת, וזו סגולה לזכות לבנים ובנות טובים וצדיקים - כשכר על חביבות וכבוד השבת, וזו גם עצה טובה להינצל מהכעס, שמצוי בבתים בשעה האחרונה שקודם כניסת השבת [אך כמובן יש להיזהר לא להקדים להדליק נרות לפני הזמן].

סגולה לאריכות ימים

לזכות את הרבים, שאז זוכה לתוספת חיים עבור הציבור הצריכים לו.

כן אמר הגה"ק בעל ה"דברי יואל" מסאטמאר זיע"א, וביאר שהקב"ה קוצב לכל אדם את מידת שנות חייו לפי מה שעליו לתקן בעולם הזה, שיש אדם שהוטל עליו בעולם הזה תפקיד שיוכל לעשותו במקצת שנים, ולכן אינו זוכה לאריכות ימים, שלאחר שסיים למלא את תפקידו הוא חוזר לעולם הנצח, אבל לפעמים הקב"ה משאיר את האדם בעולם הזה גם לאחר שנגמר שנות חייו שנקצבו לו, ומשום שאע"פ שמצד עצמו אינו צריך לחיות, אבל הוא חי מצד חשבון אחר - שאחרים צריכים לו כדי שידריכם ויחנכם לדרך ה'.

סגולה נוספת לאריכות ימים

לימוד המוסר הוא סגולה לאריכות ימים. כן מקובל אצלנו, והטעם

במספר "ארבעים יום" רצופין יש יסוד גדול, ובכתבי האריז"ל מבואר שאם שומר פיו ושותק ארבעים יום, זוכה למעין רוח הקודש. ומי שיש לו ח"ו צרה בפרנסה או בשידוכים או בבריאות וכדומה, קבלנו בעניין זה סוד ארבעים יום, והיינו שייכנס ארבעים יום רצופין לבית הכנסת יום יום, ויאמר ספר אחד מתוך חמישה ספרי התהלים, (וקל לקיימו בספר רביעי שהם פרקים צ-קז), ומקדים ואומר לפני תפילתו על מה שמבקש, והוא מנדב לצדקה אפילו פרוטה, וכשגומר אמירת תהלים יאמר עוד פעם את בקשתו, ויסיף שבל"נ כשיושע לו הקב"ה יאמר כל "נשמת כל חי".

וסיפרו לי הרבה אנשים ונשים שנושעו על ידי זה. והסגולה היא באופן שכניסתו לבית הכנסת כשבא להתפלל תהא אך ורק להתפלל על דבר זה לבד, ולפני שיאמר תהלים יתן או ינדב בפיו לצדקה, ולאחר שאמר את התהלים יתחייב בל"נ לומר 'נשמת' לכשייושע.

אמנם דע, דאף שפעמים רבות יש תועלת בסגולות שקבלנו מקדמונים, היינו כשהמצב הוא רק בגדר "פסק" בשמים שמקורו בראש השנה ויו"ה"כ, ואז בתחנות וכ"ש בבכיות מבטלין הפסק ונהפך לטובה, וכן מועיל לצרף לזה מסגולות המקובלים, אבל לפעמים זהו בגדר "גזירה" ממורומים, ואת זאת קשה מאד לבטל וצריך אז להפך את מעשיו להיעשות כאיש אחר, וזהו כוונת הפייטן בעשרה הרוגי מלכות (במוסף יו"ה"כ) שביקשו תנה לנו שלשה ימים שנדע אם "נגזר" הדבר ממורומים. ודברים אלו הם סתומין ונסתרים, והעיקר בעת צרה רח"ל הוא להתפלל לאבינו שבשמים לשפוך לפניו שיחו וצרתו והוא ברחמיו גוזר ומבטל.

סגולה לבנים צדיקים

לקבל שבת מוקדם הוא סגולה לזכות לבנים ובנות טובים וצדיקים - כשכר על חביבות וכבוד השבת.

אמי ע"ה נהגה בכל ערב שבת קודש, לגמור להכין את כל צרכי השבת כשעה קודם כניסת השבת.

והיה השולחן ערוך, והיין והחלות והנרות מונחים במקומם על השולחן, והילדים כבר לבושים בבגדי שבת, והיא עומדת ומצפה,

משום שכאשר האדם משתדל לשפר את עצמו ומכין את עתידו בעולם הנצח, הדבר מועיל לו שירחם עליו ה' להאריך ימיו ושנותיו כדי שיזכה לעסוק בתורתו ולעבדו, אבל אם יבטל את זמנו להבל וריק הוא מסכן את עצמו ואת עתידו, כי מי ערב לו שיזכה להאריך ימים בשעה שבלא"ה הוא מבזבז את זמנו להבל וריק.

סגולה לעשירות

קיבלנו שכשם שסנדקאות היא סגולה לעשירות, כך גם כל מי שמשלם הוצאות סעודת ברית מילה - וכ"ש אם הוא מוסיף גם להתעסק בגופו בהכנת סעודת ברית מילה, הרי הוא נחשב בזה כעין 'סנדק במקצת' וזוכה במקצת לסגולות האמורות בסנדק שזוכה לעשירות וכו', וראוי שבשעת הכנת הסעודה יאמרו "לשם סעודת ברית מילה" [והמעלה רבה יותר כשמשלמים הוצאות הסעודה לבן תורה, ומסייעים לו ע"ז לשקוד על תלמודו].

סגולה ליראת שמים

שמעתי מפי כ"ק האדמו"ר מגור רבי ישראל זצ"ל, שהזהירות כראוי מחלב עכו"ם היא סגולה ליראת שמים.

עוד סגולה ליראת שמים

קימה מפני זקן היא סגולה ליראת שמים.

סגולה להשיג יראת שמים: לומר מאה ברכות בכוונה.

דבר זה מפורש במה שדרשו חז"ל על הפסוק (דברים י' י"ב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך", ודרשו חז"ל (מנחות מ"ג ע"ב) "אל תקרי 'מה' אלא 'מאה', מכאן שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום", ומשמע מזה שהדרך לבוא ליראת שמים הוא על ידי אמירת מאה ברכות, וזהו כוונת הפסוק לפי הדרש - "ועתה ישראל 'מאה' ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", והיינו שעל ידי אמירת מאה ברכות זוכים ליראת שמים.

סגולה להינצל מהמחלה הנוראה:

סגולה שלא ייפגע בו ובצאצאיו המחלה הידועה, למחות על ביזוי תלמידי חכמים (מפורש בגמ' שבעון ביזוי תלמידי חכמים הקב"ה שולח מחלה בלי רפואה, ופירש הגרי"ש אלישיב זצ"ל דהיינו המחלה הנוראה שאין לה תרופה, ונראה שהמוחה בתוקף נגד ביזוי ת"ח, זוכה בעבור זה להינצל מהמחלה הזאת הבאה על עון ביזוי ת"ח).

סגולה להינצל ממחלות:

קבלה בידינו, שהמברך ברכת אשר יצר בכוונה בכל פעם, ובפרט כשמזכיר שם שמים בברכה, הוא ניצול מכל המחלות - ומהמחלה הנוראה ה"י.

סגולה לרפואה:

אדם שקיבל איזו חולשה, לא יספר זאת לשום אדם בעולם לזמן

מסוים, וזהו סגולה שהמחלה תתבטל מאליה.

סגולה לרפואה:

להכין הבית נאה ומכובד לכבוד שבת מערב שבת בשעות הבוקר, כשהשולחן מכוסה במפה לכבוד שבת: הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל נהג, שמערב שבת בשעות הבוקר כבר היה שולחנו מכוסה במפה לכבוד השבת, וכבר היה ערוך על שולחנו יין וחלות מוכנים לכבוד השבת, וסיפר שקבלה בידו מזקנו שנתגלה לו בחלום, שדבר זה הוא סגולה לרפואה.

סגולה להצלחה בתורה:

בן תורה שמפקיר עשירית מזמנו כדי להשיב לאחרים את הדבר הקשה עליהם, ומסייע להם בהבנת התורה, זוהי סגולה נפלאה להצליח בלימודו [וכעין מעשר כספים].

והרבה בני ישיבות טועים, שנדמה להם שכיון שאין להם כסף ע"כ הם פטורין ממצוות צדקה, אבל האמת היא שאדרבה, בני ישיבות יכולים בנקל לקיים מצוות צדקה עליונה - שהיא צדקה ברוחניות, וכשמסייע לחברו בישיבה להבין איזה תוספות מוקשה וכיו"ב, אין לך מצוות צדקה כמוהו, וזוכה לברכה שמברך הקב"ה לנותני צדקה: "כי בגלל הדבר הזה יברך ה' אלוך", וזו סגולה נפלאה מאוד להצליח בלימוד.

ומו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל סידר בישיבה חברת "עבודת הקודש" לבחורים מבוגרים, שהיו עומדים סמוך לבימה פעמיים בשבוע למשך כשעתיים, להשיב לצעירים מהם על מה שנתקשו בהבנה, ואמר שבזה מקיימים מצוות צדקה ברוחניות, שהיא הצדקה המעולה ביותר, והיה אומר שזהו מפתח גדול להצלחת הבחורים בישיבה, הן לצעירים והן לתורמים מזמנם.

סגולה לכוונה בתפילה: להתפלל בסידור ששם הוי' הקדוש נדפס במלואו ולא בשני יודין, דכשקורא בשם הקדוש, ממושיך קדושה מיוחדת, וזו סגולה נפלאה שיכוון ותפילותיו יתקבלו.

סגולה שיתקבלו תפילות שמונה עשרה: לומר תחנון בנפילת אפים בכוונה ולאט. ואם מתפללין מנחה כראוי ואומרים תחנון בכוונה, סגולה גדולה לפרנסה (תשובות והנהגות כרך ג סימן נג).

סגולה לבית הכנסת שיהא מקום מסוגל לתפילה: אם הנודבים והמסייעים לבניין בית הכנסת, יתכוונו מתחילה לשם שמים, סגולה היא שהתפילות בביהכ"נ יהיו בטוהרת המחשבה ושיתקבלו.

סגולה שתתקבל תפילתו כשמתפלל על קבר צדיק:

יקדים ויאמר בפיו: "הריני נותן סכום פלוני לצדקה פלוני לעילוי נשמת צדיק פלוני שקבור כאן", ואז מעלין נשמת הצדיק שנוסף לו זכות, שעל ידו ובזכותו נתן איש זה צדקה, והצדיק מרגיש בזה מין חובה לשלם לו תגמול, ואז שעת הכושר להתפלל להקב"ה צרכיו

המשך בעמוד 30

**"מה אתה יודע לעשות?", התעניין החזון איש, "אולי למדת משהו?";
"לא", השיב המסכן, "אינני יודע דבר...". "ואולי לשיר אתה יודע?", נשא
אליו ה'חזון איש' מבט מצפה. "הו, כן!". "אני יודע לשיר!". "בבקשה,
השמע לי את קולך; תשיר משהו...". היהודי נשא קולו בשיר וה'חזון איש'
מרקד בפניו ומנענע במקלו!**

מרן הגראי"ל שטיינמן על גדלותו של מרן ה'חזון איש' זי"ע

"נח איש צדיק" (בראשית ו', ט')



רבינו הרבה לדבר על גדלותו הנוראה של ה'חזון איש' ועל יגיעתו העצומה בתורה. "אין מי שידמה ל'חזון איש'", הוא אמר. "אפילו הוא עצמו בסוף ימיו היה מתפלא ומשתומם כיצד היה בו כוח להוציא חיבורים כאלו". והוסיף רבינו עוד: "אחד הדברים שיש להתפעל ממנו הוא, שבספריו הוא עומד על כל דבר ודבר".

עוד בצעירותו של ה'חזון איש' באה אמו אל ה'חפץ חיים' וביקשה שיברך את בנה. נענה ה'חפץ חיים' ואמר: "בנך לומד יותר ממני...". רבינו הזכיר את דברי מרן הרב שך זצ"ל, שאמר כי בדורות האחרונים היו שניים שידעו ש"ס: הרב מבריסק וה'חזון איש'. "וצדקו מאד דבריו בזה", ציין.

הוא הצביע על חסד ה' המופלא עם יהדות ארץ ישראל בכך שה'חזון איש' עלה לארץ והשתקע בבני ברק: "מה דחף את ה'חזון איש' לעלות לארץ? למעשה לא הייתה לו סיבה לעלות יותר מלשאר גדולי התורה שנשארו באירופה. אלא משמים דאגו שה'חזון איש' יקבע את משכנו כאן בארץ כדי לחזק את היישוב החדש ולהחדיר בו את שמירת המצוות התלויות בארץ - שמיטה, תרומות ומעשרות וכדומה.

"כי כשעולם התורה צריך מיישור", סיכם רבינו, "שולחים אותו משמים".

ה'חזון איש' עשה מהפכה של ממש בעולם התורה. "זכורני כשהייתי קטן - כולם קידשו בגביע של שבעים גרם", מעיד רבינו. "היום - כמעט אין להשיג גביעים בגודל כזה... זה כוחו של ה'חזון איש', שהצליח לשנות את מנהג רוב העולם".

בשלהי שיחה בנושא יגיעת התורה מתוך הדחק הגיב רבינו לשאלה צדדית של פלוני:

"אתה שואל איזו גדלות ראו אצל מרן ה'חזון איש'? האם אתם מחפשים לראות מופתים? כשרואים אדם שכל מהותו היא ללא נגיעות, בלי שום עניינים של עצמיות - שום דבר - האם לא זו 'גדלות'? מוירעדיגע יגיעת התורה! ולחיות רק בפחד מהקדוש ברוך הוא, מתוך עדינות וענווה גדולה - ותמיד היתה לו אותה ענווה ואצילות! וביגיעתו הנוראה בתורה מבחינים בעליל גם בספריו".

לו היו עוד כמה "חזון אישים"...

אמר רבינו:

"ה'חזון איש' כתב שאם היו לומדים תורה לאמתה היו מצילים את העולם מהרהורי כפירה. ובאמת ה'חזון איש' עצמו - אשר מי כמוהו למד תורה לאמתה - זכה לעשות מהפך גדול". "אוי!" נאנח רבינו, "לו היו לנו עוד כמה 'חזון אישים' לא היינו צריכים לערוך פעילות לקירוב רחוקים..."

הכל מהתמדת התורה

בקובץ אגרות (חלק א' אגרת קנג) כותב ה'חזון איש' את המשפט המפורסם:

"העונג היחידי הוא לי לעשות רצון קוני, ואין לי צער יותר גמור מכישלון בעוון".

כיצד הגיע לדרגות נפלאות שכאלו? לרבינו יש תשובה על כך: "הכל בא מחמת התמדת התורה העצומה שלו".

כשהוציא ה'חזון איש' את ספרו הראשון על מסכת נדה, הוא שלח אברך שיראה את הספר לגדול ממינסק לבקש את הסכמתו.

הגדול ממינסק הסתכל בכתבים ואמר: "זה נראה כגנוב מכתב יד של אחד הראשונים..."

כשחזר האברך וסיפר את הדברים ל'חזון איש' היתה תגובתו: "נו, אז כבר קיבלתי הסכמה..."

הוא נולד בעיר החילונית תל אביב, למשפחה שאורח חייה היה רחוק מאוד מהיהדות החרדית. שנה אחת החליטה אמו לחגוג את חג שמחת תורה בעירנו בני ברק. בליל החג הגיעו בני המשפחה לקרית ויז'ניץ בשעה ש"ק מרן אדמו"ר ה'ישועות משה' זי"ע התחיל בעריכת השולחן הטהור אשר לפני ה' בהיכל בית המדרש הגדול...

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א על ההשפעה הגדולה של הארת פנים



"את האלקים התהלך נתן" (בראשית ו'ט')

הארת פנים שהרימה נפשות מאשפתות

אחד מענפי חובת הזהירות בכבוד הזולת הוא, שכל איש יהודי ישתדל תמיד לשים לב ולראות האם יש בסביבתו אדם הנצרך להארת פנים או למילה טובה של עידוד. לכאורה זוהי פעולה פשוטה, אולם לעתים יש בה הצלת נפשות פשוטו כמשמעו.

יודע אני בידיעה ברורה ממעשיות מהימנות על יהודים פשוטים ששמו לב למתרחש סביבם, ובזכות ערנותם הצליחו בסייעתא דשמיא להציל עולמות שלמים.

אספר מעשה אחד, את פרטיו ופרטי פרטיו קיבלתי לאחרונה במכתב, כתוב בכתב יד בעל המעשה:

כותב המכתב נולד בעיר החילונית תל אביב, למשפחה שלא חונכה את צאצאיה על מבועי החסידות ואמונה בצדיקים, ואורח חייה היה רחוק מאוד ממסורת דרכה של היהדות החרדית.

שנה אחת החליטה אמו לחגוג את יום חג שמחת תורה בעירנו בני ברק, כדי להשתתף ולחוות את מעמדי ההקפות בצל מקהלות החסידים וראשי הישיבות. בליל החג הגיעו בני המשפחה לקרייתנו המעטירה, קרית ויז'ניץ, בשעה ש"ק מרן אדמו"ר ה'ישועות משה' זי"ע התחיל בעריכת השולחן הטהור אשר לפני ה' בהיכל בית המדרש הגדול.

הנער הגיע לכאן עם אמו, וראה את החסידים עומדים צפופים בחרדת קודש. הוא לא הבין את משמעות השעה הנעלה ואת הוד נשגבות קדושתה, ובכל זאת נכנס להציץ ולראות את הקולות ואת הברקים... הוא נעמד בפינת בית המדרש כשעיניו עוקבות בהשתאות ובדריכות אחר מהלך עריכת השולחן.

תוך כדי עמידתו בפינה ניגש אליו אברך מאברכי אנ"ש, הושיט לו ידו לשלום בחיוך ובהארת פנים, שאלו לשמו ולמוצאו, התעניין היכן הוא מתאכסן, ואף הסביר לו את משמעות המעמד הגדול, כשהוא מצייע לו לבוא ולעמוד לידו בכל עת עריכת השולחן.

למחרת, ביום החג התכוונה המשפחה להתפלל ולחגוג את ההקפות בבית מדרש אחר בעיר, אולם הנער ביקש מאמו שתתיר לו ללכת

להתפלל בוויז'ניץ. האם הסכימה לבקשתו, והנער נכנס להתפלל בבית המדרש של ויז'ניץ, בעוד אמו עולה לעזרת הנשים ונעמדת על יד המחיצה כדי לעקוב אחר בנה היקר והתנהגותו.

והנה ממקום עמדה היא מבחינה באברך שניגש אל בנה ומדריך אותו בסדרי התפילה על כל צעד ושעל, ואף לוקח אותו לעמוד לצדו בשעת ההקפות, ובשעת ההקפה השישית, כשכל האבות מרכיבים את בניהם על כתפיהם, הוא מרכיב גם אותו על כתפיו כדי שייטיב לראות את המעמד, על אף שהילד היה לבוש במלבוש שונה משאר ילדי אנ"ש תושבי השיכון.

בערב היום, כשהסתיימו ההקפות, צעדו האם ובנה למקום אכסנייתם, והבן סיפר לאמו בהתרגשות ובהתפעלות על מאורעות היום המרומם שחווה בצל הקודש, ותיאר לפניו את התענוג הגדול ואת ההנאה העצומה שהיו מנת חלקו במשך כל שעות היום.

אמרה לו אמו: "דע לך ילדי היקר, שמלכתחילה לא תכננתי להתפלל בבית מדרש זה כלל, ורק מחמת רצונך עשיתי זאת, אבל כשראיתי בשעת ההקפות את האברך ניגש אליך ומרכיב אותך על כתפיו, בלי להתייחס למבטים התמוהים שוודאי יופנו אליו עקב לבושך השונה, אמרתי בלבי: 'אם נמצאים בקהילה קדושה זו אברכים יקרים כאלו, שלבם רגיש לתחושותיו של ילד זר, והם מסכימים לותר על נוחיותם כדי לתת לו הרגשה טובה ומחממת, סימן שדרכה של היהדות החרדית היא הדרך המובחרת, והשקפתה היא השקפת התורה

האמתית והיחידה. בעקבות כך החלטתי עתה בהחלטה נחושה, שאנו עוזבים את תל אביב ועוברים לגור כאן בעיר בני ברק, ואף אשלח אותך להתחנך במוסדות החינוך השייכים לקהילה קדושה זו, כי רצוני לראות אותך גדל ופורח בתוך כרם מפואר ויקר ערך זה!". ואכן כך עשתה האם ועברה לגור בעירנו, כשהיא מעבירה את בנה לחינוך תורני חסידי. לשמחתה גדל הבן ושגשג בתורה וביראת שמים, עד שאחד מחשובי החסידים בחר בו לחתן לבתו, והם הקימו את ביתם על אדני התורה והיראה. כיום זוהי היא לראות את בני היקרים כשתילי זיתים סביב לשולחנו, כולם אהובים, כולם ברורים, ומתחנכים בדרך התורה והמסורה.

הנה לנו סיפור מיוחד המוכיח כיצד פעולה פשוטה של אברך אחד ופעולה פשוטה נוספת של אברך שני הצילו נפשות והכניסו לכרם עדת יראי ה' משפחה שלמה, ונתקיים בשני אברכים אלה "יש קונה עולמו בשעה אחת" פשוטו כמשמעו ללא שום גוזמה. ומקנא אני בחלקם בגן עדן, שזכו בשימת לב של כמה דקות לבנות עולמות ולהציל דורות שלמים העתידים לעמוד מביתו המבורך של אברך יקר ערך זה.

ללמדנו כמה חשוב ונחוץ שיהיה כל יהודי ערני ומשים לב בתמידות לכל הנעשה סביבו, ובעת הצורך יפנה את תשומת לבו למי שנצרך להארת פנים, ימלא לו מבוקשו ויתייחס אליו בחיוך ובהארה מתוך כבוד הדדי לאיש יהודי מזרע אברהם, יצחק ויעקב, ואין שיעור וחקר לעוצם מעלת הפעולות הללו ולנשגבות חשיבותם לפני הקב"ה.

הארת פנים לכל אחד

דגש מיוחד יש לשים לב על הארת פנים לזולת. פעולה זו הינה מעיקרי מצוות אהבת ישראל ותועלתה רבה לאין ערוך, בפרט כאשר אפשר להוסיף לה מילה טובה או דברי חיזוק לזולת. חז"ל הקדושים הגדירו את הארת הפנים כצדקה המובחרת ביותר, כמו שאמרו (בבא בתרא ט:): "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפיסו בדברים מתברך ב"א ברכות". ועוד אמרו (כתובות קיא:): "טוב המלכין שיניים לחברו יותר ממשקו חלב".

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע נהג להקפיד לשאול בשלום כל אדם מדי בוקר, והתעניין אם כבר סעד סעודת שחרית. פעם אמרו מקורביו, כי אין זה לפי כבודו לשאול שאלה כזו, ומוטב שישאל אם כבר התפללו.

אמר להם: "הרי להתפלל במקומם איני יכול, אבל סעודה דשנה יכול אני לספק להם. אם ישיב לי אחד שלא סעד, אכניסנו לביתי ואערוך לפניו שולחן, ואולי אפילו אציל נפש ישראל מחרפת רעב".

פעמים רבות פעולה קטנה של הארת פנים לזולת הצילה דורות שלמים מרדת שחת והשיבה לב בנים לאביהם שבשמים.

אחד מגדולי ראשי הישיבות נפגש עם מורו ורבו שלימדו בשנות בחורו ואמר לו: "יידע נא מר, שבזכות בחור אחד מבני הישיבה דאז זכיתי למה שזכיתי, והנני כיום מרביץ תורה לתלמידים".

והוא סיפר: "ביום בואי לישיבה בטרם הספקתי לקלוט מה קורה סביבי, ניגש אלי אחד מן הבחורים המבוגרים ואמר לי: 'שלום עליכם

חברי היקר, אמנם איני מכירך עדיין, וגם איני יודע את שמך, אבל דע לך, שבחרת את הבחירה המעולה ביותר כשנכנסת ללמוד בישיבה זו. אין לך מושג איזה ראש ישיבה יש לנו, וכמה מעולים וטובים הם חברי הצוות כאן!", ואז הוסיף ואמר: 'אם חסר לך משהו, או שאינך מסתדר באיזה ענין, פנה אלי ואני אשתדל לעזור לך ככל האפשר'. "בזכות אותו תלמיד", סיים ראש הישיבה, "התחלתי את ה'זמן' ברגל ימין, וברוך ה' שקדתי על תלמודי מתוך הנאה וסיפוק, עד שהביאני ה' למעמדי היום".

סביר להניח, כי אותו בחור פשוט לא ידע מה הוא עושה בדיבורים הפשוטים שלו כלל. מן הסתם הוא לא התכוון ליותר מאשר הארת פנים פשוטה לבחור נבון המתבלבל מהווי הישיבה החדשה שלו... אבל דבריו הצליחו לעשות פירות כאלו, שעד עצם היום הזה יש בהם תועלת לעולם התורה!

כל אחד צריך לשים לב לכך. אין לך אדם מישראל שאינו זקוק לאוזן קשבת וללב מקשיב. הצורך הזה הוא נחלת הכלל ממש - ילדי תלמוד תורה עולי שנים, בחורי ישיבה קטנה והמתבגרים בישיבה גדולה, אברכי כולל צעירים או מבוגרים, או אנשים עמלי יום המתפרנסים מיגיע כפם. כולם, בלי יוצא מן הכלל, זקוקים למילה טובה ולאוזן קשבת, וכאשר אחד מחבריהם משכיל לספק להם זאת הרי בכוחו להפוך עולמות מקצה לקצה ולגרום תועלת רבה וגדולה, שלפעמים יכולה להיות לה השפעה על הדורות הבאים.

איך יצליח האדם להחזיק מעמד בעבודת הקודש הזו - להאיר פנים לרעהו בכל עת מצוא ולראות תמיד את הטוב שבזולתו?

העצה היא, שיחקוק בלבו שיעיקר הכל הוא לאהוב כל יהודי אשר מזרע ישראל הוא באהבת נפש ללא כחל ושרק. אהבה גדולה שאינה תלויה בדבר, אלא רק בגלל היותו יהודי.

כשישנן זאת כל אחד לעצמו, פתאום יבחין כי הוא מתחיל באמת ובתמים לאהוב כל אחד ואחד מחבריו באהבה גדולה ללא מצרים, ויהיה לו קל ונוח למצוא בהם את מעלותיהם הטובות, להאיר להם פנים, לעודד ולרומם אותם.

"המלכת את חברך בנחת רוח?"

כל אחד מאתנו מחויב לדעת מה גדול כוחה של הארת פנים לאיש ישראל, עד כי איתא במדרשים (הובא ב'ראשית חכמה' שער היראה פי"ב) וזה לשונו: "... שואלים אותו: כלום עסקת בתורה ובגמילות חסדים, והמלכת לקונך שחרית וערבית, והמלכת את חברך בנחת רוח?".

מבואר, ששאלה זו - "המלכת את חברך בנחת רוח?" - היא אחת השאלות הראשונות שנשאל כל אדם בשעה שעולה לפני בית דין של מעלה.

והמשמעות של "המלכת את חברך" היא, שלא די בכך שנוהג בחברו כבוד אלא צריך 'להמליך' אותו עליו, לשמוע בעצותיו ולהימלך עמו בכל דבר ודבר.

כמו כן, שומה עלינו להקדיש תשומת לב ומחשבה להוראת המשנה (אבות ב, י): "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", ופירש רבינו יונה:

ניגשתי אליו ובכיתי: "איך אלך הביתה לראש השנה? אינני מסוגל!". והוא שלח אותי לאחיו בירושלים, בישיבת חברון, וביקש ממנו שיסדר לי מקום לידו בתפילה. מה אומר ומה אדבר? איזו תפילה, איזו התעלות, איזו ערגה לה'... אי אפשר לתאר זאת במילים! לפני התיבה עבר הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון זצ"ל. התפילה פשוט הציפה אותי. לשמוע את ר' שלום שואג "ה - מ - ל - ך" זה פשוט מרטיט את הלבבות!

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על זיכוי הרבים



"איש צדיק... ה'יה בדרתיו" (בראשית ו', ט')

חז"ל אמרו (הובאו דבריהם ברש"י) שגדול מה שנאמר באברהם אבינו יותר ממה שנאמר בנח. באברהם אבינו כתיב (יז, א): "התהלך לפני" וכן (כד, מ): "אשר התהלכתי לפניו", ואילו בנח כתיב: "את האלוקים התהלך נח", זאת משום ש"נח היה צריך סעד לתמכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו".

אברהם אבינו נקט ביוזמות אישיות. הוא הבין את חובתו כלפי העולם - להפיץ את האמונה בה', ומעצמו היה הולך לכל מקום ודואג להפיץ את האמונה. כמו שדרשה הגמרא (סוטה י). על הכתוב (בראשית כא, לג): "ויטע אשל... ויקרא שם בה' איל עולם - אֵל תִּקְרִי וַיִּקְרָא אֶלָּא וַיִּקְרָא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש ברוך הוא בפה כל עובר ושב. כיצד? לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם: 'וכי משלי אכלתם? משל אלוקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם'".

אדם עלול לחשוב, וזה גם מה שחשב נח: 'מה כבר תעזור התפילה שלי? וכי התפילה שלי תוכל להשפיע ולשנות דברים? וכי אם אשוחח עם פלוני ואנסה להשפיע עליו, הוא ישתנה? הרי הוא כל כך מופקע מלשמועו!'.

התשובה היא: כן! התפילה שלך חשובה והקב"ה רוצה לשמוע אותה! היא כל כך חשובה, עד כדי כך שהיא מסוגלת לשנות דברים שעל פי ההיגיון הפשוט ובדרכי הטבע לא נראה שניתן לשנותם.

אברהם לא התייחס מבני דורו, למרות היותם כל כך רחוקים, עובדי אלילים, שלכאורה מופקע לדבר אתם על אמונה באיל אחד! בכל זאת הוא מסר לבו ונפשו עליהם.

זוהי מטרת הבריאה, לאזור כוחות, עזו ותעצומות, להיחלץ חושים, להשפיע על רחוקים ולנסות להשיבם למוטב!

מכאן הקריאה אל כל אחד ואחד מאתנו: פתח פיך ויאירו דבריך! השתדל מצדך לקרב עוד יהודים תחת כנפי השכינה!

התוצאות - הן לא העסק שלך, לא עליך המלאכה לגמור! אבל באותה מידה גם "ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה" (אבות ב', טז).

עליך לעשות את ההשתדלות שביכולתך לעשות, ולהאמין שכל השתדלות חשובה ובכוחה להועיל. לא להתייחס מאף אחד.

הנביא אומר (ישעיהו נא, א-ב): "שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה'... הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם". תפקידו של רודף צדק, מבקש ה', להביט אל עבר אבותינו הקדושים, אברהם ושרה, וללמוד מהם את מסירות הנפש הנדרשת כדי לזכות את הרבים.

באמת, אדם לא תמיד יודע מה יצא מדיבור אחד שלו עם פלוני, מתפילה אחת שלו. השתתפתי לפני תקופה קצרה בברית מילה וראיתי אדם נעים הליכות, כבן שלוש וחמש, שכל הזמן מסתכל עלי. הרגשתי שהוא מתבייש לפנות אלי, ולאחר הברית ניגשתי אליו ובירכתי אותו ב"שלום עליכם".

ואז אמר לי: "זה זמן רב שייחלתי ליום בו אוכל לספר לכם משהו. גם היום, כשסוף סוף הגיע היום בו נפגשתי עם הרב - היה לי סוג של מורא לגשת אליכם. אולם עתה, שהרב פנה אלי, ברצוני לספר: "לפני שמונה שנים הגעתי לסליחות ל'ישיבת 'אור החיים'. היה זה ביום חמישי שקודם שבת שובה. ואז אמרתם בשיחה, שכל מי ששומר את השבת הזו - מכפרים לו על כל מה שלא שמר בכל שבתות השנה. אני באתי מבית מסורתי, שידעו בו, פחות או יותר,

מה זו שבת, אולם אני באופן אישי התרחקתי מאוד והפכתי, ה' ירחם, למחלל שבת גמור.

"אולם כששמעתי את מה שאמרתם בדרשה בסליחות, אמרתי בלבי: הרי אני יהודי! למה לא אקבל על עצמי לשמור שבת אחת, ולתקן בכך את כל שבתות השנה? ואכן, שמרתי את אותה שבת, ורציתי לספר לכבוד הרב, שמאז ועד היום אני שומר שבת והכל מכוח אותה שבת אחת שמרתי בעקבות הדרשה".

הוא אשר אמרנו: אדם לא יכול לדעת מה הוא פועל מכוח דיבור או מעשה שעשה. בכל מקרה עליו לדעת שהתוצאות אינן מתפקידו ותחת אחריותו. מתפקידו לנסות עד כמה שיותר לזכות את הרבים, לדבר, לשוחח, לנסות להשפיע, לא להתייאש מאף אחד, ולא לזלזל בשום השתדלות.



חלק בלתי נפרד מזיכוי הרבים של מרן רבינו **עובדיה יוסף זצוק"ל** היה שיעורו הקבוע בישיבת 'אור החיים', והנכונות להשתתפות בכל כנס לבעלי תשובה שערכה הישיבה.

לפני שאספר על היווצרות הקשר בין מרן לבין הישיבה, אקדים ואספר על היכרותי הראשונה עמו:

היה זה בהיותי בחור צעיר, לאחר בר המצוה, בגיל ארבע עשרה. למדתי בישיבת 'תפארת ישראל' שבחיפה. בגיל הזה, הבחורים עדין לא נשארים בישיבה בימים הנוראים. ביקשתי מראש הישיבה, הגאון **רבי מאיר דב רובמן זצ"ל**, שהיה מגדולי תלמידי החכמים שבקלם, לסדר לי מקום באיזושהי ישיבה כדי שאוכל להתפלל "תפילה ישיבתית".

לא רציתי להתפלל בבית הכנסת שבעיר מגוריי, שיכון ד' בטבריה. הייתי בן הישיבה היחיד בכל השכונה בה גרתי! עצם העובדה הזאת לא הפריעה לי, אך דאגתי איך תיראה התפילה שלי בימים הנוראים? נפשי התאוותה לתפילה מסוג אחר לגמרי מזו שמתקיימת בבית הכנסת שבטבריה! התאוותי לתפילה עם עוצמה, עם התלהבות, תפילה של קדושים: ראשי ישיבה ותלמידי חכמים.

ראש הישיבה שלח אותי לחתנו, הגאון **רבי רפאל שפירא זצ"ל**, שהיה הר"מ שלי, ולימים הפך בעצמו להיות ראש הישיבה, והיה גאון גדול בתורה. ניגשתי אליו ובכיתי: "איך אלך הביתה לראש השנה? איך אתפלל בבית הכנסת השכונתי? אינני מסוגל".

הוא הבין היטב לנפשי, ואמר: "גם כאן, בחיפה, לא תמצא בית כנסת שמתפלל בסגנון שאתה מחפש. יש כאן רק קהילה של בעלי בתים, ומה הועילו חכמים בתקנתם אם תישאר כאן?".

הוא שלח אותי אפוא לאחיו בירושלים, שהתפלל בישיבת חברון, וביקש ממנו שיסדר לי מקום לידו בתפילה, וידאג לי גם למקום לאכילה ולינה שם.

מה אומר ומה אדבר? איזו תפילה, איזו התעלות, איזו ערגה לה'... אי אפשר לתאר זאת במילים! לפני התיבה עבר הגאון הצדיק **רבי שלום שבדרון זצ"ל**. התפילה פשוט הציפה אותי. לשמוע את ר' שלום שואג "ה - מ - ל - י" זה פשוט מרטיט את הלבבות! מרומם

אותך לעולמות עליונים.

זה לא היה מבצע פשוט כלל ועיקר. המקום בישיבה היה צר מלהכיל את המון הבחורים והאברכים שבאו להתפלל בישיבה, ולמצוא מקום פנוי היה בלתי אפשרי. דומני כי הוא הקריב למעני, ושלא את אחד מילדיו להתפלל במקום אחר, ובלבד למלאות את בקשת אחיו למעני.

אי אפשר לתאר במילים את החוויה הרוחנית שעברתי. איזו תפילה! תפילה עמידה לוקחת שעה שלמה, כשהמתפללים דבוקים בבורא עולם, ואין להם בעולמם כלום חוץ מהרצון להדבק בשכינה. לאחר מכן חזרת הש"ץ, כשכל הקהל מצטרף בסילודין לתפילתו של ר' שלום... ממש אש להבה...

בישיבה לא היה מקום לישון. כל החדרים בפנימיה היו תפוסים עד אפס מקום! והיכן הוא סידר לי לישון? כאן ברחוב יואל, מול הישיבה! זו היתה המכינה של ישיבת חברון, ישיבת 'תפארת צבי'. כאן ישנתי! פלאי פלאות! ככל הנראה הקב"ה רצה שאסתכל מבעד לחלון על השטח ממול, שלימים נבנתה עליו ישיבת 'אור החיים'!

בשנה שלאחר מכן, בפרוש הימים הנוראים, שבת לר"מ שלי, וביקשתי ממנו שגם השנה אני מעוניין להתפלל בישיבת חברון. התחננתי לפניו, שלמרות שאני מודע לקושי שבדבר אינני מסוגל שלא לשוב ולהתפלל דווקא שם. תודה לאל, מאמציו נשאו פרי, וגם בשנה זו, בהיותי בן חמש עשרה, הוא סידר לי מקום בישיבה.

באותה שנה חל ראש השנה בימים חמישי ושישי, ומיד אחר כך שבת שובה. אחד מבני הישיבה הספרדים ניגש אלי ואמר לי: "לא רחוק מכאן יש רב צעיר שמוסר שיעור במשך שעה וחצי, ובמהלך השיעור הוא מצטט מילה במילה, גמרות, ראשונים ואחרונים, ספרי שו"ת, והכל בעל פה, בלי להסתכל בשום דף".

רציתי מאוד לראות כמו עיניי את הפלא הגדול הזה, והלכתי עם הבחור בליל שבת, לאחר הסעודה, לשיעור בישיבת 'פורת יוסף'.

זה היה מראה רווי הוד. בדיוק כפי שתיאר הבחור כן היה! במשך שעה וחצי עסק בשני עניינים: הלכות בשר חלק, וזמן רבינו תם ביציאת השבת. בלי שום ספר לפניו ציטט מכל מיני ספרי שו"ת, ומדבריהם של הפוסקים השונים שעסקו בענין. הכל בעל פה, מילה במילה.

מלבד תלמוד התורה שבענין היה זה מעמד שמקרין ללבבות יראת שמים! לראות היקף שכזה, בהירות שכזו, שליטה בלתי נתפסת שכזאת.

לאחר ששמעתי את דברי מרן על חובת הזהירות לאכול בשר חלק, ולא בשר 'כשר' בלבד, נכנסו הדברים ללבי, וכשחזרתי לבית הוריי שבטבריה ביקשתי שמהיום והלאה לא ייכנס לבית בשר שאינו 'חלק'!

למחרת הסתובבתי ברחבי העיר, עד שמצאתי חנות אחת המוכרת בשר חלק, והמוכר שם הנו חסיד ירא שמים. שמחתי על המציאה, והודעתי לאמי: "מהיום קונים בשר רק מחנות זו!"...

מרן היה אז אברך צעיר לימים, והיה מדהים לראות את צורת הדיבור שלו. מרן דיבר בצורה מהירה מאוד, קולחת, בלי הפסק של שביר

מנהל הבנק התקשה להאמין למראה עיניו: "אינני מבין... אדם עשיר כמוך אינו יודע קרוא וכתוב?". השיב היהודי ברצינות: "דע לך אדוני, כי אילו הייתי יודע קרוא וכתוב לא הייתי היום עשיר... הייתי עדיין גבאי בבית-כנסת קטן!"

מאוצרותיו של הגאון רבי מרדכי פרוינדליך זצ"ל



"עֲשֵׂה לְךָ תַּבַּת עֲצֵי גֹפֶר" (בראשית ו', י"ד)

"עמי גפר – כך שמו, ולמה ממין זה על שם גפרית שנגזר עליהם להמחות בו" (ח"י)

מדבריו של רש"י הק' עולה, כי הסיבה לכך שנבחרו דווקא עצי ה'גופר' כדי לבנות מהם את התיבה הינה בשל הדמיון הלשוני בין שמו של העץ: 'גופר' ובין ה'גפרית' שבה נגזר על בני דור המבול להימחות. ולכאורה עלינו להבין: איזו שייכות ישנה בין עצי ה'גופר' אשר שימשו לבניית התיבה שנועדה להציל את נח מהמבול, ובין ה'גפרית' אשר נועדה למחות את בני דורו מעל פני האדמה? מה העניין להשתמש לשתי המטרות בחומרים בעלי שמות דומים במידת-מה?

את התשובה נבין היטב בעקבות הסיפור הבא:

לפני שנים רבות, בעיר אחת באנגליה שימש יהודי פשוט כגבאי באחד מבתי הכנסת. יהודי זה היה בור מוחלט ועם הארץ, עד שאפילו לא ידע קרוא וכתוב. כאשר נדרש לחתום על מסמך כלשהו היה חותם בטביעת אצבע, שכן גם את המעט הזה - לכתוב את שמו - לא ידע. ובכל זאת, מגבלה זו לא הפריעה לאותו יהודי לנהל את כל ענייני בית הכנסת על הצד היותר טוב, לשביעות רצונם של המתפללים כולם.

דא עקא, שביום מן הימים, עם פטירתו של רב הקהילה הגיע רב חדש לכהן פאר, והצעד הראשון שעשה היה שיפוץ בית הכנסת והסדרת ניהולו על הצד היותר טוב. בין השאר הוחלט בעצת פרנסי הקהל, כי מהיום ואילך ינוהלו ההוצאות וההכנסות בצורה מסודרת, תוך רישום מדויק בספרי החשבונות. מעתה לא נותרה ברירה כי אם לפטר את הגבאי הוותיק - אשר כאמור, לא ידע קרוא וכתוב ולא היה באפשרותו בשום אופן לנהל את הפנקסים באופן המוסכם. ואכן, הגבאי פוטר ממשרתו כאשר הוא מקבל פיצויי פיטורים נכבדים - שנועדו לאפשר לו להתפרנס בינתיים עד שימצא לעצמו עבודה אחרת.

כאשר עזב הגבאי את בנין הקהילה, כשסכום הכסף הגדול בכיסו לא ידע את נפשו מרוב צער ודאגה: היכן ימצא עבודה שתפרנס אותו? וזי בכלל יאות להעסיקו בגילו המופלג? בין כך ובין כך הובילוהו רגליו ברחובות העיר מבלי כל יעד מוגדר, עד שלבסוף מצא את עצמו בפתחו של שביל אשר חצה יער אשר הפריד

בין שני חלקי העיירה, ובאותו הרגע, לפתע, הבריק בראשו רעיון:

הוא נוכח לדעת, כי אנשים רבים חוצים את היער בשביל האמור, כאשר מדובר בצעידה ממושכת שבמהלכה אין כל מקום בו ניתן לעצור להתרעננות ולמנוחה. משכך אמר בלבו: "אם אציב כאן דוכן קטן בו אמכור שתייה קלה ומעט מגדנות, ולצדו אעמיד מספר כסאות ושולחנות - בוודאי יהיו אנשים רבים שישימו לעצור להתרעננות בדרכם, וכך תהיה לי פרנסה!".

וממחשבה למעשה. לאחר שהצטייד ברשיונות מתאימים בנה מיודענו הגבאי לשעבר ביתן קטן על אם הדרך, והעסק החל לשגשג... תקופה קצרה לאחר מכן כבר פתח היהודי 'סניף' נוסף לעסק הקטן שלו בהמשך השביל המתפתל, וההכנסות זרמו אל כיסו בשפע וברוח.

מנהגו של אותו יהודי היה, שבכל יום לאחר שסיים את מלאכתו היה מרכז את דמי הפדיון היומי, מפריש מהם את הנחוץ לו לשם כלכלת ביתו, ואילו את השאר מפקיד בבנק המקומי. כך, יום אחרי יום, שנה אחרי שנה. מעולם לא נזקק למשוך את הכסף המופקד, שכן דמי הפדיון הספיקו לו להוצאות ביתו בשפע וברוח.

כך, עד שביום מסוים קיבל אותו יהודי פנייה ממנהל הבנק שעבר על ספרי החשבונות, ומצא כי בחשבונו הצטבר סכום עתק. הוא הוזמן אחר כבוד לפגישה בה הציג בפניו המנהל את יתרת חשבונו, ואף פרש בפניו אפשרויות שונות להשקעת הכסף כך שיניב רווחים

נאים. בסופו של יום הוסכם על אפיק ההשקעה המתאים, המסמכים הובאו, ומיידענו התבקש לחתום עליהם, כאשר את זאת הוא מבקש לעשות כדרכו - באמצעות טביעת אצבע...

אלא שמנהל הבנק התקשה להאמין למראה עיניו: "אינני מבין... אדם עשיר כמוך אינו יודע קרוא וכתוב? איך זה ייתכן?", הוא שאל בפליאה, ואילו מיידענו היהודי השיב ברצינות תהומית: "דע לך אדוני, כי אילו הייתי יודע קרוא וכתוב לא הייתי היום עשיר... הייתי עדיין גבאי בבית-כנסת קטן!".

נוכח מבט ההשתאות שפשט על פניו של מנהל הבנק סיפר מיידענו את סיפורו, וסיים: "רואה אתה? אילו הייתי יודע לקרוא ולכתוב לא הייתי מפוטר ממשרתי, וכך עד היום הייתי ממשיך לשמש כגבאי בבית הכנסת... דווקא משום שלא ידעתי קרוא וכתוב פוטרתי ממשרת הגבאות, מה שהוביל אותי לפתוח עסק עצמאי ולהרוויח הון עתק, כפי שעיניך רואות!".

ואנו על-פי דרכנו למדנו, כי ה'טוב' וה'רע' אינם תלויים בתנאים או בנסיבות. אותו מקרה עצמו שעלול להתפס כ'רע', כמו פיטורים ממקום עבודה קבוע ומסודר - יכול להיחפך ל'טוב' מופלג, כאשר ההשגחה העליונה רוצה בטובתו של האדם הזכאי לכך על-פי מעשיו. את הנקודה הזו רצה הקדוש ברוך הוא ללמד את נח, ומשום כך הורה לו להשתמש בעצי 'גופר' לבניית התיבה, כנגד ה'גפרית' אשר שימשה להשמדתם של בני דורו... ללמד, כי לא ה'גפרית' גורמת את הרע ולא ה'גופר' גורם את הטוב, אלא הכל תלוי במעשי האדם! ואמנם, על כך כבר עמדו רבותינו אשר לימדונו (עבודה זרה ג:): "אמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנום לעתיד לבוא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר, רשעים נידונים בה, וצדיקים מתרפאים בה". כלומר: אותה השמש שתצא מנרתיקה לעתיד לבוא תייסר את הרשעים ותרפא את הצדיקים, ואין כל סתירה בדבר, שכן כאמור ה'טוב' וה'רע' אינם תלויים בנסיבות או במציאות, אלא אך ורק במעשיו של האדם!



וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצֵא וְשׁוֹב (בראשית ח', ז')

"יֵצֵא וְשׁוֹב – הוֹלֵךְ וּמָקִיף סְבִיבוֹת הַמִּינִה וְלֹא הֵלֵךְ בְּשִׁלְחוֹתוֹ" (רש"י)

הנה מוצאים אנו, כי אף שנח מצדו ביקש לשלוח את העורב מן התיבה כדי להיווכח האם כלו חיים מעל פני האדמה, לא ניאות העורב למלא את השליחות, עד שלבסוף נשלחה היונה לשליחות זו, וכפי שנאמר בפסוק הבא: **"וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֶתֹּר לְרַאֲוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה"**. ויש להבין: מדוע אמנם גלגלה ההשגחה העליונה את הדברים כך שהעורב לא ימלא את שליחותו של נח אלא היונה תמלא את השליחות?

וכדי להשיב על שאלה זו נפנה אל מעשה מבית מדרשו של הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל.

היה זה בתקופה בה ישיבתו של הגאון, ישיבת 'לייקווד' המעטירה, הייתה נתונה במצב כלכלי דחוק וקשה ביותר, עד שכמעט וכרעה

תחת משא החובות. אולם אז, לפתע, ביום מן הימים נראה היה כי הגיעה הישועה: אחד מעשיריה הבולטים של ניו יורק ניאות להרים תרומה בסכום עתק, כזו שהיה בה כדי לחלץ את הישיבה ממיצר! אלא שלצד נדיבות לבו היה לאותו עשיר תנאי קודם למעשה: הוא ביקש כי תיערך מסיבה רבתי לכבודו, וכי תמונותיו לצד ראש הישיבה תפורסמה בעיתוני האידיש היומיים של ניו יורק: ה'טאג' וה'פורווערטס'.

דא עקא, שדעתו של רבי אהרן ביחס לאותם עיתונים היתה ידועה: הוא החרים אותם מכל וכל, וזאת בעקבות חילולי השבת הפומביים שלהם, ובעקבות העובדה שהופיעו בימי שבת כבימי חול! ובכן, מה עושים?

ישיבות, ארגונים ומוסדות אחרים התירו לעצמם לפרסם בעיתונים היהודים הללו, שהיו היחידים שפעלו בניו יורק של אותם ימים. אולם רבי אהרן? הוא לא היה מוכן להתפשר בשום אופן... "אתם עוד תראו!", אמר למנהלי הישיבה, "ה' יעזור לנו! אך לא ניתן לקדש שם שמים בלימוד תורה שמתאפשר עלידי חילול ה'!".

ומה היה בסופו של דבר? לא י"אמן... רבי אהרן לא זו מעמדתו, אולם העשיר - כן! לנוכח עמידתו העיקשת של רבי אהרן על עקרונותיו נכנע הלה וניאות להעביר את סכום התרומה מבלי כל תנאים מוקדמים!

בהזדמנות אחרת סיפר הרב ציוויאק, מנהלה האדמיניסטרטיבי של ישיבת 'לייקווד', לרבי אהרן את אשר שח כ"ק אדמו"ר ה'שפת אמת' מגור זי"ע, כי "אם ראית אברך הלומד ביראה ובהתמדה, ואף על-פי-כן אין תלמודו מתקיים בידו - אין זה אלא בשל היותו סמוך על שולחן חותן המאכיל אותו בכסף שאינו כשר! בכסף שכזה אין התורה יכולה להתקיים!".

רבי אהרן אישר את הדברים, והרב ציוויאק ניצל את ההזדמנות כדי להקשות: "כיצד אפוא נוהגות הישיבות, המקבלות תרומות מגורמים רבים מבלי לברר את מקור הכסף?". ואילו רבי אהרן הרחרר רגע ולאחר מכן השיב: "הישיבות מקבלות כסף ממקורות רבים, וכך הכסף שאינו כשר מתערב בכסף כשר, ובאופן זה אין מקום לחשש. אולם דע לך: אם לעתים יש כשלונות ותקלות בישיבות, אין זה אלא משום שאותן ישיבות התקיימו מכסף שכולו בלתי טהור!".

הרי לנו, כי למטרות טהורות יש להשתמש בכסף טהור, ומכאן, כי ככל שהמטרה טהורה ונעלה יותר כך יש להקפיד שהאמצעים המובילים אליה יהיו טהורים ונעלים יותר!

מעתה, על-פי יסוד זה משיב מרן ה'חפץ חיים' על קושייתנו, כי אמנם משמים גלגלו את הדברים כך ששליחותו של נח, אשר אפשרה את צאתו מהתיבה ואת תחילת קיומה המחודש של הבריאה ושל האנושות כולה, תתבצע על-ידי האמצעי הטהור ביותר, על-ידי היונה, ולא על-ידי העורב שהינו בעל חיים טמא, שכן אילו היה אמצעי טמא משמש למטרה כה נעלה עלולה היתה להיות לכך השפעה על כל עתידה של הבריאה!

(מתוך הספר החדש 'ללמוד' על התורה)

עוד באותו היום קרא ראש הישיבה הגאון רבי משה שמואל שפירא לאותו בחור ואמר לו: "א חסדישער בחור וועט קומען ביי מיר אין ישיבה צו קיילע ווערן? חלילה וחס!" ("וכי בשביל כך בא בחור חסידי אל ישיבתנו, כדי שיתקלקל פה? חלילה וחס!")

הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א על מה האדם מוכן להקדיש לקב"ה

"פי יצר לב האדם" (בראשית ח', כ"א)



כל כך לפני כל הבחורים, ולצאת מדי בוקר למבצע מורכב שכזה... למה לי להשקיע מסירות נפש שכזו בשביל מקווה? הוא החל לזלזל בדבר. מתחילה הפחית והלך רק פעם ביומיים, ולאחר מכן רק בשני ובחמישי, עד שפסק לגמרי ללכת למקווה.

הבלין שם היה איש חסיד נאמן, ובפגישתו עם ראש הישיבה קבל בפניו על מנהגו היפה של אותו בחור, שהיה מקפיד בתחילת השנה לבוא כל יום ולבקש מפתח בשביל טבילת טהרה והתקדשות, והנה לאחרונה כבר פסק מלהגיע...

עוד באותו היום קרא ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי משה שמואל לאותו בחור, ושאלו במפגיע מדוע הפסיק ללכת למקווה? הבחור ענה שזה קשה לו, ופירט בפניו את כל הקשיים הכרוכים בכך.

אך ראש הישיבה לא הסכים! "א חסדישער בחור וועט קומען ביי מיר אין ישיבה צו קיילע ווערן? חלילה וחס!" ("וכי בשביל כך בא בחור חסידי אל ישיבתנו, כדי שיתקלקל פה? חלילה וחס!").

הוא הורה לבלן לשכפל במיוחד, מכספי הישיבה, מפתח של המקווה עבור הבחור, וכמו כן ציווהו לחמם את המקווה מדי יום ביומו במיוחד בשביל אותו חסדישער בחור, על חשבון קופת הישיבה! הוא טען שהישיבה צריכה לדאוג לכל בחור להתעלות בחינוכו "על פי דרכו" (משלי כב, ו), ואם דרכו של אותו בחור היא לפתוח את יומו בטבילת מקווה לפני התפילה, שכך קיבל והתחנך בביתו ובקהילתו, והרי הוא נמנה עם תלמידי הישיבה, הרי שמחובתה של הישיבה להסדיר לו אפשרות טבילה! "איני יכול לאפשר לחסדישער בחור להתקלקל

סיפר לי הגאון רבי אהרן שפירא שליט"א, בן הגאון המפורסם רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל, ראש ישיבת 'באר יעקב', טיב מעשה אחד מיוחד במינו שהתרחש עם אביו הגאון הצדיק בישיבה.

ישיבת 'באר יעקב' נודעה והתפרסמה כאחת מן הישיבות הליטאיות המצוינות ביותר. רוב רובם של הבחורים היו ליטאים, אך מצוי לפעמים שישנם בחורים חסידיים שמעדיפים מסיבות שונות ללמוד בישיבות ליטאיות, כידוע.

באחד המחזורים נכנס לישיבה בחור חסידי מופלג מאוד בתורה ויראת שמים, ששמעה של הישיבה הטובה הגיע לאוזניו והוא חפץ להתעלות בה. ראש הישיבה נהנה מאוד מבחור זה, שקידש שם שמים גם בגודל לימודו וגם בהתנהגותו ודרכי חייו במידות טובות, בדרך ארץ, וביראת שמים החופפת עליו תמיד.

דרכו של אותו בחור כפי שהתחנך בביתו הייתה להקפיד על טבילת מקווה מדי יום ביומו לפני תפילת שחרית. באותם זמנים היה המקווה סגור באמצע השבוע, כיון שלא היה בו צורך כי אם בערב שבת קודש... אך הבחור לא יכול היה שלא לפתוח את יומו בטבילת התקדשות, המוסיפה קדושה וטהרה עצומה על האדם!

הוא סידר אפוא לעצמו את הטבילה היומיומית: הישיבה הייתה ממוקמת רחוק מן המקווה, והבלין היה גר רחוק עוד יותר, אך הוא היה צועד מדי בוקר מרחק רב עד ביתו של הבלין, כדי לבקש את המפתח, והולך לטבול במקווה שהיה קר וצונן בימות השבוע, וחוזר שוב לבית הבלין כדי להחזיר את המפתח, ומשם צועד רגלית חזרה אל הישיבה.

הסיפור כולו גזל ממנו זמן רב מדי יום, והוא היה מגיע אל היכל הישיבה בערך בשעה שבע, לאחר מבצע יומי לא קל... אבל הכל היה שווה לו בשביל אמונת הקדושה והטהרה העצומה שמשפיעה טבילת המקווה על האדם.

בחודשים הראשונים של הזמן הקפיד אמנם ללכת למקווה בכל יום, אבל בהגיע החורף הקשה נעשה המבצע מסובך יותר: הדרך הארוכה בצנית בוקר חורפית לא הייתה קלה כלל ועיקר, והטבילה לאחריה במקווה קר וצונן היה קשה שבעתיים. כמו כן, הוא גם התרגל מעט לדרכי החיים ולהווי החיים שבישיבה הליטאית, והוא החל תוהה בינו לבין עצמו למה לי להיות כאן שונה מכולם? לקום בשעה מוקדמת

אצלי בישיבה!"

זוהי דוגמה של ראש ישיבה מורם מעם, הצועד בדרך אמת! הוא היה בהחלט יכול ללעוג מזה, או במקרה היותר טוב להעלים עין... אבל הוא עשה ההיפך: הוא הדריך את הבחור להיות חסידישער, ולא לשנות את דרכו.



בימי תוקפו של השלטון הקומוניזם ברוסיה הרשעה עמד 'מלך' קשה ורשע כהמן, הלא הוא סטלין, יימח שמו, אשר הרג בימי שלטונו כשלושים מיליון איש!

אחד החוקים האכזריים שיצאו מבית היוצר של הקומוניזם בימי היה 'חוק השויון', בו התחייב כל אזרח לתת מחצית רכושו לטובתה של 'אמא רוסיה': אם יש לו שני בתים - ייתן אחד לקופת המדינה, וכן בשני שדות, שני שוורים, שני חמורים וכו'. ברוסיה, כמו ברוסיה, אם נתפס אדם בחשש רחוק שלא נתן מחצית רכושו, אוי לו ואוי לנפשו!

פלוגת חיילים נוקשה עברה מעיר לעיר ומכפר לכפר, בדאגה ובמסירות לקיום החוק הפרטי פרטים, שלא יישאר אף אחד מחוץ לחוק!

במהלך פעילותם הגיעו החיילים לביתו של יהודי חכם ופיקח. כדרכם פרצו פנימה בברוטליות והחלו לערוך 'חיפושים' סביב סביב מה ניתן כאן להחרים, והנה הבית ריק ואין בו. חיפשו הזנדרמים לקחת את המחצית השנייה, אך גם הראשונה לא הייתה בנמצא... התאכזבו החיילים על שלא מצאו ולא כלום. ברם, פטור בלא כלום אי אפשר... כראותם בבית שני ילדים צעירים ויפים החלו לדרוש אחד מהם, בטענתם שהואיל ומה שיש בבית הזה הם רק שני ילדים הרי מחצית הרכוש למדינה - "ילד אחד בא עמנו!"

היהודי נעמד כנגדם וטען בנחרצות שאין החוק חל על ילדים כלל, כי אם על רכוש בלבד. "משתי הבהמות שלי בוודאי אתן אחת לשלטון!", הצהיר האיש, "גם משני השדות אפריש אחת לרשות בשמחה, כך נאה וכך יאה לו לאזרח רוסי לכבד את הממשל! אבל מהילדים בשום אופן איני נותן!"

"מדוע?", שאלו החיילים. "פשוט מאוד!", ענה האיש, "כל אלו אין לי - לא בהמות ולא שדות, ויכול סטלין בהחלט לקחת לו את המחצית... מכל מה שאין בידי ולא אפסיד מכך דבר מוכן אני לתת בשמחה, אבל הילדים הללו, שהם הרכוש היחיד שיש לי וששייך אלי, מהם לא אוכל לתת..."

חושב לו האדם: כשיהיה לי בוודאי אשמה לתת ולהפריש לשמים! אם יהיה לי זמן אתיישב ללמוד, אם יהיה לי כסף אתן צדקה, אם תהיה לי סבלנות אעבוד על מידת הכעס, אם יהיה לי חשק אהיה בשמחה, וכן על זה הדרך - כל מה שממילא אין לו הוא מוכן להקדיש לקב"ה...

אבל מתוך מה שיש לך עכשיו אינך מוכן לתת כלום! תעשה תשובה על מה ששייך אליך, במה צריך אתה לשוב!



הוא החל תוהה בינו לבין עצמו למה לי להיות כאן שונה מכולם? לקום בשעה מוקדמת לפני כל הבחורים, ולצאת מדי בוקר למבצע מורכב שכזה... למה לי להשקיע מסירות נפש שכזו בשביל מקווה?

מעשה מופלא מובא בשם מרן ה'בן איש חי' זצוק"ל, בגנב ותיק אחד שתקפו יצרו לגנוב מאוצר המלוכה. הוא חדר אל תוך שטח הארמון באישון לילה, חתר חתירה ומישש את כל המקום באפלה, אך לא מצא מאומה, מפני שלהוותו גילה שהחור שפער היה רק בחדר הפרוזדור שלפני האוצר ולא באוצר עצמו, וכאשר החל להאיר היום נמלט על נפשו מן המקום בידיים ריקניות.

באותו לילה בשעה מאוחרת יותר ניסה גנב נוסף לחדור לאוצר המלך, ואף הוא חתר חתירה, אשר למזלו אכן פגעה במדויק במקום הכספת שבה מונחים אוצרות המלוכה. הוא החל תיכף ומיד למלא את חיקו בכסף ובזהב, ככל שיוכל שאת. אולם לאחר צאתו מאוצר המלך החל להרהר בלבו כי לא טוב עשה, וכיצד העז למעול באוצר המלך ירום הודו, אשר מיטיב תמיד עם כל נתיניו, והרי אם יתפס עלול הוא להיענש קשות. הוא שב אפוא תיכף לאחוריו, החזיר על כנו את כל מה שנטל, ויצא משם בלא שנטל מאומה.

מטעם המשטרה נעשה מאמץ מיוחד לעלות על עקבות הפורצים, ואכן לאחר דרישות וחקירות עלה הדבר בידם. שני הפורצים נתפסו והובאו למשפט. את הגנב הראשון, שהודה באשמה, כי אכן ניסה לגנוב, אך מאחר שלא מצא את האוצר נאלץ לצאת ולשוב בידיים ריקות כלעומת שבא - ציווה המלך להשליך לאלתר מאחורי סורג וברית.

אחריו ניגש הגנב השני ואמר: "אדוני המלך, לא אכחד כי אכן חתרתי באוצר המלך כדי לקחת משם אבנים טובות ומרגליות. בתחילה אמנם רציתי לעשות כאשר חשבת, אך מיד נקף לבי על כך, והתעוררה בי ראת המלכות וכבוד של המלך, והצטערתי בדבר שהמלך יתעצב ממנו, ועל כן החזרתי את כל אשר נטלתי!". כשמוע המלך את דבריו פטרו לשלום, ואף העניק לו תשורות נאות על התנהגותו הטובה והישרה שתיקן את מעשיו.

מכאן נוכל ללמוד: כאשר האדם שב בתשובה מחמת אהבתו לה' יתברך, ומצטער צער גדול בחושבו כמה גרמו מעשיו הרעים, כביכול צער לה' יתברך, אז חונן אותו הקב"ה בתשורות חן, וזדונותיו נעשים לו כזכויות. לא כן כשהתשובה רק מתוך יראה ופחד, אז רק לא מקבל הוא את עונשו על העבירות שעשה, אלא אף אינו מקבל המתנות!

(מתוך 'טיב המעשיות' פרשת בראשית)

ליד האולם נקוותה שלולית מים עמוקה והמוזמנים נאלצו לדלג על השלולית כדי להיכנס. רבי יעקב גלינסקי זצ"ל טיפס כבר במעלה שנות התשעים, ולא היה מסוגל לעשות זאת. מלוויו החליטו להרים אותו על גבי כסא ולהכניסו לאולם. נדחקתי ביניהם וביקשתי לסייע וליטול חלק בנשיאת דמות הוד של מזכה הרבים, גאון וצדיק כמותו

הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א כיצד זוכים למצוא חן בעיני ה'?

"וְנָתַתְּ מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה'" (בראשית ו, ח')



הגה"צ רבי יצחק קורלנסקי זצ"ל, מפארי גידולי נובהרדוק, סיפר, שראה פעם את רבו ה'סבא מנובהרדוק', מרן הגאון רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, מתעמק בינו לבין עצמו קרוב לרבע שעה, והיה נראה כי דבר-מה מטריד את מנוחתו. כשהבחין בו ה'סבא' אמר לו בנימת שאלה: "הכיצד זוכים למצוא חן בעיני ה'?!".

רבי שמשון רפאל הירש (בפירושו על התורה) כותב, שמעלת מציאת חן בעיני ה' יתברך היא המעלה היותר גדולה: "אדם שמצא חן בעיני ה', הגיע אל השלמות העליונה שאדם יכול להשיג לפני ה'!..."

מוטל אפוא גם עלינו להעמיק ולהתבונן בכך כיצד אכן זכה נח למצוא חן בעיני ה', ומתוך כך נלמד כיצד נזכה גם אנו למעלה נשגבה זו שאין שלמות עליונה ממנה.

נח איש צדיק

סיבה אחת המבוארת בחז"ל, בגללה זכה נח למציאת חן, היא הענווה!

התורה מעידה בנח: "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו". וכתב על כך רש"י (במסכת עבודה זרה ו): "תמים - עניו ושפל רוח".

הרי שהענווה היא סיבה שבגללה זוכים למצוא חן ולהיות אהובים בעיני ה'!

וכך כתוב בספר 'קב הישר' בשבח הענווה: "ואשרי האדם המתדבק במידת הענווה והכנעה. מידה זו נאה היא ומשובחת ומביאה האדם לחיי עולם הבא, ומצלת אותו מחיבוט הקבר. כי אין לך מידה המטהרת ומלבנת האדם הגשמי כמו מידת הענווה. כי העניו מודה על האמת, ומקבל תוכחה, ודיבורו בנחת, אהוב למעלה ונחמד למטה".

הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל היה נוהג תמיד להזכיר בערגה מיוחדת את השיחות שזכה לשמוע מפי גאון המוסר רבי איצ'לה פטרבורגר זצ"ל, מגדולי תלמידיו של אבי תנועת המוסר מרן רבי ישראל מסלאנט זצ"ל. הוא עלה לארץ ישראל מרוסיה בערוב ימיו והתגורר כשלוש שנים 'בחצר שטרויס' הידועה, עד לפטירתו ביום י"א מנחם-אב תרס"ז.

מדי שנה כשהגיעו ימי הרחמים והסליחות היה דורש בחצר ביתו שיחת מוסר ודברי התעוררות לפני אנשי ירושלים. המונים היו מתאספים לשמוע את דבריו בצמא ובתשוקה עזה. הדברים עשו רושם כביר על השומעים, ורבים נמשכו מכך לשיטת המוסר. אחד הבאים היה זה כאמור רבי אריה.

רבי אריה ציין, ששיחה אחת חרוטה בזיכרונו באופן מיוחד. היא השיחה שעסקה בענין מציאת חן בעיני הקדוש ברוך הוא. כשבסוף השיחה הפטיר רבי איצ'לה: "כיצד זוכים למצוא חן בעיני השם יתברך? שלמה המלך מגלה לנו את הסוד: 'ולענווים ייתן חן' (משלי ג, לד), מי שאינו מתגאה במעלותיו ובמידותיו, ונוהג בענווה ובהכנעה, הוא הוא הזוכה למצוא חן בעיני ה' יתברך!..."



דודי הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר-ברכפלד, מסביר בספרו 'יבוא שילה' את הטעם שהענווה גורמת לנשיאת חן בעיני ה': 'עניו' פירושו אדם כנוע שמחשיב את עצמו לכלום, מתוך ידיעה והכרה ברורה שכל אשר יש בידו לא בא לו מכוח שורת הדין, אלא הכל ניתן לו בחסד וברחמים מאת הבורא, ומעצמו אין לו דבר. לכן אינו מתגאה ואינו מחזיק מעצמו. והנה גם המילה 'חנם' שורש אותיותיה מקבילות ללשון 'חן'. אדם

שמקבל מתנה ממכרו מפני שמצא חן בעיניו, גם אם לא נתן לו תמורה על כך נקראת מתנה זו 'מתנת חנם'.

וזאת אכן המידה שעמדה לנח שבגינה הצילו הקדוש ברוך הוא מהמבול: נח חי בענוה ובשפלות רוח, וחש תחושה תמידית שאין לו משלו כלום. לכן זכה למתנת חנם - נשיאות חן, למרות שלא היה ראוי לכך משורת הדין. לעומת זאת, הרשעים אינם מכירים בכך שהכל ניתן להם בחסד וברחמים מאת הבורא, וסבורים בטיפשותם שהכל מגיע להם על פי שורת הדין, לכן הם אינם זוכים לאותו חן אלא מקבלים גמול לפי מעשיהם, לטוב ולמוטב.



כשביקרתי פעם בלונדון בביתו של הנגיד הגאון רבי שמעון הירשליר שליט"א, הראה לי מהנמצא בגנזיו מכתב נדיר מגאון הדורות רבי עקיבא איגר זצ"ל, הממוען לאחד מגדולי הזמן, שבשאלתו הכתיר את רבי עקיבא איגר בתארים מופלגים, וכשהשיב לו פתח כמתפלל על התארים שהעניק לו, וכתב על עצמו בכזאת השפלה שלא ניתן לעלות על הכתב.

העתקתי בזמני לעצמי את נוסח המכתב, והראתי זאת לגדולי ישראל - מרן ה'סטייפלער' זצ"ל וראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל. שניהם כאחד הביעו התפעלות מיוחדת מגודל הענוה המופלגת של רבי עקיבא איגר.

וכבר מיוחסת האמרה לאחד מגדולי ישראל, כי מה שזכה רבי עקיבא איגר שתורתו תתקבל בכל תפוצות ישראל ללא עוררין, באופן שאין לו אח ורע בדורות האחרונים, היא אודות לענוותנותו הגדולה, שכל ספריו מלאים באמירות של שפלות. לאחר שכותב את קושיותיו, קושיות הברזל העצומות, הוא מרבה לסיים בנעימה קדושה בסגנון ידוע: "וה' יאיר עיניי", "ולא זכיתי להבין", "דבריהם נעלמו מקטן כמוני", "דעתי קצרה מהבין דעתו הרחבה", וכדומה.



סיפר הגאון רבי בנימין זאב יעקבזון זצ"ל, רב בשכונת פאג"י בירושלים, שבצעירותו בהיותו בוויילנה זכה פעם אחת להימצא ביחידות בחדרו של גאון הדור מרן רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל, בעל ה'אחיעזר'.

השהות במחיצתו של רבי חיים עוזר לימדה אותו מושגים במידת הענוה. רבי חיים עוזר ישב אז מרוכז ומהורהר, ובנוכחותו של רבי בנימין זאב החל להוכיח את עצמו באופן נוקב על שפלות ערכו בתורה ועל מצבו הרוחני הטעון שיפור.

הרבנית שהיתה בסמוך ושמעה את הדברים יוצאים מפי בעלה הגדול נרעשה וזעקה לעברו: "רבי חיים עוזר! האין גבול לענוה?!...". ורבי חיים עוזר משיב לעומתה: "רַעֲבֵצִין! אדרבה, אשמח אם תאמרי לי את מה הוא הגבול לענוה, כדי שאוכל לנהוג על פיו. אלא שגם את אינך יודעת באמת מה הוא הגבול לענוה... כי אכן כך הם פני הדברים, אין גבול לענוה?!...".

אין גבול לענוה!

זכורני מלפני עשרות שנים, כשחלקתי ספסל לימודים משותף בישיבת פוניבז' עם ידידי הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, כיום רב בית המדרש 'דברי שיר' בבני ברק, הוא סיפר שכאשר למד בבחרותו בישיבת לוצרן שבשווייץ אצל הגאון רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל, הם למדו את ההקדמה שכתב הרב מבריסק מרן הגר"ז זצ"ל לספרו של אביו 'חידושי רבינו חיים הלוי'. בין הדברים כתב הרב מבריסק שאביו רבי חיים קיצר בדבריו לרוב ענוותנותו.

ורבי משה הוסיף לומר, שהוא זוכר שראה את גליונות הספר 'חידושי רבי חיים הלוי' לפני שסודרו לדפוס, ואכן המערכה הראשונה שכתב נפרשה על פני עשרות עמודים, ואילו בספר שהודפס לבסוף מופיע כל הנושא באופן מתומצת ביותר, על פני עמוד אחד בלבד.

ובתחילה התבטא רבי משה שכוונת דבריו "שקיצר לרוב ענוותנותו", הוא 'שטיקל בריסקער רב קשה', שעל פניו לכאורה לא מובן מה השייכות בין קיצור דברים לענוה. אך לבסוף אמר בדרך אפשר שמא כוונת הרב מבריסק היתה כך: כי מכיון שידע רבי חיים את כל התורה כולה, לרוב ענוותנותו היה בטוח שכולם יודעים כמותו, ולכן לא ראה צורך להרחיב את הנושא, שהרי בין כך כולם מבינים על מה נסוב הדברים, ומה שנותר להוסיף הוא רק את החידוש עצמו שחידש.

אולם אילו באמת היה מכיר רבי חיים בערכו הגדול, עד כמה גדול הוא המרחק בין הידיעות שלו לעומת ידיעותיהם של מעיינים, בוודאי היה מרחיב ומפשיט זאת יותר. ומכך שלא הרחיב הרי לנו סימן מובהק שהיה חי בענוה ובפשטות, וחש שהידיעות שלו הן סבירות למד, והלומדים שהם ברמתו ודאי יבינו את הדברים, ואין צורך להרחיב ולהאריך.

ייתכן שזאת הכוונה בדברי הרב מבריסק ש"קיצר לרוב ענוותנותו", הטעים רבי משה סולובייצ'יק.



השתתפתי פעם בשמחה שערך אחי הגאון רבי יוסף צבי שליט"א, שהתקיימה באחד מאולמות השמחה הידועים בבני ברק, כאשר המגיד מישרים הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל הגיע לכבודו בהשתתפותו.

היה זה ביום גשום למדי ובשביל המוביל אל האולם נקוותה שלולית מים עמוקה שהפריעה למעבר, באופן שהמוזמנים נאלצו לדלג על השלולית כדי להיכנס. רבי יעקב כבר לא היה אז צעיר, הוא טיפס כבר במעלה שנות התשעים, ולא היה מסוגל לעשות זאת. מלואי החליטו להרים אותו על גבי כסא ולהכניסו כך לאולם. כשראיתי זאת נדחקתי ביניהם וביקשתי לסייע להם, ליטול חבל בנשיאת דמות הוד של מזכה הרבים, גאון וצדיק כמותו.

כשירד על רגליו בפתח האולם ניגש אליו אחד מאלה שהרימוהו ואמר לו: "רבי יענקב! אני מודה לכם שזיכיתם אותי להרים אתכם". ורבי יעקב השיב לו על אתר בכזו ענוה ופשטות: "הרי 'על הצדיקים' אתה לא יכול לומר עלי. 'על החסידים' גם לא. אולם 'זקני עמך בית ישראל' תוכל לומר עלי. כי זקן אנוכי!... ואני מודה לכם על כך שהרמתם אותי!...".

איזה 'מוסר השכל' גדול לחיים, למד מרן ה'חפץ חיים' מהיריד שהתקיים כל שנה בעיירה זוולה שבמחוז גרודנא?

ומדוע שלח בתחילה נח את העורב ורק לאחר מכן את היונה?

הרב בנימין בירנצוויג

"וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יָצֵא וַיָּשׁוּב... וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה" (בראשית ח', ז-ח)



ומוסיף: "כדאי לו ליהודי שיתעייף, לא יאכל ולא ישן כהרגלו, ויגור במסדרון במשך כל תקופת היריד, כדי שברווחים הגבוהים יחיה לאחר מכן ברווחה. יתר על כן, אדם כזה איננו מרגיש כלל עייפות והנהו מרוצה לקבל באהבה את כל אי הנחות, בידעו שדווקא זה יביא לו את הרווחה".

לא שייכת עייפות ברוחניות, כי האדם העוסק לרוחניותו עוסק כל הזמן באיסוף סחורה זהב ויהלומים, לשכרו העומד לו לנצח, ומשכך הרי הוא כעובד ביריד של שבעים ושמונים שנה שאין בו עייפות כלל!

על שלשה משלים של המגיד מדובנא, אמר הקוצקר רב'ה זצ"ל שהם נאמרו ברוח הקודש, ואחד מהם הוא המשל הידוע על הפסוק "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" (ישעיה מ"ג, כ"ב):

משל לסוחר שבא ממדינת הים, בהגיעו לנמל ביקש מאחד הסבלים שעבדו שם שיעלה לאניה ויביא את חבילותיו לביתו, כאשר הגיע הסבל לבית הסוחר מזיע ומתנשף וביקש את שכרו, אמר לו הסוחר החבילות שהבאת אינן שלי, שאלו הסבל וכי מנין לך זאת? הרי לא ראית כלל את החבילות שהבאת! השיב לו הסוחר, חבילותי הן חבילות קטנות של יהלומים, אילו הבאת אותן בודאי לא היית מזיע ומתנשף כל כך, ומאחר שראיתי עד כמה התעייפת, הבנתי שבודאי לא את הסחורה שלי הבאת.

כך אומר הקב"ה: "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" כלומר, מהיכן ידעתי כי לא קראת בשמי? על ידי שראיתך מתעייף ומתייגע, כאשר הצדיקים לומדים ומקיימים מצוות, אין הם חשים עמל וטורח אלא אדרבה, מרגישים טעם ועונג במצוה. אין עייפות ברוחניות!!

מדוע שלח בתחילה נח את העורב ורק לאחר מכן את היונה? מדוע לא שלח מיד את היונה?

כתב ה"חתם סופר", שמתחילה ידע נח שעדיין אי אפשר לפרוח בכל העולם רק סמוך לתיבה ולזה היה די בעורב, אך אחר שעברו שבעה ימים כמו שכתב רש"י, רצה נח לשלוח עוף שיפרח וישוט בכל העולם לבחון שמא ימצא איזה אילן וכדומה לנוח עליו, וזאת לא היה יכול לנסות עם כל עוף, שהרי אם ירחיק וייעף ויגע, יכול למים וימות, לכן שלח דווקא את היונה, שהרי על היונה העידו חז"ל (שבת מט) "כנפיה מגינות עליה" ופירשו התוס' בשם המדרש 'שפורחת בכנף אחד ונחה בשני ושוב פורחת בזה ונחה בזה ולעולם אינה יגיעה ועייפה'. והוא אשר דקדק הפסוק באמרו "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה" לרגלה לא מצאה מנוח כי רגליה צריכות מנוחה, אבל לכנפיה מצאה מנוח כי לעולם כנפיה אינם מתעייפות, עכ"ד.

ובזה אפשר לומר שלכן נמשלה כנסת ישראל ליונה כמ"ש "יונת בחגי הסלע" (שה"ש ב יד): מה היונה לעולם אינה מתעייפת לעוף בכנפיה שבהן היא מעופפת ומתרוממת למעלה, כך ישראל "לא יעפו ולא יגעו" בעבודתם ובעלייתם בתורה ובמצוות כלל ועיקר, ורק ברגלים שהן הסמל לגשמיות של העולם הזה, שייך עייפות ומנוחה.

סיפר מרן החפץ חיים זצ"ל, שבעיירה זוולה מחוז גרודנא, היה מתקיים לפני עשרות שנים יריד שנתי גדול שהיה נמשך ארבעה שבועות תמימים. כל תושבי העיירה היו מצפים משך כל השנה כולה ליריד, שכן היו משכירים כל פינה, בקחתם מחיר טוב תמורת כל חדר ובהשתכרם בעין יפה מכל מצרך, וכך היו מרויחים סכום רב שהיה מספקם להתקיים במשך כל השנה. עייפים ויגעים היו במשך תקופה זו, ללא מזון ושינה, במשך היום כולו היו עסוקים בעבודתם. באותם הירידים היו מתכנסים גם נציגי העם, רבנים ובעלי בתים חשובים, כדי לתקן תקנות. החפץ חיים שאף הוא היה בעיירה זלווה בתקופת היריד, שמע יהודי יגע שעבד אצל בעל בית, אומר "מתי אוכל כבר שהיריד יגיע לקיצו, נפשי שואפת למנוחה". בעל הבית בשומעו את דברי הפועל גער בו: "אי לך שוטה, מה זאת תדבר? הלוואי וימשיך היריד זמן יותר ממושך! אמנם נתעייף עתה אולם ברווחים נוכל לחיות לאחר מכן במנוחה, וליהנות במשך שנה שלמה!". דברי בעל הבית עשו רושם עמוק על החפץ חיים, והיה חוזר עליהם

כי הנה עוד מעט יבואו המתפללים ותתקיים כאן שמחת ידיו רבי בערל ויינטרויב, ובוודאי שהרב ישמח וגם המחנותנים ישמחו מאוד שכבוד הרב ישתתף בשמחתם.

"באותו רגע", נזכר הגרא"מ שוורץ בהתרגשות ובכאב, "התכרכמו פניו". עננה נחה עליהן בכאב רב. ברגע הראשון לא הבנתי מה קרה. הוא הרזה לעצמו ומיד הסביר לי: 'הרי יש כאן שאלה של גניבת דעת'. כי בני המשפחה יחשבו שבאתי במיוחד להשתתף אתם בשמחה, ולא כן הדבר, שלא התעוררתי לוותיקין ולכן אני כאן!..." מאותו רגע היה נראה מרן זצוק"ל במתח של ממש, עד כי כבר לא יכולתי להמשיך לדבר אתו. עזבתי את כותל המזרח, אבל עקבתי בדריכות כיצד ייפול דבר - 'תורה היא וללמוד אני צריך'. המתנתי לראות מה יעשה הגאב"ד בצדקותו והכרעתו, כיצד יתמודד עם ה'בעיה'.. וכעת, הסכיתו ושמעו כיצד התמודד גאון התורה עם שאלת גניבת הדעת הזו.

"במשך השעתיים הקרובות, כאשר ניגשו אליו מתפללים ובני משפחה לפני התפילה ולאחריה, עמד בעל ה'חוט השני' וסיפר לכל אחד ואחד (!) את האירוע הלא מצוי שקרה לו, שלא התעורר הבוקר לתפילת ותיקין ולכן הזדמן לו להתפלל במניין השני! וכשאני אומר 'כל אחד ואחד' כוונתי אפילו לילדים שלחצו לו יד כדי לקבל את ברכתו! עמד רבי נסים ואף להם סיפר את התקלה שקרתה לו הבוקר, והכל כדי שלא יחשבו שהוא הגיע במיוחד לשמחה ונמצא גונב את דעתם!

"הפלא התעצם, והיה מדהים וחריג לראות כיצד האיש השתקן הגדול מספר לכל נער, מבוגר וזקן את מה שקרה לו הבוקר שלא התעורר מהשינה... רבים באמת הביטו כתמהים מה קרה לו לרבי נסים שמספר סיפורים על מה שאירע לו בבית שלא התעורר... הם לא ידעו את מה שאני ידעתי וראיתי. ראיתי, השתוממות ולמדתי אורחות חיים ומידות טהורות".

"אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין".

(מתוך מוסף שבת קודש 'יתד נאמן' תשרי תש"פ)

מבוגרים, חולים ועוד, שהשינה חשובה להם מאוד. אני מבקש האם הרב מעוניין לעורר על כך שיפסיקו עם ההפרעות הללו".

"עד כאן המכתב ככתבו", סיים מרן הגר"נ את ההקראה הלא שגרתית. או אז פניו האדימו, ללא גוזמה. הוא הגביה את קולו בקול זעקת כאב עצורה, ואמר: "בעיקרון הוא צודק בהערה שלו. אבל אם השכן שלך עושה שמחה ולך היא מהווה הפרעה - על כך אנו צריכים לערוך התעוררות! כאשר השני עושה שמחה אנו צריכים לשמוח עמו בשמחתו, להרגיש את השני בשמחתו!", סיים את דבריו הקצרים ברעדה, וירד ממדרגות ארון הקודש ופניו חיוורות מצער. הכינוס הסתיים, ואידך זיל גמור.

סיפורה של תפילת ותיקין

הגרא"מ שוורץ שב ומספר סיפור נוסף, עובדה דבדידיה הווה: "לפני כחמש-עשרה שנה הגעתי להשתתף בשמחת 'אויפרוף' במשפחת הגר"ר שמואל ויינטרויב שליט"א בן ידיו של רבי נסים - הגאון רבי בערל ויינטרויב זצ"ל.

"השמחה הייתה אמורה להתקיים בבית הכנסת המרכזי ב'רמת אהרן'. זמן התפילה נקבע לשעה 7:30, ולכשעצמי הגעתי כבר בשעה 7:00 ללמוד מעט לפני התפילה ולומר קרבנות ועוד.

"והנה אני רואה את מרן הגאון רבי נסים כבר יושב במקומו ומעיין בספר. כיוון שאנחנו - אבלחט"א - קרובי משפחה, והיה לי עמו קשר הדוק, ואמי הצדקנית ע"ה גדלה בבית הוריו, ניגשתי ובירכתי ב'גוט שבת'.

"לתומי סברתי כי רבי נסים יושב ולומד כמנהגו אחרי תפילת ותיקין שהסתיימה לפני כחצי שעה.

"אלא שהתברר שלא כך. הוא אמר לי כי עדיין לא התפלל תפילת שבת, וכי קרה לו היום דבר חריג: הוא לא התעורר משנתו לתפילת ותיקין, והוא בא כעת להתפלל במניין השני שבבית מדרשו. שמחתי מאוד ואמרתי לו כי זו ממש 'השגחה פרטית' וכולם ישמחו מאוד,

חוויה רוחנית יומית מדי יום אצלך במייל

'ניוזלטר' מלא וגדוש בתוכן תורני - הלכתי, אקטואלי ומרתק.
עם סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
בהגשה מקצועית עם טעם של עוד... להצטרפות שלח מייל ל-

dirshu@dirshu.co.il

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.



כיצד נכנס ויצא האויר בתיבת נח?

"וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת חֲלוֹן הַתֵּיבָה אֲשֶׁר עָשָׂה" (בראשית ח, ו')

בספר אגדות אליהו על הירושלמי (פסחים פ"א ה"א - לרבי אליהו הכהן זצ"ל בעל השבט מוסר) מקשה, למאן דאמר דצוהר הוא חלון והיה סתום ועליה נאמר ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה, ההבל באיזה מקום היה יוצא, ואיך היו חיים בתוך התיבה כיון שלא היה מקום להוצאת ההבל.

וכותב ליישב בג' אופנים:

א. ויש לומר דסובר דכיון דיש חיות השואבות כל הבל היוצא מן האדם והבהמה היו יכולים לעמוד אף על פי שלא היה מקום להוצאת ההבל, כאשר ראיתי כתוב לאמר כשירד אלכסדרוס מוקדון לתהומות ים, עשה תיבה של זכוכית סתומה באופן שלא יכנסו בתוכה המים, וישב שם, ושם בתוכה תרנגול לידע השעות, וחתול לפי ששואב ההבל כדי שיוכל לעמוד בתוכה, וכלב אחד כדי לשוחטו מיד ברדתו לתחתית הים, כדי שיעלה את התיבה למעלה לסוף שלשה ימים, כדרך

הים שפולט לחוץ את המת אחר שלושה ימים. ב. ע"פ מה שאמרו חז"ל (תרגום יונתן בראשית יד, ג) שעוג היה מחוץ לתיבה ונח היה מפרנסו דרך חור, ובאותו חור היה ההבל יוצא. ג. ע"פ מה שאמרו חז"ל (זבחים קיג:) שנח קשר את הראם מחוץ לתיבה והכניס את ראש חוטמו לתוך התיבה, ודרך מקום הכנסת חוטמו של הראם, משם היה ההבל יוצא.

המשך מעמוד 7 | מרן הגראי"ל שטיינמן

שומר נאמן

לשיטת ה'חזון איש', האיסור לקרוא בשבת לאור הנר שמא יטה חל גם על הנרות של ימינו, אף שאין בהם דרך להגביה את הלהבה. "פעם", סיפר רבינו, "ישב הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א בבית ה'חזון איש' בליל שבת ולמד לאור המנורה. כשראה זאת ה'חזון איש', הוא בא ונעמד מאחוריו כדי להיות לו לשומר. משנתארך הזמן והרב פוברסקי לא הבחין בו, אמר לו ה'חזון איש' בחיך: 'עד מתי אצטרך לעמוד ולשומר...'"

ולהחיות לב נדכאים

פעם עבר ה'חזון איש' ברחוב וראה מולו יהודי שבור וגלמוד, שדבר אין לו בעולמו. ה'חזון איש' נכנס עם היהודי בדברים וניסה לעודדו ולהפיח בו חיות. "מה אתה יודע לעשות?", התעניין, "אולי למדת משהו?" "לא", השיב המסכן, "איני יודע דבר...". "ואולי לשיר אתה יודע?" נשא אליו ה'חזון איש' מבט מצפה; "הו, כן!" נענע האיש. "אני יודע לשיר!". "באמת?", קרא ה'חזון איש' במאור פנים. "בבקשה, השמע לי את קולך; תשיר משהו...". נשא היהודי קולו בשיר, וה'חזון איש' מרקד בפניו ומנענע במקלו! "סיפור כזה", אמר רבינו, "מראה על

טוהר הנשמה של ה'חזון איש'."

ימי חיים במתנה

"ה'חזון איש' נולד בי"א במרחשוון", אמר רבינו, "ולכאורה היה אמור גם למות בי"א במרחשוון. אבל הוא קיבל עוד ארבעה ימי חיים במתנה, ונפטר בליל שבת קודש ט"ו בחשוון. באותה שנה זכיתי להיות אצלו בין יום כיפור לסוכות".

מן השמים רצו את הוצאת ספרי ה'חזון איש'

בידי בניו של הגאון רבי שמריהו גריינמן מצויה מחברת, שבה הוא מתאר בין היתר כיצד עסק בהבאת ספרי ה'חזון איש' לדפוס לאחר פטירתו. הוא מספר שם, כי בעת שעסק בהדפסת אחד מספרי ה'חזון איש' מתוך דפים בכתב־ידו, היתה הגהה אחת שהוא לא הצליח בשום פנים ואופן לאתר את המקום שאליו היא שייכת. והנה, נגלה אליו ה'חזון איש' ואמר לו בדיוק לאן עליו להכניס הגהה זו! הבנים מספרים שהיתה זו התגלות בהקיץ. "כאן במחברת לא מוזכר אם היה זה בהקיץ או בחלום", סיג רבינו את הדברים, "אולם בכל אופן, רואים כאן שמן השמים רצו בהוצאת הכתבים לאור." (מתוך הספר 'רבי אהרן ליב')

בזכות הצדיק, וזהו סגולה נפלאה שתקבל בקשתו.

סגולה לברכות שיתקבלו: סגולה נפלאה שהברכה תתקבל, לברך קודם את הקב"ה ולומר "יתברך הבורא יתברך, והוא ימלא משאלות ליבך לטובה"

סגולה להינצל מכל צרה: סגולה נפלאה לאדם להינצל מכל צרה היא לקבל על עצמו מאה ברכות בכל יום.

החיד"א הביא בשם רבינו ה'רוקח', שהמברך מאה ברכות בכל יום ניצול ממאה קללות שבפרשת כי תבוא [ומבואר בדבריו שמאה ברכות אינן סגולה להינצל רק ממגפה, [וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה, שכאשר היו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל, תיקן דוד לברך מאה ברכות בכל יום ואז נעצרה המגיפה], אלא הן סגולה כללית להינצל מכל מאה קללות שבתורה, וכן שמעתי מגדולים בדור העבר, שדרשו בעת צרה ליזהר בחובת מאה ברכות בכל יום, מכיון שזו סגולה גדולה להינצל מכל צרה.

וכן שמעתי לפני שנים רבות מזקן אחד, צדיק ומקובל שעלה מארץ תימן, וסיפר לי שהיה מקובל אצלם בארץ תימן בכל עת צרה, שיש לברך מאה ברכות בכוונה, והם אכן ראו ישועות גדולות כשהיו מתחילים לברך מאה ברכות בכוונה, ובעונותינו הרבים היום לא נזהרים בזה כל הצורך, וצריך להתחזק מאוד לברך בכוונה ובמיוחד בימים אלו.

סגולות לזש"ק

• ראשית דבר ראוי לבדוק המזוזות היטב, ויש נוהגין שאפילו אם המזוזות נמצאו כשרות מן הדין, משנין למזוזות מהודרות מאד שנכתבו על ידי סופר מפורסם וירא שמים, ואת המזוזות הקודמות מזכה לאחרים.

• אח"כ יבדוק את התפילין הן הפרשיות והן הבתים, אם הם כשרים ומהודרים.

• אח"כ יבדוק את הכתובה, שמצוי שהשמות אינם כתובים כראוי, וחסר כינוי שנקרא בו הבעל או האשה נקראת בו, ולפעמים יש טעות או חסרון בשמות האבות, וזהו סיבה שחסר ביניהם שלום בית, ולפעמים מונע בנים, וצריך כתובה אחרת כדין.

• כדאי לסדר ששני כהנים יזכירו את שמו לישועה לפני ברכת כהנים, ויכוונו עליו בברכתם, שסגולת ברכת כהנים היא גדולה מאד, ויכוון כששומע ברכת כהנים על כך בכל ברכה, דהיינו 'יברכך' בבנים 'ויחונך' שהקב"ה יחון אותו בבנים, ושלוש בבנים, שמבטיח שלום בביתו - וכמו שדרשו חז"ל 'וראה בנים לבניך שלום על ישראל', וכן יכוון על הבנים בברכת 'שים שלום'. ואם הוא בחו"ל ישלם לשני כהנים בארץ ישראל בשביל שיזכירוהו.

• יאמר פרשת קטורת בוקר וערב מן הקלף בנגינות והטעמים דווקא, וכל הבריי"ת יאמר במתניות.

• ישתדלו מאוד להרבות בהכנסת אורחים. לפני הדלקת נר שבת או אחרי נתינת צדקה תאמר האשה פרשת חנה שבספר שמואל.

• בימי השובבי"ם יצום הבעל עכ"פ פעם אחת כדי לתקן חטא פגם הב'.

• אם עשו כל אלו ולא הועילו ח"ו, אזי בימי החורף שהימים קצרים וקל לצום, יצומו ד' תעניות בקבלה ממנחה ויפרטו שרצונם לעבוד ה' ולישועה בבנים ויושעו בעזה"ת.

• רבינו האריז"ל אמר לאחד שלא היו לו בנים, סגולה שיזהר מאוד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת ובמוצאי שבת יזהר מאוד.

• מצוות שילוח הקן היא סגולה נפלאה לחשוכי בנים ליזכות לילדים. אך יש ליזהר כשהולך לשלח שלא יאמר שמקיים את המצווה כדי שיזכה לבנים או לאריכות ימים, אלא יאמר להדיא שמקיים את המ"ע של שילוח הקן אך ורק לקיים מצוות בוראי ית"ש, והוא ברחמי יזכני במתנה לבנים או לאריכות ימים וכדומה, ואז הסגולה נפלאה בס"ד (ח"ה סי' ש"ב).

• צמח ה'ברוחין או תאנים היא סגולה לזש"ק. המקדש את אשתו בטבעת של כסף עגולה מבפנים ומרובעת מבחוץ, יש מקורות שזו סגולה בדוקה ומנוסה לילדים [כן העיד האדמו"ר הקדוש מזידיטשוב זצ"ל והאדמו"ר ממונקאטש זצ"ל].

• עוד סגולה לזרע של קיימא - אם מבשל במים ערבה שקיימו בה מצווה בסוכות, עד שמשתנה צבע המים לגמרי, ושותים בבוקר רביעית ומתפללים, זו סגולה לזרע של קיימא, שערבה בגימטריא זרע.

 077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

"הלכות דרך ארץ שנו כאן, לחזר אחר כבוד חברו, ויחפון כי יכבדוהו כאשר חפץ בכבוד עצמו, והוא מדרך המוסר".

והגם שדבר זה מהעבודות הקשות שבמקדש הוא, אבל לכל הפחות נראה להתחזק בעבודה פשוטה יותר: שלא לפגוע בזולת, ולא לביישו בשום פנים ואופן.

לא אמנע עצמי מלספר סיפור פלא, שממנו נראה דוגמה חיה לקיום הוראת המשנה הזו:

דודי, הגאון הצדיק רבי חיים ברים זצ"ל, הגיע פעם לשאת דברים באירוע מסוים. כשעלה לדוכן הנאמנים, ראוהו הנוכחים מוציא דף מחיקו ומניחו על הסטנדר, כאשר מדי כמה דקות הסתכל בדף שלפניו כאילו אומר את הדברים מן הכתב - דבר שלא היה רגיל לעשותו בדרך-כלל.

לאחר שיצא מהמעמד הבחין המלווה שהוא אוחז בידו חומש, ומסרב לתת לו להחזיק אותו במקומו, והיה הדבר לפלא בעיניו,

המשך מעמוד 13 | הגאון רבי ראובן אלבו שליט"א

שניה בין מילה למילה, מצטט בעל פה ספר אחרי ספר, שו"ת אחרי שו"ת, כשהוא מקשר דבר לדבר, שוזר מהלך אחד ארוך ומוצק, וקהל השומעים פעורי פה לדבריו המרתקים. מחזה פלאים [לימים, כשהייתי כותב במחברותי את שיעורי הקבוע של מרן לבעלי בתים בבית הכנסת 'שאל צדקה', לא הייתי מספיק לכתבו בשלמות מרוב מהירות דיבורו, וכשהיה עוצר ללגום מעט מהתה שהונח לפניו, היתה לי הרווחה קלה...].

החלטתי כי זה יהיה הרבי שלי! כזה ראה וקדש! איחלתי לעצמי: הלוואי ואזכה גם אני לזכות את הרבים וללמד תורה והלכה.

זו היתה היכרותי הראשונה עם מרן זצוק"ל. ציפיתי ליום בו אסיים את לימודי בשיבה קטנה ואלך ללמוד בירושלים עיר הקודש, שם אוכל לשמוע את שיעוריו ודרשותיו. ואכן, לאחר שנתיים, בלומדי

המשך מעמוד 23 | הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

הדברים יצאו מפיו בכזו טבעיות שהפליאה את כולנו!



אחד מגדולי מרביצי התורה של בני עדות המזרח בדור האחרון היה הגאון רבי יהודה מועלם זצ"ל, ראש ישיבת 'פורת יוסף'. גברא רבה שזכה להרביץ תורה והוראה עשרות בשנים ולהעמיד אלפי תלמידים, אשר במקום שאתה מוצא את גדולתו שם תמצא את ענוותנותו. כל ימיו הלך בצדי דרכים והתנהג בפשטות וצניעות שאין לה אח ורע.

זכורני בשנים הקדמוניות יותר שנהג ללבוש בימות החול איצטלא דרבנן - 'פראק', ואילו בשבת לבש חליפה קצרה. היפך מנהג העולם הלוכשים בשבת את הלבוש המכובד יותר.

בהזדמנות מסוימת הרהיב עוז אחד התלמידים לשואלו על כך, והוא השיב בעונה מופעמה: "הלוא 'הפראק' אינו אצלי אלא כבגד עבודה מכורח היותי משמש בראשות ישיבה, אך בשבת שאינני משמש

שלא הורגל בכך.

כשהגיעו לביתו התעכב המלווה ושהה בחדרו דקות מספר, וכשיצא דודי מהחדר ולא הבחין בו - פתח המלווה את החומש לראות את הדף שהכין לעצמו.

מה מאוד התפלא לראות דף חלק לגמרי, ומרוב פליאה לא עצר כוח ושאל את הגאון: "מה לכם כי עשיתם עצמכם כמעין בדף חלק?". נדהם דודי לראות שהתגלו מעשיו, ומשום כך ניאות להסביר אותם: לפני שעלה לנאום ראה שהדרשן שקדם לו, שהיה ידוע כתלמיד חכם מופלג, אמר את דבריו מתוך הדף, לכן לא רצה לביישו ולהחליש את דעתו, ועשה עצמו כמי שאומר גם הוא את דבריו מתוך הכתב. הרי לנו לימוד מוסר נפלא עד כמה היה רבי חיים חרד ונזהר בכבוד הזולת, והשגיח לא רק שלא יתבזה בפועל אלא אף הוסיף והתחכם להמציא המצאות כדי שלא תסובב לאותו גאון חלשות הדעת בעקיפין. (מתוך הספר 'כבודם של ישראל')

כבר בשיבה גדולה בירושלים, הייתי הולך אחרי הסדר להאזין לדברותיו, וכך העמיק הקשר בינינו.

כל ליל שבת נוהג הייתי ללוותו בחזרה מדרשתו בשיבת 'פורת יוסף' לביתו שברחוב אלקנה, ומנצל את הזמן לשאול אותו שאלות שהצטברו לי במשך השבוע. הייתי מעלה אותן על הכתב, משנן אותן היטב לפני השבת, ושואל אותו בדרכו הביתה. הוא היה עונה על כל שאלה במהירות הבזק, תשובה קצרה של מילים ספורות. לא היה לו זמן ליותר.

כבר בהיותי אברך צעיר שזה עתה התחתן, בגיל עשרים ואחת, והוא גדול עולם, זכיתי - ואיני יודע על שום מה - לקרבתו המיוחדת של מרן, וכל אימת שהייתי בא אליו היה קורא לי: "בוא! שב על ידי!" (מתוך הספר 'משכני אחריו')

במשרה יכול אני ללבוש חליפה כמו כולם..."

ואציין דבר נפלא מהליכותיו, שנוכחתי בזמנו כשגרנו בירושלים בשכנות עם הרב מועלם:

פעם הייתי זקוק לשוחח עמו בהקשר לענין ציבורי כל שהוא. דפקתי על דלת הבית, והרבנית פתחה ואמרה שהרב כעת במנוחה. כמוכן שנסוגתי לאחור, אך ביקשתי מהרבנית שתמסור לרב את שמי ואת הענין לשמו אני זקוק לדבר עמו.

והנה אך יצאתי מהבית, עדיין לא הספקתי להתרחק הרבה, אני שומע את הרבנית קוראת בשמי שאשוב כי הרב קורא לי. לא היה לי נעים להפריע את מנוחתו, אולם לא יכולתי לסרב לאדם גדול.

משנכנסתי לביתו הבנתי למפרע באיזו 'מנוחה' מדובר. הרב היה עסוק בעומקה של סוגיא במסכת 'במות'...

השתוממתי להיווכח מהי שעת המנוחה שלו!

(מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש" על ספר בראשית

דברו עליה? אל תבהל

נח איש צדיק תמים היה בדורו (ו. ט.)

פרש רש"י: "בדורותיו - יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי". שימו לב, בגנאי לא כתוב "מרבתינו", רק אלא "יש דורשים". אמר על כך רבי מאיר מפרימישלאן זצ"ל אמירה כל כך מתוקה: רוצים ללמד אותנו, שגם נח, הצדיק התמים, לא יצא נקי מבגלי הלשון.

ר' איד, אם מדברים עליך לשון הרע - אל תבהל. גם על נח דברו לשון הרע, ודוברי לשון הרע האלו הם לא "מרבתינו"...

(רבי חזקיהו יוסף קרלינשטיין שליט"א)

הדרך להנצל מהשפעת הסביבה הקלוקלת

ומכל החי מכל בשר שנים מפל תביא אל התבה להחית אתה (ו. יט.)

לפני כארבעים שנה, בפסגה הגדולה בירושלים, נשא רבי חיים קרייזוויטש זצ"ל משא עם נעילת האספה, וכך אמר:

הגמרא (נבחים ק"ג ע"ב) מתארת כיצד נצל הראם מן המבול: "אמר רבי ינאי: גוריות הכניסו בתבה" - גור של ראמים נכנס לתבה ונצל. מקשה הגמרא: גם גור של ראמים גדול מכדי להכנס לתבה. ומתרצת, שהוא שט סביב התבה. שואלת הגמרא: איך יתכן דבר כזה? הרי המים היו רותחים! ומתרצת, שסביב התבה היו המים צוננים בנס, על מנת שהזפת של התבה לא תמס.

מה הוא נשם? - שואלת הגמרא - הרי האויר היה מרעל ועונה, שבתבה היה נס מיוחד שהאויר היה צח, והראם הכניס את אפו לתוך התבה מפעם לפעם, ושאף אויר.

מה כתוב כאן? - שאל רבי חיים קרייזוויטש.

השיבות הקדושות הן תבת נח, ואלו שנמצאים שם נצלים מהמבול. אך מה יעשו אלו שהם גדולים מדי עבור התבה, והתבה אינה מחזיקה אותם, עד שהם נאלצים לצאת כדי להתפרנס?

התשובה הראשונה של הגמרא היא, שגור ראמים היה בתבה, כלומר: אם מתחשנים בגיל צעיר, זה מועיל גם בגיל המבוגר יותר.

אך הגמרא אומרת שזה לא מספיק, כדי להנצל צריך לשוט סביב התבה, משום שרק שם יש מים צוננים.

מכאן, שגם מי שאינו נמצא בשיבות בבני ברק, אך הוא גר בבני ברק - נחשב לו שהוא סביבות התבה, ויזכה להנצל.

גם זה עדיו אין בו די - מפעם לפעם צריכים להכניס את האף פנימה, ולנשם מאוירת בית המדרש, דהיינו לבוא לשעורי תורה וכיוצא בכך. רק כך אפשר להנצל מהמבול השוטף בחוץ!

^א(רבי שלום מאיר ורר שליט"א)

מעלת הנגיד

שנים שנים באו אל נח אל התבה (ו. ט.)

במדרש מספר, שכשנח הכניס לתבה שנים שנים, כפי שצוהו ה', הגיע השקר ובקש להכנס לתבה, ונח הורה לו לחפש ולהביא עמו בן זוג. מי רוצה להיות בן זוג לשקר? הוא מצא את הפחתא... מלאך הממנה להפחית ולחשק את הבריות. הפחתא הוא הגורם הפסדים לאנשים. שאל אותו השקר אם הוא מוכן

להיות בן זוגו, וכך יוכלו שניהם להכנס לתבה. השיב לו הפחתא שהוא מוכן, בתנאי שהשקר יחתם לו ש"כל מה שאת קני אגא נסיב" - כל מה שאתה מרויח עם השקרים והרמאיות שלך - אני אקבל.

נשאלת השאלה: השקר הריהו אפס, גם הפחתא הוא אפס, אפס ועוד אפס שוה אפס. אם השקר לא יכול להכנס לבדו אל התבה - האם כשמתוסף אליו הפחתא כחו עולה? מדוע נשהם ביחד הם שנים יותר, ונח מקבל אותם בברכת "ברוכים הבאים לתבה"?

אחיו של הנחמך"ל מפראג באר את הענין, בהקדם יסוד גדול בחיים, שכל אחד חייב לזכר אותו.

כשהקב"ה ברא בני זוג, לעתים רבות תכונותיהם שונות, ואף מנגדות. המטרה היא, שכל אחד מבני הזוג יקנה את החד, את השפיץ, של בן זוגו, ועל ידי כך יבוא כל אחד מהם אל תקונו ושלמותו.

השקר לבדו אינו יכול להכנס אל התבה. העולם יחרב על ידי השקר. צריך את הפחתא כדי לשפשו ולתקנה את חדו. השקר קמץ - הוא גונב מכלם ולוקח את הכל לעצמו. לעמדת הפחתא היא פורנית.

יש לה חור בפיס. היא מזלזלת בערכו של הממון. על ידי המצאותם ביחד, והחכוכים שיש ביניהם, הם גורמים שהמדות הרעות שיש בכל אחד מהם לא תשאנה לעד. כל אחד מקנה את חדו של רעהו. השקר רואה כמה הפחתא מפזרת - והוא מממן את גנבותיו, הפחתא רואה את מאמצי השקר לפרנסתו - והיא מממנת את פזרונתה. הנגיד הזה שביניהם מביא את הברכה: "ברוכים הבאים לתבה"...

*

הדברים האלו חשובים להשגת שלום בית בין בני זוג:

הרבה פעמים אשה מתלוננת: "הבעל הזה אינו לפי רוחי! אני מקפידה על סדר ונקיון, והוא מפזר את חפציו בכל הבית, והבית כל הזמן מבלגן..." הרבה פעמים בעל מתלונן: "האשה הזאת לא לפי רוחי! אני עמל ומזיע להביא פרנסה הביתה, והיא מפזרת את הכסף לכל מיני שטיות ודברים לא הכרחיים..." עלינו לדעת שזוהי עבודת ה' שלנו! זהו רצון ה', ששני נגידים יחיו ביחד וכל אחד יסבל את בן זוגו, ולא יגמל לו רעה. כך כל אחד מהם מממן את המדות של השני, ושניהם יחד מגיעים אל השלמות הרצויה.

אם הקב"ה, המזוג זוגים, הביא אל בית אחד בני זוג המנגדים זה לזה בהליכותיהם או במדותיהם - אות הוא וסימן שיש להם את הכחות לחיות ביחד ולהשלים זה את זה. עליהם לאהב זה את זה, לסבל זה את זה, בלי כעסים. אנשים שהקב"ה ידע שהם אינם מסוגלים להחזיק מעמד במצבי לחץ, ובזמנים של חכוכים הם מאבדים את שווי משקלם - הוא לא יעמיד אותם בפני נסיונות שכאלו, והם חיים בשלום ובשלחה, מתאמים ביניהם כמו זוג יונים.

הגמרא (יבמות סג ע"א) מספרת על אשתו של רב שהיתה מצערת אותו: "כי אמר לה עבדי לי סלופחי - עבדא ליה חימצי, חימצי - עבדא ליה סלופחי". כשבקש לארוחת הצהרים עדשים - היא הכינה לו קטניות, וכשבקש קטניות - הכינה עדשים.

נשאלת השאלה, האם באמת אשתו היתה לו לשטון?

התרוץ - יש אנשים בעלי כחות עצומים. דא עקא, הכחות

תלכו חבויים בקרבם פנימה, מבלי שהם יוצאים החוצה, מן הכח אל הפעל. דוקא על ידי חכוכים, הנזכרים מנגודי דעות, נוצר אצלם הצורך לחשוף את הכחות הללו ולהוציאם מן הכח אל הפעל. בסופו של דבר, דוקא הנכוחים הם אלו שהפכו אותם לאנשים גדולים.

הקב"ה שלח לו, לרבי חייא, אשה כזאת שבאמצעותה ימצה את כל כחותיו ויגיע לשלמות המדות.

(רבי מאיר צימרוט שליט"א)

אילים מדרך פשעם

ובחדש השני בשבועה ועשרים יום לחדש יבשה הארץ (ה, יד)

בזמן רבי חיים מבריסק וצ"ל היה משכיל אחד שהתקשה להבין איך עד דור המבול חיו אנשים שמונה מאות ותשע מאות שנה. מחמת קשיה זו הוא המציא תיאוריה אוילית מאד, שלפני מתן תורה היו חידשים רק של עשרים וחמשה ימים.

אמר על כך רבי חיים וצ"ל, שאפילו פסוק הוא לא קרא, שהרי נאמר בפרוש בפסוק: "ובחדש השני בשבועה ועשרים יום לחדש", הרי שהיו יותר מעשרים וחמשה ימים בחדש...

היה משכיל אחר שרצה לומר, שלפני המבול כל שנה היתה חדש, וכך יוצא שתוחלת החיים הממצעת היתה של שבעים או שמונים שנה.

עליו אמר רבי חיים, שאפילו לוח הפל אינו יודע, שהרי כתוב: "ויחי קינן שבעים שנה ויולד את מהללאל" (ה, יב), ולפי דבריו, "שבעים שנה" הינו שבעים חדשים, ונמצא שעדין לא היה אפילו בן שש... אם כן, מה הרוח אותו משכיל ברעיונו? הרי בין כה וכה העולם אז לא היה כמו העולם שאנו מכירים.

הדבר היחיד שהם למדו זה תנ"ך, ואפילו אותו הם לא ידעו. עליהם נתן להמליץ את דברי הכתוב בתהלים (קז, ז): "אילים מדרך פשעם".

(רבי אליהו דיסקין שליט"א)

שם התאמץ במצוה יותר מיפת

ויקח שם ויפת את השמלה (ט, כג)

פרש רש"י: "אין כתיב כאן 'ויקחו' אלא 'ויקח', למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לשלית של ציצות, ויפת זכה לקבורה לבניו".

הם הלכו ביחד, אבל שם התאמץ מעט יותר מיפת, ועל כך זכה לשכר גדול - שלית של ציצות לבניו. איננו יודעים כמה שוה לפעמים עוד מאמץ קטן...

בענין זה שמעתי מרבי דוד ברוורמן שליט"א מעשה נפלא. הוא ספר שהזמן פעם להרצות בסמינר שיעד לחלונים גמורים. במסגרת הסמינר מוסרים להם שעור בגמרא, שיראו כיצד נראה דף גמרא, ובקשו ממני למסר את השעור.

פתח מסכת בבא מציעא והתחיל ללמד את המשנה הראשונה - "שנים אוחזין בטלית". עמד שם בחור אחד מתלת וכלו מקעקע, ושאל אותו שאלה. אמר לו הרב: "שאלת את שאלת התוספות", והסביר לכלם את השאלה. המשיך הלאה, והבחור שאל עוד שאלה.

פנה אליו הרב ברוורמן ושאל: "היית פעם בחור ישיבה?".

"איד ידעת?", תמה הלה.

"ראיתי שכששאלת את השאלה עשית עם האגדל תנועה סבובית כזו... מי שאף פעם לא היה בישיבה לא משתמש באצבעות, הוא רק מדבר. בחור שמשתמש עם האצבע ככה, בידוע שהיה פעם בחור ישיבה". "אתה צודק", הודה הבחור, "הייתי בחור ישיבה בישיבה חשובה מאד, ובשלב מסים התפנקתי לגמרי".

הרב נסה לדבר על לבו: "איך אתה יכול לעולל זאת להוריד ולכל בני משפחתך?". אך הלה התעקש: "אינני יכול לחזר בתשובה, כי אני מעשן ואינני מסגל להפסיק לעשן בשבת".

פשוט איני מסגל".

"תחזר בתשובה ותמשיך לעשן בשבת", הציע הרב, אך הבחור סרב לשמע. "אצלי" - כך אמר - "אין משחקים, או לגמרי או כלום!".

שאל אותו: "האם יש רב כלשהו שאתה סומך עליו, שאם יאמר לך שמתר, תשמע לו?" והוא ענה: "הרב היחיד שאשמע לו הוא רבי חיים קניבסקי".

הביא אותו לרבי חיים קניבסקי. אמר לו רבי חיים: "אתה צריך לשמור את כל המצוות, אך כיון שלדברך קשה לך, תתחיל בכך שבשבת תעשן, אך בלי לכבות את הסיגריה".

הבחור קבל את הדברים, והתחיל לקים מצוות, ובשבת היה מדליק סיגריות ולא מכבה אותן. הוא ספר כי כל פעם שהדליק סיגריה בשבת, ידו התחילה לרעד. 'הרי אני לא מכבה אותה כי היום שבת', חשב לעצמו, 'ואם כן, איך אני מדליק אותה ועובר על אסור מלאכת מבעיר?' בסופו של דבר הוא הפסיק לעשן בשבת וחזר בתשובה שלמה.

ממה התחילה כל החזרה בתשובה של היהודי הזה? מתנועת האצבע שגלותה אצלו לשאלה ששאל בעת למויד הגמרא.

יש אדם שואל שאלה באדישות, ויש ששואל שאלה עם כל החיות והמרא, שבמקרה זה בא לידי בטוי בתנועת האצבע. ותראו מה יצא מכך!

*

בספר "אוצרותיהם אמלא" מביא רבי אליעזר טורק שליט"א מעשה נוסף על ערכה של תוספת מאמץ:

באמריקה של הדור הקודם חיו שני גדולי עולם: רבי משה פיינשטיין ורבי יעקב קמינצקי, זכר צדיקים לברכה. שניהם, כאמור, נחשבו לגדולי תורה, אך רבי משה פיינשטיין התפרסם יותר בכל רחבי העולם כפוסק הדור, ורבי יעקב קמינצקי כגדול הדור אבל לא כפוסק הדור.

מדוע?

אמר רבי יעקב קמינצקי: אני אגיד לכם. בבחרותנו למדנו יחד באותה ישיבה בליטא. שנינו למדנו בהתמדה ובצרניות, אבל היה הבדל קטן בינינו: אני, כששבתתי על הכסא הייתי נשען על המשענת, מביא את הסטנדרט אלי, ולומד בנוחות, ורבי משה היה יושב ליד שלחן, כלו כפוף, בלי להשען לאחוריו. המאמץ הזה, שעות על גבי שעות כל יום, הצמיח אותו להיות רבי משה פיינשטיין פוסק הדור.

עוד איזו תנועה, עוד מאמץ כלשהו - זה כבר משהו אחר לגמרי!

*

היה הבדל מהותי נוסף בין שם ליפת:

שם בא לכסות את אביו גם באפן שיצטרך לעשות זאת לבדו, משום שהבין שכל מצוה גורמת לאדם להתחבר יותר לקב"ה. לכן היה מוכן לעשות אותה בלי להציב תנאים ובלי לשאל שאלות האם מישוה בא לסייע לו. בשכר זאת הוא זכה לציצית השקולה כנגד תרי"ג מצוות, ובנוסף יש לה מעלות רבות: היא נותנת לאדם חיים ומציאת חן, והיא אף סגולה לזכרון כנאמר (במדבר טו, לט): "וזכרתם את כל מצות ה'". כמו כן היא שומרת על האדם ומצילה אותו מן המזיקים, כמאמר הפסוק (תהלים לו, ח): "בצל כנפיך יחסיון".

לעמיתו יפת, שלא היה מוכן לכסות את אביו לבדו, אלא רק בתנאי שיהיה לו סיוע, זכה רק לקבורה לבניו במלחמת גוג ומגוג, שכר הנמוך לאין ערוך משכרו של שם. יהודי שמוכן לעשות את רצון ה' בלי קשיות - מצליח, אך מי שמתחיל להתלונן על קשיי המצוה ולהקשות קשיות, סופו להכשל.

(רבי גואל אלקריף שליט"א)

קב ונקה

פנינים, מרגליות, וידיעות נכבדות

בעריכת הרב צבי וינברג – לקבלת הגיליון : kavvenaki1@gmail.com

סגולה באמירת שם אמו של אברהם אבינו "אמתלאי בת כרנבו" / הטעם שלא הזכיר בתורה שם אמו של אברהם

(יא,כו) וַיְחִי תָרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיֻּלְּדֵהוּ אֶת אַבְרָם אֶת נָחוֹר וְאֶת הָרָן. **בגמ' בבא בתרא** (צא.) אמרינן שאמו של אברהם אבינו נקראה 'אמתלאי בת כרנבו' ואמו של המן הרשע נקראה 'אמתלאי בת עורבת', והסימן לזכור את השמות הינו אברהם היה טהור ואמו נקראה **כרנבו** – 'כרים' לשון צאן שהם טהורים, אך המן שהיה טמא נקרא אמו על שם עורב, שהינו עוף טמא.

בפחד יצחק (לר"י למפורנטי ערך אברהם) כתב שם אמו דאברהם 'אמתלאי בת כרנבו', מצאתי בספר ישן, אמיה דאברהם, האומרה שלוש פעמים לפני השלטון ימצא חן בעיניו.

וכ"כ בעבודת הקודש (להחיד"א כף אחת אות ט') וז"ל: סגולה להולך לפני מלך או שר ומושל, יאמר טו"ב פעמים אמתלאי בת כרנבו קודם שיעמוד לפניו.

ועי' רגל ישרה (לרצ"א מדינוב מערכת א אות סא) שאמו של אברהם אבינו נתגלגלה באשה שהמית המלך את שבעת בניה על קדושת השם ואף היא עלתה על הגג וכו' ואמרה לבניה אמרו לאברהם אביכם וכו' וניתקנה אז.

בס' קראתי ואין עונה (על רחמ"ד וויסמאנדל וצ"ל פרק א') מובא: ביום שישי לפני כניסת השבת בלכתו מאחת מרחובותיה של העיר נייטרא, בא ממולו אדם שלא הכירו מעולם, אותו אדם שאלו: "מה היה שמה של אמו של אברהם אבינו"? – רחמ"ד לא הבין את פשר השאלה, אותו אדם חזר פעמים אחדות על שאלתו, והוסיף: "אם לא תענה לי על השאלה תצטער על כך", במוצאי שבת קיבל רחמ"ד הודעה מביתו שאביו הלך לעולמו. רחמ"ד ראה קשר בין פטירת אביו לבין השאלה שנשאל בדבר שם אמו של אברהם אבינו, כי במוצאי שבת לאחר שקיבל את ההודעה על פטירת אביו, פתח את ספר משמרת שלום (הלכות שמחות) וגילה ששם נאמר: "אמתלאי בת כרנבו אימא דאברהם סגולה בשעת סכנה", רחמ"ד הבין שבאותה שעה שנשאל על שמה של אמו של אברהם אבינו, נפל אביו למיטת חוליו ממנה לא קם יותר. סיפור זה היה רחמ"ד מספר לפעמים לחבריו ולתלמידיו.

בס' לפיד האש (פרקי חיוו של האדמו"ר מקלויזנבורג וצ"ל עמ' קמב) מובא סיפור מבעל המעשה רבי אליעזר שטייסל, ששרד את השואה שסיפר שנלקח מקלויזנבורג ע"י ההונגרים לעבודת כפיה, באתי אליו להיפרד ולבקש ברכה שאשאר בחיים, והרבי הורה לי בתורת סגולה שלושה דברים, שאזהר מאד בכיסוי הראש, ובנטילת ידים, וללחוש בכל עת צרה את המלים "אימיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו, יבוא המלך והמן היום, אלקא דרבי מאיר ענני", וכה אמר לי בהושיטו את ידו לברכת פרידתנו: אם שלש אלה תעשה ישמרך אלקים ותיצל וכך הוה.

וראה בס' אגרא דהספידא (לרבי אברהם אבלי וצ"ל מונקאטש תרמ"ו עמ' כה) בהספד שנשא על רבי ישראל רפופרט ועל רבי

"צוהר תעשה לתיבה" – שמן זית להדלקה

(ו,טז) **צוהר תעשה לתיבה ואֵל אֶמָה תַּכְלֶנָה מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּיבָה בְּצִדָּהּ תִּשִּׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה.**

כתב החזקוני: ולפי פשוטו צוהר תעשה לתיבה, צוהר לשון יצהר, פי' שמן תעשה לצורך התיבה להאיר בה.

ולפי"ז כתב הכלי יקר (להלן ח,יא) לבאר את מה שנאמר "ותבא אליו היונה לעת ערב", מה איכפת לנו בזה אם בערב היא באה ובבקר היא שבה או להפך, וכפי הנראה שהביאה אליו **עלה זית להוציא מהם אורה** אשר לעת ערב דווקא צריכין אליו, כי למ"ד צוהר היינו חלון קשה בלילה מה יאיר לו, ע"כ פירש בחזקוני **צוהר לשון יצהר שהיה מדליק שמן בתיבה בלילה** וביום נכנס האור דרך חלון התיבה כמ"ש ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה, וראה לדברי אלה מה שמסיק במדרש תנחומא (ה) ובילקוט פרשת תצוה על פסוק עניך יונים (שיר השירים ד,א) מה היונה הביאה אורה לעולם כך אתם הביאו שמן זית והדליקו נרות לפניו, וקשה מנא ליה לבעל מדרש זה שהיונה הביאה אורה לעולם ואיך למד זה מפסוק והנה עלה זית טרף בפיה אלא ודאי שלמד זה מזה שנאמר לעת ערב כאמור.

נח הביא מנהר הפישון אבן טובה להאיר את התיבה \ נח שם בתיבה את אבן השוהם שסגולתה למציאת חן

(ו,טז) **צוהר תעשה לתיבה ואֵל אֶמָה תַּכְלֶנָה מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּיבָה בְּצִדָּהּ תִּשִּׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה.**

בתרגום יונתן בן עוזיאל: איזל לפישון וסב מתמן יוהרא ותשונייה בתיבותא לאנהרא לכוך.

והפירוש: לך לפישון וקח משם מרגלית ותשים אותה בתיבה להאיר לכם.

ובפי' נושא כלי יהונתן, הביא שלעיל (ב,יא-יב) נאמר על אחד הנהרות היוצא מגן עדן, ושם האחד פישון שם הבדולח ואבן השוהם.

ויש לומר שציוהו הקב"ה לקחת אבן מאבני הבדולח או מאבני השוהם הנמצאת בנהר פישון, להאיר את התיבה.

וראה ברבינו בחיי (שמות כח,טו) שהשם של יוסף היה על אבן השוהם אשר בחושן, וסגולת אבן זו לתת חן לאדם בעיני כל רואיו ונקראת 'שהם' ויש בה אותיות 'השם' על שם ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, וכתב וייתן חנו בעיני שר בית הסוהר, ומי שנושאה בבית המלכות תועיל הרבה ויצליח ויהיו דבריו נשמעים.

ונראה לומר לפי"ז שהנחת אבן השוהם בתיבה היתה כדי להשפיע על כל באי התיבה על מציאת חן האחד בעיני חברו, הן לאדם והן לבע"ח.

וצ"ב מה היה קשה לנח שהיה צריך שהקב"ה יראה לו כיצד לעשות את התיבה.

שבשלמא במעשה המנורה, או בקידוש החודש, שגם שם נאמר "וזה" ומובא בחז"ל שמשה נתקשה בהם, באמת יש בזה קושי איך לעשות מקשה אחת, ובאיזה אופנים מקדשין את החודש.

אולם בתיבה, איזה קושי יש.

ונראה לומר, שבבניית התיבה, מוזכר לראשונה בתורה את המידה של "אמה".

ובחז"ל יש נידון על מידת האמה, האם היא בת ה' טפחים, או ו' טפחים, וראה בסוכה (ה): גבי המשכן ובית המקדש, והכלים.

וא"כ כאן היה לנח קושי לדעת באיזה אמה לבנות את התיבה, האם באמה של ה' טפחים או של ו' טפחים, ואמר לו הקב"ה "וזה אשר תעשה את התיבה" באמה כזו וכזו.

ובאמת צריך ברור, באיזה אמה נח בנה את התיבה.

והנה במדרש בראשית רבה (לא, י) מובא: "וזה אשר תעשה אותה, עתיד אחד למוד באמתך, הדא הוא דכתיב (דברי הימים ב' ג, ג) לגבי בניית בית המקדש הראשון ע"י שלמה, "האורך אמות במידה הראשונה אמות שישים ורוחב אמות עשרים".

ומקשה המדרש (ע"פ פ"י המפרשים שם) מה היא "המידה הראשונה" ומתרץ "אמה תביקין", פירוש המילה "תביקין" הכוונה לתיבת נח, ששם מופיע **לראשונה** את המידה של "אמה" (וראה שם בהמשך המדרש ובמפרשים כמה ביאורים למילה 'תביקין' ביחס לתיבת נח).

עכ"פ יש השוואה בין מידות האמה של ביהמ"ק הראשון לאמות של תיבת נח, ואנו יודעים שמידות האמה של בניין הבית היו באמה בת ו' טפחים, כמבואר בגמ' סוכה (שם), **א"כ אף תיבת נח היתה בת ו' טפחים**.

ובזה יש לבאר שמה שנא' וזה אשר תעשה אותה, שהראהו הקב"ה לנח את מעשה התיבה, היה על מידות האמה אשר בתיבה, שתהיה בת ו' טפחים, שבוה נח נתקשה.

וראה באבן עזרא (להלן טז) שמידות האמה של התיבה, היתה לפי האמה של נח, שהיתה גדולה מקומתינו, **אמנם ראה ברמב"ן** (להלן יט) שמיאן לומר כן, וביאר שהיו אמות רגילות, ולכן היה זה נס שמעט המחזיק את המרובה.

ובס' מגן אבות להרשב"ץ (ח"ג דף צג.) מביא מה שסיפר לו איש אחד שראה תיבת נח על שני הרים גבוהים בארץ הצפון במלכות קונסטנטי, ושמדבריו למד כמה דברים שלא עלו כן בדברי המפרשים ז"ל, ואחת מהם הוא כי אין אמות התיבה הכתובות בתורה אמות שלנו, כי ארכה לא היה אלא שלוש אמות אמה, ולפי עדות איש ההוא היה אורכה מהלך שני ימים.

אקווריום בתיבת נח עבור חיות הים

(ו, יט) **ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו.**

כתב האבן עזרא, וז"ל: וכן חיות הים שגם הדג יקרא בשר, והעד שאמר משה (במדבר יא, כא) "ואתה אמרת בשר אתן להם, הצאן ובקר וגוי, אם את כל דגי הים", ע"כ.

מבואר מדבריו שנה נצטוו להכניס גם את חיות הים, שאף הם נכללים בכלל "מכל בשר", והשאר נמחו במי המבול.

וכן כתב בחידושי המהרי"ל דיסקין עה"ת, שרק הדגים ניצלו אבל כל חיות הים שיש כנגדם ביבשה מתו. ומפרש "מכל אשר בחרבה מתו", היינו שגם אותם שבים שיש כנגדם ביבשה היו בכלל

שרגא פישמן וצ"ל, שמבאר הטעם מדוע לא הוזכר שם אמו של אברהם אבינו בתורה.

וכתב: שע"פ רבא דרובא צדקת הצדיק ויראת השם באה לו מכח אמו הצדקת, כמו שמצינו ששרה הדריכה ליצחק ורבקה ליעקב וכהנה וכהנה.

אבל את אברהם אבינו לא הדריכתו אמו אמתלאי בת כרנבו דהא כחשה ואמרה שאינו בנה כמבואר במדרשים, דהא כשנולד אברהם לא היתה אמו אצלו, משום שהיתה מתיראת מבעלה תרח שלא ימסור אותו לנמרוד להרוג אותו, כי נמרוד היה יודע בטומאת כשפים שאברהם ימרוד בו, במה שהוא אומר שהוא אלקי.

ולפי"ז מבואר מדוע לא כתוב בתורה את שם אמו של אברהם אבינו במפורש, דיש לומר שבאו להשמיענו בזה צדקתו של אברהם אבינו שלא היה לו שום הדרכה מאמו ואעפ"כ היה צדיק אשר לא היה כמותו בכל העולם.

ובזה היה אברהם יותר מכל העולם שבלי שום הדרכה מימי קטנותו עד גדלו אעפ"כ היה צדיק גדול.

אבל את אביו תרח שפיר מזכיר בתורה, שהוא היה רוצה להדריך את אברהם לעבודה זרה, ואברהם אבינו לא השגיח עליו ובן שלש שנים הכיר את בוראו והודיע לכל עולם כבודו של הקב"ה, אף שאביו תרח הכניסו למחבוס עשר שנים שיעבוד עבודה זרה ואם לאו ימסרו לנמרוד להשליכו לכבשן האש, הוא לא השגיח על כל זה ובלי שום הדרכה מצדיק אחר רק מעצמו הכיר את בוראו, כמו שפירש"י שנח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק והולך בצדקו מאליו, ושפיר נכתב אביו תרח בפירוש בתורה ואמו הצדקת לא כתיב בתורה להראות בזה גודל צדקת אברהם אבינו.

נח טבל לטהרתו במקוה שהיתה בתיבה

(ו, ט) **אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים הָיָה בְּדִרְתֵּי אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נח.**

בס' אמרי קודש (להרח"ק רבי אורי מסטרעליסק ז"ל אות עז) כותב: "נח היה רגיל לטבול עצמו במקוה מים מ' סאה, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, פ"י אפי' הרחור סבל עצמו". (וראה רזיאל המלאך בהקדמה)

ושם המגיה מבאר כוונת דברי קדשו, שס"ת צדיק תמים היה בדורותיו הוא "מקוה".

והנה הול"ל צדיק תמים היה **בדורו**, מה **בדורותיו** יתיר "תיו" גמטריא (416) הרחור, ור"ל אפי' על הרחור טבל במקוה.

והנה הבאנו (להלן ו, יט) שנח הכניס לתיבה מחיות הים, ובפשטות ייחד להם מקום עם מים כדי שיהיו שם.

וא"כ י"ל שהיה נח טובל בתוך המים שהיו בתוכו החיות ים. **וראה** דבר מעניין במהרי"ל (מנהגים הלי טבילה אות ח' עמ' תקצו) שכותב: הרבה דגים הצבורין ומקובצין בכרי **ואפילו אין שם שום מים** מותר לאטבולי תוכן, דכל גידולי מים הרי הן כמים.

נח הסתפק באיזה אמה יש לבנות את התיבה, האם באמה בת ה' טפחים או בת ו' טפחים

(ו, טו) **וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ.**

בפרקי דרבי אליעזר (פרק כג) מובא: וזה אשר תעשה אותה, תני רבי שמעיה, באצבע הראהו הקדוש ברוך הוא לנח, ואמר לו כזה וכזה תעשה לתבה וכו'.

הגזירה ומתו, וכיון שיש ממינם ביבשה, נחשבים בכלל "כל אשר בחרבה", ורק הדגים שאין כנגדם ביבשה ניצלו.

וביאר הטעם בזה, ע"פ מה שכתבו התוס' (ב"ק נה. ד"ה המרביע) שאי אפשר להרביע דגים, אבל חיות שבים אפשר, וכיון שכל עונש הבהמות היה משום שהרביעם על כן דווקא הדגים בלבד שאי אפשר להרביעם ניצלו. (וראה עוד בצפנת פענח פ"ט מהל' כלאים ה"ז)

לקרוא לאדם בשמו הפרטי ולא בשם המשפחה זו דרך חיבה

(ז, יג) **מַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נַח וְשָׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאַשֶׁת נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נָשִׁי בָנֵי אֲתָם אֶל הַתֵּבָה.**

כתב רבינו בחיי: היה ראוי לומר בא נח ושם וחם ויפת בניו ואשתו ושלשת נשי בניו.

אבל יזכרנו הכתוב תמיד **בשמו דרך חיבה**, ומנהג העולם הוא שיזכיר אדם לאוהבו תמיד בשמו כשהוא מוצא חן בעיניו, ואף כי נח אשר מצא חן בעיני ה'.

ובבן יהוידע (תענית כ: ד"ה במה) על מה שאמר רב אדה בר אהבה "לא קראתי לחברי בחניכתי", מבאר: שדרך העולם לקרוא לאדם בחניכתו דהיינו שם משפחתו, ואין מזכירים שמו, כגון אם שמו **שלמה לוריא** מזכירים אותו בשם **לוריא** בלבד.

ורב אדא היה נזהר לקרוא לחבירו **בשמו הפרטי**, מפני שהזכרת האדם בשמו הפרטי מורה על כבוד ואהבה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק ששאל שאול את יהונתן בנו, "מדוע לא בא **בן ישי** אל הלחם", ויהונתן השיב "נשאל **דוד** מעמדי", שהזכירו בשמו אפילו שלא היה צורך בכך, משום שהיה אוהבו, אבל שאול המלך ע"ה הזכירו בשם בן ישי.

מדוע לא תקינו ברכה לרואה את תיבת נח

(ח, ד) **וַתֵּן הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרָט.**

בשו"ע או"ח (סי' ריח ס"ח) מובא: הרואה אשתו של לוט מברך שתים, בא"י אמ"ה דיין האמת, ועל לוט אומר בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים.

והנה איתא במדרש (ילקוט"ש אסתר סוף רמז תתרטו) שהעץ לתליית מרדכי, השיג המן מתיבת נח, שעשה הקב"ה זכרון בעולם שידעו דורות העולם שבא מבול לעולם שכן כתוב זכר עשה לנפלאותיו, וכן עד עכשיו עומדת אשתו של לוט, שיהיו הדורות משבחים את בורא עולם.

משמע שתיבת נח קיימת לדורות כנציב המלח של אשת לוט, וא"כ קשה מדוע לא תיקנו חז"ל לברך בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים למי שרואה את תיבת נח.

בגיליון אליבא דהלכתא (גיליון ל"ט עמ' לב) מובא ליישב, ע"פ מה שמובא בגמ' (סנהדרין צו.) גבי סנחריב שנפלט מן המלחמה שעשה את תיבת נח לעבודה זרה, "אזל אשכח דפא מתיבותא דנח, אמר היינו אלהא רבא דשיזביה לנח מטופנא, היינו דכתיב (ישעיהו לו, לח) ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב".

¹ ז"ל הרמב"ם (פ"ו מהל' מזוזה ה"א): עשרה תנאים יש בבית ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה. ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן. שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר. ושתהינה לו שתי מזוזות. ויהיה לו משקוף. ויהיה לו תקרה. ויהיו

וכתב שם התורת חיים: "סיפא דקרא 'והמה נמלטו ארץ אררט', נראה כי תיבת נח נשארה שמה, והודיענו בכתוב כי הבנים נמלטו אל מקום התיבה לעשות שמה עכו"ם כמו שעשה אביהם".

וא"כ נראה שכיון שעשו מהתיבה עבודה זרה, לכן חז"ל לא רצו לתקן ברכה ברואה את תיבת נח כדי שלא יבואו ח"ו לטעות ולהגדר אחרי אמונת כזב בתיבת נח.

שם בנו של נח היה נפח ועשה המסמרים ובריחים לתיבה

(ו, יד) **עָשָׂה לָךְ תֵּיבַת עֲצֵי גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכִפְרָת אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ כִּכְפֹר.**

הגמ' בסוכה (נב:) דורשת את הפסוק שנאמר בזכריה (ב, ג) "ויראני ה' ארבעה חרשים", מאן נינהו ארבעה חרשים, אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלהיו וכהן צדק.

וכתב רש"י: וכהן צדק. הוא שם בן נח, ונקרא חרש יו"חזק חרש את צורף (ישעיה מא, ז) **ובבראשית רבה** (פ' מ"ג) מפרש ליה במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחזקו וקראו חרש על שם בנין התיבה שבנה עם אביו.

וראה רש"י (ישעיה מא') דשם בן נח היה נפח ועשה המסמרים והבריחים לתיבה.

ובצפנת פענח (סנהדרין קח: ד"ה ואל אמה) העיר שהרי המצוה של בניית התיבה היתה על נח, וכיצד שלח את בנו שם, והרי אין שליחות לבן נח.

וכתב שהמצוה היתה המציאות ולא הבנין, כמו לגבי בנין בית המקדש.

האם תיבת נח היתה חייבת במזוזה?

(ו, טז) **צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אִמָּהּ תַּכְלֹנָה מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשִּׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה.**

בספר פני יוסף (לרבי ישעיה יוסף פונטרימולי זצ"ל מגדולי רבני זמיר שבתורכיה, בנו של בעל הפתח הדביר, נפטר תר"ל, עה"ת פ"ר נח דף יב:) דן האם נח היה חייב לקבוע מזוזה בפתח של התיבה. וכתב שלכאורה היה נראה שמן הדין חייב נח להניח מזוזה בתיבה, משום שהתקיימו בתיבה את עשרת התנאים המובאים **ברמב"ם** ריש פ"ו מהל' מזוזה¹, שיש בה ד' על ד' אמות, והפתח שלה בוודאי היה לו ב' מזוזות ומשקוף וגובה י' טפחים, והיה לתיבה תקרה, ועשויה לדירת אדם, ולדירת חול, ולדירת כבוד, והגם שהכניס לתוכה בהמות וחיות ואף זבל, אבל עשאן מדורים מדורים בפני עצמן.

ומסתמא קיים נח כל התורה כולה, שהרי ידע את סוגי הבהמות הטהורות והטמאות.

ומביא מדרש **בבראשית רבה** (לב, יד) ויסגור ה' בעדו, משל למלך שקבע דרולמוסיא (כליה והריגה) שלו במדינה, ונטל אוהבו וחבשו בבית האסורים, נתן הפרגוס (חותם) עליו, כך ויסגור ה' בעדו, בקשו להפוך התיבה והקיפה אריות שלא יגעו בה, ע"כ.

מוכח ממדרש זה שנח לא הוזהר לעשות שמירה ע"י המזוזה בפתח התיבה, לולי שהזדמן ה' ברוב רחמיו ויסגור בעדו, ואם היה שם מזוזה לא היה כח לשום מזיק להתקרב אצלו, ש"מ כי נח לא קבע מזוזה בפתחה של תיבה.

לו דלתות ויהיה השער גבוה עשרה טפחים או יותר. ויהיה הבית חול. ויהיה עשוי לדירת אדם. ועשוי לדירת כבוד. ועשוי לדירת קבע.

אמונה וביטחון

נח 'צדיק תמים' – יושר ואמונה

הרמב"ם (פיה"מ ברכות ט,ה) כותב "יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו". [העירני ידידי רש"פ שיש מתרגמים קצת אחרת, אבל דומה שרוח הדברים נשארת בכל אופן]. המורה הגדול של כלל ישראל, הרמב"ם, אשר לימד והנחיל את כל התורה כולה לכל הדורות, מעיד על עצמו כמה חשוב בעיניו כאשר בא לידו ללמד יסודות האמונה. בס"ד נעסוק היום מעט ביסוד גדול מיסודי האמונה. לא נחדש בו מאומה, רק ננסה בס"ד להשיב אל הלב את הידוע.

בפרשת השבוע אומר הקב"ה לנו כי אותך ראיתי "צדיק" לפני בדור הזה. ובפסוק אחר כתוב נח איש "צדיק תמים" היה בדורותיו. וכבר עמדו חז"ל על שינוי הלשון בתוארו של נח. והוציאו מזה שאין אומרים בפניו של אדם אלא מקצת שבחו ולא כולו.

והיות שבעינינו דרוש, גם אם חז"ל הקדושים כבר אמרו את דברם, מותר לומר דרכים נוספות, נאמרו בזה מהלכים נוספים. אחד מהם מובא בספר פני דוד על התורה מהחיד"א זצ"ל, בשם מרן הבית יוסף, שכידוע כמעט כל תורתו בהלכה, בכסף משנה, בבית יוסף ובשו"ע, וכמעט אין לנו ממנו כלום באגדה. וכך הוא אומר. נח חי בשני דורות שהיו בהם נסיונות. בדור המבול שבו היה נסיון גדול של גזל, כי מלאה הארץ חמס, ולא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ויותר מאוחר בדור הפלגה, בו היה ניסיון גדול של אמונה, נבנה מגדל ונעלה לשמים וכו'. ונח עמד בהצלחה בשני הנסיונות. וזה אומרו יתברך "צדיק לפני בדור הזה", כלומר בדור הזה של המבול שחוטאים בגזל, אתה צדיק, מלשון צדק ויושר. "צדיק תמים היה בדורותיו", שני דורות, צדיק בדור המבול שלא חטא בגזל, ו"תמים" בדור הפלגה שלא נפל באמונתו התמימה. תמים שייך למאמין כמו שנאמר תמים תהיה עם ה' אלוך. ודפח"ח.

ישרות נובעת מאמונה

אם נתעמק קצת בדבר, נראה שיש קשר גדול בין שתי המעלות של נח, ושתייהן משרש אחד הן נובעות ובאות. כי הסיבה לגזל היא חיסרון באמונה. כי המאמין שהכל מגיע לאדם בגזירת עליון, ולא תועיל שום השתדלות, ובפרט השתדלות אסורה, ולא יפסיד כלום בהליכה עם השי"ת בתמימות, אין לו שום ניסיון לנהוג בחוסר יושר וכ"ש בגזל ממש. כל התנהגות לא ישרה יסודה בפגם באמונה. [העירני ידידי רע"ס דהיינו ממש הא דאמרי אינשי "אמונה ברכה, גזל דלות"]. כשנח לא נגרר אחרי גזלני דורו, זה משום שהיה כבר אז חזק באמונה. אולי זה נרמז במילים "צדיק לפני". צדקותו היתה לפני ה', צדקות ויושר הנובעים מלזכור את ה' יתברך. ולכן מתאים מאד שעמד בקלות בנסיון האמונה של דור הפלגה.

הגמרא בכתובות סו: מספרת שריב"ז ראה ריבה אחת בעוני מרוד ואמרה לו שהיא בתו של נקדימון, שאל אותה ממון של בית אביך העשיר היכן הלך, אמרה לו מלח ממון חסר, כלומר הרוצה שיתקיים ממנו יעשה ממנו צדקה וחסד והם לא עשו כראוי להם ולכן אבד ממנו, חזר ושאלה ושל בית חמין היכן הוא, אמרה לו בא זה ואיבד את זה, כלומר כשנתערב בו. ומביא הח"ח שכתבו הספרים שהדברים ק"ו, ומה ממון שרק לא נעשה ממנו צדקה כראוי, בכחו לאבד את כל מה שמתערב בו, קל וחומר ממון גזול, שיאבד את כל הממון שמתערב בו. ומכאן מודעא רבה להיזהר מאד מפרוטה לא כשרה, שלא די שלא ירויח כלום מחוסר יושר, עוד זאת חלילה עלול לאבד את כל ממנו עובר מעט הממון הגזול.

[הח"ח בספרו אהבת חסד (ח"ב פכ"ד) מביא על זה פסוק מפורש, עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו. ואמרו חז"ל או שהעושר יעזוב אותנו, שיאבדנו בענין רע, או שחלילה הוא ימות בחצי ימיו ויעזוב את העושר. ועוד מביא שם ממסכת ד"א זוטא שהנוטל ממון שאינו

שלו, את שלו נוטלין ממנו. יעויי"ש בדבריו המחזקים מאד להיזהר לנהוג ביושר. ועיי"ש שהנוהג ביושר מקרב את הגאולה, על פי הפסוק שמרו משפט וגו' כי קרובה ישועתי לבוא].

חיזוק באמונה וביטחון בדור שלנו

לפני כמה שנים שלח הגה"צ רבי דוד אבוחצירא שליט"א רבה של נהריה מכתב עם שאלה מעניינת מאד למרן הרב שטיינמן, וקיבל ממנו מכתב תשובה מופלא. ונעתיקו כאן מעלון "כאיל תערוג" טרם נתעמק בדברים.

לכבוד מרן הגאון הגדול ראש הישיבה שליט"א.

ה"נועם אלימלך" זללה"ה בפרשת נח כתב וזה לשונו: בכל דור ודור יש מצווה מיוחדת יותר משאר מצוות לתקן שורשה. למשל בדור שלנו יש שורש לתקן מצוות ציצית יותר משאר מצוות. ונח שחי בדורותיו היה מתקן בכל דור שורש המצווה המיוחד לאותו הדור. עכ"ל [הנועם אלימלך]. ילמדנו רבינו שליט"א, מה שורש המצווה המיוחדת לדור שלנו, שממנה יימשך לנו הארה לקיים את כל התורה כולה בעזה"ת. ושכרו כפול מן השמים. וישר כח. חזק וברוך אמן.

זה כמובן מכתב מעניין ונדיר מאד. האופן איך שרבי דוד עצמו מתייחס לדברי הנועם אלימלך, ושואל את הרב שטיינמן על פי הנועם אלימלך, בידעו שזה ספר חסידי מובהק שלא לומדים אותו במחוזות ליטא. [ישנו סיפור ידוע על מרן החפץ חיים שנסע עם האמרי אמת נסיעה ארוכה ברכבת, והתפעל הח"ח מאד מהתמדתו של הא"א ושמירת כל סדריו וקביעותיו למרות הנסיעה הקשה. והתפלא מאד מדוע הוא השקיע הרבה זמן בספר נועם אלימלך, שזה ספר דרוש בעלמא. החפץ חיים ביקש את הספר והביט בו ונשאר בתמיהתו. הוא שאל על כך את האמרי אמת עצמו. האמרי אמת השיב לח"ח בנוסח מעניין, 'כעין שאצלכם בליטא מעריצים את הגר"א מוילנה, כך ויותר אצל החסידים מעריצים את בעל הנועם אלימלך']. וגם העובדה שרבי דוד מפנה את השאלה היסודית הזו להרב שטיינמן. הכל דברים לא שגוריים.

טרם נביא את תשובת מורינו הרב שטיינמן (שליט"א) זצ"ל, נקדים שדעת לנבון יקל שאינו דומה תשובה פרטית שמשיבים לשואל רגיל, או תשובה שמשיבים לאדם גדול שמנהיג בעצמו רבבות משראל. ואינו דומה תשובה בעל פה שניתנת על המקום לתשובה בכתב שמשקיעים בה ובכתיבתה ויודעים שהיא נשארת בכתובים. וכן יש הבדל בין תשובה לשאלה בתחום מסויים לבין תשובה על שאלה כללית שכזו. הרב שטיינמן נענה, ונמשיך להביא את הדברים מהעלון הנ"ל.

ורבינו השיב לו בכתב ידו:

"להתחזק מאד באמונה וביטחון בהקב"ה ולא בבשר ודם".

[והסביר שזה על פי דברי הגמ' במכות כג,א בא חבוק והעמידן על אחת].

להתאמץ במיוחד במצוה אחת

עכשיו בס"ד נלמד את הדברים הללו. הרעיון של בעל הנועם אלימלך זצ"ל הוא שקשה מאד לאדם רגיל להשקיע כוחות בכל חלקי העבודה. ולכן עליו למקד את כל כוחותיו בעיקר בתחום אחד. כמובן אין הכוונה להזניח משהו. אלא שבענין אחד ישקיע מאמץ מיוחד. והקב"ה רבוב רחמי גורם לאדם שעל ידי זו המצוה שמתחזק בה, ישפיע עליו שפע של סייעתא דשמיא בכל התחומים. ודבר זה כבר יסודו בגמרא ששאלו אבוק במאי הוי זהיר טפי. וכן מצינו על תנאים ואמוראים רבים וכן על חכמי ישראל יותר מאחרים שהצטיינו בעמלם במצוה מסויימת.

ועוד חידשו כאן, שמלבד העסק הפרטי של כל אחד למצוא איזו מצוה להתחזק בה מאד, יש גם מצוה מסויימת ששייכת לכל הדור. וגם זה כבר נרמז בגמרא הידועה שמובאת בשולי מכתב הרב שטיינמן, שבא דוד והעמידן על אחת עשרה, וכל דור לפי ירידתו הוצרכו לצמצם ולהתמקד בפחות מצוות. עכ"פ רואים שקבעו מצוות מסויימות שכל בני הדור צריכים להתחזק בהן. ובעל הנועם אלימלך מעיד שבדורו משום מה היה צריך להתחזק במיוחד במצוות ציצית. [העירני ידידי רד"כ שעצם הענין שלכל דור ישנה את המצוה המיוחדת שלו, כתב גם החידושי הרי"ם על התורה בפסוק בינו שנות דור ודור].

[ובספר נטעי אשל להגה"צ רש"א לידר זצ"ל [ראה עליו להלן] מביא יסוד זה מספר חרדים (פרק סא), שכתב שאף שודאי צריך כל אחד להיזהר לקיים כל המצוות כפי יכולתו, מכל מקום יראה כל אדם להחזיק על כל פנים במצוה אחת בכח גדול ובהתמדה שלא יעבור עליה בשום אופן שהוא, ועל ידי זה יהיה לו אחיזה בכל המצוות, ומשל לעץ גדול עם ענפים הרבה שאם מחזיק בענף אחד מן האילן הוא כאילו מחזיק בכולו].

ועל זה שאל רבי דוד שליט"א מה המצוה של הדור הזה, שבה יש חיוב מיוחד להשתדל, ושבה טמונה הסייעתא דשמיא או בלשוננו "שממנה יימשך לנו הארה לקיים את כל התורה כולה". ועל זה משיב רבינו הרב שטיינמן בקצרה "להתחזק מאד באמונה וביטחון בהקב"ה ולא בבשר ודם". וכמו שמובא שם שלקח זאת מהגמרא היא שבא חבקוק והעמיד את כל התורה על אחת, וצדיק באמונתו יחיה. כלומר שבדור האחרון בקושי יישאר כח, ויוכלו להתמקד במסירות נפש רק במצוה אחת, וקבע שמצוה זו היא האמונה ובה נחיה, הן מצד שזה הדבר הכי חשוב, והן מצד שבדור האחרון זה יהיה הנסיון הגדול ביותר.

הביטחון הוא הלמעשה של האמונה

ננסה להרחיב קצת את הדברים בס"ד. בדרך כלל יהודי כשר לא פגום באמונה ממש רח"ל. אבל עדיין חסר לנו הרבה מאד. וכבר אמר הכתוב (שאנו אומרים אותו בעלינו לשבח כל יום כמה פעמים) על ענין זה ממש של אמונה "וידעת היום והשבות אל לבבך". יש לדעת, ויש להשיב אל הלב. אחרי השבה אל הלב חיים עם הדברים באמת. אולי אנחנו יודעים "כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" אבל לא מספיק משיבים אל הלב, וממילא לא מתנהגים בכלל לפי אמונה זו.

זה ניכר אצלנו בהתנהגות של חוסר בביטחון. כבר אמר מרן החזון איש ש"הביטחון זה הלמעשה של האמונה". מי שלא מתנהג במידת הביטחון כראוי, מוכח שחסר לו רח"ל באמונה. ומי שעובד על האמונה שלו כראוי, זה ניכר מאד באופן בו הוא בוטח בהקב"ה בכל אשר יפנה.

החובות הלבבות מאריך בשער הביטחון שאילו אדם היה בוטח בהקב"ה באמת, היו לו חיים רגועים ללא צל של דאגה ומתח. כל המתחים באים לאדם בגלל שנדמה לו שהוא עצמו עושה משהו, וכל מצבו תלוי במה שיעשה, וממילא הוא לחוץ אם יעשה הכל היטב או לא. וכל שכן שאם אדם עושה מעשה לא ישר, זה בודאי בא רק משום שהוא שוכח שיש מנהיג לבירה.

כי אם אדם יזכור תמיד שהוא רק משתדל כי צריך להשתדל, והוא רק יוצא ידי חובת ההשתדלות, הוא לא יחפש להדר בה מעבר לנדרש. כי מה שנגזר עליו לקבל, יקבל בכל מקרה, ואין בכח שום נברא לקחת את זה ממנו, ומה שלא נגזר עליו לקבל לא תעזור לו שום השתדלות. ובוודאי לא השתדלות אסורה. מי שמשיב זאת אל הלב, יעשה תמיד רק מה שבכוחו לעשות בניחותא בלי השתדלות מופרזת, ומשמים יקבל בדיוק את מה שמלכתחילה נגזר עליו לקבל.

לאחרונה התפרסמה התפילה שניסח לעצמו רבי מאיר מאפטה זצ"ל, ויש חוגים שאכן אומרים זאת בכל בוקר לפני התפילה. ואכן הדברים כל כך נכונים ומנוסחים היטב, אשרי מי שישנן לעצמו דברים אלו חזר ושנן. "ריבונו של עולם ידעתי כי הנני בידך כחומר ביד היוצר, ואם גם אתאמץ בעצות ותחבולות, וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי, מבלעדי עוזך ועזרתך אין עזרה וישועה". ואכן השינון של יסוד זה הוא הוא עבודת דורינו בדיוק כפי שכתב מורינו הרב שטיינמן (שליט"א) זצ"ל.

מראשית כזאת הודעת

סיפר לי הרב נחום דייאמנט שליט"א, שבין שלל עיסוקיו המרובים והחשובים הוא מוהל מומחה ומבוקש. שפעם אחת מל איזה תינוק והשתתף מעט בסעודת הברית. הסבא של הנימול, יהודי מבוגר, נעמד לדבר ואמר, כשהייתי צעיר חשבתי שאני עושה כמעט הכל והקב"ה כביכול רק קצת עוזר. גדלתי וראיתי שהקב"ה עושה חצי מהעבודה. גדלתי עוד וראיתי שהוא עושה את הרוב. ועכשיו לעת זקנה כבר אני רואה שהקב"ה עושה ממש כמעט הכל, אני עושה בקושי אחוז אחד. משום מה אחר כמה רגעים הסבא לא חש בטוב והתעלף. כשהתעורר אמר לו הרב דייאמנט, אתה יודע למה התעלפת, בגלל האחוז שלקחת לעצמך...

לאחרונה התפרסם סיפור שסיפר הרה"צ ר' מיילך בידרמן שליט"א, כמשל והמחשה ליסוד זה שהכל בא מלמעלה בדיוק לפי התכנית המקורית של הקב"ה, וכל מה שאנשים חושבים שהם עשו בכח עצמם, הכל הבל ודמיונות עלובים.

וכך הוא סיפר מעשה אמיתי שקרה ממש עכשיו. במוצאי ראש השנה בתחנה של קו 402 לירושלים עמדו אנשים רבים בהמתנה. האוטובוס מאד איחר. אנשים מדרך הטבע מאד עצבניים אחרי יומיים קשים של ראש השנה, לא בבית שלהם, בלי תנאים, עם הרבה מאמץ פיזי ורגשי, השעה מאוחרת עם ילדים קטנים, ורוצים כמה שיותר מהר להגיע כבר הביתה, ובדיוק אז אין אוטובוס. לפתע מגיע אוטובוס מספר 318 לרחובות. ריק לגמרי. הוא עוצר ושואל מה קורה? וכולם מתנפלים עליו, מי צריך עכשיו אוטובוס לרחובות, שישלחו כמה אוטובוסים לירושלים וכו' וכו'. התחילו לבקש מהנהג שיחליף את המספר, זו אותה החברה, ויהפוך ל-402. הוא סירב כמובן. זה לא חוקי וכו'. ביקשו התחננו הבטיחו לו כל מיני דברים בזה ובבא, עד שנעתר והחליף את המספר ל-402 ולקח את כולם לירושלים. כל הדרך בירכו אותו כו'.

לקראת סוף הנסיעה הנהג שמע כמה אנשים מתווכחים בזכות הפעולה של מי הנהג הסכים. הוא גיחך ואמר להם, אומר לכם את האמת, אני מלכתחילה 402, וידעתי שאספוג נזיפות איומים וכו', ואז הבריק לי הרעיון לרשום 318 ולעשות את עצמי כאילו אני בדרך לרחובות, ואז כשאסכים לקחת אתכם, לא רק שלא תכעסו עוד תודו לי מקרב לב, אבל בכל מקרה זה לא בגלל ההשתדלות שלכם. זה הפשט "מראשית כזאת הודעת". הקב"ה כבר תכנן הכל מראש, ומוציא לפועל הכל בדיוק כפי שגזרה חכמתו יתברך, ואתה הטיפש עומד לך ומדמיין שהפעולה הזו והזו שעשית היא זו שהביאה לך את ההצלחה.

הלמעשה מחזק את האמונה

איך באמת מחזקים את האמונה והביטחון בהקב"ה ולא בבשר ודם, שהכל ממש בא ממנו יתברך לבדו, אין עוד מלבדו שום כח בעולם כלל, וכלום לא נעשה על ידי בשר ודם, לא אחר, ולא הוא עצמו. מלבד והשבות אל לבבך, שצריך להתבונן הרבה בהשגחה פרטית, ולשנן את זה כל הזמן מתוך הספרים הקדושים, ובשיחות עם ריעיו וכדומה. יש עוד דרך חשובה.

כבר יסד המסילת ישרים שכמו שההבנה הפנימית מעוררת את הפעולה החיצונית בהתאם, כך התנועה החיצונית מעוררת את ההרגשה הפנימית. ולענייננו. כמו שמי שיש לו אמונה חזקה ממילא זה מתבטא בהנהגת הביטחון שלו, הוא הדין זה עובד לצד השני. כדי לחזק את האמונה, צריך להרגיל את עצמו להתנהג במידת הביטחון גם כשהוא עדיין לא ממש במדרגה הזו. בכל פעם שהוא שם לב על עצמו שהוא עומד להשתדל השתדלות יתירה, וכל שכן אם היא לא חלקה לגמרי, יעצור בעד עצמו ויאמר לעצמו הקב"ה כבר יתן לי את מה שהוא גזר עלי, ואני לא מוכן להשתדל מדי הרבה. וירגיל עצמו לומר על כל דבר שזה בסיעתא דשמיא, ושה' כבר יעשה מה שצריך, ושם זה מה שקרה, סימן שמלכתחילה כך היה רצונו יתברך שיקרה. וששום דבר שהיה עושה לא היה משנה את זה. וכן על דרך זו. וככל שירבה באמירות כאלו והנהגות כאלו, אף אם בתחילה זה יהא קצת חיצוני, עם הזמן זה יחזק בו את האמונה האמיתית וזה יהפוך להיות נובע מעומק הפנימיות. תן לחכם ויחכם עוד.

ירידת הדור בעיקר באמונה פשוטה

ולא לחינם אמרו שזו היא עבודת הדור האחרון. מחד גיסא יש דברים הרבה שהדור שלנו עולה על קודמיו. מספר לומדי התורה בכלל, ואברכים העוסקים בתורה מתוך הדחק, דרגת ההבנה בלימוד, שיעורי תורה, תנועות תשובה. כל חפצי המצוה שלנו כמו תפילין וכדומה בדרך כלל הרבה יותר מהדורים משל הדורות הקודמים, וכן בארגוני חסד ועוד הרבה תחומים. אבל מאידך גיסא בדורות הקודמים גם יהודים פשוטים חיו עם הקב"ה על כל צעד ושעל, בבחינת שויתי ה' לנגדי תמיד, ואנחנו בדור הזה של חיצוניות ותחרות ותענוגות וכדומה ירדנו פלאים בנושא הזה, ומוכרחים לעבוד על זה הרבה. מה שהיה כל כך פשוט אצל כל איש ואשה פשוטים בדורות הקודמים, היום קשה למצוא גם אצל אנשים חשובים.

אחד מגדולי הדור ברוסיה לפני למעלה ממאה שנה היה הגאון ר' אייזל אב"ד סלונים הידוע בכינויו ר' אייזל חריף. חיבר ספרים רבים בכל מקצועות התורה והיה גאון עולם מפורסם. שמעתי בבחרותי מהגאון הישיש רבי מאיר שפירא [המשגיח של ישיבת נחלת דוד ואביו של הגאון רבי משה שפירא], ששמע מעד שמיעה שבהלוייתו של אביו שהיה יהודי פשוט, אמר ר' אייזל, את כל חכמת החיים של אבא אני יכול להכניס בתיק של הטלית ותפילין שלי, ואת כל התורה שלו אני יכול להכניס בכיס הקטן שלי, אבל להכיל את האמונה הפשוטה של אבא אין מקום בכל חלל העולם שלי. ואם כך אמרו כבר אז, מה נאמר אנחנו.

שמעתי שיהודי אחד בא למרן הרב שך ואמר לו ששמע משהו דורש ואומר שכמו מרן החזון איש כבר לא יהיה. הלה התקומם נגד הדברים ובא להתלונן אצל הרב שך. להפתעתו אמר לו הרב שך שהוא מסכים לדברים, בהוסיפו וכי בדור שכולו נהייה אחר שוקולד יכול לצאת חזון איש. בהזדמנות אחרת שדיבר הרב שך על ירידת הדורות, שאלוהו הרי מרן הגאון ר' אהרן קוטלר למשל בודאי היה הרבה יותר גדול מאביו שהיה איש פשוט, ענה הרב שך, אבל ביראת שמים היה אביו גדול ממנו. וזה ממש נורא למי שקצת יודע מי היה רבי אהרן ומתבונן במשפט חריף זה.

סילוקן של צדיקים - הגרש"א לידר זצ"ל

ולסיום נעלה בס"ד מדמותם של שני יהודים שנסתלקו השבוע [בשנת אמירת הדברים, תשע"ז], בנקודה זו של ביטחון. השבוע נסתלק לבית עולמו אדם גדול בענקים, הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זצוק"ל, שהיתה לי הזכות להיות שכיני ולראותו בעבודת הקדש שלו למעלה מ-30 שנה. אין כאן המקום לתאר איזו התמדה ואיזו ידיעת התורה, איזו תפילה ועבודת ה' באהבה ויראה בשלהבת אש

קדש, ואיזו ענווה ואיזו צניעות והסתרה, ואיזו הארת פנים לכל אדם, ועל הכל הנהגות של קדושה שלא מעלמא הדין. בוודאי עוד יסופר הרבה, ומי יתן לנו תמורתו. גם הוא מסוג היהודים שאפשר לומר כמעט בוודאות שיהודי מהסוג הזה כבר כנראה לא נזכה לראות עד ביאת גואל צדק.

אבל לענייננו רצוני רק להביא כאן סיפור אחד. מספרים עליו שכשאיירס רש"א את בתו הגדולה לקח על עצמו התחייבות של סכום כסף כנהוג. לאחר האירוסין אמרה לו הרבנית ע"ה שאמנם בס"ד יהיה להם מהיכן לשלם לאט לאט אבל כעת צריך להשיג את הסכום הזה בהלוואה והיא מבקשת ממנו שייצא לרחוב לברר ולהשיג הלוואה. הוא הסכים ויצא לרחוב במטרה לברר היכן ניתן ללוות. כעבור כמה דקות חזר הביתה. לתמיהתה הסביר לה שעמד במעבר חצייה ליד הבית, והנה נעצרת לידו משאית ענקית, ועל הדופן שלה היה רשום באותיות ענקיות "מלוה ביטחון". [זה היה אחרי איזו מלחמה, והמדינה פנתה לאזרחים שיקנו מין שטר כזה, שבעצם זו הלוואה למדינה לממן את המלחמה. משלמים כעת וגובים כעבור כמה שנים, אולי בתוספת איזה רווח. וקראו לזה מלוה מלחמה או מלווה ביטחון. ועשו על זה פירסומת על אוטובוסים וכדומה].

מסביר רש"א זצ"ל לרבנית שלו, הרגשתי כאילו הקב"ה אומר לי, שמואל אהרן, הרי נשאת אשה כי זה מצוה, והולדת ילדים כי זה מצוה, ועשית מצוה כשארסת את בתך, ולקחת על עצמך התחייבות כי כך צריך לעשות. וכי יעלה על הדעת שאתה צריך לאבד את יישוב הדעת, לסגור את הגמרא ולהסתובב ברחובות לטפל בזה. והקב"ה שלח לי לתוך הפרצוף אותיות בגודל מטר, "מלווה? ביטחון!!". כלומר היכן הביטחון שלך? שב ללמוד, בטח בה' והוא יעשה. גול אל ה' דרכך. לכן חזרתי ואני בטוח שה' יעזור. [חייבים לציין שהוא היה אדם זריז וחרוץ מאד בכל מעשיו ולא היה מעורב בזה צל של עצלות ורפיון חלילה].

כעבור זמן קצר דופק אצלו יהודי חילוני לגמרי, ואומר לו שיש לו הרבה כסף מזומן, אבל בשכונה שהוא גר לא שייך לשמור כסף בבית, והוא מחפש יהודי חרדי נאמן שישמור לו את הכסף והמליצו לו עליו. אומר לו רש"א הבית שלי הפקר, לא נעול אף פעם וכו'. אומר לו שהוא לא איכפת לי. אל תקח שום אחריות רק תחביא את זה אצלך באיזה מקום. רש"א הסכים. פתאום מעצמו אומר לו היהודי הזה, לא איכפת לי אם אתה צריך ללוות, קח את זה ואני כבר אודיע לך שבוע או שבועיים מראש לפני שאני צריך את הכסף. כמה כסף יש? בדיוק הסכום שרש"א זצ"ל היה צריך ללוות.

בשעתו כששמעתי את הסיפור הזה ביררתי זאת אצל חתנו שליט"א והוא אישר את זה. [מסתבר שברבות השנים אני כבר לא מדייק בפרטים, אבל אלו עיקרי הדברים]. והוא הוסיף ואמר לי אצל השווער לשעצמו זה מעשים בכל יום. כך הוא חי. רק שבסיפור הזה הרבנית היתה מעורבת לכן זה נודע.

לדמותו של "יהודי פשוט" בעל אמונה וביטחון

עוד יהודי יקר שנסתלק השבוע, דודי הרב יוסף משה זצ"ל. הוא היה מה שנקרא יהודי פשוט. בעל הבית גמור כל ימיו. אמנם הוא קבע המון שעות לתורה כל יום, והיה ירא שמים גדול, ובעל צדקה וחסד גדול, מקבל יסורים באהבה ובשתיקה גדול, וחי בצניעות מופלגת למרות שהיו לו אפשרויות, וזכה באמת לשבט גדול ומפואר, אבל עדיין לפי כל קנה מידה מהמקובלות הוא נחשב עדיין איש פשוט. ובכל זאת כשזה הגיע לענייני אמונה וביטחון ראו מיד שזה זן אחר לגמרי. אני מאריך מעט בתיאור דמותו, מכיון שדרך החיים הזו, השייכת לכל אדם מישראל ולא רק לגדולי הדור, זה בדיוק המסר שאנו רוצים להעביר במאמר זה.

אספר כאן רק שתי עובדות שידועות לי מתוך המשפחה, ואני שמעתי שהיו אצלו עובדות רבות כאלו בבחינת מעשים בכל יום. [שוב אני מתאר לעצמי שהפרטים אולי לא לגמרי מדויקים, אבל הגרעין מדויק]. ולוואי ויגרמו הסיפורים הללו להתעוררות, ויהיה זה לעילוי נשמתו הטובה.

לפני כ-30 שנה בערך, בני משפחתו עסקו בחלוקת ירושה, והיות שהיה מדובר בסכומים גדולים והיו שם עניינים מורכבים ומסובכים, הם נעזרו בבוררות אצל מרן הגר"נ קרליץ (שליט"א) זצ"ל. הדיונים היו בביתו של הרב, והייתי נוכח בעצמי בחלק מהם. לקראת קבלת ההחלטה הסופית, הרב השמיע לכולם את הכיוון של ההכרעה ורצה שכל אחד יאמר את דעתו. רובם ככולם היו מרוצים. כשהגיעו אליו, הוא אמר שהוא יוצא מאד נפסד ולדעתו שלא כהוגן, אבל מכיון שהוא חושב שאלוהים ניצב בעדת קל, ושיהודי צריך ללכת לרב ת"ח ולעשות ככל אשר יורהו, לכן אין בדעתו להתווכח, והוא מוכן לקבל את הפסק בשמחה, והוא מאמין באמונה שלימה שאם מגיע לו הוא כבר יקבל משמים מה שמגיע לו. הרב אמר לו שאכן כך יהודי כשר צריך להתנהג, והוא מברך אותו שאכן לא יפסיד מכך.

פגשתי בו כעבור כמה שנים ושאלתי אותו מה מצבו הכספי. הוא אמר לי שאכן אז נפרד מהעסק המשפחתי, כמעט ללא כלום מכל השנים הרבות שהשקיע במסירות בעסק. ואז פתח לעצמו משרד שעסק באותו ענין אבל בצורה שונה, רק כמה שעות ביום, בלי הרבה עובדים, כדי שיישארו לו רוב שעות היום ללמוד עם חברות. וב"ה הוא נעשה עשיר מופלג. הוא אמר לי [אני לא זוכר בדיוק אבל בערך] אני כביכול אולי פחות מוכשר ושנון לעסקים מאחרים, התחלתי בגיל מבוגר בלי כלום, ולא משקיע הרבה זמן ומאמץ, וב"ה אכן הקב"ה שילם לי בשפע עצום. [אני מנוע מלפרט בדיוק מה שהוא אמר כמובן].

כעבור כמה שנים, הוא חלה מאוד, הוא עבר ניתוח קשה מאוד, וחי בייסורים גדולים כחצי יובל שנים. הוא כבר העביר את העסק לילדיו וחשב להסתפק במה שהרויח עד אז. באותם שנים עדיין היו קצת מתחים במשפחה שלו, ואחד מבני המשפחה ניסה לקרב בין הצדדים והיו הדברים יגיעים. הוא קרא לאחיין שלו שטיפל בנושא ושאל אותו למה הוא הפסיק באמצע המצווה החשובה הזו של השכנת שלום. האחיין אמר לו שיש הרבה רגישויות וכו' והוא נואש. אמר הדוד אני מבקש שתמשיך לטפל ולקרב בין הצדדים, עד שיגיעו לגרעין של הויכוח על הכספים, ואני מתחייב לך שכל מה שיחסר שיקחו מהחלק המגיע לי. שכולם יקבלו כל מה שהם רוצים ויהיו מרוצים, ללא שום הגבלה, ואפילו אם זה יהא סכומים עצומים. הוא אף כתב ומסר לידי מכתב התחייבות על כך, והחתים על כך גם את בנו יורשו, כדי שאם זה יסתיים אחרי מאה ועשרים שלו שזה יהיה בתוקף. ואכן זכה שהדברים הסתדרו על צד היותר טוב.

אי אפשר כמובן לומר בוודאות מה זוכים בזכות מה. אבל היהודי הזה נסע לנוח בברזיל אצל חתנו ובתו היקרים. ובהיותו שם, לאחר שכבר היה די מבוגר ואיש חולה ולא חשב כלל לעשות עסקים, עלה בדעתו איזה רעיון לפתח שם איזור מוזנח בעיר הגדולה, והוא נפגש עם ראש העיר שם, והוציא אל הפועל את התכנית שלו, ושוב התעשר מזה בעושר מופלג, ממש לא כצפוי בדרך הטבע.

[אחת מבנותיו סיפרה שעמדה לידו בהיותה ילדה וראתה שתוך כדי ויכוח עם מישהו השני מחטיף לו סטירה בפניו. האבא לא הגיב כלל, כאילו אין זה נוגע אליו בכלל. היא התפלאה בידעה שהוא אדם חזק מאוד פיזית ושאלה אותו למה אתה לא מחזיר. הוא אמר לה הוא בכלל לא הרביץ לי. היא לא הבינה ואמרה לו הרי במו עיניי הרגע ראיתי איך שהוא מכה אותך. הוא ענה לה, לא אמרתי שלא קיבלתי מכה, אמרתי שזה לא הוא, ה' הרביץ לי והוא רק המקל. אז מה אני אכעס על המקל. אדרבא מצוה עלי להמשיך לאהוב את המקל ורק להתפלל עליו שלא ייגרם לו נזק מזה שנבחר להיות מקל כזה להרביץ ליהודי.

בת אחרת סיפרה שלפני שנים רבות היתה צריכה ללדת שלישיה בלעה"ר, והמצב הכלכלי שלה בזמן ההוא לא היה ברווח, והיתה מוטרדת כמה יתנו לה הביטוח הלאומי וכדומה. היא דיברה על זה איתו, והוא אמר לה למה לך להתעסק עם ביטוח"ל, הרי ה' הוא זה שנותן, בקשי ממנו מה שאת צריכה, ומה איכפת לך באיזה צינור הוא יעביר לך.

היא נזכרה עוד לדוגמה איך כל ליל שבת בשבועו מבית הכנסת ראו עליו בבירור שהוא מרגיש במוחשיות שהוא כעת צועד עם מלאכים כדברי חז"ל. יהודי נראה אחרת לגמרי כשהוא הולך מלווה במלאכים. אם לא רואים את זה על כל אחד, יתכן שזה מוכיח שלא כולם זוכרים את זה ולפחות לא חיים את זה.

אחת מבנותיו סיפרה שבשעת יציאת נשמתו כשאמרו כנהוג ה' הוא האלוקים, היא עמדה סמוך אליו, היא חשה שעוברת לה בראש המחשבה, בדיוק זה מה שהייתי רוצה לרשת ממך, את ה-ה' הוא האלוקים שלך, שעם המציאות הזו חייך כל ימך וזה היה חוט השני בכל אשר תפנה].

כפי שדיברנו מקודם, הוא אכן היה יהודי של פעם. דבוק באמונה פשוטה בבורא יתברך. היה פשוט יושב ומתפלל ומדבר עם הקב"ה כל יום לפעמים כמה שעות כדבר איש אל רעהו. הכל ה' עושה וה' לוקח וה' נותן. שם שמים שגור על פיו כמעט בכל משפט. דמות מופת של ממש באמונה פשוטה ותמימה, שהכל מאיתו יתברך ולעולם אין אדם מפסיד כלום מלהתנהג בוותרנות, וכל שכן שלעולם אין אדם מרויח כלום מהתנהגות לא הגונה. ולוואי ונזכה אנחנו להפנים את דרך החיים הזו.

יעזרנו הקב"ה שנזכה להתחזק באמת בעבודה זו המוטלת על דורינו, ונזכה כבר בקרוב לביאת משיח צדקינו בב"א.

(נאמר בס"ד בש"ק נח תשע"ז בסעודה שלישית בשיבת שע"ת)

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

בכח הקידוש והשותפות עם הקב"ה לעצור את חיית הטרף!

סיפור מופלא מהספר הנפלא 'פניני פרשת השבוע' מאת הרב אשר קובלסקי שליט"א

הנאצים פרצו צפונה, והם שועטים לכיוון ארץ ישראל... משמעות הבשורה היתה ברורה. ענין של כמה ימים עד שארץ ישראל כולה תימחץ תחת המגף הנאצי. גורל היהודים גם הוא ברור, ולא לטובה... רבי שלומק'ע שמע את הבשורה הקשה ונחרד. עיניו נעצמו, הוא התעטף בשרעפים, והחל מתנועע בדבקות עצומה. אחר כך פתח ואמר: 'חבל, כה חבל שלא באת קודם, לפני שקידשתי על היין. אילו היית בא אז, יכול הייתי להפעיל את כח השפעתי כשותף ביצירת העולם כולו, ולעצור את כוחות הרשע...'.

רבי שלומק'ע נאנח, ושב והתעטף בשרעפי קודש. המעמד היה נורא הוד, ניכר היה כי קדוש ישראל משוטט בעולמות העליונים, מחפש מוצא מצרת בני ישראל. הוא ירד וטבל במקוה, ולאחר שעלה, ניעור ואמר: 'הרי כבר קידשתי על היין, אני כבר שותף עם הקדוש ברוך הוא... וכשותף, הריני יכול לקבוע כי הרשע הנאצי יספוג מהלומה קשה, יפול ויתרסק ולא יקום עוד, ושערה לא תיפול מראש אף יהודי השוכן בציון!'. העומדים סביב נחרדו מדברי הצדיק, הגוזר גזירה בכוח השותפות שבקידוש ליל שבת. הם האזינו לדבריו במורא ופחד, אך נרגעו קמעא בשומעם את קביעתו הנחרצת...

לימים, התברר כי אכן באותו לילה פרץ רומל קדימה, בראש צבא אדיר מימדים שכלל למעלה ממאה אלף לוחמים, קרוב לחמש מאות מטוסים וטנקים רבים. אך לאחר התקדמות קלה נאלץ לעצור, וכנגד כל הסיכויים הצליח הצבא הבריטי להכניעו ולהנחית עליו מכה קשה, שאילצה אותו לסגת לאחר שספג אבידות כבדות בכל שורות צבאו... כי זהו כוחו של הקידוש. עוצמתו רבה, יכולותיו עצומות. כל יהודי הופך לשותף, בעל יכולת לקבוע, בעל שליטה בנעשה. את הדקות היקרות של הקידוש יש לייקר, להתכונן אליהן, להיערך, להתכונן בעובדה כי זכינו להכריז שבורא עולם ברא את עולמו בששה ימים ושבת ביום השביעי, ובכך נהפוך לשותפיו הנאמנים בבריאה כולה!

מעניין לציין, את מה שביאר הרה"ק מטשורטקוב זי"ע, כי מסיבה זו אנו ממהרים להיפרד מהמלאכים המלווים אותנו בשוכנו הביתה בליל שבת, ואומרים להם 'צאתכם לשלום'... במבט ראשון הדבר נראה מוזר - מדוע שנשלח את המלאכים מיד? מדוע לא נבקש מהם להישאר עמנו לשעת סעודת השבת כולה? התשובה טמונה בנוסח 'צאתכם לשלום', הרומז לעזיבת המלאכים את הבית מיד, עוד לפני הקידוש, כדי לגלות לנו עובדה יקרה: המלאכים אינם נותרים איתנו בעת הקידוש,

היה זה בעיצומה של מלחמת העולם השנייה. התבערה הנוראה התחוללה באדמת אירופה, והידיעות על השואה האיומה הגיעו עד לארץ הקודש, זורות פחד ואימה בקרב העם היושב בציון. מלכתחילה, היה ברור כי שאיפתו של העמלק הנאצי היא להשתלט על העולם כולו, תוך 'ניקוי' כל פינות תבל מכל מי שבשם ישראל ייקרא.

להט החרב הנאצית המתהפכת על ראשם של יהודי אירופה, לא ידע שובעה. בזו אחר זו כילו הנאצים ערים ועיירות, קהילות ומשפחות, אשר קידשו שם שמיים בחייהן ובמותן על שמו יתברך, תחת מכוונות ההשמדה האינטנסיביות. ככל שהלך וגבר זרם הידיעות על המתרחש תחת שמי אירופה הבורערים, ככל שהתרבו החדשות הרעות מהאדמה ספוגת הדם והדמעות, הלכו החרדה והאימה וקנו שביתה בלב. בשלב מסוים, כבר לא נותר ספק בדבר כוונתו של המשטר הנאצי. כוחות גרמניה ואיטליה התאחדו יחדיו, חצו את גבולות אירופה והחלו כובשים נתחים נכבדים מאדמת אפריקה. תוכנית המשטר הנאצי היתה ברורה - לכבוש את כל מה שנשאר מהמזרח התיכון, ולהשתלט על יבשת אסיה כולה.

היישוב היהודי הקטן בארץ ישראל, היה נתון במתח גורלי. לא היה לאיש ספק מה יעלה בגורל היהודים אם התוכנית הגרמנית תעלה יפה חלילה. הפחד הפך לחרדה, האימה לבהלה. מארץ ישראל הקטנה לא היה לאן לברוח, אירופה כולה היתה כבושה, וגם במזרח התיכון - לא היה מקלט בקרב המדינות המוסלמיות השכנות. מפורסמים סיפורי המופת סביב תפילותיהם של עם ישראל בראשות גדולי ישראל באותה תקופה קשה, בכותל המערבי ובציון האור החיים' הקדוש. היו אלה ימי מתח נוראיים, בהם היה ברור כי לשלטון הבריטי בארץ אין כמעט סיכוי להילחם מול הצבא הגרמני החזק, ונראה היה כי זה ענין של זמן עד שארץ ישראל תיפול שדודה בידי חיית הטרף הנאצית... למרות חולשת הצבא הבריטי, בהיותו עיף ותשוש ממהלך המלחמה, הצבא הגרמני התכונן לקרב באופן מוקפד. המצביא רומל עטור הנצחונות והשבחים נשלח במיוחד מגרמניה, לפקד על קרב הפריצה נגד הכוחות הבריטים בשלהי שנת תש"ב. עד אז עמדו הכוחות הגרמנים במצרים, נערכים לפריצה צפונה נגד כוחות בעלות הברית.

היה זה בליל שבת. בשעה מאוחרת, הגיע החסיד רבי שלמה אליעזר הלפרין זצ"ל, מקורבו ואיש סודו של הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע, למעון הרבי. ר' שלמה הגיע במרוצה, פניו חיוורות, ובקול לא לו לחש לרבי 'שמעתי אומרים כי

יש לנו רגע בלעדי, בו אנו הופכים לשותפים עם בורא עולם, בדרגה גבוהה יותר ממלאכי מעלה שרפי קודש! יש לנו הזדמנות חד שבועית, בה אנו הופכים שותפים בעלי השפעה רבה, בעלים של ממש על עולם ומלואו, וברצוננו ובכווננו נוכל לשנות, להפוך, לשפר, לקבוע!

הם אכן ממהרים לעזוב... מלאך הרוואה בן אנוש מגיע לדרגת שותפות עם בורא עולם, מתמלא קנאה, אינו יכול לראות את המחזה הנורא הזה... לפיכך, אנו מבקשים מהמלאכים לעזוב את הבית לפני הקידוש, כדי שלא יראו לאיזו דרגה אנו מגיעים, דרגה שהם אינם יכולים לגעת בה... זהו פלא מפעים:

סיפור מופלא שאירע עם הגיורת והתשובה שהשיב לה הגאון ר' יעקב ישראל פיישר זצ"ל

שבת כשעה לפני יציאתה, בוער בי דחף עצום לעשן סיגריה. אני מנסה להשתלט עליו בכל כוחי ואיני מצליחה. הדבר חוזר על עצמו כל שבוע כמו שעון, כאילו שמישהו משתלט עלי, לוקח סיגריה ומעשן דרכי... "ברכה שאפה מעט אור והמשיכה: "התייעצתי עם פסיכולוגים והם נתנו לי כל מיני עצות, אבל אף אחד לא פתר את הבעיה". חנה הציעה: "אולי תתייעצי עם רבנים, או תבקשי ברכה מצדיקים ומקובלים?" ברכה סיפרה שניסתה גם את הכיוון הזה, אבל ללא הועיל עד כה.

מצבה המשונה של ברכה נגע ללבה של חנה. היא הכירה בסבלה העמוק והתעניינה אצל אנשים שונים איך ניתן לעזור לה, כשהיא מטשטשת את הפרטים המזהים. מישהו יעץ לחנה לפנות לדוד, מנהל בארגון לקירוב רחוקים, שמתעסק עם בעלי תשובה וגרים. כאשר פנתה אליו, נדהם לשמע המקרה המוזר ואמר: "לידכם מתגורר הרב ישראל יעקב פיישר זצ"ל. אוכל לגשת אליו עם הגיורת, שתספר לו הכל ונשמע מה יאמר. דעתו היא דעת תורה, ואין בעיה בעולם שאין לה פתרון בתורה".

ברכה הלכה עמו לרב פיישר. היא סיפרה לו את סיפורה, והרב אמר לבסוף: "אינך גיורת, אלא גויה!" ברכה נדהמה לשמע דבריו, ודוד אמר בנימה אכפתית: "אשה כשרה זו ידועה כיראת שמים אצל כל מכוותיה. לפי מה שביררתי, היא התגיירה לפני 24 שנים, ומאז היא מנהלת בית יהודי למופת ומדקדקת במצוות. איך ייתכן שאינה יהודיה!?" הרב קבע שוב: "היא אינה יהודיה!" ברכה פרצה בבכי. דוד החליט לברר שוב בנוגע לגיורה של ברכה, שהרי אם הרב מתעקש על כך שהיא גויה, הוא מחויב לבדוק זאת לעומק. לאחר חקירה מאומצת, חזר דוד לבית הרב פיישר ואמר בהתרגשות: "זו ממש רוח הקודש! ביררתי היטב וגיליתי כי אותה אשה התגיירה בגיור רפורמי!" והוסיף לאחר רגע: "אבל כבוד הרב, איני מבין מדוע היא חיללה שבת באופן כפייתי מדי שבוע".

הרב פיישר חייך חיוך דק והסביר את העניין: "חז"ל אמרו שגוי ששבת חייב מיתה, ובגלל שאשה זו הייתה באמת כשרה ויראת שמים, גרמו משמים שלא תצליח לשמור שבת בשלמות, כדי שלא תתחייב מיתה!" הוא ציווה על ברכה להתגייר כהלכה, ולאחר שהתגיירה סר ממנה לחלוטין הדחף הבלתי נשלט לעשן בשבת.

(קובץ דרישה וחקירה פר' בראשית תשפ"א)

לאחר נישואיה עברה חנה להתגורר בשכונת "מאה שערים" בירושלים. היא מצאה שכנות שהאירו לה פנים, זכתה אצלן לאוזן קשבת והחכימה מניסיון חייהן. במיוחד נקשרה לברכה, המבוגרת ממנה בעשר שנים, אשה כשרה וצנועה, שקיבלה כל אחת בסבר פנים יפות, ותמיד מצאה מילה טובה על זולתה. משפחתה הייתה למופת. בניה הגדולים למדו בישיבות מעולות, ובנותיה בבתי חינוך ידועים. ברכה הגיעה לפני למעלה מעשור מארצות הברית. לא היו לה ולבעלה קרובים בארץ, אך בזכות סגולותיה רכשה ידידות לרוב. חנה נכנסה לבית שכנתה לעתים קרובות כדי לשאול מצרך שחסר בביתה, או לקבל עצה לבעיה שהתעוררה בחייה. באחת משיחותיהן גילתה ברכה כי היא גיורת. חנה הנדהמת רצתה לצעוק "לא ייתכן!" אבל שתקה. לאחר מכן סיפרה בהתרגשות לבעלה: "לא תאמין, אבל ברכה השכנה היא גיורת! ידעתי אמנם שהיא לא נולדה בארץ, אבל הייתי בטוחה שנולדה בארצות הברית למשפחה דתית מאוד. איזו צניעות יש בה, ענווה, חכמה וכל טוב. לא בכדי זכתה להתגייר..."

מדי שבת אחר הצהריים ביקרה חנה בביתה של ברכה, שקיבלה אותה במאור פנים, ישבה עמה במרפסת המוצלת והגישה לה כיבוד קל. פעם הגיעה חנה לביקור השגרתי אצל ברכה מאוחר מהרגיל, כשעה לפני צאת השבת, בלוויית בתה השנתיים. היא נקשה על הדלת כמה פעמים, וסברה שברכה אינה פותחת מפני שהיא עסוקה. חנה המתינה מעט, ולפתע דחפה בתה הקטנה את דלת הבית ונכנסה פנימה בריצה. חנה רצה בעקבותיה כדי להוציאה החוצה. לפתע ראתה את ברכה בחדר צדדי כשהיא מעשנת סיגריה... חנה מיהרה להסתלק מבית שכנתה עם בתה. היא חזרה לביתה נסערת ושיתפה את בעלה במראה המדהים שראו עיניה. הבעל סירב להאמין, אבל היא עמדה על דבריה ולא הצליחה להירגע. במוצאי שבת נשמעו דפיקות חלושות בדלת ביתה של חנה. היא פתחה וראתה את ברכה חיוורת כשעיניה אדומות מבכי. ברכה שאלה ברעד: "תרשי לי להיכנס?" חנה הנהנה לאות הן והגישה לה כוס מים. ברכה בירכה ושתתה, וניגשה מיד לעניין: "סיפרתי לך שאני גיורת, אבל לא סיפרתי על התופעה שראית לפני צאת השבת, והלוואי ולא הייתה קיימת... אני מתכוונת לסיגריה... אל תשפטי אותי מהר. השתמשי בדברי חז"ל שאמרו 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו'. וכעת אגלה לך את האמת: בכל

וארטים לפרשת השבוע

ו ט. אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. פרש"י יש מרבותינו שדרשו לשבח ויש שדורשים לגנאי, שרק לפי דורו היה צדיק, ואילו בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם. ואפ"ל דפליגי בפלותא דרבי יהודה ורבי נחמיה בשבת צח: על הפסוק ויחזרו יהיו **תמים** על ראשו. ודלמ"ד שהקרישים במשכן עביין היה אמה מלמטה ואמה מלמעלה, ס"ל שתמים כמשמעו. ה"י צדיק תמים כאן כמשמעו. ולמ"ד שם שתמים הכוונה שמלמטה עביין אמה למעלה כלין והולכים עד כאצבע, ס"ל דתמים מלשון נגמרים, א"כ י"ל ש כאן כתוב צדיק תמים והיינו מתקטן והולך בדורותיו, וכשהגיע לדורו של אברהם כבר היה קטן יותר והרי כשמת נח היה אברהם בן נח שנים ואז כבר כלתה צדקותו. ערוגת הבושם.

ו יג. קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ר"ש קלוגר מבאר את הפסוק כך: הנה הקב"ה ציווה לישראל אל תצר את מואב בגלל שאמורה לצאת מהם רות המואביה. היינו שהקב"ה לא הורג מיישהו אם אמור לצאת מיישהו חיובי ממנו. וזמ"ש כאן קץ כל בשר, בא לפני, היינו שהקץ שהוא הזוף שלהם בא לפני, וראיתי כי מלאה הארץ חמס מפניהם, ואין מהם מיישהו טוב שאמור לבוא, לכן הנני משחיתם את הארץ.

ו יג. קץ כל בשר וכו' כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ואמרו חז"ל לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ותימה עצומה הרי הם עברו על עבירות הכי חמורות בעולם ע"ז וגלוי עריות ולמה נענשו רק על הגזל? וי"ל **דהנה מתושלח** מת ז' ימים קודם המבול, וא"כ היה צריך להיות שמיתתו תכפר על כולם כדין מיתת צדיק כשתוב בגמי' שהוסמד ליו"כ משום שמכפר כיו"כ. אלא צ"ל שמיתת צדיק מכפרת כיו"כ רק על ב"א למקום, אבל לא על בן אדם לחברו, ונמצא ששאר העבירות התכפרו במיתת מתושלח, אבל על גזל נחתם דינם כי מיתת מתושלח לא מכפרת על באל"ח. איל המילואים. **עו"ל** שרצו לטעון שכל המצוות שנאמרו לאדם הראשון היו רק בשבילו, וד"ז היו יכולים לטעון רק על כל הז' מצוות אבל על מצוות גזל שלא שייך לאדם כי כל הארץ היתה שלו והוא הקריב לה' רק משלו וכמבואר ברש"י ריש ויקרא ד"ז לא יכלו לטעון שנאמר רק לאדם, לכן ע"ז נכתם דינם. כותנות אור.

עו"ל (מובא בספר 'תוספת ברכה') ע"פ חז"ל במסכת דרך ארץ שכשחיים בשלום, אזי אפי' עובדים ע"ז אין השכינה יכולה לפגוע בהם. משא"כ בשעת פירוד ומחלוקת הקב"ה מעניש על הכל. וא"כ כל זמן שעבדו ע"ז וגו'ע ולא גזלו לא נענשו. ומתי נענשו כשהתחילו המריבות, וזה נעשה ע"י שגוזלים אחד את השני ולא ריחמו על השני אז נענשו. **כע"ז** יובן גם מה שמואב בפרק יא פסוק ז שבדור הפלגה אנשים לא הבינו אז את שפתו של זה, ואומר שם רש"י זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מוחו. ומקשה שם הרב מבריסק בשביל שלא יבנו את הגדל מספיק שלא יבינו אחד את שפת השני, ומדוע הוצרך שירצחו ג"כ אחד את השני? אלא, אומר הרב מבריסק, שכאשרים מאוחדים שום דבר לא יעצור בעדם מלהשיג את רצונם. הם יתגברו על כל הקשיים גם על אי הבנת השפה. וכדי שלא יצליחו לבנות מגדל הוצרך שאחד ירצח את השני.

ו כא. ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל. מהיכן ידע נח איזה כמות לקחת, הרי לא ידע כמה זמן יהיו בתיבה? וי"ל כיוון שהקב"ה ציווהו לקחת שבעה מהבהמות הטהורות כדי להקריב מהם קרבן אחר יציאתו מהתיבה, ולהלכה אחרי שלוש שנים כבר נחשבת לזקן הפסול להקריבה, והנה ציווי הקב"ה היה שיקח אותם רק לאחר שדבקו במינם (רש"י ו כ), ודרכם להזדווג הוא רק לאחר ב' שנים (כמבואר בבכורות) נמצא שלא יתכן שיהיו יותר משנה בתיבה, דא"כ הבהמה תפסל להקריבה. ראש יוסף.

ז א. ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. למה כשציווהו על מעשה התיבה לעיל פרק ו לא אמר כי אותך ראיתי צדיק לפני, הא כבר שם הוא הבדילו מכל הארץ? וי"ל ששם מתושלח היה עדיין חי וכמבואר ברש"י פסוק ד שהענין שמתושלח בגללו, ומתושלח היה ג"כ צדיק, ורק

כשמת יכל הקב"ה לומר לו כי אותך – לבד - ראיתי לפני צדיק בדור הזה. בניין אריאל.

ז ג. גם מעוף השמים שבעה שבעה לחיות זרע ע"פ כל הארץ. אומר רש"י בטהורים הכתוב מדבר. ורבים נתקשו בזה מדוע לא נכתב כאן מעוף טהור כדרך שנתבס בהמה מכל הבהמה הטהורה? וי"ל, אומר האור שמח ע"פ נדה נ: , על תרגולתא דאגמא דהיא טהורה והזכר שלה טמא, וגם אותה הוצרך להביא להחיות זרע על פני כל הארץ, ולכן לא נאמר טהורה כי יש בטהורה גם צורך להביא טמא.

ז ח. ומן הבהמה אשר איננה טהורה. הגמ' בפסחים ג. הביאה מהפסוק הזה ראייה שאדם צריך להיזהר לא להוציא מפיו דבר מגונה. מזה שהפסוק כתב ומן הבהמה אשר איננה טהורה ולא קיצר וכתב מן הבהמה הטמאה. ורבים תמחו למה הגמ' לא הביאה ראייה כבר מתחילת הפרק בפסוק ב ששם כתוב שהקב"ה ציווה לנח לקחת לתיבה מן הבהמה אשר לא טהורה היא ולא כתוב מהבהמה הטמאה? וי"ל ע"פ חז"ל שהקב"ה אמר לאברהם בעקידה קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת. ולא נאמר שם בקיצור קח את יצחק, ולמה? אמרו חז"ל ליתן שכר על כל דיבור ודיבור. וכן לגבי לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וכו' אומר רש"י ליתן לו שכר על כל דיבור וכו'. ועל כן בפסוק ב שזה היה ציווי של הקב"ה שיקח מהטהורה שבעה שבעה, אזי התורה האריכה בלשון בשביל שכר. אבל בפסוק ז שלא מדובר על ציווי, אלא על סיפור ביאת נח אל התיבה ובכ"א מאריכים, מכאן ראייה שלעולם אל יוציא אדם מילה מגונה מפיו.

ז ח. וישלח את העורב ויצא וישבו. אומר רש"י הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו. ולפ"ז הא דמציווה הרבה פעמים שאמוראים שאלו לחבריהם שאלות ואלו לא השיבו וענו עורבא פרח, אפש"ל שזאת כוונתם, כמו שהעורב לא ענה שום תשובה, כך אין לך לצפות לתשובה על מה ששאלת ממני. רבי חיים מבריסק.

ח יא. והנה עלה זית טרף בפיה. הטעם שהביאה היונה עלה זית ולא עלה אחר? י"ל דהנה אמרו חז"ל בסנהדרין שדור המבול השחיתו מין בשאינו מינו, וא"כ אף באילנות עשו כן, ובן נח מצווה על הרכבת אילן, וזה גם הטעם שאמרו חז"ל שנעקרו כל האילנות במבול ואפי' איצטרבולין של ריחים נימחו ולא נשאר כל ירק עשב. והנה אמרו בירושלמי כלאים א ז על המקרא בניך כשתילי זיתים, מה זית אינו מקבל שום הרבהה גם בניך לא יהיה בהם פסול ממזרות, וא"כ כיוון שליש ביותים הרבהה, א"כ לא נעקרו במבול, ושפיר יכלה להביא עלה זית. גן רווח.

ח יט. כל רומש על הארץ למשפחותם יצאו מהתיבה. מבואר בפסוק כי מהרמשים יצאו מהתיבה רק משפחותם ולא הם עצמם וכן מבואר בגמ' בסנהדרין קח: והטעם שרק משפחותם יצאו מהתיבה י"ל משום שהמבול היה יב' חודש ומבואר בחולין נח. שבריה שהיא בלי עצם לא היה יותר מיב' חודש לכן יצא רק משפחותם כי הם עצמם כבר מתו, אבל משפחותם יצאו מהתיבה.

ח כ. ויעל עולות במזבח. כתב בתרגום יונתן שהעלה ארבעה קורבנות, והטעם שהקריב ארבעה קרבנות י"ל דאמרו חז"ל ברכות נד: ד' צריכים להודות, היוצא מביאת האסורים, הולכי מדרביות (מפני חיות רעות), חולה שנתרפא, ויורדי הים. והנה לנח היו את כל הדברים הללו. יצא ממסגר של התיבה שהיה כבית סוהר; כהולכי מדרביות, שהיה במחיצת חיות רעות; חולה שנתרפא משום שהכישו ארי; ויורדי הים, שניצל ממי המבול. רבי נתן גשטטנר.

ט כג. ויקח שם ופת את השמלה וגו'. וברש"י הביא מהמדרש שהשכר של שם הוא טלית. ועונשו של חם הוא שהיה עבד, ויש להבין מה עניין שכר טלית לעונש עבד, אלא שכר מצווה ועונש עבירה הם דבר והיפוכו? וי"ל דאמרו חז"ל בשבת לב: כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשים לו 2800 עבדים. וא"כ העונש של חם ההפך משכר ציצית, והיינו שהוא יהיה עבד.

ט כז. יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם. אומר רש"י וישכון באהלי שם, ישכן שכינתו בישראל. ומדרש חכמים אע"פ שיפת אלוקים ליפת בבית שני

פרשת נח תשפ"א

שנבנה ע"י בני יפת לא שרתה שכינה. והיינו שבדעה הראשונה ס"ל לרש"י שהשכינה שרתה אף בבית שני, ודעה של מדרש חכמים שלא שרתה השכינה בבית שני. ובביאור מחלוקתם נ"ל דנחלקו בפלותא הרמב"ם והראב"ד בית הבחירה ו יד אם קדושה ראשונה שקדשה שלמה קדשה גם לעת"ל. דהרמב"ם ס"ל דהגם שלא קדשה לעת"ל, אבל קדושת המקדש וירושלים קדשה לעת"ל, ולכך פרש"י בשרתה שכינה בבית שני. אבל הראב"ד ס"ל דאין חילוק בין המקדש לארץ ישראל וגם קדושת המקדש לא קדשה לעת"ל. וזהו דעת המדרש חכמים דהביא רש"י.

יא י. אלה תולדות שם. מי שיעקב אחרי הפסוקים מאדם הראשון עד נח יראה שאצל כולם כתוב שנותיהם ואח"כ כתוב וימות. ואילו אצל שם ומשם ואילך לא כתבו וימות ומה הטעם בזה. ותירץ ע"כ בספר בית יצחק מהמדרש שישם' בן נח עלה לגי'ע"י שמות ואכל מעץ החיים ונשאר בעולם במצב של לא חי ולא מת, ורק אחרי מאות רבות של שנים גילה אותו שלמה המלך ועשה לו תיקון ומת. לכן לא נכתב אצלו וימות וכשם שאצלו הפסיק כך לא נכתב אצל הבאים אחריו.

יא כח – לא. וימת הרן על פני תרח אביו וגו' ויקח אברם ונחזר להם נשים וגו'. ויקח תרח את לוט בן הרן בן בנו. רבים נתקשו כאן שסדר הפסוקים אינו מתאים כי היה צריך לכתוב מיד לאחר וימת הרן ויקח תרח את לוט בנו, ומדוע הפסיק באמצע שאברם ונחזר לקחו להם נשים? וי"ל ע"פ יבמות סב: שיש מצווה על אדם לשאת בת אחותו, וכתבו שם בתוס' שה"ה בת אחיו, ובכ"א בת אחיו לכאוי יש בעיה לשאת כי נמצא עוקר מצוות ייבום מהתורה וכמבואר בגיטין פג. ואמנם התירו, אבל חסידים הראשונים לא עשו גם מעשה מותר אם עי"ז יגרם שיעקר דבר מהתורה כמבואר בנדה לח. שחסידים הראשונים היו נמנעים מלפקוד נשותיהם ברביעי כי אישה יולדת בדיוק לתשעה וזה ייצא בשבת ונמצא עוקר מצוות שבת מהתורה, ולמרות שמותר החמירו על עצמם, וא"כ אפש"ל שבגלל שהרן מת אז אברם נשא בתו כי אין חשש שצובר מצוות יבום כי אחיו מת, וכעת אפשר להמשיך, אבל החלק של אברם נשא את שרה בת הרן הוצרך לכתוב אחרי שהרן מת. מובא במאור שבתורה.

יא כט. הרן אבי מלכה ואבי יסכה. יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה ביארו בסנהדרין סט: שיטה אחת משום שסוכה ברוח הקודש. ושיטה שניה שהכל סכים ביופיה. והנה רש"י כאן הרכיב את ב' הפירושים יחדיו. ולא כתב שזה שתי שיטות. ותירצו שבי' הפירושים תלויים אחד בשני. שהרי עיני לאה היו רכות כי הכל אמרו הגדולה לגדול היינו שהיא תינשא לעשיו, ולכך היו עיניה רכות מרוב בכי ולא היתה יפת תואר. והנה להרן היו ב' בנות, הגדולה מלכה והקטנה שרה. ובני תרח הם אברהם ונחזר היינו שאברהם היה הגדול, ואין לא חששה שרה שאברהם הגדול ישא את הגדולה מלכה, ועי"ז י"ל שהיה לה רוח הקודש, ולכך נשארה יפה ולא היו עיניה רכות. ז"א שבזכות הרוח הקודש היתה יפה.

ז חשון, ותן טל ומטר.

הנה כידוע מתחילים לומר טל ומטר טו' ימים אחרי הרגל כדי שיספיקו עולי רגלים לחזור לבתיהם. רבים שואלים מפני מה אין פוסקין מלשאול טל ומטר טו ימים לפני הפסח משום עולי רגלים מחשש לגשם בדרכם לירושלים. רבי שלמה זלמן תירץ בילדותו שכשעלו לירושלים בתשרי עלו בבגדים קיציים ולכך היה צריך לסדר שלא יירד עליהם גשם בחזור. משא"כ בסוף החורף כשעלו לירושלים עדיין היה גשם. והיו מצוידים ומכוסים בבגדי חורף, ולכך לא הוצרכו להפסיק מלשאול טל ומטר.

עוד אפש"ל שלפני שמתחיל השפע, אפשר לבקש מהקב"ה שיתעכב מעט, אבל בתוך עונת הגשמים לבקש שהקב"ה יפסיק את השפע!;

תירץ נוסף, שבהליכה לקיום המצווה של עלייה לרגל בפסח, האדם נמצא בשמחה גדולה והוא בכלל לא מרגיש בעייה ללכת בגשם ובבזק. אבל בדרך חזרה הביתה אחרי סוכות, אחרי המצווה, כבר יש קצת רפיון בשמחה.

הלכות מענייני הפרשה

ויהי כל הארץ שפה אחת. ופרש"י לשון הקודש, וברש"י במגילה ח כתב שלשון הקודש נקרא אשורי. הרמ"א יו"ד רפד ב כתב דאין לכתוב דברים של חול בכתב אשורי. והורו הפוסקים שלא להדפיס הזמנות בכתב אשורי. רבי ניסים קרליץ צ"ל. ובשו"ת רב פעלים סימן לב.

בפרשת השבוע מובא שדור המבול חטאו באיסור כלאים. כמה פרטים באיסור שעטנו המפורסם ביותר באיסור כלאים: **אסרה התורה** לבלוש או להתכסות, ומדרבנן אף להציע תחתיו בגד כלאים. **והאיסור** הוא פשתן יחד עם צמר של כבשים בלבד. וכל הדומים לפשתן מותרים. **ואפי' אם הוא חוט אחד** בלבד מחובר עם חוט אחד או סיכה בלבד אסור. **ואיסור לשבת אפי'** אם השעטנו נמצא מתחת לערמה ומעל יש עשר שמיכות או שטיחים שהם לא שעטנו אסור לשבת עליהם. **וכן אסור** שעטנו במבנות, מפות שולחן, כורסאות, ווילון כיון שיכול להתעטף בו. **ואיסור** להלביש תלנוק אפי' בן יומו. **ואיסור** ג"כ למוכרו אלא ישמדו.

ובמה חוששים: אם קונה ממקום מוסמך עם תעודה מוסמכת אינו צריך לבדוק. **אם** הוא עשוי מבד אחד בלי שום כפתור או ריקמה, ובדרך כלל אפשר

להסתמך על התוויות וכשדלוגמא כתוב שעשוי ממאקרילן לייצ לחשוש שיש בו חוטי צמר ופשתן. **אך כשעשוי** מצמר ויש בו ריקמה (ובכפתורים פחות חששו) וכדו' יש לחשוש שמא יש בו חוטים מפשתן. **ובבגד** המורכב מכמה חלקים כגון חליפה או מעיל חייב לשלוח הבגד לבדיקה. ולא לסמוך על התווית, כי התווית לא מודיעה על הביטנה והכריות בכתפיים ושאר תוספות ששם. **וכן במכנסים** כיוון ששמים במקום החגורה תוספות של בד לחזקה צריך בדיקה.

ובמקום ספק התירו ללבשו לצורך מדידה, אבל ללבשו ממש אסור אפי' באופן ח"פ דהוא ספק דאורייתא, **וכל רגע** ורגע שאדם לובש שעטנו עובר על איסור. **ואם הוא** מגלה ד"ז ברחוב והיה זה בשוגג, ייך הצידה למקום צנוע ויפשוט מעליו. **מובא בילקוט** ובבבא בתרומה הירש שהלובש שעטנו אין תפילתו אפי' בכוונה ממתקבלת. אין לסמוך ע"ז למעשה אלא לעורר לב המעיין. (חלק ניכר מ"שערי תורת הבית" להרב טשזנר)

ותן טל ומטר - קיצור שינון הלכות המצויות בעניין שאילת טו"מ.

מ-ז' חשוון מתחילים לשאול טל ומטר בברכת השנים. ואם לא שאל: **אם נזכר קודם** ברוך אתה ה'

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

יחזור לותן ט"מ. אם נזכר אח"כ, **קודם שומע תפילה** יאמר בשומע תפילה, ויאמר ותן טל ומטר בברכה (ויו"א שמוסיף נמי על פני האדמה) כי אתה שומע. האומר קודם חשוון (לאחר שמחת תורה) ותן טל ומטר לפי רבי שלמה זלמן אוירבך אינו חוזר כי סו"ס מעיקר הדין הוא זמן מטר. ולרבי חיים קניבסקי חוזר. **ומה נני לומר אחר סיום הברכה בשומע תפילה**, אבל לכתחילה יאמר לפני כי אתה. ואם נזכר אחר שומע תפילה **עד שלא אמר יהיו לרצון בשבטך התפילה (השני)** חוזר לברכת השנים. ואם נזכר אחרי רצה וחזר לשמע קולנו בציא בדיעבד. **ואם אמר יהיו לרצון בסוף התפילה (השני) חוזר את כל התפילה**.

ובמסופק אם הזכיר, עד ל' יום בחזקת שהזכיר וכן
בברכה כהרגלו וחזור. לאחר ל' יום או אם אמר 101
(וי"א 90) פעמים "ואת כל מיני תבואות הטובה וכן
טלמור וטלמור על פני אדמתי" אינו חוזר, ויכול
לומר ד"ז גם בשבת נח ולא יורד מוכין משבת
לחול. ורש"י פוסק שאם מכיר בעצמו שעדיין לא
הורגל בכך אז צריך לומר אף יותר פעמים כדי שיהיה
שגור בלשונו. (סיכום מהשו"ע במשנ"ב הגרי"ש
אלישיב הגרש"י אורחבך להלחבדב"ח הגר"ח
קניבסקי שליט"א. וז"ע במשנ"ב הוצאת דרשו)

במעלות! רבי אברהם השיב: בגלל שעליתי לצורך פפרטי שלי, ולא בשבילכם כלל, אין מין הראוי ששאתמש במעלות השייכת לכם. **רבי אליהו לופיאן** הלך פעם לקידוש של בר מצוה אחרי התפילה, ונשאר שם עד סוף הקידוש, לא הבינו מה יושב כי"כ הרבה זמן. לבסוף כשכולם הלכו, ביקש שאמו של הילד הבר מצוה תבוא, שרוצה לברכה. אמר לה: "אני צריך ללבש מכס מחילה, כי בשעה שעשיתי קידוש ידי רעידה, נשפך היין על המפה, ובהזדמנות זו אני מבקש מחילה בשם כל האורחים, הרי המפה הייתה נקיה ומסודרת כשאנו לקידוש, ואח"כ כל אחד לקח המאכלים וטיף את המפה ללא צורך, שהרי לא היו צורכים אלא לקחת המאכל ולא ללכלך המפה, ובהזדמנות זו שאתם מוחלים לי, תמחלו לכל המשתתפים".

סיפור רבי שלמה לורנץ סיפור מחזק ביותר: "במבוש החרדי קוממיות היתה מאפיה שסיפקה לחם לכל הסביבה תחת השגחתו המהודרת של הרב מנדלסון. המאפיה סיפקה את צרכיהם של 5000 משפחות שבאזור, אך ככל שגדלה תוצרת המאפיה גדלו גם הגירעונות הכספיים. נוצר להם פנו אלי בעלי המאפיה, וביקשו שאבוא לעזרתם ע"י השגת הלוואות מגמחי"ם שונים. ואכן כך עשיתי, הייתי עובד הלוואה ממקום אחר, וחוזר חלילה. ללאחר זמן מה ערכתי חישוב והגעתי למסקנה, שלעולם לא יעלה העסק על דרך המלך, המאפיה תמשיך לצבור הפסדים. הודעתי לבעלי המאפיה ששאני רואה כל אפשרות להמשיך וללגלג את ההלוואות. אבל בעלי המאפיה ניסו, הרב מנדלסון הפנה אלי באופן אישי, וביקש ממני לחזור מהחלטתי, הוא הסביר שאין כאן ענין כלכלי בלבד, יש לקחת גם את הצד הרוחני, זוהי המאפיה היחידה המספקת לחם כשר בכל הסביבה, ללא חשש טבל, ללא חשש ותולעים וכו' ואם חלילה תיסגר, התוצאה תהיה חמורה, ולכן צריך להמשיך למרות המצב הכלכלי. אמרתי לו שאני חושש, כי אין סיכוי שיוכלו אי פעם להחזיר את הלוואות. אך איני רוצה להכריע בזה.

הצעתו לו שניכנס לרב מברסק ומה שהוא יכריע – אני מוכן לקבל. נכנסנו לרב מברסק, הרב מנדלסון הסביר באריוכות את נחיצות המאפיה, והאחריות לדאוג לכולם לחם כשר. ואילו אני הצגתי את עמדותי בצורה תמצתית. תשובתו של הרב מברסק מהווה בסיסו בהשקפה תורנית. וכך אמר: "לחם כשר הוא! אכן עניין גדול עד מאד. אך במה דברים אמורים? כשהלחם כשר מכל הבחינות... לחם כשר, שמוצר בעזרת כסף 'טרף' אינו לחם כשר. כאשר לוקחים הלוואה, תוך ידיעה שבדרך הטבע אין כל סיכוי להחזירה, לא זו אלא בכסף 'טרף', וגם אם מדובר בקיום מצוה, לא זו הדרך..."

ומי שמשתדל ונוהר מממון לא כשר הקב"ה מסייע בידו שיצליח מאוד בכל מעשיו וזוכה שכספו מגיע רק

מסופר שהסטיפלר שאל את החזן איש מה הגדלות של הסנדלר, שכידוע החזן איש החשיבו מאד. ענה החזן: הנקיות שלו בממונות. הוא מושלם וזך ולחלחלוטין בענייני ממונות, ולהיות כך זה מעלה שקשה להחלישה. ולא צריך להגיע לסנדלר, כבר מצוי במקשה תענית שהיה זמן של רעב ועצירת גשמים וכל גדולי התנאים התפללו אך לא נענו עד שהחליטו לשלוח משלחת לאבא חלקיה שיתפלל שיירדו גשמים ויתגמר חרפת הרעב בעולם, ואכן כך היה אבא חלקיה התפלל ומיד נענה והקב"ה הוריד גשמים בשיעור המספק את כל כלל ישראל, ואומרת הגמ' שהסיבה והטעם שאבא חלקיה נענה משום שהיה זהיר ביותר בענייני ממונות והגמ' שם מאריכה בסיפור שהיה עמו איך נזהר לא להשיב לשלום באמצע העבודה וכל הדרך שמר על בגדיו שהיו שאולים עיינו בהרחבה בזו:

נביא להלן סיפורים כמה נזהרו גדו"י מכשרות הכסף ודו"ז אמור לעורר אותנו להתרחק ג"כ מממון לא כשר. חלק מהסיפורים הם מ'מאוצר הסיפורים למחנכים'. **הרב שטיינמן** נזהר שלא לגעת בחפץ שאינו שלו, ואמר שהוא חוזר בתשובה על שני חששות ששאל גזל. בתקופת שהות הרב שטיינמן בעיר לוגאנו, הוא עבר ליד בית אחד, ובדרך כשהוא מהרהר בלימוד קטף משם פרח בלי לשים לב. עשרות שנים מאוחר יותר, כשבא לספר לו הרב פרידמן שהוא נוסע ללוגאנו, מיד ביקש ממנו הרב שטיינמן שיילך לרחוב פלוני ובית מספר פלוני, ויביא לבעל הבית מספר יורו כדי שישלם על הפרס שקטף עשרות שנים קודם לכן, וזה הרי גזל עכו"ם! הרחוב אומנם עדיין היה קיים, וזה הבית גזל. הרב שטיינמן הצטער על שלא יכל לשלם לאותו גוי. סיפר נכדו רבי אשר שטיינמן שפעם אחת הרב שטיינמן הרים ידו ואמר: היד הזאת מעולם לא גזלה. רק אני חוזר בתשובה על שתי פעמים שהיה ספק אבק גזל עכו"ם. האחת שקטף את הפרח, ועוד פעם שלח מכתב עם בול שהדוור אמר שזה בסדר והגרא"מ לא הסתפק בה. מלבד זה עשה חשבון על כל ימיו שלא עבר על גזל.

מסופר על רבי מרדכי פורגמנסקי שבמשך הזמן שהיה בגטו קובנה לא ישב על כיסא. בגלל שכאשר יצא לצופות את כל היהודים בגטו הצר הביאו רבים ופעמים מבלתם. ולפעמים החליפו דירות או נלקחו להשמדה והכיסאות נשארו מיותרים, ומי יודע האם הבעלים או היורשים מרשים. **מסופר על רבי אברהם גגניחובסקי** שהלך עם קבוצת תלמידים, והחל לדרת גשם זלעפות. הם נכנסו תחת גג באחת החצרות. אחד הבחורים רצה להדליק את החשמל בחדר מדרגות, רבי אברהם מעמ ממנו ואמר: להיכנס – מותר, אבל להדליק את האור – הרי זה כבר עולה כסף, ואין היתר לכך. באחד הערבים הקיצייים, רבי אברהם דפק בביתו של שכן בבניין סמוך לדבר אתו לצורך טובה לאחד מבני משפחתו של רבי אברהם. השכן הביט ברב ושאל: מידוע הרב נוטף זיעה, מדוע לא עלית

נקיון כפים. כי מלאה הארץ חסם מפניהם. ענייני גזל. בגלל חומרת הענייני של גזל נביא להלן דברים שנכתבו בשנים קודמות ובתוספת סיפורים ועניינים חשובים. כתוב בחז"ל שדור המבול נחתם דינם על הגזל. ז"א למרות שעברו על עבירות הכי חמורות ובהם ג' עבירות, אבל נפסק דינם לכליון בגלל הגזל. וגזל זה הדבר שמקטרג בראש, ודבר ראשון ששואלים אדם כשמגיע לשמים הוא 'נשאת ונתת באמונה?' ובעניין זה לא גזל ניכר עיקר הצדקות של האדם. וכתב רבי אברהם בן הרמב"ם עשר שנות צום מתוך חסידות יתבטלו בעוון אכילה אחת מהגזל, ובמהרש"א בכתובות מובא על אותם אלו שמקבצים עושר שלא באמונה ומנדיבים אותו באמירת מי שברך לצרכי מצווה אין לך מצווה בעבירה גדולה מזו, ואין לעושר הזה קיום כלל, וכל אדם שיש בידו מעות של גזל יש מחסום מקבלות תפילותיו (הרמב"ם), ובנעילה בזמן היש נעלה אנו מתפללים למען נחלל מעושק דינו. **לפעמים** אדם תמה שבניו עוזבים את דרך היישר, והוא משום שהוא פיטס את נפש ילדיו באוכל המגיע מכסף לא כשר ודיו' משפיע רבות על נפש הילד. **וכמו שהאדמו"ר ה"שפת אמת' מגור** היה אומר לפעמים רואים אברך בן עליה הלומד בהתמדה ואצט"כ אין תלמודו מתקיים בידו, זה משום היותו סמוך על שולחן חותנו המאכילו מכסף שאינו כשר. ורבי אהרן קוטלר היה אומר כך על ישיבות שיש בהם תקלות לפעמים, הוא משום שלא כל הכסף טהור. וכסף לא כשר אין לו יכולות לעשות דברים מועילים ומצליחים, והגמ"כ בבבא מציעא דף פח. מביאה סיפור כמה טרחות טרח רבי חייא בשביל שלא תשתכח תורה מישראל והתלמידים ילמדו תורה בשלימות, ואומר הגר"א שרבי חייא היה יכול לקנות קלף מוכן בשביל שילמדו בזה תלמידי ישראל, ולמה טרח ועמל כ"כ ע"י שצד צבי ועיבד עורות וכו' וכו' הכל בשביל שתלמידי ישראל ילמדו מהדבר הכי כשר כי רק ע"י דברים כשרים אפשר לעשות מעשים גדולים וענקיים.

ואיתא בחז"ל בפרשתנו שאדם מגזל לא מרוויח כלום, והכסף הולך לתרופות ושאר נזקים שיש בבית. ולפעמים אדם חושב שיעשה קומבינה כאן ושם וירמה קצת אולי הוא ירוויח עוד כמה שקלים, אז שיידע דבר ראשון יש לו עבירה גדולה, ודבר שני הוא לא באמת מרוויח אלא מפסיד שמחר ישבר לו המקר וזה יהיה בהכנות לשבת חשובה עם הרבה אורחים, והכל יתקלקל לו, וגם התפילות חלילה ועוד דברים. אז מבחינה פרקטית כדאי להימנע מכסף לא כשר. וצריך ליכור שגם ברוחניות אדם ניוזק כסחי שלא ביושר והיה אומר ע"כ התפארת שלמה מרדומסק שאדם שהגיע לידו כסף לא כשר יכול לרדת מכל מעלותיו ומדרגותיו הרוחניים שאסף בימיו... **החזו"א** היה אומר אדם נבחן ביראת שמים וצדקות רק בכסף ואם בכסף הוא לא כ"כ... אפי' שבשאר הדברים הוא בסדר אזי הוא לא צדיק ולא יר"ש. ואצל גדולי ישראל האמיתיים רואים בחוש כמה הם בוים לכסף לא כשר.

ממקורות כשרים, וזוכה שאין לו חוב לאף אדם. סיפר רבי בן ציון פלמן שבהלוייה של החזו"א הגיע לבני ברק קיבוצניק זקן והוא ראה המולה גדולה, הוא ניגש לרבי שמואל גריינימן גיסו של החזו"א ושאלו מה קרה? ענה לו רבי שמואל שהחזו"א נפטר. לאחר בירור קצר התברר לאותו יהודי שהחזו"א גר בשכנותו לפני המלחמה, והוא נזכר שפעם החזו"א לוה ממנו פרוטה והוא עדיין לא השיב לו, מיד רבי שמואל הוציא פרוטה והשיב לאותו אדם, ואמר רבי שמואל במשך שנים רבות שמעתי מהחזו"א שיש יהודי שהוא חייב לו פרוטה, והנה הקב"ה זימן שהחזו"א יבוא לשמים בלי חוב של פרוטה. **פעם יהודי נכנס לחפץ חיים וצ"ל** ובקש ממנו המלצה. החפץ חיים הסכים לתת לו, אבל כדי לכתוב צריך נייר. וליה היה לו בבית המדרש נייר. על השולחן היה מונח דף, לקח היהודי והביא לחפץ חיים. החפץ חיים שאל "של מי זה?" ענה האיש "לא יודע נראה שהנייר הפקר". קם החפץ חיים והחל מתעניין אצל הראשון שישב שם האם זה שלך.. וכך הלך מאחד לשני. האיש איבד כבר את סבלנותו ואמר: "מה זה בסך הכל, שווה פרוטה, האם צריך לעשות מזה עסק?" השיב לו החפץ חיים "הנייר הזה אכן לא שווה יותר מפרוטה אבל אם אקח אותו אהיה גזלן, אעבור על לא תגזול ומהחטא הזה יכול להיברא מלאך משחית שבכוחו לשרוף את כל ורשה". **ברחוב עובר אחד** ומדביק מודעות על עמוד, לאחר חמש דקות עומד משהו ליד העמוד ובל משים קורע חצי מודעה. "מה אתה קורע? זו מודעה של מוכר אתרוגים, מדוע אתה קורע?" "אני סתם משחק"... הרי זו גזלה! ממי תבקש מחילה? ושמא חלילה תצטרך לבוא בגלגול על כזו קריעה. כיון שאמרו חז"ל "רובם בגזל" רוב אנשי העולם נכשלים בגזל, לכן צריך חיזוק רב בעניין. הדברים הקטנים הם בעורכינו - עבירות שאדם דש בעקביו. "תלווה לי חמש ש", "כן בבקשה....מתי תחזיר את זה?". "מיד מחר בבוקר" והוא שוכח. הוא יחזיר **כאשר יהיו שלושה ימים ראש חודש...** לוותי כסף! תרשום בפקס או בלוח וכך תזכור להחזיר! אם לא - זה גזל. אמר פעם משהו שכדאי להפסיד הון רב העיקר לא להיכנס חלילה לחשש גזל. (מ"יחיא ראובן!).

ובפרט מוטל על בני התורה להזהר מאוד מאוד בעיסקם ביושר כי הם המראה של העולם היהודי ועליהם מתבוננים כל הזמן לראות האם מתנהגים הם ביושר וכראוי ועליהם לקדש שם שמים בכל הליכותיהם ובפרט בנושא הממון שבד"ץ נמדד האדם כמה הוא באמת יישר וזך וצדיק. מסופר על האמרי חיים מויזניץ שפעם מסר שיחה לבחורי שיבת ויזניץ בענייני קידוש ה' שמוטל על כל בחור ישיבה לעשות כשיצא לרחובה של עיר, ובאמצע השיחה פרץ בבכי של התרגשות ואמר אני בוכה מרוב שמחה כי שמעתי שמישהו מאיתנו זכה לקדש שם שמים. היה זה אחד הבחורים שעשה קנייה בבית מרקחת בתל אביב והוא קיבל עודף יותר ממה שמגיע לו והבחור חזר לבית מרקחת להחזיר את העודף לאחר כשעה ארוכה, הרוקח התפעל מאוד מהחינוך שקיבל הבחור ושאל אותו היכן לומד והבחור אמר שלומד בוויזניץ והרוקח פרסם ד"ץ בעיתונות וד"ץ גרם לקידוש ה' גדול. וסיפורים רבים התפרסמו על הרבי האמרי חיים מויזניץ כמה היה חזיר בממונו שיחה בתכלית

הכשרות, וכשהיה מקבל שירות מאיזה אדם לא היה נרגע עד שהלה היה מקבל את שכרו המלא והמושלם, ופעם ניגש אליו עניי וביקש כסף לצדקה ולא היתה עליו פרוטה, רצה הרבי לזכות במצוות צדקה וביקש מאחד מהסובבים אותו שילוה לו סכום קטן של כסף, והלה עשה כך והרבי ביקש בתחנונים שיזכיר לו למחר שהלווה לו. המלווה כמובן לא חלם להזכיר, היתה זו בשבילו זכות גדולה על שזכה לשמח את הרבי, אך למחרת הרבי הגיע לאותו בימ"ד כשהוא עובר אחד אחד ומחפש מי הוא זה שהלווה לו את הכסף, וכשהתברר לו מי זה הוא הודה לו אך אמר מה אתה רוצה שאשוב מעולם העליון בשביל כזה סכום..

על הבאר יעקב מנדבורנא שנפטר לפני מספר שנים מסופר שפעם כשהישיבה שלו היתה במצב כלכלי מאוד קשה, הגיע למשרדי הישיבה מכתב שחתום ע"י עו"ד שיש להם תביעה ע"ס גדול מאוד, כשקראו את התביעה הוברר להם שאיזה יהודי שאינו שתוי"מ מוקיר גדול של בית נדבורנא החליט לתרום את כל הונו עבור הישיבה, לאחר בירור קצר התברר שהיו כל נכסים רבים בתל אביב בשווי עצום של מיליונים רבים של שקלים. ד"ץ היה עשוי להציל את הישיבה מחובותיה ועוד להעמיד אותה על הרגלים במשך שנים ארוכות ברחבות יתרה, אך דא עקא המשפחה ששאמור לא היתה שתוי"מ החליטה לתבוע את הנהלת הישיבה שלא מסתבר שאביהם יתן סכום כזה עצום עבור הישיבה ויגיש את ילדיו מכל. הנהלת הישיבה עטו על העניין כמוצא שלל רב, ולפני שהלכו לסדר את העניין מול העו"ד והשלטונות החליטו כחסידיים נאמנים לשאול את פי האדמו"ר, הם נכנסו לאדמו"ר ששיבת נדבורנא היתה אצלו כרכושו האישי והחשוב ביותר, וביודעם שחוב הישיבה הוא כחובו הפרטי סיפרו לו בהתלהבות את כל פרטי הסיפור. הרבי שהיה יר"ש גדול אמר שאינו שמח כ"כ למרות העושר הגדול שנפל על הישיבה, כי הוא אינו בטוח שהכסף הוא כשר בתכלית השלימות, ואז אמר הרבי אם רבי ניסים קרליץ יאמר שהכסף הוא כשר אני מסכים בחפץ לב לקחת את הכסף, ואכן מנהלי הישיבה הלכו לרבי ניסים קרליץ והוא בדק את העניין ואמר שאפשר לקחת את הכסף. הם חזרו לרבי ואמרו שרבי ניסים התייר לקחת את הכסף, ואז הרבי שאל מה בדיוק רבי ניסים אמר, אז הם ענו שרבי ניסים אמר שאפשר, רק הוא הוסיף שהרבי הוא ירא שמים גדול והוא מבין את חששותיו אך הדבר מותר. והוסיף כי אמנם זה לא מאוד גלאט... כששמע זאת הרבי הוא אמר אני מוותר על כל הכסף, אני רוצה רק גלאט במאה אחוז. והיתה זו גדולת ענקית כי הישיבה נאקה תחת חובות כבדים, וזה היה דבר שיכול היה להציל את הישיבה מקריסה, אך הרבי התעקש שלא לקחת, רק 100 אחוז גלאט... מפי תלמידו רבי אשר קובלסקי בעל הפניני פרשת השבוע.

מסופר על החפץ חיים שלאחר נישואיו היתה לו מכולת קטנה, ופעם אחת הגיעה אליו גויה אחת וקנתה ממנו דג מלוח, שילמה הלכה ושכחה לקחת את הדג. כשראה זאת החפץ חיים הוא לא ידע מי היא. הוא מיד רדף אחריה ובירר להיכן הלכה, ולבסוף התברר שהלכה לשכונה אחרת ששם גרה, אך הוא לא ידע מי היא. אז הוא לקח את שארית פרוטותיו קנה דג מלוח וחילק לכל השכונה, וזה

למרות שהיא היתה גויה, כיוון שלא רצה להשתמש בכסף לא כשר. **פעם הסבא** מנוברדוק פגש יהודי מסויים ומיד שפגשו הוא ניגש אליו ואמר לו הא אני כבר עשרים וחמש שנים מחפש אותך כדי להחזיר לך את העט שלויתי ממך לפני 25 שנה וכעת אני פוגשך ומיד הוציא העט מהכיס והביא לאותו יהודי. 25 שנים הסבא הסתובב כשהעט בכיסו ויוכל להחזיר לו כשימצא אותו. **פעם רבי חיים קניבסקי** נצרך לכתוב איזה מכתב ולא היה עליו עט, אבא שלי שהוא חתנו מיד הוציא את העט מכיסו והביא לרבי חיים, אך רבי חיים סירב לקבל וקם הביא עט שלו מהארון, אבא שלי הרגיש לא נעים שרבי חיים לא מסכים לקבל ממנו עט. מיד הסביר רבי חיים את הדברים ואמר אני עושה מה שאני יכול לא להצטרך לקחת מאנשים עט וכדו', כי הרבה פעמים זה דבר שנשאר אצלך ואתה לא מחזיר ואז יוצא שעוון בידך, לכן אני לא רוצה להרגיל עצמי בזה. אה, כמה גדו"י! נזהרים וד"ץ מלמד אותנו שנשתדל אף אנו לברוח מכל סרח של ממון לא כשר ונזכה לס"ד מיוחדת ונצליח בכל דרכינו.

ובאמת מי שגזל מסתכן שלאחר מאה עשרים יצטרך לסבול ולרדת שוב לעולם הזה לפעמים באופן נורא בשביל לתקן מה שגזל. **וישנם הרבה סיפורים** על אנשים שירדו בגלגול לאחר שגזלו או השתמשו בכסף לא כשר. מסופר על אחד מחכמי טורקיה שהיה צדיק ויר"ש מרבים וכאשר הגיע לארץ לא הכיר את השפה, הוא הקים טחנת קמח שהיו קונים ממנו רבים מתושבי העיר ירושלים, והיה לו עוזר מקומי שהכיר את השפה והוא היה גובה עבורו כסף מכל אלו שקנו ממנו קמח, לימים נפטר אותו עוזר, ובסמוך לזמן הזה ילדה סוסתו של הצדיק טורקיה סוס אביר וחזק, הסוס הזה עבד כמו עשר סוסים, היה לו מרץ עצום, והיה בקי בעבודת בעה"ב באופן מעורר השתתות, כולם ביקשו לקנות את הסוס בדמים יקרים מאוד אך היהודי הטורקי הצדיק לא הסכים למכור את סוסו האביר כלל, והנה יום אחד נודע הדבר לפחה של העיר שליהודי הטורקי יש סוס אביר שעובד כמו שמונה סוסים, מיד הוא הפנה את שלוחיו שיקנו מהיהודי את הסוס, היהודי ענה שיבואו מחר בבוקר הוא יגמור את העיסקה, וכי יש לו ברירה. והנה באותו הלילה הסוס מת, היהודי קם בבוקר שמח וטוב לב וכששלוחי הפחה הגיעו הוא אמר שהסוס מת והם עזבוהו לנפשו. היהודי הלך לביהכ"נ שםח טוב לו ועשה חגיגה גדולה, וכשנשאל על מה השמחה? ענה שהלילה הגיע אליו עוזרו לשעבר בחלום ואמר לו שבמשך הזמן כשהוא גבה את חובו הוא היה גונב פה ושם, ונגזר עליו לשוב לגלגול בתור סוס שיעבוד את אדונו לשעבר, והנה התברר לי שרוצה הפחה לקנות אותי וא"כ לא יהיה לי תיקון מיד קמתי משנתי ואמרתי לו מחול לך מחול לך מחול לך והסוס נפל ומת. רואים כמה מפחיד להשתמש בכסף לא כשר.

והגזל ואינו יודע ממי גזל יעשה צרכי רבים ויבקש מה' שיחנה מזה מי שנגזל ממנו או יורשיו ויקבל ע"ע להשתדל להישמר בממונו, והבא להיטהר מסייעים בידו ויזכה להשיב את הגזילה ולהימנע מלשוב לעוה"ז באופנים נוראים.

הארות וידיעות חשובות, וכן דברים מגדולי ישראל, ועוד עניינים ערוך בדרך של שו"ת

הצליח יכול להתחיל בכל גיל. ואל לו לאדם להתרגש מנפילות כי נפילות זה דבר טוב כי ע"י אפשר לקום כי כשנופלים קמים ומתרוממים ורצון ה' בנפילות, וזה הדבר הטוב שיש ביצה"ר כי הוא מפיל אבל ע"י אפשר לקום ולהתרומם מע מה קורה כשלא נופל, ונודאי על האדם לא להפיל עצמו, אך כשנופל שלא ישרו כי זה דרכו של צדיק אם לא נפלת לא קמתי. ובפרט כעת בזמן הקורונה שזה נחשב בגדר תורה שלמדתי באף, כי קשה להתרכז ולהשקיע כמו תמיד, וע"י כתוב שתורה שלמדתי באף היא שעמדה לי, ובכזה זמן אם מנצלים אותו כראוי אפשר להגיע לדרגות שמעולם לא הזדמן לנו להגיע אליהם. **ורבי ניסים קרליץ זצ"ל** שנלביע לפני שנה לימד אותנו שאפשר להתחיל פרויקטים גדולים ועצומים גם בשלבים מאוחרים בחיים כמו יצירת הענק 'חוט שני' שרבי ניסים החל להוציא לעת זקנותו לאחר ארוע לבבי חמור שעבר ולאט לאט בעקביות למרות חולשתו בשנים האחרונות זכה להוציא למעלה מעשרה כרכים ואין היום ספר הלכה בעולם שמכבד עצמו שלא מבאי עשרות ומאות פסקים מתוך החוט שני ומעטים

שאלה: חיזוק להתמדה בלימוד. לתחילת זמן חורף קורונה קפסולות וכדו'! **תשובה:** רבי מנחם צבי ברלין סיפר שהיה לו חבר שקיבל ע"ע לא לקום מהמקום בחצי שעה הראשונה של סד"א אלא לפק"נ ממש. אחרי תקופה מסוימת הוא סיפר שכל הטרדות הרבות שהיו לו לפניו נעלמו. וידוע בשם רבי אליהו לופיאן שהקבלה הכי טובה שאפשר לקבל להצלחה בלימוד זה שבשעה הראשונה של הסדר יעשה תעני"ד. וגדו"י קבעו שהיום מספיק רבע שעה, וכבר ממילא צליח. **עוד דבר:** ידוע מכתבו של הסטיפלער. שעיקר רצון הקב"ה הוא שאדם יידע גמי רשיי ותוסי. את המפרשים צריך לשמוע כדי ליישר השכל, אבל לא צריך לדעת אותם. וכל עיקר ההצלחה הוא בחזרה שמפתחת הכשרון. (וזמן חורף בעולם הישיבות הוא זמן שצריך בו הרבה סבלנות כדי להצליח, והרבה אומרים שעידוד לא חלה חפירה) מצד ההורים כגון משלוח דברים מהבית, ונשיאה בעול, מאוד מסייע לעבור את הזמן בשמחה וברונוע, כי כשבחור יודע שיש מי שחושב עליו ואכפת לו ממנו, זה נותן הרבה כוחות). **כעת מתחיל זמן חדש** גם מי שעד היום לא

שאלה: מה האדם צריך לעשות לפני שמחליט להתנהג בצדקות? **תשובה:** על הפסוק נח אַשׁ צדיק תמים היה בדורותיו, רבים העירו שלכאורה המילה **איש** מיותרת. וביארו בעלי המוסר שבא הכתוב ללמדנו שיוז גדול בעבודת ה', שלפני שאדם מבקש להיות צדיק עליו להיות בן אדם והיינו להיות **איש שהוא נח לבירוי**, סבלן ועניו, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות וכו', ורק אח"כ הוא יכול להתקדם הלאה בעבודת ה'. וזו היתה מעלתו הראשונה של נח שהוא היה איש.

שאלה: בשבוע הקרוב ניתקן ע"י חז"ל להתענות ולצום ימי בה"ב, ע"ש מה נצטוונו בזה? **תשובה:** ד"ץ ניתקן אחרי ימי המועד שהם ימי שמחה ומתוך שמחה לא ימלט שאדם יכשל באיזה עבירות, כגון שמתעורבים אנשים בנשים באספות שמתקיימים במועד, וכן שעשו מלאכה האסורה במועד, לכן מכפרים עליה בימים אלו. וי"א שהוא משום שמזג האוויר משתנה וזה זמן המועד לחולי ומתענים בשביל להינצל מכך. מתוך לוח עיתים לבניה.

לוח "כולל ירושלמי"

לוח ללימוד תלמוד ירושלמי
במקביל לסדר הדף היומי בבלי



קו המידע - 043-760-412

**מאות לומדים מסיימים בימים אלו מסכת שבת מן תלמוד
ירושלמי,**

בעז"ת ביום שני ח' חשון תשפ"א מתחילים מסכת עירובין.

פירוט התוכנית: כיון שתלמוד ירושלמי הוא פחות דפים מהבבלי, סידרנו
שהלימוד יהיה רק בימות השבוע לא כולל שישי שבת, ובין הזמנים. (מא' ניסן
עד כ"ט ניסן - מט' אב עד כ"ט אב מט' תשרי עד כ"ט תשרי).

ההספק הוא דף ליום **כצורת הדף של דפוס וילנא**, (ברוב המהדורות של
הירושלמי מצוין בשולי הדף את דפי דפוס וילנא).

כדי להביא את מירב התועלת השתמשנו ברעיון שהגו מכון "דרכי שמחה" שההספק יהיה לפי סדר
המסכתות שבבבלי, דהיינו ברכות שבת וכו', וסדר זרעים של הירושלמי ילמד יחד עם סדר קדשים
שבבבלי. (כיון שאין בירושלמי סדר קדשים).

ניתן לקבל את הלוח המלא בדוא"ל - 6566797@gmail.com

כמו"כ ניתן לקבל בפקס ע"י השארת הודעה בקו המידע בשלוחה 9

לשמיעת שיעורים בקו ירושלמי 03-6171087

שיעורי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א - 1

(זרעים מועד - אידיש נשים נזיקין טהרות - עברית)

שיעורי הגאון רבי בונים שרייבר שליט"א - 2

שיעורי הרב הגאון יוסף שלמה קפלן שליט"א - 10

שיעורי הרה"ג ר' נתנאל ברדה שליט"א - 11

(שיעורים רגילים - 1 שיעורים בקיצור - 2)

חדש החל מח' חשון - שיעורי הרב הגאון **יעקב בריף** שליט"א - 32

חדש החל מר"ח חשון - שיעורי הרה"ג ר' **משה ביסטריץ** שליט"א - 33

(שיעורי הדף - 1 הערות על הדף - 2)

לשמיעת שיעורים בקול הדף 02-640-00-00

עברית - 1

שיעורים - 1

שיעורים בירושלמי - 2

לבחירה לפי מסכתות - 2

=====

שאלות בביאור הגמרא בתלמוד ירושלמי

הרה"ג ר' **יוסף שלמה קפלן** שליט"א - 0583217311

הרה"ג ר' **א.ח.ג.** שליט"א - 0556771751

הרה"ג ר' **יעקב בריף** שליט"א - 0527630815

הרה"ג ר' **נתנאל ברדה** שליט"א - 0504196198

למי שידוע על ת"ח שיכולים לענות על שאלות בתלמוד ירושלמי וכן למי שידוע על שיעורים בתלמוד ירושלמי נודה אם יודיענו בטלפון 0527183240 או בדוא"ל של כולל ירושלים הבנויה המופיע בעמוד השער של החוברת.

=====

שיעורים בירושלמי

- בני-ברק -

תפארת ציון בחד"ש - ירושלים 37 ב"ב - משעה 8:45 עד 9:15 - הרה"ג ר' **י.ש. קפלן** שליט"א

ביה"כ נאנש - מתיתיהו 7 ב"ב - משעה 8:30 עד 9:00 - הרה"ג ר' **יעקב בריף** שליט"א

ביה"כ יד אהרון בעז"נ - סורצקין 9 ב"ב - משעה 18:15 עד 18:55 - הרה"ג ר' **משה ביסטריץ** שליט"א

ביה"כ יד אהרון בעז"נ - סורצקין 9 ב"ב - משעה 19:00 עד 20:00 - הערות על הסוגי' - הרה"ג ר' **משה ביסטריץ** שליט"א

- פתח תקוה -

ביה"כ חניכי הישיבות - מוסטבוי 11 פתח תקוה - משעה 9:30 עד 10:00 - הרה"ג ר' **יעקב בריף** שליט"א

=====

לוח זה נערך ע"י כולל "ירושלים הבנויה" רח' רש"י 37 ב"ב - ישראל

דוא"ל - 6566797@gmail.com

קו מידע - 043-760-412

=====

ניתן להשיג מחיר מיוחד על תלמוד ירושלמי "עוז והדר" לפרטים בעמוד האחרון

לוח כולל ירושלמי - מסכת עירובין

יום	תאריך	כולל ירושלמי	דף היומי בבלי
ו'	כ"ה כסליו תשפ"א		עירובין ע"ז
ז'	כ"ו כסליו תשפ"א		עירובין ע"ח
א'	כ"ז כסליו תשפ"א	עירובין ל"ה	עירובין ע"ט
ב'	כ"ח כסליו תשפ"א	עירובין ל"ו	עירובין פ'
ג'	כ"ט כסליו תשפ"א	עירובין ל"ז	עירובין פ"א
ד'	א' טבת תשפ"א	עירובין ל"ח	עירובין פ"ב
ה'	ב' טבת תשפ"א	עירובין ל"ט	עירובין פ"ג
ו'	ג' טבת תשפ"א		עירובין פ"ד
ז'	ד' טבת תשפ"א		עירובין פ"ה
א'	ה' טבת תשפ"א	עירובין מ'	עירובין פ"ו
ב'	ו' טבת תשפ"א	עירובין מ"א	עירובין פ"ז
ג'	ז' טבת תשפ"א	עירובין מ"ב	עירובין פ"ח
ד'	ח' טבת תשפ"א	עירובין מ"ג	עירובין פ"ט
ה'	ט' טבת תשפ"א	עירובין מ"ד	עירובין צ'
ו'	י' טבת תשפ"א		עירובין צ"א
ז'	יא' טבת תשפ"א		עירובין צ"ב
א'	י"ב טבת תשפ"א	עירובין מ"ה	עירובין צ"ג
ב'	י"ג טבת תשפ"א	עירובין מ"ו	עירובין צ"ד
ג'	י"ד טבת תשפ"א	עירובין מ"ז	עירובין צ"ה
ד'	ט"ו טבת תשפ"א	עירובין מ"ח	עירובין צ"ו
ה'	ט"ז טבת תשפ"א	עירובין מ"ט	עירובין צ"ז
ו'	י"ז טבת תשפ"א		עירובין צ"ח
ז'	י"ח טבת תשפ"א		עירובין צ"ט
א'	י"ט טבת תשפ"א	עירובין נ'	עירובין ק'
ב'	כ' טבת תשפ"א	עירובין נ"א	עירובין ק"א
ג'	כ"א טבת תשפ"א	עירובין נ"ב	עירובין ק"ב
ד'	כ"ב טבת תשפ"א	עירובין נ"ג	עירובין ק"ג
ה'	כ"ג טבת תשפ"א	עירובין נ"ד	עירובין ק"ד
ו'	כ"ד טבת תשפ"א		עירובין ק"ה
ז'	כ"ה טבת תשפ"א		עירובין כ"א
א'	כ"ו טבת תשפ"א	עירובין נ"ה	עירובין כ"ב
ב'	כ"ז טבת תשפ"א	עירובין נ"ו	עירובין כ"ג
ג'	כ"ח טבת תשפ"א	עירובין נ"ז	עירובין כ"ד
ד'	כ"ט טבת תשפ"א	עירובין נ"ח	עירובין כ"ה
ה'	א' שבט תשפ"א	עירובין נ"ט	עירובין כ"ו
ו'	ב' שבט תשפ"א		עירובין כ"ז
ז'	ג' שבט תשפ"א		עירובין כ"ח
א'	ד' שבט תשפ"א	עירובין ס'	עירובין כ"ט
ב'	ה' שבט תשפ"א	עירובין ס"א	עירובין כ"י
ג'	ו' שבט תשפ"א	עירובין ס"ב	עירובין כ"י
ד'	ז' שבט תשפ"א	עירובין ס"ג	עירובין כ"י
ה'	ח' שבט תשפ"א	עירובין ס"ד	עירובין כ"י
ו'	ט' שבט תשפ"א		עירובין כ"י
ז'	י' שבט תשפ"א		עירובין כ"י
א'	יא' שבט תשפ"א	עירובין ס"ה	עירובין כ"י
ב'	י"ב שבט תשפ"א	פסחים א'	עירובין כ"י

יום	תאריך	כולל ירושלמי	דף היומי בבלי
א'	ז' חשון תשפ"א	שבת צ"ב	עירובין ע"ז
ב'	ח' חשון תשפ"א	עירובין א'	עירובין ע"ח
ג'	ט' חשון תשפ"א	עירובין ב'	עירובין ע"ט
ד'	י' חשון תשפ"א	עירובין ג'	עירובין פ'
ה'	יא' חשון תשפ"א	עירובין ד'	עירובין פ"א
ו'	י"ב חשון תשפ"א		עירובין פ"ב
ז'	י"ג חשון תשפ"א		עירובין פ"ג
א'	י"ד חשון תשפ"א	עירובין ה'	עירובין פ"ד
ב'	ט"ו חשון תשפ"א	עירובין ו'	עירובין פ"ה
ג'	ט"ז חשון תשפ"א	עירובין ז'	עירובין פ"ו
ד'	י"ז חשון תשפ"א	עירובין ח'	עירובין פ"ז
ה'	י"ח חשון תשפ"א	עירובין ט'	עירובין פ"ח
ו'	י"ט חשון תשפ"א		עירובין פ"ט
ז'	כ' חשון תשפ"א		עירובין צ'
א'	כ"א חשון תשפ"א	עירובין י'	עירובין צ"א
ב'	כ"ב חשון תשפ"א	עירובין י"א	עירובין צ"ב
ג'	כ"ג חשון תשפ"א	עירובין י"ב	עירובין צ"ג
ד'	כ"ד חשון תשפ"א	עירובין י"ג	עירובין צ"ד
ה'	כ"ה חשון תשפ"א	עירובין י"ד	עירובין צ"ה
ו'	כ"ו חשון תשפ"א		עירובין צ"ו
ז'	כ"ז חשון תשפ"א		עירובין צ"ז
א'	כ"ח חשון תשפ"א	עירובין ט"ו	עירובין צ"ח
ב'	כ"ט חשון תשפ"א	עירובין ט"ז	עירובין צ"ט
ג'	א' כסליו תשפ"א	עירובין י"ז	עירובין ק'
ד'	ב' כסליו תשפ"א	עירובין י"ח	עירובין ק"א
ה'	ג' כסליו תשפ"א	עירובין י"ט	עירובין ק"ב
ו'	ד' כסליו תשפ"א		עירובין ק"ג
ז'	ה' כסליו תשפ"א		עירובין ק"ד
א'	ו' כסליו תשפ"א	עירובין כ'	עירובין ק"ה
ב'	ז' כסליו תשפ"א	עירובין כ"א	עירובין כ"א
ג'	ח' כסליו תשפ"א	עירובין כ"ב	עירובין כ"ב
ד'	ט' כסליו תשפ"א	עירובין כ"ג	עירובין כ"ג
ה'	י' כסליו תשפ"א	עירובין כ"ד	עירובין כ"ד
ו'	יא' כסליו תשפ"א		עירובין כ"ה
ז'	י"ב כסליו תשפ"א		עירובין כ"ו
א'	י"ג כסליו תשפ"א	עירובין כ"ה	עירובין כ"ז
ב'	י"ד כסליו תשפ"א	עירובין כ"ו	עירובין כ"ח
ג'	ט"ו כסליו תשפ"א	עירובין כ"ז	עירובין כ"ט
ד'	ט"ז כסליו תשפ"א	עירובין כ"ח	עירובין כ"י
ה'	י"ז כסליו תשפ"א	עירובין כ"ט	עירובין כ"י
ו'	י"ח כסליו תשפ"א		עירובין כ"י
ז'	י"ט כסליו תשפ"א		עירובין כ"י
א'	כ' כסליו תשפ"א	עירובין ל'	עירובין כ"י
ב'	כ"א כסליו תשפ"א	עירובין ל"א	עירובין כ"י
ג'	כ"ב כסליו תשפ"א	עירובין ל"ב	עירובין כ"י
ד'	כ"ג כסליו תשפ"א	עירובין ל"ג	עירובין כ"י
ה'	כ"ד כסליו תשפ"א	עירובין ל"ד	עירובין כ"י

ניתן להשיג את הלוח המלא בדוא"ל

6566797@gmail.com

קו המידע כולל "ירושלים הבנויה" - 043-760-412

1	2	3
מידע כללי	תוכנית כולל ירושלמי	מידע על שיעורים בטלפון
4	5	6
שיעורים ברחבי הארץ	טלפונים של רבנים העונים תשובות בהבנת הירושלמי	מכירות
7	8	9
קביעת חברותות בטלפון	מעמד הסיום	השארית הודעה להנהלה

תלמוד ירושלמי "עוז והדר" במחיר הקרן!

לאור הביקוש הרב, ולקראת התחלת מסכת עירובין ירושלמי לפי סדר "כולל ירושלמי" הצלחנו להשיג כמות מצומצמת של סטים

ירושלמי "עוז והדר" גדול (33 ס"מ), 10 כרכים

במחיר 690 ₪ בלבד!

כולל משלוח, עד 5 תשלומים.

(בחנויות זה נמכר בין 1,000 ל 1,200 ₪).

מספר הטלפון להזמנות, כולל ירושלים הבנויה - 052-719-1580

כמו כן ניתן לשלוח הזמנה לכתובת דוא"ל:

k0527191580@gmail.com

עקב העומס הצפוי יתכן שלא ינתן מענה מיד

ניתן לנסות להתקשר בשעות אחרות.

שימו לב!

« המבצע הוא רק על הסט הגדול (33 ס"מ).

« המבצע מיועד לכולם! מוסדות יחידים וכו'. אך לא למטרת מסחר וכדו'.

« המבצע מסתיים או בגמר המלאי או עד י' חשון תשפ"א.

« הירושלמי שנמכר הוא חדש לחלוטין לא פגום ולא מהדורה מיוחדת, אלא הסטים הרגילים שנמכרים בחנויות.

כדי למנוע עומס - נא לא להתקשר לשאול שאלות מיותרות, ניתן לראות דוגמא בהרבה מאוצה"ס שבבהמ"ד ברחבי הארץ.

בברכת התורה

כולל "ירושלים הבנויה"

לעדכונים נוספים | קו המידע - 043-760-412

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 18 | פרשת נח תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"

כינוס ראשי הישיבות שע"י ארגון לב שומע



הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א במסירת שיעור



יו"ל ע"י מערכת קובץ גליונות | נשמח לקבל מדי שבוע תמונות למדור זה | נא להזהר מזכויות יוצרים וחשש גזל.
תמונות יש להעביר למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

צילום: שוקי לוד

הדסט

סגולת שיירי מצוה
מאתרוג של מצוה בט"ו בשבט

מובטח לו שישלים שנתו

(הספיק בני ישועה)



SARITI

ניתן להשיג ליקר אתרוגים משובח
מאתרוגים שנתברכו ע"י

מנן שר התורה
הגר"ח
קנייבסקי
שליט"א



לקיום מנהג הקדמונים לאכול
מאתרוג של מצוה בט"ו בשבט,
והוא סגולה להשלים שנתו,
ולהפקד בדבר ישועה ורחמים
שי לתומכי התורה שע"י
'קרן תומכיה מאושר'
להפצת תורה ותמיכה בעמליה'
תושבי העיר רחובות



**אין סגולה כתורה -
ואין תומכיה כישראל**

בתרומה בסך 200 ₪ בלבד
לתרומות ולהזמנות 053-3145900
הכמות מצוצמצת מאד



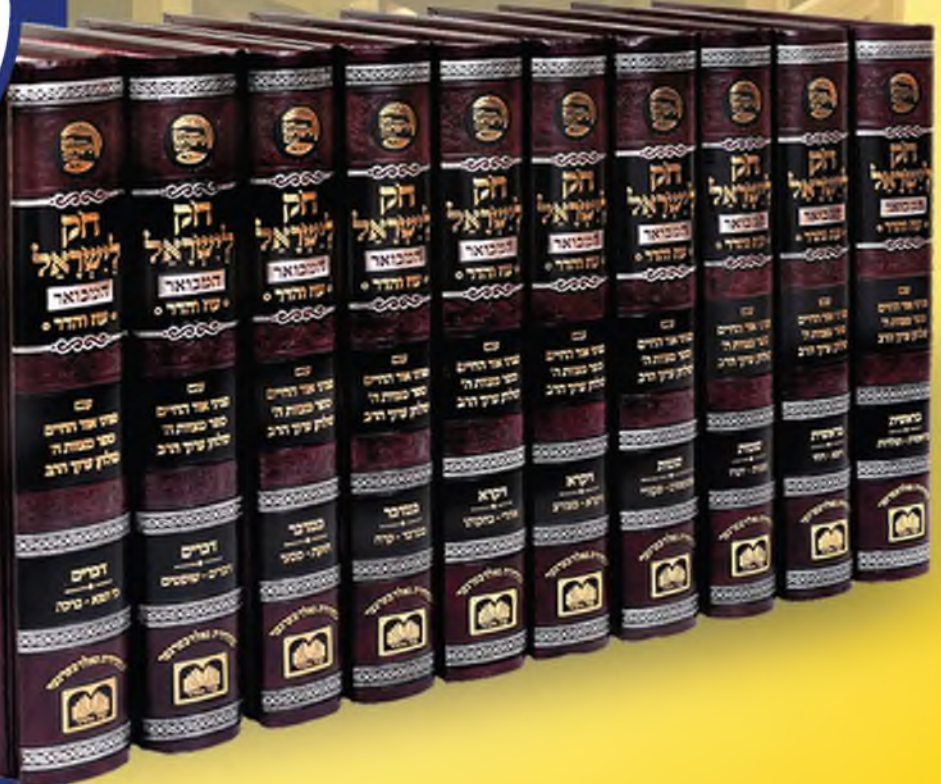
באישות גדולי ישראל שליט"א
בהסכמת רבני העיר שליט"א

אין בית כנסת בלי חוק לישראל



מבצע חלוקה
היסטורית
לרגל תחילת
לימוד החק

זיכוי הדבים!
חלוקה חינם
סט חק לישראל
לבתי כנסת ולישיבות
(חוב של דמי משלוח בלבד)



חלוקת סט חק לישראל לבתי כנסת
לרפואת יהודה בן שרה רבקה

מפעל חק לישראל העולמי בארה"ק
mifalhachok@gmail.com

הזמנת סט 10 כרכים חינם רק ע"י
עמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת

